

**T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İSLAM TARİHİ VE SANATLARI ANABİLİM DALI
TÜRK İSLAM EDEBİYATI BİLİM DALI**

**TÜRK EDEBİYATINDA MECMÛA
VE
MECMA‘-I GEVHER-İ ESRÂR
(İnceleme-Metin)**

ŞEVKET ENES SAMANCIOĞLU

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**DANIŞMAN:
PROF. DR. HİKMET ATİK**

KONYA-2019

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Bilimsel Etik Sayfası

Öğrencinin	Adı Soyadı	Şevket Enes SAMANCIOĞLU		
	Numarası	168110041006		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	İslam Tarihi ve Sanatları / Türk İslam Edebiyatı		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans	X	
		Doktora		
Tezin Adı	TÜRK EDEBİYATINDA MECMÛA VE MECMA'-I GEVHER-İ ESRÂR (İnceleme-Metin)			

Bu tezin hazırlanmasında bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

Öğrencinin Adı Soyadı
İmzası

ŞEVKET ENES SAMANCIOĞLU

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU

Öğrencinin	Adı Soyadı	ŞEVKET ENES SAMANCIOĞLU
	Numarası	168110041006
	Ana Bilim / Bilim Dalı	İSLAM TARİHİ VE SANATLARI / TÜRK İSLAM EDEBİYATI
	Programı	Yüksek Lisans
	Tez Danışmanı	Prof. Dr. HİKMET ATİK
	Tezin Adı	TÜRK EDEBİYATINDA MECMUA VE MECMA'-I GEVHER-İ ESRÂR (İnceleme- Metin)

Yukarıda adı geçen öğrenci tarafından hazırlanan TÜRK EDEBİYATINDA MECMUA VE MECMA'-I GEVHER-İ ESRÂR(İnceleme- Metin) başlıklı bu çalışma 26/04/2019 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliğiyle başarıyla bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Sıra No	Danışman ve Üyeler		
	Unvanı	Adı ve Soyadı	İmza
1	Prof. Dr.	Hikmet ATİK	
2	Prof. Dr.	Ahmet YILMAZ	
3	Dr. Öğr. Üyesi	Nurgül KARAYAZI	

ÖZET

Öğrencinin	Adı Soyadı	Şevket Enes SAMANCIOĞLU		
	Numarası	168110041006		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	İslam Tarihi ve Sanatları / Türk İslam Edebiyatı		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans	X	
		Doktora		
	Tez Danışmanı	Prof. Dr. Hikmet ATİK		
Tezin Adı	TÜRK EDEBİYATINDA MECMUA VE MECMA‘-I GEVHER-İ ESRÂR (İnceleme- Metin)			

Türk edebiyatında ilk örneklerinin XV. yüzyıldan itibaren verilmeye başlandığı mecmûalar, edebiyat araştırmacıları için önemli kaynaklar arasında yer alır. Mecmûalar ve özellikle de şiir mecmûaları üzerine yapılan araştırmalar, mecmûaların hem yapılan araştırmalara kaynaklık ettiğini hem de araştırmaları çeşitli yönlerden tamamladığını göstermektedir. Gün geçtikçe değeri artan şiir mecmûaları yapılacak çalışmalarla gün yüzüne çıkmayı beklemektedir.

Çalışmamıza konu olan Mecma‘-ı Gevher-i Esrâr isimli şiir mecmûası Muğla'nın Ula ilçesinde h. 1 Şevval 1331, m. 3 Eylül 1913 tarihinde yazılmıştır. İçerisinde 44 şairden 147 adet manzûme bulunmaktadır. Çalışmamızda ilk olarak mecmûalar üzerinde durulmuş; mecmûanın tanımı, tarihsel gelişimi, şekil ve muhteva özellikleri, tasnifi ve günümüz araştırmacılarına sağladığı faydalardan bahsedilmiştir. Daha sonra çalışmamıza konu olan şiir mecmûasının tavsifi ve incelemesi yapılmış, mecmûada şiirleri bulunan şairlerin kısa biyografileri aktarılmıştır. Mecmûa içerisinde bulunan şiirlerin genel dökümü tablo şeklinde verildikten sonra transkripsiyonlu metne yer verilmiştir. Mecmûa içerisinde bulunan manzûmeler, şairlerin divanları ile karşılaştırılarak incelenmiştir.

ANAHTAR KELİMELER: Mecmûa, Şiir Mecmûası.

ABSTRACT

Author's	Name and Surname	Şevket Enes SAMANCIOĞLU		
	Student Number	168110041006		
	Department	İslam Tarihi ve Sanatları / Türk İslam Edebiyatı		
	Study Programme	Master's Degree (M.A.)	X	
		Doctoral Degree (Ph.D.)		
	Supervisor	Prof. Dr. Hikmet ATİK		
Title of the Thesis/Dissertation	MAJMUA (COLLECTION) IN TURKISH LITERATURE AND MAJMA' GAWHAR ASRAR (Review and Text)			

Majmuas (collections), the first examples of which in Turkish literature have begun to be composed since 15th century, are among the most important sources for literature researchers. Studies on collections, particularly collections of poems indicate that majmuas both constitute a source for researches and also complement them in a variety of aspects. Collections of poems which day after day become more precious await to be discovered.

The subject of our study is Majma' Gawhar Asrar, a collection containing 147 poems from 44 poets, composition of which completed in Ula, a district of Muğla on September 3, 1913 (Shawwal 1, 1331). Firstly introducing majmuas, the study deals with the definition of majmua, its historical development as a literature genre, the form and content features of this genre, its composition and the advantages which it offers to contemporary researchers. Following the introduction of majmua, a description and review of the abovementioned collection of poems is presented, along with brief biographies of the poets whose poems are quoted in the collection. After indexing the poems in the work in a table, the transcribed text of the collection is provided. An examination of the poems is made through comparing them with the ones in the divans of their poets.

KEYWORDS: Majmua (Collection), Collection of Poems.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	VIII
KISALTMALAR.....	X
TRANSKRİPSİYON SİSTEMİ	XI

GİRİŞ

TÜRK EDEBİYATINDA MECMÛA

1. Mecmûanın Tanımı.....	1
2. İslâm Kültüründe Mecmûa Geleneğinin Oluşumu ve Tarihi Süreci	2
3. Mecmûaların Şekil Özellikleri.....	3
4. Mecmûaların İçerik Özellikleri.....	5
5. Mecmûaların Sınıflandırılması	6
6. Türk Edebiyatında Mecmûaların Yeri ve Önemi	9

BİRİNCİ BÖLÜM

MECMA‘-I GEVHER-İ ESRÂR’IN TAVSİFİ VE İNCELEMESİ

1.1. Mecmûanın Tanıtımı.....	12
1.2. Mecmûanın Mürettibi	13
1.3. Mecmûanın Muhteva Özellikleri	14
1.4. Mecmûada Yer Alan Şâirler	15
1.5. Mecmûada Yer Alan Şâirlerin Kısa Biyografileri	19
1.5.1. Ahmed.....	19
1.5.2. ‘Âkif.....	19
1.5.3. ‘Arşî	20
1.5.4. Dertli	21
1.5.5. Gaybî.....	21
1.5.6. Hâfız Sa‘dî	22
1.5.7. İbrahim Hakkı	22
1.5.8. İsmail Hakkı.....	23
1.5.9. Hâşim	24
1.5.10. Hilmî	24
1.5.11. Hüdâyî.....	25
1.5.12. İbrâhim.....	26
1.5.13. Kâmil	26
1.5.14. Kâzım.....	27

1.5.15. Niyâzî-i Mısırî.....	27
1.5.16. Mir'âtî	28
1.5.17. Murad.....	29
1.5.18. Müştak	29
1.5.19. Nâdir	30
1.5.20. Nakşî	30
1.5.21. Pîr Sultan Abdal.....	31
1.5.22. Remzî.....	31
1.5.23. Sefil Abdal	33
1.5.24. Selâmî	33
1.5.25. Sersem 'Ali	33
1.5.26. Seyfullâh	34
1.5.27. Sezâyî.....	34
1.5.28. Sûzî	35
1.5.29. Virânî	36
1.5.30. Şemsî.....	36
1.5.31. Şevkî	37
1.5.32. Turâbî.....	38
1.5.33. Vuslatî.....	38
1.5.34. Zekâyî	38

İKİNCİ BÖLÜM

MECMUANIN TRANSKRİPSİYONLU METNİ

2.1. Metni Kurarken İzlenen Yöntem.....	41
2.2. Mecmûada Bulunan Şiirlerin Genel Dökümü	42
Mecma'-ı Gevher-i Esrâr	72
[Zekâyî].....	74
[Zekâyî].....	75
['Âkif]	76
[Rüşdi]	77
[Nâdir].....	79
[Zikrî].....	80
[Bosnevî].....	81
[Remzî]	82

[Mir'āt]	83
[Mir'āt]	84
[Mir'āt]	84
[Kāzım]	85
[Selāmī]	86
[Selāmī]	87
[Selāmī]	87
[Selāmī]	88
[Selāmī]	89
[Naqşī]	90
[Yūnus]	91
[Yūnus]	91
[Yūnus]	92
[Hāşım]	93
[Hāşım]	94
[Seyfullāh]	96
[İbrāhīm]	97
[Sezāī]	98
[Sezāī]	99
[Sefil Abdal]	99
[Vīrāni]	100
[‘Arşī]	102
[‘Arşī]	104
[‘Arşī]	105
[‘Arşī]	106
[Turābī]	109
[Dertli]	110
[Hāfız Sa‘di]	110
[Hāfız Sa‘di]	111
[Hāfız Sa‘di]	112
[Hāfız Sa‘di]	113
[Hāfız Sa‘di]	114
[Hāfız Sa‘di]	115

[Hāfız Sa‘di]	116
[Hāfız Sa‘di]	117
[Hakki]	119
[Hilmī]	120
[Hakki]	120
[Hakki]	121
[Hakki]	122
[Hakki]	123
[Hakki]	124
[Hakki]	125
[Hakki]	126
[Hakki]	127
[Hakki]	128
[Hakki]	129
[Hakki]	129
[Hakki]	130
[Hakki]	131
[Hakki]	132
[Hakki]	132
[Hakki]	133
[Hakki]	134
[Hakki]	134
[Hakki]	136
[Hakki]	137
[Hakki]	138
[Hakki]	139
[Hakki]	140
[Hilmī]	141
[Hakki]	142
[Hakki]	143
[Hakki]	143
[Hakki]	144
[Hakki]	145

[Ḥakkī]	146
[Ḥilmī]	147
[Ḥilmī]	149
[Ḥilmī]	150
[Ḥilmī]	150
[Ḥilmī]	151
[Ḥilmī]	152
[Ḥilmī]	153
[Ḥilmī]	154
[Ḥilmī]	155
[Ḥilmī]	156
[Ḥilmī]	157
[Ḥilmī]	158
[Ḥilmī]	160
[Ḥilmī]	161
[Ḥilmī]	162
[Ḥilmī]	163
[Ḥilmī]	164
[Ḥilmī]	165
[Ḥilmī]	166
[Ḥilmī]	166
[Ḥilmī]	167
[Ḥilmī]	168
[Ḥilmī]	169
[Ḥilmī]	170
[Ḥilmī]	171
[Ḥilmī]	172
[Ḥilmī]	173
[Ḥilmī]	176
[Ḥilmī]	177
[Ḥilmī]	180
[Ḥakkī]	181
[Ḥilmī]	182

[Hilmī]	183
[Hilmī]	185
[Hilmī]	186
[Hilmī]	187
[Hilmī]	188
[Hilmī]	189
[Hilmī]	190
[Hilmī]	191
[Hilmī]	192
[Hilmī]	192
[Sersem Abdal]	194
[İbrāhīm Hakkī]	195
[Seyfī]	197
[Süzī]	198
[Şemsī]	199
[Naqşī]	200
[Naqşī]	201
[Şıdkī]	202
[Hüdār]	203
[Vuşlatī]	203
[Müştāk]	204
[Halīl]	205
[Kāmil]	207
[Şevkī]	208
[Şevkī]	209
[Şevkī]	209
[Muhyī]	211
[Murād]	212
[Mısrī]	212
[Hāşim]	213
[Şemsī]	214
[Şevkī]	215
[Aḥmed]	215

[Ġaybī]	216
[Abdal Mūsā]	217
[‘Arşī]	218
[Pīr Sultān Abdāl]	219
[Hilmī]	220
SONUÇ	225
KAYNAKÇA	227
EKLER	231
<i>MECMA‘-I GEVHER-İ ESRÂR</i>	231

ÖNSÖZ

Türk edebiyatında ilk örneklerinin XV. yüzyılda verilmeyi başladığı mecmûalar ve cönkler edebiyat araştırmacıları için büyük bir öneme sahiptir. Mecmûalar, İslâm kültüründe ilk olarak Hz. Peygamber'in hadislerin yazımına izin vermesiyle ortaya çıkmış, tarihî süreç içerisinde mecmûa, câmi', cüz, sahîfe vb. isimlerle anılmıştır. XVI. yüzyıldan itibaren özellikle şiir mecmûaları, edebî muhit içerisinde yaygınlık kazanmış, şiir ve sanat zevkine sahip kişiler tarafından bir derleme faaliyeti içerisinde mecmûa tertip etme anlayışı gelişmiştir. Bu bakımdan mecmûalar dönemlerinin şiir zevkini yansıtan kişiler tarafından derlenmiş birer antoloji niteliği taşımaktadır.

Mecmûalar vesilesiyle, günümüz araştırmalarında gün yüzüne çıkmamış şâirler ve şiirler ortaya çıkabilmektedir. Ayrıca var olan şâirler ve şiirlere ait bilgiler mecmûalarla teyit edilebilmektedir. Dönemin edebiyat zevkini anlayabilmemize de yardımcı olan mecmûalar, birçok konuda başvuru olan önemli kaynaklar arasındadır.

Bu vesile ile büyük değer kazanan şiir mecmûaları, kütüphanelerde ve şahsî kütüphanelerde araştırmacıların dokunuşlarıyla gün yüzüne çıkmayı beklemektedir. Bu eserlerin tanınması ve tanıtılması şüphesiz edebiyatımıza pek çok şey katacaktır. Bu düşünceden yola çıkarak bir şiir mecmûasını çalışmamıza konu ettik. Maksadımız, şiir mecmûası türündeki bir eseri daha gün yüzüne çıkarmaktır.

Çalışmamıza konu edindiğimiz *Mecma'-ı Gevher-i Esrâr* isimli mecmûa, cönk şeklinde uzunlamasına açılmaktadır. Eskiler gömlek yenlerinde rahat taşıyabilmeleri amacıyla tûlânî biçimde uzunlamasına açılan not defterleri tutmuşlar, içerisinde sayısız bilgi barındıran cönk biçiminde mecmûaları oluşturmuşlardır.

Derleyeni belli olmayan mecmûamız, Muğla'nın Ula ilçesinde h. 1 Şevval 1331, m. 3 Eylül 1913 tarihinde yazılmıştır. İçerisinde 41 şâirden 147 adet şiir barındıran mecmûamız şahsî kütüphanemizdedir. 1976 yılı Konya Yüksek İslâm Enstitüsü mezunlarından babam Şükrü Samancıoğlu'na hocası Ulalı Hamdi Hafız, "Evlâdım, siz bunları okursunuz. Bunu bir derviş yazmış." diyerek babama vermiştir. Babama geçtikten sonra rafa kaldırılan mecmûayı okumak ve çalışmak bize nasip olmuş, edebiyat dünyasına kazandırmak amacıyla da çalışmamıza konu edilmiştir.

Çalışmamızın giriş kısmında mecmûalar hakkında bilgi verilmiş, Türk edebiyatındaki önemi ve günümüz araştırmacılarına sunduğu imkanlara yer verilmiştir. Birinci bölümde, şahsî kütüphanemizde bulunan *Mecma‘-ı Gevher-i Esrâr* isimli mecmûanın nüsha tavsifi ve muhteva özellikleri yer almaktadır. Yine bu bölümde mecmûa içerisinde şiirleri bulunan şâirlerin kısa biyografileri aktarılmıştır. İkinci bölümde ise mecmûada bulunan şiirlerin tablo halinde genel dökümü verilmiş ve sonrasında da mecmûanın transkripsiyonlu metni aktarılmıştır. Mecmûada bulunan şiirler, tezkirelerde, dîvânlarda ya da herhangi bir bilimsel çalışmada geçiyor ise onlarla karşılaştırılmış; varsa farklılıklar transkripsiyon metninde dipnot olarak gösterilmiştir.

Başta bu mecmûayı yazan, ismini bilemediğimiz derleyeni ve mecmûanın tarihin derinliklerinde kaybolmasını engelleyen Hamdi Hafız hocaefendiyi rahmetle anıyorum.

Çalışma döneminde desteklerini her zaman hissettiğim babam Şükrü Samancıoğlu'na ve eşim Sümeyya hanıma, çocuklarım Yusuf Kerem ve Gülnihal'e teşekkür ederim. Onların desteği ve gülen yüzü bana her zaman şevk vermiştir.

Son olarak, tez konumun belirlenmesinde ve çalışmamda değerli vakitlerini bana ayıran, teşvik eden danışman hocam Prof. Dr. Hikmet ATİK başta olmak üzere, Türk İslâm Edebiyatı ve hayata dair verdiği bilgilerle yolumuzu aydınlatan Prof. Dr. Ahmet YILMAZ hocama, nazik kişiliği ve güleryüzü ile beni bu alana teşvik eden Dr. Öğr. Üyesi Murat AK hocama ve çalışmam esnasında yardımlarını esirgemeyen Dr. Öğr. Üyesi Nurgül KARAYAZI hocama şükranlarımı sunuyorum.

Mart 2019
KARABÜK

KISALTMALAR

a.g.e.	: Adı geçen eser
a.g.m.	: Adı geçen makale/madde
bkz.	: Bakınız
C.	: Cilt
D.	: Dîvân
DİA	: Diyanet İslâm Ansiklopedisi
DİB	: Diyanet İşleri Başkanlığı
diğ.	: Diğerleri
H.z.	: Hazreti
M.	: Mecmûa
ö.	: Ölüm tarihi
s.	: Sayfa
S.	: Sayı
h.	: Hicrî
m.	: Milâdî
no	: Numara
Üni.	: Üniversite
vb.	: ve benzeri
Vr.	: Varak
y.y.	: Basım yeri, yayın evi yok

TRANSKRİPSİYON SİSTEMİ

Bu çalışmadan yer alan şiir metinlerinde aşağıdaki transkripsiyon sistemi kullanılmıştır.

ا	a, ā, e	ض	z, d
ب	b	ط	t
ت	t	ظ	z
ث	s	ع	'
ج	c	غ	g
ح	h	ف	f
خ	h	ق	q
د	d	ك	k, g, ñ
ذ	z	ل	l
ر	r	م	m
ز	z	ن	n
س	s	و	v, (o, ö, u, ü, ū)
ش	ş	ه	h, (a,e)
ص	ş	ی	y, (ı, i, ī, ā)

GİRİŞ

TÜRK EDEBİYATINDA MECMÛA

1. Mecmûanın Tanımı

Türkiye başta olmak üzere, Balkanlar ve Ortadoğu’da bulunan kütüphanelerde ve şahsî koleksiyonlarda *mecmûa* adı verilen binlerce yazma eser bulunmaktadır. Son dönemde elde bulunan *dîvân* türü eserlerin çalışılması ve yeni eserlerin gün yüzüne çıkması dolayısıyla araştırmacılar *mecmûa* türüne yönelmiş ve biçim olarak incelemeye, bu kadar çok yaygın olmasının sebeplerini araştırmaya başlamışlardır. Toplanmış, biriktirilmiş, tanzim ve tertip edilmiş şeyler heyeti¹ manasına gelen *mecmûa* kelimesi, Arapça جمع kökünden gelmektedir. Seçme yazı ve şiirlerin kaydıyla hasıl olmuş ve bu gibi âsâr-ı müntehabenin kaydıyla oluşmuş risalelere *mecmûa* adı verilir.²

Mecmûalar bir ya da daha fazla yazar veya derleyen tarafından toplanılan, dînî ya da lâ dînî mensur ve manzum eserlerden oluşan el yazması defterlerdir.³ Şekil yönünden bir defterden ibaret olan bu eserler bir çeşit antoloji niteliğindedir.⁴ Farsça’da *keşkûl*, Arapçada *sefîne* isimleriyle kullanılan *mecmûalara* Türkçe’de *cönk* adı verilse de aşağıdan yukarıya tûlânî biçimde açılanlara *cönk* denmiştir. Tanzimat’tan sonra daha çok dergi anlamında kullanılan⁵ *mecmûa* kelimesini klasik Türk kültürü çerçevesi içinde bugünkü anlamıyla düşünmek yanlıştır.⁶

Şiir yazmasa da edebî zevk sahibi kimseler tarafından derlenen *mecmûalar*, toplumun her kesimine hitap etmiş, tertip edildiği dönem içerisinde ve sonrasında derleyen ya da okuyucu için içerisinde birçok bilgi barındıran ansiklopedi niteliği taşımıştır. Derleyen tarafından kişisel zevklere göre derlenmiş farklı tür ve şekildeki

---

¹ Şemseddin Sami, *Kâmûs-ı Türkî*, Çağrı Yayınları, İstanbul, 2015, s. 1293.

² Şemseddin Sami, a.g.e., s. 1293.

³ Mustafa Uzun, “Mecmûa”, *DİA*, C.28, s. 265.

⁴ İskender Pala, *Ansiklopedik Divân Şiiri Sözlüğü*, Kapı Yayınları, İstanbul, 2014, s. 300.

⁵ Turan Karataş, *Ansiklopedik Edebiyat Terimleri Sözlüğü*, İstanbul, 2001, s. 279

⁶ Günay Kut, “Mecmûa” *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi Devirler/İsimler/Eserler/Terimler*, Dergâh Yayınları, İstanbul, 1998, C.6, s. 170

şiiirleri içinde barındıran bu eserlerin en belirgin özelliği “derleme” faaliyeti ile oluşturulmuş olmalarıdır.⁷

2. İslâm Kültüründe Mecmûa Geleneğinin Oluşumu ve Tarihi Süreci

Hz. Peygamber’in hadis yazımına müsaade etmesiyle birlikte, sahâbîlerden bazıları Peygamber’den işittikleri sözleri kendi seçimlerine, ihtiyaç ve değerlendirmelerine göre derleyip bir araya getirmeye başlamış, bununla birlikte hadis literatüründe sahîfe, cüz ve kitap adı verilen ilk derlemeler meydana gelmiştir. Bunların en bilinenlerinden biri, Türkçe’ye *İlk Hadis Mecmûalarından Hemmam b. Münebbih’in Sahîfesi* adıyla tercüme edilmiş bir mecmûadır.⁸ Bu derlemeler süreç içerisinde gelişmiş ve meseleleri ele almak maksadıyla konulara ayrılarak bâblara göre tasnif etme anlayışı ortaya çıkmıştır. Bunlara mecmûa ile aynı kökten türeyen “*el-câmi*” adı verilmiştir.⁹ Râvîlerden bizzat toplanarak, en güvenilir hadis kitaplarını derleyen Buhârî, Müslim ve Tirmizî’nin eserlerinin *el-Câmi’u’s-Sahîh* adıyla bir derleme faaliyeti içerisinde oluşturulması, mecmûa sayılabileceklerine işaret etmektedir.

Ayrıca yine جمع kökünden türeyen mecma’ ve mecmû’ isimleri ile de birçok eser telif edilmiştir. “*Mecmû*” adlı eserlerin en önemlileri arasında Zeyd b. Ali’nin fıkıh ilmine dair *el-Mecmû’u*, Hâlid b. Külsûm’un, Nu’mân b. Beşîr’in şiiirlerini topladığı *Mecmû’u şii’ri’n-Nu’mân*’ı, İbnü’l-Hasîb Nattâha’nın bazı âlimlerden işittiği ve şahit olduğu hadiseleri ihtiva eden *el-Mecmû’u’l-menkûl mine’r-rikâ*’ adlı eseri; “*meccma*” adlı eserler arasından Ahmed b. Muhammed el-Meydânî’nin Arapça darb-ı meselleri topladığı *Mecma’u’l-emsâl*’i zikredilebilir.¹⁰ Bu eserlerin isimleri tam olarak mecmûa olarak adlandırılmasa da; mecmûaların en önemli özelliği olan bir “derleme” faaliyeti içerisinde oluşturuldukları için bu eserleri mecmûa olarak kabul etmek mümkündür.

⁷ Mehmet Gürbüz, *Kâbili’nin “Sultân-ı Hûbâna Münâsib Eşâr” Adlı Şiiir Mecmûası*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2011, s. 1

⁸ Uzun, *a.g.m.*, s. 266.

⁹ Uzun, *a.g.m.*, s. 266.

¹⁰ Zikredilen eserlerin daha fazlası için bk. Mustafa Uzun, “Mecmûa”, *DİA*, C.28, s. 265-266.

Arap edebiyatında derleme faaliyetinin ilk örnekleri hadis derlemelerinden önce ortaya çıkmış, cahiliyye döneminde görülmeye başlanmıştır. Arap edebiyatında önemli bir yere sahip olan şiir, tutucu kabile anlayışı ile yazılı ve sözlü olarak kayda geçirilmiş, mecmûa oluşturma geleneğini meydana getirmiştir. Kâbe'nin duvarına asılan, Ukaz vb. panayirlarda düzenlenen şiir yarışmalarında en güzel kasidelerden seçilmiş olan *el-Muallakât* bilinen ilk derlemedir. Bunun yanı sıra Arap edebiyatından günümüze ulaşan mecmûa örnekleri h. II / m. VII. yüzyıla ait Ebû Saîd es-Sükerî'nin derlediği bir mecmûa ile Mufazzal ez-Zabbî'nin h. 168 / m. 785 tarihinde derlediği *el-Mufazzaliyât* adlı mecmûalardır.¹¹

Cahiliyye döneminde ortaya çıkan, hadis derlemeleri ile İslâm kültüründe genel çerçevesi belirlenen mecmûalar, Fars ve Türk edebiyatlarıyla değişip gelişerek kendi formunu oluşturmuştur. XV. yüzyılda Türk edebiyatında ilk örneklerini veren mecmûa, XVI. yüzyılda artık bir moda haline gelmiş ve birçok örneği verilmiştir. Mecmûa tertip etme anlayışı, Tanzimat dönemiyle birlikte önce müntehabata daha sonra da antolojiye doğru evirilen bir sürece girmiştir.¹²

3. Mecmûaların Şekil Özellikleri

Mecmûaları şekil olarak incelediğimizde iki çeşit mecmûa türü karışımına çıkmaktadır. Bunlardan biri uzunlamasına açılan uzun yazma mecmûalardır ki cönk olarak isimlendirilmiştir. Mecmûanın belli konularda seçilmiş yazma ve basma kitaplar için kullanıldığı söylenerek cönkle mecmûa arasında bir ayırım yapılmamıştır.¹³ Tarihî süreç içerisinde halk arasında artık kullanılmayan cönk kelimesi, bazı yörelerde ve özellikle Sivas'ta mecmûa olarak anılmaktadır.¹⁴ Aslı gemi manasında, Arapçası *sefine* olan cönkler, rahat taşınabilmesi amacıyla tûlânî biçimde yapılır ve kolların yenleri içinde taşınırlarmış.¹⁵

¹¹ Gürbüz, *a.g.e.*, s. 4. Ayrıntılı bilgi için bk. Nihat Çetin, *Eski Arap Şiiri*, Edebiyat Fakültesi Matbaası, İstanbul, 1973, s. 25-31.

¹² Gürbüz, *a.g.e.*, s. 5.

¹³ Orhan Şaik Gökyay, "Cönk", *DİA*, C. 8, s. 73.

¹⁴ Gökyay, *a.g.m.*, s. 73.

¹⁵ Ahmet Talât Onay, *Açıklamalı Divân Şiiri Sözlüğü*, haz. Cemal Kurnaz, Kurgan Edebiyat Yayınları, Ankara, 2013, s. 109. Şu beyit mecmûa ve cönklerin kol yenleri içinde taşındığını göstermektedir:

*Gülistân meclis-i erbâb-ı dildir, anda gül sanma
Çıkardı gonce-i ra'nâ kitâbın âstîninden / Fâizî*

Cönk ve mecmûa kavramları arasında çeşitli görüşler beyan edilmiş, cönklerin içerisinde özellikle halk edebiyatına dair tür ve bilgilerin yazılı olduğu ifade edilmiştir. Fakat Sabri Koz, böyle bir ayırımın mümkün olmadığını, içerisinde her türlü metne yer verilen ve uzunlamasına açılan mecmûaları cönk kabul ederek, içerik bakımından böyle bir adlandırmayı ön koşul olarak koymadığını söylemiştir. İçeriği değil biçimi öne çıkarmış, “*her cönk aynı zamanda bir mecmûa ama her mecmûa cönk değildir*” diyerek nelere cönk denilebileceğini açıklamıştır.¹⁶ Kütüphanelerdeki yazmalar arasında cönkler, birer mecmûa olarak değerlendirildikleri için *mecmû ‘a-i eş ‘ār* adıyla fişlenmekte, gerek görülürse fişin bir köşesine “*cönktür*” notu konulmaktadır.¹⁷

Görüldüğü üzere, mecmûaların uzunlamasına açılanlarına cönk¹⁸ denilmiş, sadece biçim yönünden bir ayırıma gidilmiş, cönkler de birer mecmûa kabul edilmiştir. Çalışmamızda incelediğimiz *Mecma ‘-i Gevher-i Esrâr* da cönk şeklinde uzunlamasına açılan bir mecmûadır.

Mecmûalar arasında çok dağınık, hiçbir tertip ve düzeni olmayan mecmûalar olduğu gibi, tek bir derleyenin kaleminden çıkan, cildi, süslemesi, yazısı ile tamamen bir düzen ve tertip içinde yazılmış mecmûalar da mevcuttur. Mecmûanın ne şekilde olacağı, içerisinde hangi bilgilerin yazılı olacağı hususunda tek belirleyici derleyenin kendisidir. Bir not defteri hüviyetinde oluşan mecmûalar, derleyenin kişisel zevk ve isteklerine göre şekillenirler. Kişisel ihtiyaçlardan dolayı düzenlenen mecmûalar gelişigüzel bir biçimde kaleme alınmış, tertip ve düzeni olmayan mecmûalardır. Yazısı ve yazı düzeni genelde bozuktur. Toplumsal bir hedefi gaye edinerek yazılan mecmûaların ise düzen ve tertip açısından kayda değer güzellikte olduğu, bu tip mecmûaların araştırmacılar tarafından daha çok ilgi gördüğü söylenebilir.

Kalınlıkları, yaprak sayısına ve kalınlığına göre farklılık gösteren mecmûalar, çeşitli malzemelerle aharlanmış renkli kâğıtlardan oluşurlar. Yaprakları birbirine sağlam bir şekilde bağlanmış, şirazesiz sağlam ve kuvvetli mecmûaların olduğu gibi, şirazesiz dağınık bir biçimde oluşturulmuş mecmûalara da rastlamak mümkündür.

¹⁶ Sabri Koz, “Cönk ve Mecmûa Yapraklarında Âşık Aramak”, *Mecmûa: Osmanlı Edebiyatının Kırkambarı*, (haz. Hatice Aynur ve diğ.), Turkuaz, İstanbul, s. 157.

¹⁷ Gökyay, *a.g.m.*, s. 74.

¹⁸ Cönkler hakkında detaylı bilgi için bkz: Sabri Koz, “Cönk”, *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, Dergâh Yayınları, İstanbul, 1998, C. 2, s. 83-85. Orhan Şaik Gökyay, “Cönk”, *DİA*, C. 8, s. 73-75.

İçerisindeki yazının güzelliği derleyenin kabiliyetine göre farklılık arz eder. Çok düzgün ve güzel, ta‘lik, nesih, rik‘a ve diğer yazı türü çeşitleri ile yazılan mecmûa ve cönkler olduğu gibi; eğri bir şekilde okunamayacak derecede kötü yazılmışlarına da rastlamak mümkündür.¹⁹

Bazı cönk ve mecmûaların içerisinde birden fazla kişinin el yazısı görülür. Derleyen vefat ettikten sonra başkasına geçen mecmûanın kalan yaprakları diğer derleyenin istek ve zevklerine göre doldurulur. Ya da derleyen bir dostundan mecmûasına bir şeyler yazmasını istemiş olabilir. Çok sık el değiştirdiği söylenebilen mecmûalar için bu tip örnekleri çoğaltmak mümkündür.

4. Mecmûaların İçerik Özellikleri

İçerisinde âyet, hadis ve dualardan ilaç tariflerine; şiir, ilâhî ve şarkılardan faydalı bilgiler, lugaz ve muammalara kadar çok çeşitli bir not defteri olan mecmûalar²⁰ için söylenebilecek tek ve değişmez bir içerik tanımlaması yapabilmek mümkün değildir.²¹ Dîvân tertibinde veya çeşitli nazım türlerinin oluşturulmasında mevcut olan gelenek kuralları mecmûalar için geçerli değildir. Müstakil bir kitap telif etmekten kaçınan kişiler ilgi duydukları ilimlerle ilgili bilgileri veya günlük hayatında karşılaştığı bir olayı, sevdiği bir şiir ya da fıkrayı, öğrendiği bir ilaç tarifini, tarihî bir vakıayı vb. bilgileri toplayarak mecmûa derlemeyi tercih etmişlerdir. Oluşturulan mecmûalar tek bir ilim dalını kapsadığı gibi, farklı konuları da içinde barındırabilir.

Mecmûaların derlenmesinde derleyici yeni bir bilgi ya da eser ortaya koyan değil, daha önce yazılmış bilgileri seçip bir araya toplayan durumundadır. Bu durumda derleyiciye ait orijinal bir üretimin olmaması nedeniyle mecmûa müstakil bir telif eser olarak kabul edilemez.²² Mecmûaların içerisinde çeşitli türde ve konuda eser olduğu gibi, tek bir şekil ve türde yazılmış mecmûalar da vardır. Bunlara örnek verecek olursak; şiir mecmûaları (*mecmû‘a-i eş‘âr*), risale mecmûaları (*mecmû‘atü‘r-resâ‘il*), hadis mecmûaları (*mecmû‘atü‘l-ehâdis*), fetva mecmûaları (*mecmû‘a-i fetâvâ*), dua mecmûaları (*mecmû‘a-i ed‘iyye*), tarih manzumelerini içeren mecmûalar (*mecmû‘a-i*

¹⁹ Dursun Yıldırım, *El Yazması Bir Kitap Türü: CÖNK/CÖNG*, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara, 2013, s. 27.

²⁰ Uzun, *a.g.m.*, s. 266.

²¹ Gürbüz, *a.g.e.*, s. 5.

²² Gürbüz, *a.g.e.*, s. 3.

tevârih), fevâid mecmûaları (*mecmû'a-i fevâid*) hutbe mecmûaları (*mecmû'atü'l-huteb*), tıpla ilgili mecmûalar (*mecmû'a-i tib*, *mecmû'a-i mücerrebât*, *mecmû'a-i muâlece*), gizli ilimlerden bahseden mecmûalar (*mecmû'atü'l-havass*, *mecmû'a-i cifr ve reml*, *mecmû'a-i ilm-i nücûm*, *mecmû'a-i tulismât*, *mecmû'a-i melâhîm*, *mecmû'a-i vefk*), letâif mecmûaları (*mecmû'atü'l-letâif*), zikir ve evrad mecmûaları (*mecmû'a-i zikr ü evrâd*), hikaye mecmûaları (*mecmû'a-i hikâyât*), münşe'ât mecmûaları (*mecmû'a-i münşe'ât*), müzikle ilgili mecmûalar (*mecmû'a-i beste ve semâ'î*, *mecmû'a-i mûsikî*, *mecmû'a-i ilâhiyyât*, *mecmû'a-i sâz u söz*), mektup mecmûaları (*mecmû'a-i mekâtib*), müsvedde mecmûaları (*mecmû'a-i müsevvedât*), ilâm mecmûaları (*mecmû'a-i sukûk*), söz ve deyiş mecmûaları (*mecmû'a-i makâlât*), hadis ve tefsir benzeri kaynaklardan edinilen dinî bilgilerin yer aldığı mecmûalar (*mecmû'a-i menkülât*) bunlardan bazılarıdır.²³

5. Mecmûaların Sınıflandırılması

Mecmûalar üzerine yapılan çalışmalarla, eldeki incelenen mecmûalara bakılarak bazı sınıflandırmalar yapılmıştır. Bu başlık altında mecmûalar ile ilgili yapılan sınıflandırmaları aktaracağız.

Günay Kut mecmûaları şu şekilde sınıflandırmıştır:

- I. Nazîre mecmûaları
- II. Seçme şiir mecmûaları (*mecmû'a-i eş'âr*, *mecmû'a-i devâvin*)
- III. Aynı konu ile ilgili eserlerin bir araya gelmesi ile oluşan mecmûalar (*mecmû'a-i edviye*, *mecmû'a-i ed'iyeye*, *mecmû'a-i tevârih*, *mecmû'a-i muammeyât*, *mecmû'a-i münşeât*, *mecmû'atü'r-resâil* gibi)
- IV. Nazım, nesir karışık olabileceği gibi, Arapça, Türkçe ve Farsça olarak yazılmış, karışık mecmûalar
- V. Tanınmış kişilerce veya derleyeni belli kişilerce yazılmış mecmûalar²⁴

Görüldüğü üzere bu tasnif içeriği esas alarak yapılmıştır. Yine aynı şekilde içerik esas alınarak yapılan sınıflandırmalardan biri Âgâh Sırrı Levend'e aittir:

- I. Nazîre mecmûaları,

²³ Kamil Ali Gıynaş, “Şiir Mecmûaları Hakkında Yapılan Çalışmalar Bibliyografyası”, *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, Sayı: 25, Konya, 2011, s. 246.

²⁴ Kut, *a.g.m.*, s. 170.

- II. Meraklılarca derlenmiş, birer antoloji niteliğinde seçme şiirlerin yer aldığı şiir mecmûaları,
- III. Türlü konulardaki risalelerin birleştirilmesi ile oluşan mecmûalar,
- IV. Aynı konudaki eserlerin bir araya getirilmesiyle oluşan mecmûalar,
- V. Tanınmış kişilerce hazırlanmış, yararlı bilgileri, fıkraları ve özel mektupları kapsayan mecmûalar.²⁵

Bizim çalışmamızın da asıl konusunu oluşturan şiir mecmûaları için yapılan yukarıdaki tasniflerin, şiir mecmûalarını tamamen kapsamadığı, şekil ve içeriklerini, mecmûanın hangi amaçla yazıldığını tam olarak yansıtmadığı görülmektedir. Mecmûa üzerinde yapılan bazı çalışmalarda bu durum ifade edilmiş, “nazîre mecmûaları, şiir mecmûaları ve antoloji niteliğindeki seçme şiir mecmûaları” tasnifinin genişletilerek yeni başlıklar eklenmesi gerektiği ifade edilmiştir.²⁶

Mehmet Gürbüz de doktora tezinde, bu tür mecmûaları derleyeninin eserini oluştururken onu derleme faaliyetine sürükleyen etkenlerin merkeze konularak bir tasnif yapılabileceğini ifade etmiş ve şöyle bir sınıflandırma önerisinde bulunmuştur:

- I. Nazîre mecmûaları
- II. Belirli şâirlerin divanlarını / şiirlerini bir araya getirmeyi amaçlayan mecmûalar
- III. Şiirlerin şekil özelliklerine göre oluşturulan şiir mecmûaları. Gazel mecmûaları (*mecmû'a-i gazeliyyât*), kaside mecmûaları (*mecmû'a-i kasâid*), müstezad mecmûaları, matla mecmûaları (*mecmû'a-i metâli'*), beyit mecmûaları (*mecmû'a-i ebyât*), mısra mecmûaları (*mecmû'a-i mesâri'*), farklı nazım şekilleriyle yazılmış şiirlerden oluşan mecmûalar

²⁵ Ağâh Sırrı Levend, *Türk Edebiyatı Tarihi Giriş*, Dergâh Yayınları, İstanbul, 2015, s. 166-167.

²⁶ Mehmet Gürbüz, a.g.e., s. 9. Söz konusu çalışmalar için bk. Arzu Erpik, *Süleymaniye Kütüphanesi Fatih 3849 Numarada Kayıtlı Mecmûa-i Eş'ar'ın 40b-80a Yapraklarının Tenkitli Metni*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üni., İstanbul, 2009, s. 1; Hüseyin Ayan, “Bir Şiir Mecmûasında Ahmet Yesevî.”, *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 1997, S. 3, s. 79; Kezban Paksoy, *Mecmûa-i Fevâ'id Konya Mevlana Müzesi Kütüphanesi 2254 (İnceleme-Metin-Tıpkıbasım)*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üni., Kayseri, 2006, s. 2; Semra Tunç, “Konya Mevlana Müzesi Kütüphanesi 2455 Numarada Kayıtlı Bir Şiir Mecmûası” , *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2000, S.6, s. 106.

IV. Şiirlerin konularına göre oluşturulan (tematik) şiir mecmûaları. Tarih mecmûaları (*mecmû'a-i tevârih*), na't mecmûaları, (*mecmû'a-i nu'ût*), muammâ mecmûaları (*mecmû'a-i mu'ammeyât*), lugaz mecmûaları (*mecmû'a-i elgâz*), medhiye mecmûaları (*mecmû'a-i medâyah*), mersiye mecmûaları, şehrengiz mecmûaları, farklı konularda yazılmış şiirleri içeren mecmûalar.

V. Şâirlerin aidiyeti/mensubiyeti esasına göre hazırlanan mecmûalar.

a. Aynı zümreye mensup şâirlerin şiirlerini toplayan mecmûalar.

b. Aynı coğrafyada ya da aynı şehirde yetişmiş veya aynı milliyete mensup şâirlerin şiirlerini toplayan mecmûalar.²⁷

Yasemin Ertek Morkoç'un hazırladığı doktora tezinde de şiir mecmûalarının tasnifine dair bir tasnif önerisi bulunmaktadır. Onu da çalışmamızda zikretmeyi uygun görüyoruz:

I. Ayrı bir gelenek oluşturan nazîre mecmûaları,

II. Farklı şâirlerin şiirlerinden seçmelerin yapıldığı şiir mecmûaları

III. Sadece tek bir şekil ve türdeki şiirlerin toplandığı mecmûalar,

IV. Farklı şâirlerin divanlarının bir araya getirildiği mecmûalar,

V. Cönkler.²⁸

Yapılan çalışmalar incelendikçe araştırmacıların önerilerini artırmak mümkündür. Mecmûa çalışmalarının artması ve ortaya çıkan yeni mecmûalar, bu tasnifleri daha da genişletecektir.

²⁷ Gürbüz, a.g.e., s. 10-15.

²⁸ Yasemin Ertek Morkoç, *Eğridirli Hacı Kemal'in Câmiü'n-Nezâir'i (Metin ve Mecmûa Geleneği Üzerine Bir İnceleme)*, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Doktora Tezi, İzmir, 2003, s. VIII.

6. Türk Edebiyatında Mecmûaların Yeri ve Önemi

Kütüphanelerde sayısız örneği bulunan mecmûaların çok az bir kısmı yüksek lisans veya doktora konusu olarak çalışılmış, bazı mecmûalar da makalelerde konu edilerek tanıtılmıştır. Günümüz Türkçesinde “*dergi*”, yakın zamana kadar belirli aralıklarla yayımlanan süreli yayınlar manasına gelen mecmûa, farklı metinlerin ve notların derlendiği eserlerdir. Edebiyat tarihimiz açısından birçok eksiği tamamlayan mecmûalar gün yüzüne çıkarıldıkça, karanlıkta kalan tarihimiz yeniden aydınlanacak, ismini hiç duymadığımız şâirler ve şiirleri ortaya çıkacak ve belki de yakından tanıdığımız şâirlerin daha önce hiç karşılaşmadığımız şiirleri yolumuza ışık tutacaktır.

XX. yüzyılın başından itibaren Ali Canip Yöntem, Ali Nihat Tarlan gibi araştırmacılar, mecmûaların edebiyat tarihimiz açısından önemini vurgulamışlardır. Ali Canip Yöntem, “*Kanaatimce eski bir şâiri hayatındaki mevkii ile tanımak için, o devir esnasında kaleme alınmış mecmûalar, en doğru fikir veren vasitalardandır*” ifadesi ile bu öneme işaret etmiştir.²⁹ Âşık Çelebi *Meşâirü’ş-Şu’râ*’sında Keşfi’den bahsederken şöyle demektedir:

“*Aceb budur ki cönklerde vü mecmûalarda rişte-i mistar üzre ipe uracak göze tokunacak yâran içinde okınacak bir gazeli belki bir beyti belki bir mısra’ı yokdur amma, hurûş-i cûy-bâr ve in’ikâs-i sadâda kûh-sâr gibi meşâhir-i şu’arâdan olduğu için zikr olındı*”.

Bu ifade bize cönk ve mecmûaların, meşhur şâirlerin sevilen şiirlerini bulduran şiir mecmûaları olduğunu, bunlara girmenin şiir ve şâirin şöhreti bakımından önem arz ettiğini söylemektedir.³⁰

Ali Nihat Tarlan, edebiyatımız için mecmûaların ehemmiyetini şöyle ifade etmektedir:

- I. Mecmûalar, şahsın yaşadığı edebî devrin zevkini, sanat anlayışını bize yansıtır. Ağzıdan ağza dolaşan, divanlardan süzüp çıkarılan manzûmeler, o devrenin

²⁹ Hanife Koncu, Müjgan Çakır, “Şâirleri Yetiştiren Bir Kaynak Olarak Mecmûa”, *Mecmûa: Osmanlı Edebiyatının Kırkambarı*, (haz. Hatice Aynur ve diğ.), Turkuaz, İstanbul, s. 119. Ali Canip Yöntem, “Edebiyat Tedkiklerinde Mecmûaların Rolü”, *Prof. Dr. Ali Canip Yöntem’in Eski Türk Edebiyatı Üzerine Makaleleri*, (haz. Ahmet Sevgi-Mustafa Özcan), Sözleryayınları, 1996, s. 487.

³⁰ Ahmet Atilla Şentürk, *Osmanlı Şiir Kılavuzu*, OSEDAM, C. 2, s. 421.

dil ve edebiyat durumunu, topluluğun vicdanında nasıl yerleştiğini bizlere gösterir.

- II. Bir mecmûada toplanan muhtelif şâirlerin eserleri, şâirlerin şiirlerindeki başarı sırrını kolayca anlayabilmemize vesile olarak, o devrin edebiyat zeminini teşkil eder.
- III. Mecmûadaki şiirler bize, yazıldığı devrin rûhî ihtiyaçlarını gösterir. Çünkü mecmûa, bu ihtiyaçlar vesilesi ile derlenmiştir.
- IV. İsimleri tezkirelerde geçip de günümüzde divanı bulunamayan, şiirlerine ulaşamayan birçok şâir mevcuttur. Bu şâirler, ya mürettep bir divan ortaya koyamamışlar ya da divanları zaman içerisinde elden ele dolaşırken kaybolup gitmiştir. Bu şâirlerin birçok şiirine mecmûalarda rastlamak mümkündür. Veya kuvvetli şiir yeteneğine haiz kişiler divan oluşturmaya cesaret edememiş, şâirliğe heves etmemişler; zaman zaman içlerinden gelen ilhamla kaleme aldıkları şiirler çok beğenilmiş, dilden dile, mecmûadan mecmûaya aktarılarak hayatına devam edebilmiştir. Bu şiirler bize aşağı yukarı o sanatkâr hakkında bilgi verebilir.
- V. Mecmûa derleyen kişiler, genelde şiirden anlayan kültürlü şahsiyetler olduğu için şâirlerin eserlerini yanlışsız yazmışlardır. Bu mecmûalar, cahil hattatların müzeyyen ve müzehhep yanlışlarla dolu bir şekilde vücuda getirdikleri divanlarla karşılaştırılarak tashih edilir.
- VI. Mecmûalarda geçen terci ve terkîb-i bendler, bir devrin hayat telakkisini gösterir.³¹

Yapılan ve yapılacak çalışmalarla edebiyat tarihimizde büyük boşlukları dolduracak olan mecmûalar, zaman zaman asıl kaynak işlevi gördüğü gibi asıl kaynağı tamamlamada yardımcı da olabilirler. Örneğin Mehmet Çavuşoğlu, Amrî mahlaslı şâirin elde hiçbir divan nüshası bulunmadığı halde şiir mecmûalarında bulunan şiirlerle divan metnini oluşturmuştur.³² Yine Mehmet Çavuşoğlu, *Vasfî Dîvanı*'nı

³¹ Ali Nihat Tarlan, "Eski Mecmûalar Arasında", *İstanbul Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, İstanbul, 2012, S. 2, C. 1, s. 122-123.

³² Mehmet Çavuşoğlu, *Amrî Dîvan Tenkidli Basım*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul, 1979.

oluştururken, elde bulunan iki eksik divan nüshasını şiir mecmûaları ile tamamlamıştır.³³ Örnekleri çoğaltmak gerekirse *Kanuni Sultan Süleyman Çağı Şâirlerinden Figani ve Divançesi*, *Basîrî ve Türkçe Şiirleri*, *Deniz Ali Baba Dergâhı Postnişini Haydar Cemil Baba (Haydarî) ve Şiirleri*, *Osmanlı Şiirinde Mevlânâ Övgüleri ve Mevlevîlik Unsurları*, *Türkî-i Basît ve Aydınlı Visâlî'nin Şiirleri*, *On Altıncı Yüzyıl Şâiri Selîkî ve Şiirleri* gibi eserler şiir mecmûalarından yola çıkarak ya elde hiçbir divan nüshası yokken, ya da eksik olan şiirler ve nüshalar mecmûalardan tamamlanarak oluşturulmuştur.³⁴

Bu örnekleri artırmak mümkün olduğu gibi çalışmamıza konu olan *Mecma'-i Gevher-i Esrâr* isimli eserde de daha önce gün yüzüne çıkmamış şiirler bulunmaktadır. Bunlar bir diğer bölümde açıklanacaktır.

---

³³ Mehmet Çavuşoğlu, *Vasfî Dîvan Tenkidli Basım*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul, 1980.

³⁴ Gıynaş, *a.g.m.*, s. 248-249.

BİRİNCİ BÖLÜM

MECMA‘-I GEVHER-İ ESRÂR’IN TAVSİFİ VE İNCELEMESİ

1.1. Mecmûanın Tanıtımı

Çalışmamızda konu edindiğimiz mecmûa, değişik şâirlerden şiirlerin toplandığı, antoloji niteliğindeki şiir mecmûaları arasında gösterilebilir.

Şahsî kütüphanemizde bulunan mecmûayı, aile mirası olarak zikredilebiliriz. 1976 yılı Konya Yüksek İslâm Enstitüsü mezunlarından, Ula / Muğla doğumlu babam Şükrü SAMANCIOĞLU’na, çocukluk yaşlarında önünde diz çöküp ilk dini eğitimini aldığı hocası Hamdi Hafız tarafından, “*Evladım siz bunları okursunuz, bunu bir derviş yazmış*” diyerek verildiğini babam söylemektedir. Bundan sonra rafa kaldırılan mecmûayı okumak bize nasip olmuş, yaptığımız çalışma ile de gün yüzüne çıkarılmıştır.

Derleyen tarafından *Mecma‘-i Gevher-i Esrâr* adı verilen mecmûanın derleyeninin kim olduğunu bilemiyoruz. Muğla’nın Ula ilçesinde kaleme alınan mecmûanın nerede ve ne zaman yazıldığını ilk sayfada bulunan *Medîne-i Ula fî 1 Şevval 1331 ve fî 20 Ağustos 1329* tarih kaydından öğreniyoruz. Miladî tarihe çevirdiğimizde 3 Eylül 1913 tarihinde yazılan mecmûamızın derleyeni, tevazuundan ismini belirtmemiş tarih kaydının alt tarafına *faķîr* yazarak imzasını atmıştır.

15x11 cm. boyutlarında, uzunlamasına tûlânî açılan mecmûanın cildi kalın mukavvadır. Cildin üzerine herhangi bir işleme veya süsleme yapılmayan mecmûanın sayfaları açık gri renğinde ve karelidir. Başından sonuna kadar rik’a hattı ile yazılan yazı oldukça düzgün ve okunaklıdır. Şiirlerin neredeyse tamamında mavi mürekkep kullanılmış, sadece yedi şiir siyah mürekkeple yazılmıştır. Eksik ya da yırtılmış bir parçası yoktur. Sadece bazı sayfalar mürekkep akmasından dolayı hafif zarar görmüşse de bunun metni okumaya bir engeli yoktur.

Mecmûanın başında, mecmûada şiiri bulunan şâirlerin isimleri ve bu şiirlerin hangi sayfalarda yer aldığı yazmaktadır. İlk sayfada, mecmûanın müellif tarafından verilen ismi bulunmaktadır. İsmi altında da derleyeninin sebep-i te’lif tarzındaki dörtlüğü yer almaktadır. Bu dörtlük şu şekildedir:

Küntü kenz'in cem' eyledim *Gevher-i Esrār*'ını
 Ol vechile yād eyledim ism-i güher bārını
 Bulur Mevlāsını 'uşşāk-ı Hudā bī-iştibāh
 Her kim oğur cān u dilden ehlu'l-lāh āşārını

Mecmûa daha sonra Zekāyî'nin gazel şeklindeki na'tı ile başlar. İlk beyti şu şekildedir:

Ey nübüvvet tahtınıñ şāhı Hābīb-i Kibriyā
 Vey risālet evciniñ māhı Hābīb-i Kibriyā

Mecmûanın en son sayfasında, kapağın hemen arkasında nefsin mertebelerinin resmedildiği bir tablo vardır.

86 varaktan oluşan mecmûanın varak numaraları ve şiirler derleyen tarafından numaralandırılmıştır.

1.2. Mecmûanın Mürettibi

Mecmûayı derleyen mürettibin kim olduğu belli değildir. İlk sayfada yer alan *Medîne-i Ula fî 1 Şevval 1331 ve fî 20 Ağustos 1329* tarih kaydına göre derleyenin XX. yüzyılın sonu ile XXI. yüzyılın başlarında Muğla'nın Ula ilçesinde yaşayan bir derviş olduğunu anlıyoruz. Bektâşi şâirlerin mecmûada ağırlıkla yer alması, Hz. Ali, Hz. Hasan-Hüseyn ve on iki imamla ilgili şiirlere yer verilmesi nedeniyle derleyenin Alevî-Bektâşi tarikatına müntesip bir derviş olduğunu söyleyebiliriz. 1907 yılında vefat eden ve derleyenle aynı tarihlerde yaşayan Mehmed Ali Hilmi Dedebara'nın 44 adet şiirinin mecmûada yer alması, derleyenin Mehmed Ali Hilmi Dedebara'ya müntesip bir derviş olabileceğini aklımıza getirmektedir.

Mecmûanın ilk sayfasında yer alan, bir nevî mecmûayı hangi sebeple derlediğini açıklayan dörtlüğün, derleyenin kendisine ait olduğunu düşünmekteyiz:

“*Küntü kenz*'in cem' eyledim *Gevher-i Esrār*'ını
 Ol vechile yād eyledim ism-i güher bārını
 Bulur Mevlāsını 'uşşāk-ı Hudā bī-iştibāh
 Her kim oğur cān u dilden ehlu'l-lāh āşārını”

Allâh'ın sevgili kullarının eserlerini, cân u dilden içinde hiçbir şüphe barındırmadan okuyanların Mevlâsına kavuşacağını ifade eden derleyen, “*Küntü kenzen mahfiyyen fe-aḥbebtü en-u'rife fe'ḥalaktü'l-ḥalka li ya 'rifun'*”, “*Ben gizli bir hazine idim. Bilinmeyi sevdim, bilinmem için halkı (yaratılmış bütün şeyleri) yarattım*” mealindeki kudsî hadise telmihte bulunarak mecmûanın adını herkesçe bilinmeyen gizli mücevher manasına gelen *Gevher-i Esrâr* koyduğunu söylemektedir.

Derleyenin rik'a hattı ile yazdığı yazısının oldukça düzgün ve okunaklı olması, ilk sayfada yazdığı dörtlük ve derlediği şiirler; bizlere iyi bir eğitim aldığını, iyi düzeyde şiir ve edebiyat bilgisine sahip, tasavvufun inceliklerine hakim, edebî sanat zevkini üzerinde taşıyan şâir kişilikli biri olduğunu göstermektedir.

1.3. Mecmûanın Muhteva Özellikleri

Mecmûamızda 41 şâirin toplamda 147 adet şiiri bulunmaktadır. Bazı sayfalarda boşluğu doldurmak amacı ile birer ikişer beyitler yazıldığı ve bu şekilde olan müfred beyitlerin toplamda 30 adet olduğu tespit edilmiştir. Şiirler yazılırken herhangi bir alfabetik sıra veya düzen takip edilmemiş, derleyen kendi zevkine göre şiirleri sıralamıştır. Mecmûada en çok şiiri bulunan ilk üç şâir sırasıyla **Hilmî**, **Hakkî** ve **Sa'dî**'dir. Mecmûada Hilmî'nin 44, Hakkî'nin 31 ve Sa'dî'nin 8 şiiri bulunmaktadır. 147 adet şiirin 115'i gazel nazım şekli ile yazılmış, geri kalan 31 şiir, 13 murabba', 4 muhammes, 3 kaside, 1 müsemmen, 1 müseddes, 1 tahmis, 5 ilahi ve 4 adet nefesten oluşmaktadır.

Mecmûada bulunan şiirlerin tamamı Türkçe'dir. Yalnızca [68a]'da *Marifet-nâme*'de yer alan Arapça bir beyit bulunmaktadır.

Mecmûada yer alan şiirler, güzel şiir yazma ve sanat endişesinden uzak, tasavvufî neşve ile şâirin içinde bulunduğu hâlet-i ruhiyenin dışa yansımalarıyla yazılan şiirlerdir. Bu nedenle birçok şiirin vezinlerinde kusurlarla karşılaşmak mümkündür.

Mecmûamızda bulunan şiirler genel olarak, tasavvuf felsefesinin oluşturduğu vahdet-i vücûd anlayışı ile yazılmış, peygamber sevgisini konu edinen na'atlar, ehl-i beyt sevgisi ve on iki imamla ilgili şiirlerden oluşmaktadır.

Mecmûada bulunan 147 şiirden sekiz tanesi, ulaşılabildiğimiz dîvânlarda ya da akademik çalışmalarda bulunamamıştır. Ayrıca İsmail Hakkî Bursevî'ye ait 31 şiirden

12 tanesi Bursevî'nin ulaşabildiğimiz eserlerinde bulunamamıştır. Bu şairlerin sayısız eseri olan Bursevî'nin eserlerinin içerisinde yer aldığını düşünüyoruz.

1.4. Mecmûada Yer Alan Şâirler

Mecmûada yer alan şâirler, doğum ve ölüm tarihleri, mecmûada bulunan şiir sayıları, doğum yerleri ve mensubiyetleri Aşağıdaki tabloda gösterilmiş. Şâirler mecmûada buldukları sıra ile yazılmıştır.

Tablo 1. Mecmûada Yer Alan Şâirler

Nu.	Mahlas	Doğum ve Ölüm Tarihleri	Asıl Adı/Nâmı	Şiir Sayısı	Doğum Yeri/Mensubiyet
1.	Ahmed	?/1545	Sârbân Ahmed	1	Hayrabolu/Bayrâmî
2.	Âkif	1787/1844	Âkif	1	Bozok/Halvetî
3.	Arşî	1562/1620	?	5	?/Bektâşî
4.	Bosnevî³⁵	?	?	1	?
5.	Dertli	1772/1845	Karahasanoğlu Ali oğlu İbrahim (Aşık Dertli)	1	Gerede/Bektâşî
6.	Gaybî	1615/1676	Kalburcuzade Sun'ullah Gaybî el-Kütahyevî	1	Kütahya/Bayrâmî
7.	Hâfız / Sa'dî³⁶	1841/1882	Edremitli Hâfız Ahmed Sa'dî	8	Edremit/ Nakşibendîyye/ Hâlidî
8.	İbrâhîm Hakkî	1703/1780	İbrahim Hakkî Erzurumî	2	Hasankale/ Nakşibendî

³⁵ Mecmûamızda bulunan **Bosnevî** mahlaslı bir adet şiir, ulaşabildiğimiz divân ve akademik çalışmalarda yaptığımız taramalarda bulunamamıştır. Bu nedenle şâir hakkında bilgi aktaramıyoruz.

³⁶ Mecmûamızdaki 8 şiirden birinde "Hâfız", kalan yedisinde "Sa'dî" mahlası kullanılmıştır.

9.	İsmâil Hakkî	1653/1725	İsmail Hakkı Bursevî	31	Aydos/Celvetî
10.	Halîl ³⁷	?	Hoca Halil Ağa	1	?
11.	Hâşim	1718/1783	Bandırmalızâde Mustafa Hâşim	3	Üsküdar/Bektâşî
12.	Hilmî	1842/1907	Mehmed Ali Hilmi Dede Baba	44	Bektâşî
13.	Hüdâyî	1541/1628	Aziz Mahmud Hüdâyî	1	Şereflikoçhisar/ Bayrâmî
14.	İbrâhîm	1774/1847	Kuşadalı İbrahim Halvetî	1	Kuşadası/Halvetî
15.	Kâmil	?/1894	Hoca-zâde Ahmed Kâmil Efendi	1	?/Nakşibendî
16.	Kâzım	1821/1890	Musa Kâzım	1	Koniçe/Bayrâmî- Celvetî
17.	Mısrî	1618/1694	Muhammed Niyâzî-i Mısrî	1	Malatya/Halvetî
18.	Mir'ât ³⁸	XIX. yy.	Kalecikli Mir'âtî	3	Kalecik/Bektâşî
19.	Muhyî ³⁹	?	?	1	?
20.	Murâd	1546/1595	Sultan III. Murad	1	Manisa

³⁷ Mecmûamızda bulunan **Halîl** mahlaslı şiir tespit edilemese de internet kaynaklı yaptığımız araştırmada Hoca Halil Ağa'ya ait olduğu anlaşılmıştır. Fakat Halil Ağa ile ilgili de yeterli bilgilere ulaşamadık.

³⁸ Mecmûamızda bulunan "**Mir'âtî**" mahlaslı şairin 3 adet şiirinden yalnızca biri Hayrettin İvgin, Ali Esad Bozyiğit'in hazırladığı Kalecikli Aşık Mir'âtî kitabında bulunabilmiştir. Kalan 2 şiiri kaynaklarda bulamadık.

Hayrettin İvgin, Ali Esad Bozyiğit, *Kalecikli Aşık Mir'âtî*, Kültür Ajans Yayınları, Ankara, 2016. Adli eserde şimdiye kadar Mir'âtî'nin tespit edilen bütün şiirlerini topladıklarını söylemektedir. Bu nedenle mecmûamızda bulunan iki şiir Mir'âtî'nin gün yüzüne çıkarılmış yeni şiirleridir. Bkz: Şiir no: 11-12

³⁹ **Muhyî** mahlaslı şiir ulaşabildiğimiz divân ve akademik çalışmalarda yaptığımız taramalarda bulunamamıştır. Şiirin üslubu bakımından Bezci-zâde Mehmed Muhyiddin Efendi'ye ait olabileceğini düşünüyoruz.

21.	Müştağ	1759/1832	Muhammed Mustafa Müştak	1	Bitlis/Kādirî
22.	Nâdir	1830/1889'dan sonra	Hasan Nâdir Efendi	1	Maraş
23.	Nağşî	?/1655	Nakşî Ali Akkirmânî	3	Divriği/Halvetî
24.	Pir Sultan Abdal	XVI. yy.	?	2	Bektâşî
25.	Remzî	1872/1944	Ahmed Remzi Akyürek	1	Kayseri/Mevlevî
26.	Rüşdî⁴⁰	?	?	1	?
27.	Sefil Abdal	XIX. yy.	?	1	?/Bektâşî
28.	Selâmî	?/1813	Şeyh Selâmî Mustafa Efendi	5	İzmir/Nakşibendî
29.	Sersem Abdal (Sersem Ali)	XVI. yy.	?	1	Bektâşî
30.	Seyfullâh/ Seyfî	?/1601	Seyfullah Kasım Nizamoğlu	2	İstanbul/Halvetî
31.	Sezâyî	1669/1738	Hasan Sezâyî Efendi	2	Mora/Halvetî
32.	Sıdkî⁴¹	?	?	1	?
33.	Sûzî	1765/1830	Ahmed Sûzî	1	Sivas/Halvetî
34.	Şemsî	1520/1597	Şemseddin Sivâsî	2	Zile/Halvetî
35.	Şevkî	1852/1907	Hüseyin	4	Bektâşî
36.	Turâbî	1786/1868	Hacı Ali Turâbî Dedebaba	1	Yanbolu/Bektâşî

⁴⁰ Mecmûamızda bulunan **Rüşdî** mahlaslı bir adet şiir, ulaşabildiğimiz dîvân ve akademik çalışmalarda yaptığımız taramalarda bulunamamıştır. Bu nedenle şâir hakkında bilgi aktaramıyoruz.

⁴¹ Mecmûamızda bulunan **Sıdkî** mahlaslı bir adet şiir, ulaşabildiğimiz dîvân ve akademik çalışmalarda yaptığımız taramalarda bulunamamıştır. Bu nedenle şâir hakkında bilgi aktaramıyoruz.

37.	Virānī	XVI. yy.	?	1	?/Bektâşî
38.	Vuslat	?/1768	eş-Şeyh Hasan Efendi el-Kastamonî	1	Kastamonu/Halvetî
39.	Yūnus ⁴²	1240-1/1320-1	Yunus Emre	3	?
40.	Zekāī	?/1812	Mustafa Zekâyî (Oruç Baba)	3	Üsküdar/Halvetî
41.	Zikrī ⁴³	?	?	1	?

Mecmûamızda bulunan 41 şâirin tamamı tekke edebiyatı dediğimiz dinî-tasavvufî içerikli şiirler kaleme alan şâirlere aittir. Genel olarak XIX ve XX. yüzyıllarda yaşayan şâirlere yer verilen mecmûada en çok şiiri bulunan Hilmî'nin, mürettibin şeyhi olabileceğini aktarmıştık. Derleyenin, Hilmî'den sonra en çok şiirini mecmûasına yazdığı Hakkî mahlaslı İsmail Hakkı Bursevî hazretleri ile yakından ilgilendiğini ve Bursevî'nin sayısız eseri ile kendini yetiştirmiş olabileceğini düşünmekteyiz. Mecmûada bulunan 31 şiirden sadece bir tanesi İsmail Hakkı Bursevî'nin dîvânında bulunmaktadır. Diğer şiirler Bursevî'ye ait *Ferâhu'r-Rûh Muhammediyye Şerhi*'nde ve diğer eserlerde tespit edilmiştir. 12 adet şiir ise ulaşabildiğimiz eserlerinde bulunamamıştır. Binlerce manzûmesi bulunan Bursevî'nin bu şiirleri, kaleme aldığı sayısız eserinin içindedir. Derleyenin İsmail Hakkı Bursevî'ye mecmûasında büyük yer vermesi, mürettibin Bursevî'nin eserlerini okuyup kendisinden istifade ettiğini göstermektedir.

⁴² Yūnus mahlasıyla yazılmış 3 adet şiir vardır. Şiirlerden biri Yunus Emre Dîvânı'nda, diğer iki şiirden biri Aşık Paşa'nın dîvânında, diğeri de Eşrefoğlu Rûmî'nin dîvânında bazı farklılıklarla bulunmuştur.

⁴³ Mecmûamızda bulunan **Zikrī** mahlaslı bir adet şiir, ulaşabildiğimiz dîvân ve akademik çalışmalarda yaptığımız taramalarda bulunamamıştır. Bu nedenle şâir hakkında bilgi aktaramıyoruz.

1.5. Mecmûada Yer Alan Şâirlerin Kısa Biyografileri

Mecmûamızda şiirlerini tespit edebildiğimiz şâirlerin kısa biyografileri alfabetik sıraya göre aşağıda verilmiştir.

1.5.1. Ahmed

Kanuni Sultan Süleyman'ın h.940/m.1533'te düzenlediği Irak seferinde sarbanbaşılık görevinde bulunması nedeniyle “*Sârbân Ahmed*” namı ile meşhur olan Sârbân Ahmed, Tekirdağ'ın Hayrabolu ilçesinde doğmuştur. Irak seferinde, ordu Karaman'da iken Bayrâmî meşâyihinden Pir Ali Aksarâyî ile görüşmüş, ona intisap etmiş ve sefer dönüşü memleketi Hayrabolu'da irşad faaliyetlerini sürdürmüştür. H.952/m.1545 tarihinde vefat eden Sarban Ahmed, *Zeyl-i Şekâik*'te geçen bilgilere göre meşrebi dolayısıyla zındıklıkla suçlanmış, cezbe ve keramet sahibi, manevi mertebelere ulaşmış velilerdendir. *Dîvân*'ı ve *Mektûbât*'ı vardır.⁴⁴

1.5.2. ‘Âkif

Veysel Karânî hazretlerinin soyundan⁴⁵ Ayıntâbî Kadı Mehmed Efendi'nin oğlu olan Âkif Paşa, 15 Rebûlevvel 1202 / 26 Aralık 1787 tarihinde Yozgat'ın Bozok yaylasında dünyaya gelmiştir. İlk eğitimini memleketindeki ilim adamlarından aldıktan sonra Bozok'ta Cabbar-zâde Süleyman Bey'in divan kâtibi oldu. Daha sonra İstanbul'a gelerek dîvân-ı hümâyûn kalemine girdi. Yaptığı çalışmalarla II. Mahmud'un iltifatına mahzar olarak maaşı arttırıldı.⁴⁶ 1824'te silahtâr kâtibi, 1825'de amedci, 1826'da beylikçi, 1832'de reîsü'l-küttâblık görevlerinde bulundu. Mülkiye ve reîsü'l-küttâblık, hariciye nazareti olarak değiştirilince, Efendi unvanıyla vezirlik ve müşirlik rütbesi verildi. Böylece Osmanlı Devleti'nin ilk hariciye nâzırı oldu.⁴⁷ Bir süre sonra 1836 yılında zahirde Âkif Paşa'nın hastalığı, hakikatte ise küçük bir zabıta olayı iken büyütülerek diplomatik bir krize dönüşen ve tarihe “Miyop Churchill” hâdisesi olarak geçen vâkıa sebebiyle görevinden azledildi.⁴⁸ Bir yıl üç buçuk ay sonra

⁴⁴ Nihat Azamat, “Sârbân Ahmed”, *DİA*, C. 36, s. 132.

⁴⁵ Mahmud Kemal İnal, *Son Asır Türk Şâirleri*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1969, cüz 1, s. 69.

⁴⁶ Ahmed Hamdi Tanpınar, “Âkif Paşa”, *İslâm Ansiklopedisi*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1978, C.1, s. 242.

⁴⁷ Tanpınar, *a.g.m.*, s. 243.

⁴⁸ Tanpınar, *a.g.m.*, s. 243.

yeniden Paşalık rütbesiyle Pertev Paşa'nın yerine mülkiye nâzırlığına getirildi. Âkif Paşa ilk icraat olarak, bu makamın ismini “âdâb-ı ubûdiyyete münâfi” bulması nedeniyle Dâhiliye olarak değiştirdi.⁴⁹ Böylece Âkif Paşa, Osmanlı Devleti'nin ilk Dâhiliye Nâzırı olarak yeniden tarihe geçti. Altı buçuk aylık görev süresinden sonra hastalığı bahane gösterilerek 30 Mart 1838'de görevinden azledildi.

Âkif Paşa Sultan Abdülmecid'in tahta çıkmasının ardından 1839 yılında Kocaeli mutasarrıflığına tayin edildi. Daha sonra Bolu, Bursa, Viranşehir ve Karesi sancakları da kendi iradesine verildi. Halkın şikayetleri üzerine rütbesi dahi alınarak görevinden üçüncü kez azledildi ve Edirne'ye sürüldü. İki yıl sürgün cezasının ardından Bursa'da oturmasına izin verildi. Altı ay kadar kaldığı Bursa'dan ailesine ve dostlarına yazdığı mektuplarda çektiği sıkıntı ve ıstıraplardan, romatizma ağrılarından şikâyet ederek affedilmesi için gerekli teşebbüslerde bulunmalarını istedi. Abdülhamid'in doğumu münasebetiyle Sultan Abdülmecid'e gönderdiği tarih manzumesi sayesinde bağışlanarak 1842'de İstanbul'a döndü. İki yıl sonra gittiği hac dönüşünde İskenderiye'de hastalanarak vefat eden Âkif Paşa'nın cenazesi, Danyal Peygamberin yakınlarına defnedildi.⁵⁰ Bir şiirinden Halvetî şeyhi Çerkeşî Mustafa Efendi'nin müridi olduğu anlaşılmaktadır.

Münşeât-ı el-Hâc Âkif Efendi ve Divançe, Tebsıra, ölümünden sonra torunu Âkif Bey tarafından neşredilen ve çeşitli mektuplarını ihtiva eden *Eser-i Âkif Paşa* (İstanbul 1290) ile *Muharrerât-ı Husûsiyye-i Âkif Paşa* dışında, Arapça'dan çeşitli ilavelerle tercüme ettiği *Risâletü'l-fi-râsiyye ve's -siyâsiyye* adlı bir eseri daha vardır.⁵¹

1.5.3. 'Arşî

Asıl adı ve ailesi hakkında bilgi bulunmayan 'Arşî'nin divanındaki mensur kısımdan h.970/m.1562'de doğduğunu, Millet Kütüphanesi'ndeki bir mecmûadaki tarih manzûmesinden h.1030/m.1620'de öldüğünü öğreniyoruz.⁵² Doğduğu, yaşadığı ve eğitim gördüğü yerler hakkında kaynaklarda bilgi bulunmayan 'Arşî ile ilgili tezkire sahipleri ya hiç bilgi vermemişler ya da Arşî'leri birbirine karıştırmışlardır. Hurûfilik

⁴⁹ Abdullah Uçman, “Âkif Paşa”, *DİA*, C. II, s. 261.

⁵⁰ Uçman, *a.g.m.*, s. 261.

⁵¹ Uçman, *a.g.m.*, s. 262.

⁵² Bahattin Kahraman, *Arşî Dîvânı'nın Tenkitli Metni*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, 1989, s. 4.

inancına bağı olan ‘Arşî’nin, tamamı onun Hurufiliğe mensup olduğunu ifade eden beyitlerden müteşekkil divanı vardır.⁵³ Yazdığı bir mersiye den anlaşıldığı üzere meşhur Hurufî şâiri Muhîti’nin mürididir.⁵⁴

1.5.4. Dertli

Asıl adı İbrahim’dir. Gerede’nin Şahnalar köyünde h.1186/m.1772 tarihinde doğmuştur. İlk dönem şiirlerinde Lütfî, daha sonra da Dertli mahlasını kullanan Dertli İbrahim’in eğitimi hakkında bilgi bulunmamaktadır. Ancak çok seyahat etmesi ve gittiği şehirlerdeki kültür ortamları, Dertli’nin yetişmesinde büyük öneme sahiptir.⁵⁵ 25 yaşında Konya’ya giderek bir kahvehanede ocakçılık yapar. Kahveye gelen ilim ve sanat erbabıyla hemhâl olup saz çalmaya ve şiir söylemeye başlar. Mevlevîlerin sohbetlerine ve fasıllarına iştirak eder.⁵⁶ Bir müddet sonra Konya’dan ayrılarak sırasıyla Halep, Şam ve Kahire’ye gider. 10 yıl Mısır’da kaldıktan sonra artık tasavvufun inceliklerini öğrenmiş usta bir şâir olmuştur. Tekrar memleketi Gerede’ye döner. Evlenir ve Anadolu’yu gezer. Bir müddet İstanbul’da kalır. Burada kahvehanelerde sazı ve sözüyle halk tarafından sevilir. Sözleri dilden dile dolaşır. Ömrünün büyük bir bölümünü yokluk ve sefalet içerisinde geçiren Dertli İbrahim, h.1261/m.1845 tarihinde 73 yaşında vefat eder.⁵⁷

1.5.5. Gaybî

XVII. yüzyıl tasavvuf edebiyatının önemli simalarından Sun‘ullah Gaybî, Kütahya doğumludur. Doğum tarihi kesin olmamakla birlikte 1615 tarihinde doğduğu tahmin edilmektedir. Babası Kütahya müftülerinden, Müftî Derviş nâmıyla meşhur Ahmed Efendi, Ümmî Sinan’ın halifelerindendir. Eserlerinden anlaşıldığı üzere iyi bir eğitim alan Sun‘ullah Gaybî, babasının tavsiyesi ile İstanbul’a giderek Oğlanlar Tekkesi şeyhi İbrahim Efendi’ye intisap etmiş, şeyhinin vefatına kadar yanında kalmıştır. 1655 yılında şeyhinin vefatıyla tekrar Kütahya’ya dönerek irşad

⁵³ Kahraman, *a.g.e.*, s. 10.

⁵⁴ Sadettin Nüzhet Ergün, *Türk Şâirleri*, C. 2, s. 495.

⁵⁵ Recep Tek, *Türk Edebiyatında Dertli Olgusu Aşık Dertli Ve Eserleri*, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri, 2011, s. 27.

⁵⁶ Feyzi Halıcı, *Aşık Şem’i Hayatı ve Şiirleri*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., Ankara, 1982, s. V-VI.

⁵⁷ Tek, *a.g.e.*, s. 41.

faaliyetlerine devam etmiştir. Manzum ve mensur eserleri şu şekildedir: *Divan, Sohbetnâme, Tarîku'l-hak fî teveccühi'l-mutlak, Rûhu'l-hakîka, Bîatnâme, Risâle-i Halvetiyye ve Bayramiyye, Mekârimü'l-ahlâk fî tarîki'l-uşşâk, Akâidnâme, Risâle-i İlm ü Amel, Risâle-i Esmâ*.⁵⁸

1.5.6. Sa'dî

Ahmed Sa'dî, Balıkesir'in Edremit ilçesinin Havran köyünde h.1256/m.1841 tarihinde doğmuştur. “*Emir Hoca*” ve “*Emir Hafız*” namları ile de bilinen Ahmed Sa'dî Efendi'nin babası Konya'dan Balıkesir'e göç eden Konya Bozkırlı Mustafa Efendi'dir. *Osmanlı Müellifleri*'inde ismi Esad Sa'dî Konevi olarak verilmiştir.⁵⁹ Balıkesir Müftüsü Ali Şuuri Efendi'den tahsil gören Sa'dî, Ali Şuuri'nin seçkin talebeleri arasında yer almıştır.⁶⁰ Şiirlerinde açık bir şekilde ifade ettiği gibi Nakşibendiliğin Hâlidî koluna mensuptur. Uzun süre Edremit Müftülüğü yapan ve çok sayıda talebe yetiştiren Hafız Ahmed Sa'dî'nin eserleri şu şekildedir: *Enâmilü'r-Resâil, Delâilü'l-Mesâil, Dîvân-ı Gülzâr Li-Hâfız Sa'dî, Hamâilü'l-Vesâil, Mecma'u'l-Bahreyn, Mir'ât-ı Hâşiye*.⁶¹

1.5.7. İbrahim Hakkı

H.1115/m.1703 yılında Erzurum'un Hasankale ilçesinde doğmuştur. İbrahim Hakkı Erzurûmî namıyla meşhurdur. Babası Derviş Osman eğitim görmüş, İsmâil Fakirullâh'a müntesip bir zâttır. İbrahim Hakkı ilk tasavvufi terbiyesini babasından almıştır. Küçük yaşta babasının yanında gördüğü İsmail Fakirullâh'a hayran kalmış, ona intisap ederek babası ile aynı hücrede kalarak tasavvufi eğitim almıştır. Babasının vefat ettiği 1720 yılından kendi vefatı 1768 yılına kadar; ömrü İstanbul, Erzurum, Tillo arasında geçmiştir. Bu süre içerisinde üç kez hacca gitmiş ve birçok eser telif etmiştir. Astronomi alanında da çalışmaları olan İbrahim Hakkı'ya Sultan I. Mahmud zamanında müderrislik unvanı verilmiş ve çeşitli medreselerde müderrislik yapmıştır. 22 Haziran 1780 tarihinde vefat eden İbrahim Hakkı hazretleri, şeyhi Fakirullâh'ın

⁵⁸ Bilal Kemikli, “Sun‘ullah Gaybî”, *DİA*, C. 37, s. 532.

⁵⁹ Özen, Yavuz, *a.g.e.*, C.1, s. 312.

⁶⁰ İnal, *a.g.e.*, cüz IV, s. 1528.

⁶¹ Muhammet Akif Tiyek, *Mevlânâ Celâleddin Ahmed Sa'dî Havrânî Hayatı, Eserleri ve Divân'ı*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2016, s. 20.

türbesine defnedilmiştir.⁶² Tasavvuf ve ahlâk ile çeşitli ilimlerden bahseden meşhur ve matbu *Marifetname* isimli eserin sahibi olan İbrahim Hakkı'nın eserlerinin büyük bir kısmı Türkçe, geri kalanı Farsça ve Arapçadır. Kaynaklarda eser sayısı ile ilgili farklı görüşler vardır. Bursalı Mehmed Tahir otuz dokuz eser sıralamıştır.⁶³ *Divan, Mârifetnâme, Mecmûatü'l-irfâniyye, İnsâniyye, Mecmûatü'l-meânî, Meşâriku'l-yûh, Sefînetü'r-rûh min vâridâti'l-fütûh, Kenzü'l-fütûh, Defînetü'r-rûh, Rûhu's-şürûh, Urvetü'l-İslâm, Hey'etü'l-İslâm, Tuhfetü'l-kirâm, Nuhbetü'l-keâm, Ülfetü'l-enâm* eserlerinden bazılarıdır.⁶⁴

1.5.8. İsmail Hakkı

Manzûm ve mensûr yüzden fazla eserin müellifi, XVIII. yüzyıl dîvân edebiyatının mutasavvıf şâirlerinden İsmail Hakkı; bugün Bulgaristan sınırları içerisinde bulunan Aydos'ta h.1063/m.1653 tarihinde doğmuştur.⁶⁵ Uzun süre Bursa'da yaşadığı için Bursevî, Celvetiyye tarikatına mensup olduğu için Celvetî nisbelerini kullanmış, özellikle de Bursevî nisbesiyle meşhur olmuştur.⁶⁶ Bir kısmı Rumeli'de bir kısmı İstanbul'da süren on altı yıllık tahsil hayatı boyunca Celvetiyye tekkelerinde Celvetî şeyhlerinden sistematik bir eğitim almıştır. Atpazarlı Osman Efendi'den 1674'te icazet alıp irşad faaliyetlerine başlayan İsmail Hakkı Bursevî; sırasıyla Üsküp, Köprülü ve Usturumca'ya tayin olmuş ve bu şehirlerde on yıl vazifede bulunmuştur. Buralarda sıkıntılar çekmiş, mücadelecî mizacı dolayısıyla halkla iletişim kurmakta zorlanmış, halkın kayıtsızlığından şikayetçi olmuştur. Daha sonra şeyhi Osman Fazlî'nin Bursa'daki halifesi Sun'ullâh Efendi'nin vefatı ile 1685'de yerine halife olarak tayin edilmiştir. Bursa'da geçen yılları en uzun ve verimli yılları olmuş, *Dîvânı'nı* ve *Rûhu'l-beyân* tefsirini burada tamamlamıştır. 1690'da şeyhinin vefatı ile Celvetî silsilesinin 32. şeyhi olarak irşad vazifesine devam etmiştir. H.1137/m.1725'de vefat eden Bursevî hazretlerinin kabri, Tuzpazarı'nda yaptırdığı camiinin kible tarafındadır.

⁶² Mustafa Güneş, *Erzurumlu İbrahim Hakkı Dîvânı*, Sahhaflar Kitap Sarayı, İstanbul, 2008, s. 10. Özen, Yavuz, *a.g.e.*, C.1, s. 90.

⁶⁴ Mustafa Çağrıç, "İbrâhim Hakkı Erzurûmî", *DİA*, C.21, s. 311.

⁶⁵ Murat Yurtsever, *İsmail Hakkı Dîvânı*, Arasta Yayınları, İstanbul, 2000, s. 4.

⁶⁶ Ali Namlı, "İsmail Hakkı Bursevî", *DİA*, C. 23, s. 108.

1.5.9. Hâşim

H.1130/m.1718 yılında Üsküdar'da dünyaya gelen Hâşim Baba, yaşadığı yüzyılın ünlü bir Bektâşî şâiridir. Üsküdar İnadiye'de Tavâşî Hasanağa mahallesinde bulunan Bandırmalizâde Tekkesi'nin şeyhi Yûsuf Nizâmeddin Efendi, Hâşim Baba'nın babası ve şeyhidir.⁶⁷ Babasının şeyhliği vesilesi ile Celvetî tarikatının âdab ve erkânını öğrenerek büyümüştür. Daha sonra Bektâşîliğe meyledip Mısır Kasrû'l-Ayn'daki Kaygusuz Abdal Bektâşî Tekkesi şeyhi Hasan Baba (ö. 1170)'ya intisap etti.⁶⁸ Hâşim Baba, Hacı Bektaş'ta bulunan Bektâşî Âsitânesi'nde dört yıl kalmış hatta bir aralık dedebabalık yapmışsa da Bektâşîlerin bir kısmı onun şeyhliğini kabul etmemişlerdir.⁶⁹ Hâşim Baba dîvânında Safiyyüddün-i Erdebîlî vasıtasıyla Hz. Ali soyundan geldiğini belirtir.

Hâşim Baba çok yönlü şahsiyeti sebebiyle bir yerde karar kılammamış, içerisine girdiği her grup tarafından genellikle dışlanmıştır. Bu yüzden ne Bektâşîlere Bektâşîliğini ne de Celvetîlere Celvetîliğini kabul ettirebilmiştir. Hayatının büyük bir kısmını tarikatının hizmetleriyle geçirmesine rağmen; vefat ettiğinde cenazesi Celvetiyye'nin merkezi Hüdâyî Dergâhı'na alınmamıştır. Cenaze namazı dergâhın alt tarafında Cennet Efendi hazîresi önünde kılınabilmiştir.⁷⁰ “*Îlâ Rabbihi'l-Kerîm*” terkinin delâlet ettiği h.1197'de vefat eden Hâşim Baba'nın eserleri şu şekildedir: *Dîvân, Vâridât, Ankâ-yı Meşrık, Devriyye-i Ferşiyye*.

1.5.10. Hilmî

Mehmet Ali Hilmi Dedebaba İstanbul'un Güngörmez mahallesinde h.1258/m.1842 tarihinde doğmuştur. Babası aynı mahallede imamlık yapan Nuri Efendi'dir.⁷¹ Annesi ve babası ile Şahkulu Dergâhı postnişini Hasan Baba'dan ikrar alarak 1857 tarihinde daha 14 yaşında iken Bektâşîliğe girmiştir.⁷² Hasan Baba'dan sonra onun yerine geçen Ali Baba'nın vefatı ile 1863 yılında Şahkulu Dergâhı'nın postnişinliğine geçti. 21 Şubat 1907 tarihinde vefat eden Mehmed Ali Hilmi Dedebaba

⁶⁷ Hasan Kâmil Yılmaz, “Hâşim Baba”, *DİA*, C. 16., s. 406.

⁶⁸ Özmen, *a.g.e.*, C. III., s. 349.

⁶⁹ Yılmaz, *a.g.m.*, s. 406.

⁷⁰ Yılmaz, *a.g.m.*, s. 406.

⁷¹ İnal, *a.g.e.*, cüz I, s. 669.

⁷² Abdullah Uçman, “Mehmed Ali Hilmi Dedebaba”, *DİA*, C. 28, s. 440.

önce Şahkulu Sultan Dergâhı'nın kış meydanı denilen kısmına defnedilmiş, naaşı daha sonra aynı semtte inşa ettirdiği Gözcü Baba Türbesi bahçesindeki sofaya nakledilmiştir.⁷³ Mehmed Ali Baba şiirlerinde Hilmî mahlasını kullanır. 1909'da Ahmed Mehdi Baba tarafından basılan *Dîvân*'ı, 1986 yılında Bedri Noyan tarafından yeni yazıya çevrilerek yayımlanmıştır.⁷⁴

1.5.11. Hüdâyî

Asıl adı Mahmud'dur. Fadlullah b. Mahmud'un oğlu olan Hüdâyî, h. 948/m.1541 yılında Şereflikoçhisar'da doğmuştur. Aziz Mahmud Hüdâyî namıyla meşhurdur. Doğru yola, Hak yoluna girmiş manasına gelen “*Hüdâyî*” mahlası, kendisine şeyhi Üftâde tarafından verilmiştir. İsmi başında bulunan “*Azîz*” kelimesi ise, halkın ona gösterdiği saygının bir ifadesidir.⁷⁵ İlk tahsiline doğduğu yerde başlamış ve eğitimini ilerletmek maksadı ile İstanbul'a gitmiştir. Küçük Ayasofya medresesinde tahsile başlamış, zekâsı ve azmi ile hocası Nâzırzâde Ramazan Efendi'nin özel ilgi gösterdiği talebelerinden olmuştur. Hocası onu yanına muîd olarak almış, medresedeki görevinin yanında Halvetiyye tarikatına mensup Nureddinzâde Muslihuddin Efendi'nin sohbetlerine de devam etmiştir.⁷⁶

Hocası Nâzırzâde'nin tayiniyle önce Edirne'de, daha sonra Şam ve Mısır'da hocasının yanında bulunmuştur. 1573'te hocası ile Bursa'ya dönen Hüdâyî, Bursa Ferhâdiye medresesine müderris ve Câmî-i Atîk mahkemesine nâib tayin edildi. Üç yıl sonra hocasının vefatının tesiriyle görevlerinden ayrılarak daha önce vaaz ve sohbetlerine katıldığı Üftâde hazretlerine intisap etti.⁷⁷ Ayrıca Hüdâyî'nin resmi görevlerini bırakıp tasavvuf yoluna geçmesi ile ilgili kaynaklarda farklı menkıbeler anlatılmaktadır.⁷⁸ Şeyhi Üftâde'nin vefatının ardından bir müddet Rumeli, Trakya ve Balkanlar'da irşad faaliyetlerinde bulunmuştur. Şeyhülislâm Hoca Sadeddin Efendi'nin arzusuyla İstanbul'a gelmiş, bir zamanlar talebelik yaptığı Küçük Ayasofya

⁷³ Uçman, *a.g.e.*, s. 440.

⁷⁴ Özmen, *a.g.e.*, C. IV., s. 439.

⁷⁵ Hulusi Eren, “Aziz Mahmud Hüdâyî”, *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, <http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=7217> (03.02.2019)

⁷⁶ Hasan Kâmil Yılmaz, “Aziz Mahmud Hüdâyî”, *DİA*, C. 4, s. 338

⁷⁷ Yılmaz, *a.g.m.*, s. 339.

⁷⁸ Aziz Mahmûd Hüdâyî, *Dîvân-ı İlâhiyât*, haz. Mustafa Tatçı-Musa Yıldız, Üsküdar Belediye Başkanlığı, İstanbul, 2005, s. 3.

Medresesi'nde müderrislik yapmıştır. Fatih Camii'nde de derslere başlayan Hüdâyî, ilim ve devlet adamlarının da içinde bulunduğu geniş kitleler tarafından büyük saygı ve muhabbet görmüştür. Üsküdar'da satın aldığı arsa üzerine kurduğu dergâh, o dönemde İstanbul'un en önemli kültür muhiti haline gelmiştir. 1628'de vefat eden Azîz Mahmûd Hüdâyî hazretleri dînî-tasavvufî kişiliği ile gönüllerde yer etmiş, şöhreti günümüze kadar ulaşmıştır. Arapça ve Türkçe otuz kadar eseri bulunmaktadır. Belli başlı Türkçe eserleri şunlardır: *Dîvân-ı İlâhiyât*, *Necâtü'l-garîk fi'l-cem'i ve't-tefrik*, *Tarîkat-nâme*, *Mektubât*, *Nesâih ve Mevâiz*, *Mi'râciye*⁷⁹

1.5.12. İbrâhim

Halvetî-Şâbânî tarikatının Kuşadaviyye kolunun kurucusudur. Aydın'ın Kuşadası ilçesinin Çınarlı köyünde h.1188/m.1774 tarihinde doğmuştur. Kuşadalı İbrahim namıyla meşhurdur. Aydın, Denizli ve Anadolu'nun muhtelif yerlerinde eğitim gördükten sonra İstanbul'a gitmiş, bugün Millet Kütüphanesi olarak kullanılan Feyziyye Medresesi'ne yerleşmiştir. Burada Hoca Emin Efendi'nin derslerine katılmış ve tahsilini tamamladıktan sonra kendisini hücrelerine kapatarak ibadet ve tefekkürle meşgul olmuştur. Aklına takılan bir ayeti çok düşünmüş bir türlü çözüme kavuşturamamıştır. Arkadaşının tavsiyesi üzerine Beypazarlı Ali Efendi'ye gitmiş, onun verdiği cevaba hayran kalan Kuşadalı İbrahim, Ali Efendi'ye intisap etmiştir.

40 yaşına kadar zahir ilimlerle meşgul olan Kuşadalı, dönemin en üst seviyedeki alimlerinden olmasına rağmen ne bu alanlarda ne de tasavvuf alanında eser vermiştir. 1236 senesinden itibaren müridlerine gönderdiği mektuplar onun düşünce dünyasını ve şahsiyetini anlamada en önemli kaynaklardır. Sayısı 143'e ulaşan mektuplar Yaşar Nuri ÖZTÜRK tarafından derlenerek yayımlanmıştır. 1263 yılında Medine'den Mekke'ye giderken vefat etmiştir.⁸⁰

1.5.13. Kâmil

Tam adı Hocasâde Şeyh Ahmed Kâmil Efendi'dir. Doğum tarihi ve yeri belli değildir. Babası Gürcü Osman Efendi'nin Silivri müftüsü olması dolayısıyla Silivri'de doğduğu düşünülmektedir. Tahsilini babasından alan Kâmil Efendi, babasının

⁷⁹ Yılmaz, *a.g.m.*, s. 340.

⁸⁰ Nihat Azamat, "Kuşadalı İbrâhim Efendi" *DİA*, C. 26., s. 468-470.

vefatından sonra Silivri'deki tüm malını bırakarak İstanbul'a gelmiştir. İstanbul'da şeyhi Kütahyalı Evliyazâde İsmail Hakkı Efendi'nin namına bir tekke yaptırmış ve burada şeyhlik yapmıştır.⁸¹ Hakkında kaynaklarda yeterli bilgi bulunmayan Ahmed Kâmil Efendi'nin hayatı ile ilgili bilgilere *Divan*'ından ulaşılmaktadır. Nakşibendî tarikatına mensup olan Kâmil Efendi, h. 12 Safer 1312/m. 15 Ağustos 1894'te vefat etmiş, Edirnekapı'da yaptırdığı tekkeye defnedilmiştir.⁸²

1.5.14. Kâzım

H.1237/m.1821 tarihinde, bugün Bulgaristan sınırları içerisinde bulunan Koniçe'de doğmuştur. Asıl adı Musa⁸³ Kazım'dır. Küçük yaşta babası Hüseyin Hüsnü Bey ile İstanbul'a giden Musa Kazım, İstanbul'da yetişmiş ve tahsil görmüştür. *Dîvân-ı Hümâyun* kalemine girmesi ile memuriyet hayatı başlamıştır. Mühimme ve Maliye Mektûbî kalemlerinde gösterdiği gayret ve çalışmalarla Asâkir-i Hassâ Kitâbetine tayin edilmiş, birkaç yıl sonra da Livâ kitâbeti ve Alay eminliğine terfi etmiştir.⁸⁴ Yazdığı hicivler nedeniyle zaman zaman görevinde değişiklikler olmuştur. Asıl ustalığı mersiyledir. Çok yanık şiir söyleyenlerden bir zât olup, Peygamber'in ehl-i beytine muhabbetinin şiddetiyle meşhur olan Kazım Paşa, acıklı mersiyeler söylemekle asrının tek şâiriydi.⁸⁵ *Dîvân-ı Kazım Paşa, Makâlîd-i Aşk Kazım Paşa*'nın eserleridir.

1.5.15. Niyâzî-i Mısırî

Halvetiyye tarikatının Mısıriyye kolunun kurucusu olan Niyâzî-i Mısırî'nin asıl adı Mehmed'dir. H.1027/m.1618 yılında Malatya'da doğmuştur. İlim tahsili için gittiği Mısır'da kalması nedeniyle Mısırî mahlasını kullanmış, Niyâzî mahlasıyla birlikte Niyâzî-i Mısırî, Mısırî Niyâzî, Şeyh Mısırî namlarıyla meşhur olmuştur. Malatya'da Halvetî şeyhi Hüseyin Efendi'ye intisap etmiş, onun Malatya'dan ayrılmasıyla Diyarbakır ve Mardin'e giderek buradaki alimlerden mantık ve kelam

⁸¹ İnal, *a.g.e.*, s. 801.

⁸² Ömer Suat İnan, *Hoca-Zâde Ahmed Kâmil Efendi ve Dîvân'ı*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2016, s. 13.

⁸³ İsmi Musa olmasına rağmen *Osmanlı Müellifleri*'nde İbrahim olarak kaydedilmiştir.

⁸⁴ İnal, *a.g.e.*, s. 810.

⁸⁵ Özen, Yavuz, *a.g.e.*, C. II, s. 209.

dersleri almıştır. 1057/1647 tarihinde Ümmî Sinan'a intisap eden Mısri, Elmalı'da şeyhinin yanında dokuz yıl kalarak şeyhinin hizmetinde bulunmuş seyrü sülûkünü tamamlamıştır. Halife tayin edilmesinin ardından Uşak, Çal ve Kütahya'da irşad faaliyetlerinde bulunmuştur.⁸⁶ O dönem ortaya çıkan Kadızadeliler hareketi nedeniyle birkaç kez sürgüne gönderilen Mısri, ikinci kez sürgün edildiği Limni'de 1105/1604 tarihinde vefat etmiştir.⁸⁷

Arapça ve Türkçe birçok eseri bulunmaktadır. *Mevâ'idü'l-irfân, ed-Devretü'l-arşıyye fî ahkâmi'l-ferşıyye, Tesbî'-i Kaşide-i Bürde, Tefsîru Fâtihati'l-Kitâb, Mecâlis* Arapça kaleme aldığı eserlerdir. Türkçe eserleri ise şu şekildedir: *Dîvân, Tuhfetü'l-uşşâk, Mecmûa, Risâle-i Es'ile ve Ecvibe-i Mutasavvifâne, Risâle-i Devriyye, Ta'birâtü'l-vâkıât, Şerh-i Esmâü'l-hüsnâ, Şerh-i Nutk-ı Yûnus Emre.*

1.5.16. Mir'âtî

19. yüzyıl ozanlarının en büyüklerinden olan Mir'âtî Kalecik-Ankara doğumludur. Doğum ve ölüm tarihleri kaynaklarda kesin olarak geçmemektedir. Kalecikli Mir'âtî ya da Mir'âtî Baba olarak anılır. H.1285/m.1869'da Turabî Ali Baba Dede'den (ö.1868) el aldığı ve ustası Âşık Hasan'ın babası Âşık Kemalî ile müşâhere ettiğine dayanılarak h.1225-1300 yani m.1809-1884 yılları arasında yaşadığı sanılmaktadır.⁸⁸ Eğitimi hakkında herhangi bir bilgi bulunmayan Mir'âtî'nin şiirlerinden anlaşıldığı üzere medrese tahsili gördüğü ve icazetli hocalardan olduğu anlaşılmaktadır. Rivayete göre Kalecik müftülüğünde bulunmuş, Bektâşi tarikatına intisap etmesi nedeniyle çevresindekiler tarafından kınanmış ve bu makamdan uzaklaştırılmıştır.⁸⁹ Bu yüzden eline sazını alan şâir diyar diyar dolaşmış şiirler söylemiştir. Şiirlerinde ironi-ince mizah vardır. Aruz ve hece ölçülerini başarı ile kullanan şâirin birçok yazma mecmûa ve cönklerde şiirleri bulunmaktadır. 1850 tarihinde Dedebaba makamına geçen Mir'âtî Baba son yıllarını İstanbul'da geçirmiş ve burada ölmüştür. Tavuk pazarı civarına defnedilmiştir.⁹⁰

⁸⁶ Mustafa Aşkar, "Niyâzi-i Mısri", *DİA*, C. 33, s. 167.

⁸⁷ Özen, Yavuz, *a.g.e.*, C.1, s. 162.

⁸⁸ Hayrettin İvgin, Ali Esat Bozyiğit, *Kalecikli Âşık Mir'atî*, Kültür Ajans Yayınları, Ankara, 2016, s. 5.

⁸⁹ İsmail Özmen, *Alevî Bektâşî Şiirleri Antolojisi*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1998, C. IV., s. 347.

⁹⁰ İvgin, Bozyiğit, *a.g.e.*, s. 8.

Hayrettin İvgin ve Ali Esat Bozyiğit'in *Kalecikli Aşık Mir'atî* adlı eserinde belirtildiği üzere Mir'âtî'nin 13 nefesi, 1 musammat koşması, 4 destanı, 4 gazel divanı, 2 gazel semaisi, 2 müseddesi, 1 muhammesi tespit edilmiştir.⁹¹

1.5.17. Murad

5 Cemâziyelevvel 953'te (4 Temmuz 1546) Manisa'nın Bozdağ yaylağında doğdu. Venedik asıllı Nurbânû Sultan'ın oğlu olan Sultan Murad, ilk eğitimini Manisa sarayında aldı. Osmanlı padişahları arasında en bilgini sayılan III. Murad, Şeyhülislâm Mehmed Sâdeddîn Efendi, Bekaî Efendi, Şeyh Şücâ Efendi, Tiryakî Hasan Paşa gibi devrin ünlü isimleri tarafından yetiştirildi.⁹² Küçük yaşta iken Aydın-ili sancak beyliğine, daha sonra da Akşehir sancak beyliği tayin edildi. Babası II. Selim padişah olduktan sonra ise Manisa Sancakbeyliğine tayin edilen Sultan III. Murad, II. Selim'in vefatı üzerine 28 yaşında tahta çıkarak padişah oldu ve yirmi yıl tahtta kaldı. Osmanlı Devleti'nin en geniş sınırlarına ulaştığı bu dönemde, Sokullu Mehmet Paşa'nın sadrazamlığı ile saltanatın ilk yılları rahat geçti. Bir suikast sonucu Sokullu'nun öldürülmesi devlet idaresinde işlerin bozulmaya başlamasını da beraberinde getirdi. 6 Cemâziyelevvel 1003 / 17 Ocak 1595'de vefat eden III. Murad, Ayasofya hazîresine defnedildi. Şiirlerinde Murâdî ve Murad mahlaslarını kullanmış, *dîvânı*, sultan şairler içinde Kanunî'den sonra en hacimli dîvândır. III. Murad'ın Türkçe Divânı'nda toplam 1566 gazel bulunmaktadır.⁹³

1.5.18. Müştak

Asıl adı Muhammed Mustafa'dır. H.1172/m.1759 tarihinde Bitlis'te doğmuştur. Hoca Neşet tarafından Müştak mahlası kendisine verilmiş, Müştak Baba namıyla meşhur olmuştur.⁹⁴ Küçük yaşta babasını kaybeden Müştak Baba, dedesi tarafından büyütülmüştür. İlk hocası amcası Şems-i Bitlisî'dir. Daha sonra Kadirî şeyhi Hacı Hasan Şirvanî'den ders almış ve ona intisap etmiştir. Seyrû sülûkunu tamamlayarak icazet almıştır. İyi bir udî olan Müştak Baba ruh hastalıklarının musiki

⁹¹ İvgin, Bozyiğit, *a.g.e.*, s. 9.

⁹² Mustafa İsen, "Murad", *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, <http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=6692> (03.02.2019)

⁹³ Bekir Kütükoğlu, "III. Murad", *DİA*, C. 31, s. 172-176.

⁹⁴ Ahmet Doğan, "Şeyh Müştak", *DİA*, C. 39, s. 64.

ile tedavi edilebileceğini belirtmektedir. Hac farizasını yerine getirdikten sonra Trabzon'a gelmiş ve burada irşad görevini sürdürmüştür. Birkaç kez İstanbul'da bulunmuş, burada Selâmî Efendi tekkesi şeyhliğine vekalet etmiştir. II. Mahmud'un teveccühünü kazanmış, Konya'da Çelebi Efendi'den sikke giymiştir. 1247/1832'de memleketi Bitlis'e giderken Muş'a uğramış, Muş'taki dergâhında birkaç gün konakladığı sırada kendisine düşman olan Yezidiler tarafından seccade üzerinde boğularak şehit edilmiştir. Şehit edildiğinde 75 yaşlarında olan Müştak Baba, Muş'a defnedilmiştir. *Divan, Âsârü'l-Müştak Esrârü'l-Uşşâk, Mektûbât-ı Kimyâ-yı Müştak, Bahâr-nâme Müştak Baba'nın eserleridir.*⁹⁵

1.5.19. Nâdir

Maraş'ın Kurrâzâde ailesinden olan Hasan Nâdir, h.1246/m.1830 yılında Maraş'da doğdu. Maraş'da Sıbyan Mektebinde okudu. Başka tahsili olmamasına rağmen zekâsı ve Allâh vergisi kabiliyeti ile tahsilli emsalleri arasında kendini belli ederdi. Maraş Mahkeme-i Şer'iyesinde uzun müddet görev yaptı. Maraş ve çevresinde sevilen bir şâir olan Nâdir, sonradan kendisini içkiye vererek sarhoş bir hayat yaşamıştır.⁹⁶ Uzun boylu, zayıf, kır sakallı olan Hasan Nâdir'in eserleri toplanıp basılmadığından çoğu zayi olmuştur.⁹⁷ Hasan Nâdir Efendi'nin günümüze üç mevlidi ile çeşitli şiir mecmûaları vasıtasıyla birkaç şiiri ulaşmıştır. 1888'de koleradan vefat etmiştir.

1.5.20. Nakşî

Halvetî tarikatının büyüklerinden arif ve fazilet sahibi bir zât olan⁹⁸ Nakşî'nin doğum tarihi belli değildir. Kaynaklarda Divriği'de doğduğu söylenen şâirin; ailesi, evliliği, hanımı ve çocukları hakkında bilgi bulunmamaktadır.⁹⁹ Şiirlerinde Nakşî mahlasını kullanan şâirin asıl adı Ali'dir. Hayatı hakkında detaylı bilgiler bulunmayan Nakşî-i Akkirmânî, İstanbul'a giderek Halvetiyye tarikatının Ramazaniyye kolunun

⁹⁵ Mehmet Arslan, "Müştak Baba", *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, <http://www.turkedebiyatilisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=6499> (18.02.19)

⁹⁶Gülhan Alıcı, "Nâdirî, Hasan Nâdir", <http://www.turkedebiyatilisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=220> , (05.01.2019)

⁹⁷ İnal, a.g.e., cüz. II, s. 1060.

⁹⁸ Özen, Yavuz, a.g.e., s. 161.

⁹⁹ Hikmet Atik, *Nakşî Ali Akkirmânî Divânı*, Buruciye Yayınları, Sivas, 2011, s. 24.

kurucusu Pir Ramazan Efendi'ye intisap etmiştir.¹⁰⁰ Nakşî daha sonra, Sultan Bayezid'in bugün Ukrayna sınırları içerisinde bulunan Akkirman kalesi içinde yaptırdığı tekkeye Murad Kırîmî'nin halifesi olarak şeyh olmuştur. Akkirman'a irşad vazifesiyle gönderilmesi ve oraya defnedilmiş olması dolayısıyla kendisine Akkirmânî de denmiştir.¹⁰¹ H.1065/m.1655 yılında vefat eden ve şeyhlik yaptığı tekkenin haziresine defnedilen Nakşî'nin eserleri şu şekildedir: *Dîvan, Manzûme-i 'Aynu'l-Hayat, Manzûme-i Ğavriyye, Esrar-nâme.*

1.5.21. Pîr Sultan Abdal

Alevî-Bektâşî edebiyatının en büyük ozanı olmasına, meşhurluğuna ve etki ettiği sahanın genişliğine rağmen Pîr Sultan Abdal'ın hayatı hakkında kaynaklarda kesin bilgi ve belge bulunmamaktadır. Şiirlerinden öğrenildiğine göre Sivas'ın Banaz köyünde dünyaya gelen Pîr Sultan Abdal'ın asıl adı Haydar'dır.¹⁰² Şiirlerini coşkulu bir şekilde dile getirmesi, şiirlerinde halkla ilgili mevzulara yer vermesi, inandığı değerleri taviz vermeden savunması Pîr Sultan'ın en önemli özellikleridir.¹⁰³ Şahkulu'nun Anadolu'da başlattığı yoğun Safevi-Şii propagandasını benimseyen ve bu doğrultuda faaliyetlerde bulunan Pîr Sultan, Alevî kaynaklarının öne çıkardığı bir görüşe göre, Osmanlı Devleti'nin Kızılbaş zümrelerine karşı sert önlemler aldığı bir dönemde önce hapsedilir daha sonra da idam edilir.¹⁰⁴

1.5.22. Remzî

Son devir mutasavvıf şâirlerden, Üsküdar Mevlevîhânesi'nin son şeyhi Ahmed Remzi Efendi, 1872 yılında babası Süleyman Atâullah Efendi'nin şeyh olarak bulunduğu Kayseri Mevlevîhânesi'nde dünyaya geldi. Dedesi Süleyman Turâbî Mevlevî'dir. Sıbyan Mektebi ve Rüşdiye'yi bitirdikten sonra başta babası olmak üzere, eniştesi Güncizâde Nuh Necati Efendi'den Müridzâde Ali Efendi'den ve Hisarcıklızâde Şâir Salim Efendi ile Şâir Sami Efendi'den Arapça, Farsça ve edebiyat dersleri aldı. 1892 yılında İstanbul'a giderek Divân-ı Muhâsebât'ta çalışmaya başladı.

¹⁰⁰ Hikmet Atik, "Nakşî-i Akkirmânî", *DİA*, C. 32., s. 334.

¹⁰¹ Atik, *Nakşî Ali Akkirmânî Dîvânı*, s. 24.

¹⁰² Özen, *a.g.e.*, C. II., s. 195.

¹⁰³ Nurettin Albayrak, "Pîr Sultan Abdal", *DİA*, C. 34, s. 277.

¹⁰⁴ Albayrak, *a.g.m.*, s. 277.

Burada çalışırken Yenikapı Mevlevîhânesi şeyhi Celâleddin Efendi'ye intisâp ederek semâ çıkarttı.¹⁰⁵ Bir yıl sonra “gördük İstanbul'u da bazı havalisini de Babîâlî'sini de Ankara valisini de” diyerek memleketi Kayseri'ye geri döndü.¹⁰⁶

Kayseri'de Nazım Paşa aracılığı ile Kayseri İdadisi'ne Ahlâk ve Ulûm-ı Diniyye hocalığına tayin edildi. Kayseri Mevlevîhânesi'ne gelen medrese talebelerine *Kavâid-i Fârisi, Pend-i Attar, Gülistan, Bostan, Mesnevi* okuttu. II. Meşrutiyetin ardından ziyaret maksatlı gittiği Konya'da Abdulhalim Çelebi'nin isteği ile burada bir yıl kalarak çelebizâdelere *Mesnevi* okuttu. Daha sonra Kütahya Ergüniye Mevlevîhânesi meşihatine tayin edildi. 1909'da Kastamonu Mevlevîhânesi, 1913'te Halep Mevlevîhânesi şeyhi oldu. I. Dünya Savaşı'nda Filistin cephesine giden mevlvî taburuna katılan Remzi Dede, dönüşte Şam'da üç sene kalarak bu süre içerisinde Emevi Camii'nde *Mesnevî* dersleri yaptı. 1919'da Halep'in işgalinin ardından İstanbul'a gelerek Üsküdar Mevlevîhânesi şeyhliğine tayin edildi. 2 Eylül 1925'te tekkelerin kapatılması üzerine Üsküdar Selim Ağa Kütüphanesi baş memurluğa tayin edildi. 1937'de istifa ederek, Ankara Eski Eserler Kütüphanesi'nde müşavir olarak çalıştı. 6 Kasım 1944'te memleketi Kayseri'de vefat eden Ahmed Remzi Akyürek, Seyyid Burhaneddin Tirmizi'nin türbesine defnedildi.¹⁰⁷

Çeşitli edebi mecmûalarda hece ve aruz vezni ile şiirleri bulunan Remzi Dede, divan şiiri geleneği ile yetişen Mevlvî şâirlerin son temsilcilerindendir.¹⁰⁸ Hüseyin Vassaf'ın, Ahmed Remzi Dede ile ilgili biyografik mahiyette ve eserlerine dair hazırladığı *Remzinâme* adında bir çalışması vardır.¹⁰⁹ *Manzum Kavâid-i Fârisî, Tuhfetü's-sâimîn, Âyîne-i Seyyid-i Sırdân, Mir'ât-ı Zeynelâbidîn, Bir Günlük Karaman Seyahatnâmesi, Târihçe-i Aktâb, Münâcât-ı Hazret-i Mevlânâ, Gülzâr-ı Aşk* eserlerinden bazılarıdır. *Bergüzâr* isimli eseri Remzi Dede'nin şiirlerini topladığı mecmûadır.¹¹⁰

¹⁰⁵ Hasibe Mazıoğlu, “Ahmed Remzi Akyürek”, *DİA*, C. 2, s. 304

¹⁰⁶ İnal, *a.g.e.*, C. III, s. 1408.

¹⁰⁷ Mazıoğlu, *a.g.m.*, s. 304.

¹⁰⁸ Mazıoğlu, *a.g.m.*, s. 304.

¹⁰⁹ İnal, *a.g.e.*, s. 1409.

¹¹⁰ Mazıoğlu, *a.g.m.*, s. 304.

1.5.23. Sefil Abdal

Hayat hikayesi ve kimliği hakkında kaynaklarda bir bilgi bulunmayan şâirin, kültürlü bir ozan olduğu şiirlerinden anlaşılmaktadır. Kullanmış olduğu dil XIX. yüzyılda yaşamış olabileceğini göstermektedir. Şiirlerinde Sefil Abdal, Sefil, Serssem Sefil mahlaslarını kullanmıştır.¹¹¹

1.5.24. Selâmî

Kaynaklarda hayatı ile ilgili geniş bilgilerin yer almadığı Şeyh Selâmî Efendi, İzmir’de doğmuştur. İzmir’de bir tekke şeyhi olan Şeyh İsmail Şerhî Efendi’nin oğludur. Genellikle Şeyh Selâmî Efendi olarak geçen şâirin adı Şeyh Selâmî Mustafa olarak da anılmaktadır.¹¹² İlk eğitimini babasından alan Selâmî Efendi, Buhara’da eğitim gördükten sonra İstanbul’a gelmiştir. Eyüp Sultan’da Baba Haydar mahallesinde bulunan dergâhın meşihat makamına geçmiştir. Burada post-nişîn iken h.1228/m.1813 yılında vefat etmiş, aynı yere defnedilmiştir.¹¹³ Matbu bir divanı bulunan Selâmî Efendi’nin bazı kaynaklarda belirtildiğine göre bir de *Manzûme-i Mevlidiyye*’si vardır. Fakat araştırmalar sonucu bu eserin aynı ismi taşıyan Üsküdarlı Selâmî Ali Efendi’ye ait olduğu ortaya çıkmıştır.¹¹⁴ Diğer mutasavvıf şâirler gibi ilahi aşkı, bağlı olduğu tarikatın usul ve esaslarını şiirlerinde sade ve coşkulu bir şekilde dile getirmiştir.

1.5.25. Serssem ‘Ali

Balım Sultan’ın ilk müridlerinden ve ilk halifelerinden olan Serssem Ali XVI. yüzyıl Bektâşî şeyhlerindedir. Hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Doğumu, ailesi, eğitimi vb. bilgilere ulaşılamayan Serssem Ali Dedebara’nın kabri Hacı Bektaş Dergâhı’nın içerisinde yer alan “*Kırklar Meydanı*” olarak adlandırılan meydanın girişinde sol tarafta bulunmaktadır. Turgut Koca’nın verdiği bilgilere göre Kalkandere’de Harabati Tekkesi’nde bulunan kabri kendisine bir

¹¹¹ Özmen, *a.g.e.*, C. IV., s. 360.

¹¹² Serpil Kayya, *Selâmî Dîvânı’nın Transkripsiyonlu Metni*, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, (Danışman: Yrd. Doç. Dr. Mustafa Güneş), Kütahya, 2001, s. 2.

¹¹³ Özen, Yavuz, *a.g.e.*, C.1, s. 189.

¹¹⁴ Kayya, *a.g.e.*, s. 4.

saygı nişanesi olarak yaptırılmıştır. Mecmûalar vasıtasıyla şimdiye kadar tespit edilen dört şiiri vardır.¹¹⁵

1.5.26. Seyfullâh

İbrahim Ümmî Sinan Hazretlerinin baş halifelerinden ve aşıklar zümresinden yüksek bir zat olan¹¹⁶ Seyfullâh Nizamoğlu'nun asıl adı Seyfullâh Kasım'dır. Bağdat'tan İstanbul'a göç edip Silivrikapı'da bir tekke kuran Şeyh Seyyid Nizameddin Ahmed Efendi'nin oğludur.¹¹⁷ Doğum tarihi kesin olarak bilinmemekle beraber XVI. yüzyılın ilk yarısında doğduğu tahmin edilmektedir. İlk olarak babasının yanında ve çeşitli medreselerde eğitimini alan Seyyid Nizamoğlu, daha sonra tasavvufi ilimlerde ilerlemesi için babası tarafından Halvetiyye'nin Sinaniyye kolunun kurucusu İbrahim Ümmî Sinan'a gönderilmiştir. Burada seyrü sülûkünü tamamladıktan sonra Silivrikapı içerisinde kendisi için inşa edilen Emirler tekkesinde irşad faaliyetine başlamış ve uzun yıllar burada irşadla meşgul olmuştur. Nizamoğlu h.1010 yılı Muharrem ayında (m. Temmuz 1601) vefat etmiş ve tekkesinin haziresine defnedilmiştir.¹¹⁸

Babası Hz. Hüseyin'in 27. kuşaktan torunu olan Seyyid Nizamoğlu, Caferiyye mezhebindendir. Şiirlerinde Caferiyye mezhebinin ve bu mezheb imamı Muhammed el-Bakır'ın övgüsü; yine aynı şekilde Ehl-i Beyt sevgisi geniş yer tutmaktadır.¹¹⁹ Şiirlerinde Seyyid, Seyyid Seyfî, Seyfullâh, Seyfullâh Nizamoğlu, Nizamoğlu mahlaslarını kullanan şâirin eserleri şu şekildedir: *Mi'racü'l-mü'minîn, Câmi'u'l-ma'ârif, Şeref-i Siyâdet, Ma'denü'l-maârif, Esrârü'l-ârifîn, Seyr-i Sülûk, Dîvân.*

1.5.27. Sezâyî

Halvetî-Gülşenî tarikatının Sezâiyye kolunun kurucusu olan Sezâyî Efendi'nin asıl adı Hasan'dır. Mora Yarımadası'nda bugün Korinth denilen Gördest'te h.1080/m.1669 yılında doğdu.¹²⁰ Dedesi, Kurtbey-zâde diye anılan servetli ve büyük

¹¹⁵ Bülent Akın, "Sersem Ali Baba", *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, <http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=5099>, (01.02.2019)

¹¹⁶ Özen, Yavuz, *a.g.e.*, C.1, s. 182.

¹¹⁷ Necdet Tosun, "Seyyid Nizamoğlu", *DİA*, C. 37., s. 73.

¹¹⁸ Tosun, *a.g.m.*, s. 73.

¹¹⁹ Canan Özdemir, *Seyyid Nizamoğlu Divanı*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, (Danışman: Yrd. Doç. Dr. Ali Yakıcı), Ankara, 1996, s. 6-7.

¹²⁰ Özen, Yavuz, *a.g.e.*, C.1, s. 185.

bir zattır. Çocukluk ve gençlik yıllarının ilk zamanları Gördes'te geçirdikten sonra, Venedik'in Mora'yı işgali ile (1687) İstanbul'a gelmiştir. Eserleri ve gençliği ile ilgili aktarılan bazı bilgiler dolayısıyla gençliğinde iyi bir eğitim aldığı anlaşılmaktadır.¹²¹ Bir süre Edirne'de kâtip olarak bulunmuş, bu sırada da tasavvufla ilgilenmiştir. Manevi işaretlerle ve gördüğü rüya üzerine mürşid aramaya karar verir. Gülşenî tarikatından Şeyh Mehmed Sırrî Efendi'ye intisap eder.¹²² İki yıl sonra Mehmed Sırrî Efendi'nin vefatı üzerine onun yerine şeyh olan La'lî Mehmed Fenâî Efendi'nin yanında kalıp ona intisap etmiştir. Şeyhi'nin ölümünden sonra Gülşenî şeyhi olan Sezâyî, 1738'de vefat etmiştir. *Dîvân, Mektûbât-ı Sezâyî, Şerh-i Gazel-i Niyâz-i Mısırî* eserleridir.

1.5.28. Sûzî

Asıl adı Ahmed'dir. Tezkirelerde hayatı ile ilgili yeterli bilgi bulunmayan Ahmed Sûzî, XVIII. yüzyılın sonu ile XIX. yüzyılın başında yaşamış bir halvetî şeyhidir. H.1779/m.1765 tarihinde doğan Ahmed Sûzî, Şemseddin Sîvâsî'nin torunlarından. Şiirlerinde Sûzî mahlasını kullanmış, kaynaklarda Sûzî-i Sivâsî, Ahmed Efendi, Sûzî Ahmed Efendi, Sûzî el-Rûmî, Şeyh Şemseddin-i Sûzî Ahmed Efendi, Türkî eş-Şeyh Ahmed Efendi gibi isimlerle zikredilmiştir.¹²³ Dini ilimleri Hâdimî'den, tasavvufî ilimleri Şeyh Abdulmecid Efendi'den tahsil etmiştir.¹²⁴ H.1179/m.1765'de hac farızasını yerine getiren Sûzî, Sivas'a döndüğünde Şemsî dergâhı şeyhi olmuştur.¹²⁵ 1830'da vefat etmiş, Şemseddin Sîvâsî türbesine defnedilmiştir.

Şeyh Ahmed Sûzî'nin bilinen beş eseri vardır. Bunların dışında *Süleymân-nâme* isimli bir mesnevisi ve mensûr *Vasiyet-nâme* ile manzûm *Abdulvehhâb Gâzî Menkıbesi* de Prof. Dr. Alim Yıldız tarafından tespit edilmiştir. Buna göre Sûzî'nin *Farsça Dîvân, Türkçe Dîvân, Sülûk-nâme-i Sûzî, Kasîde-i Bürde Tercümesi, Pend-*

¹²¹ Ali Rıza Özuygun, *Hasan Sezâyî'nin Hayatı, Edebî Kişiliği, Eserleri, Dîvânı'nın Tenkitli Metni Ve İncelemesi*, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum, 1999, s. 6.

¹²² Özuygun, *a.g.e.*, s. 7.

¹²³ Zafer Arslan, *Divan-ı Sûzî-i Sivâsî*, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kahramanmaraş, 2010, s. 3.

¹²⁴ Özen, Yavuz, *a.g.e.*, C.1, s. 191.

¹²⁵ İnal, *a.g.e.*, s. 1709.

nâme-i Sûzî, Süleymân-nâme, Vasiyet-nâme, Menkıbe-i Abdülvehhâb Gâzî isimlerinde toplam sekiz eseri bulunmaktadır.¹²⁶

1.5.29. Virânî

Hurufî inanç ve esaslarını benimsemiş bir Bektâşî ozan olan Virânî, XVI. yüzyılda yaşamıştır. Doğum ve ölüm tarihleri belli olmadığı gibi hakkında yeterli bilgi de yoktur. Eğriboz adasında doğduğu söylenmektedir. Bektâşîlerin ikinci piri kabul edilen Balım Sultan'dan el alan Virânî, Necef-i Eşref'te bir süre Hz. Ali'nin türbedârlığını yapmıştır. Anadolu'nun birçok yerini dolaşan ozan, Karlıova'da Hafız Zeden tekkesinde vefat etmiştir.¹²⁷

Virânî, Alevî-Bektâşîlerin “*Yedi Ulular*” olarak zikrettiği ozanlar içerisinde Nesimi, Fuzulî, Hataî, Pir Sultan Abdal, Kul Himmet, Yemini'den sonra zikredilmektedir.¹²⁸

Virânî Dîvânı, 1959 yılında M. Halid Bayrı tarafından neşredilmiştir. Dîvân haricinde asıl adı İlm-i Câvidân olan, Virânî Baba Risâlesi, Buyruk ve Fakrnâme isimleriyle de anılan bir eseri daha vardır.¹²⁹

1.5.30. Şemsî

Türk tasavvuf tarihinde üç Şemseddin'den (Şems-i Tebrîzî, Ak Şemseddin) biri olan Şemseddin Sivâsî'nin asıl adı Ahmed'dir. H.926/m.1520 tarihinde Tokat'ın Zile ilçesinde doğmuştur.¹³⁰ Esmer olduğu için “*Kara Şemseddin*” olarak da bilinen Şemsî, hayatının büyük ve en verimli dönemini Sivas'ta geçirdiği için Sivâsî nisbesi ile meşhur olmuştur.¹³¹ Babası Mahmud Ebü'l-Berekât Efendi, halvetî tarikatının halifelerinden olup Horasan'dan Anadolu'ya gelerek Zile'ye yerleşmiştir. Babası duasını almak maksadıyla oğlunu Şeyh Hacı Hızır Efendi'nin yanına Amasya'ya götürmüştür. Şeyhin teveccühüne mazhar olup duasını aldıktan sonra Tokat'a giden Şemseddin Sivâsî, Arakiyecizâde Şemseddin Efendi'den tahsile başlamıştır. Daha

¹²⁶ Alim Yıldız, “Sûzî”, *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, <http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=491> (03.02.2019)

¹²⁷ Özmen, *a.g.e.*, C. II., s. 429.

¹²⁸ Nurettin Albayrak, “Virânî”, *DİA*, C.43, s. 109.

¹²⁹ Albayrak, *a.g.m.*, s. 110.

¹³⁰ Fatih Ramazan Süer, *Şemseddîn Sivâsî Dîvânı*, H Yayınları, İstanbul, 2017, s. 5.

¹³¹ Hasan Aksoy, “Şemseddin Sivâsî”, *DİA*, C. 38, s. 523.

sonra İstanbul'a giderek tahsilini tamamlamış, kısa bir dönem burada müderrislik yaptıktan sonra bu görevi bırakarak hacca gitmek üzere İstanbul'dan ayrılmıştır.¹³² Hac dönüşü çocukken duasını aldığı Hacı Hızır Efendi'nin halifesi Muslihuiddin Efendi'ye intisap etmiştir. Şeyhinin vefatının ardından bir süre arayış içerisinde olmuş, Tokat'a gelen Abdulmecid Şirvânî'ye intisap ederek on sene boyunca şeyhin hizmetinde bulunmuştur. İcazetini alarak memleketi Zile'de vaazlara başlayan Şemseddin Sivâsî, şöhretinin yayıldığı sıralarda Sivas valisi Hasan Paşa'nın daveti üzerine Sivas'a gitmiş, kendisi için yapılan Meydan Camii'nde otuz üç yıl vaaz u nasihat etmiştir. Sivas halkının büyük teveccühüne mazhar olan Sivâsî, ömrünün sonlarına doğru Sultan III. Mehmed'in Eğri Kalesi seferine katılarak gazi olmuştur. Sivas'a döndükten kısa bir süre sonra h.1006/m.1597'de vefat etmiş, otuz üç yıl görev yaptığı Meydan Camii'nin avlusuna defnedilmiştir.¹³³ Manzum ve mensur birçok eseri bulunan Sivâsî'nin eserleri şu şekildedir: *Dîvân, Süleymâniyye, İbret-nümâ, Mevlid, Gülşen-âbâd, Heşt-Bihişt, Mir'âtü'l-Ahlâk, Menâkıb-ı İmâm-ı A'zam, İrşâdü'l-Avâm, Umdetü'l-Huccâc, Terceme-i Kasîde-i Bürde, Menâkıb-ı Çehâr-yâr-i Güzîn, Menâzilü'l-Ârifîn, Umdetü'l-Edîb fî't-Ta'allümi ve't-Te'dîb, Emr-i İlâhî ve Hüccet-i İlâhî, Es-Safâyih fî-Tercemeti'l-Levâyih, Şerh-i Gazeliyyât-ı Sultân Murâd-ı Sâlis, Nakdü'l-Hâtır, Şerh-i Terceme-i Ecvibe Ali bin Ebî Tâlib li-Es'ileti Kümeyl bin Ziyâd, Dâiretü'l-Usûl, Hallü Ma'âkidi'l-Kavâ'id, Zübdetü'l-Esrâr fî-Şerhi Muhtasari'l-Menâr.*¹³⁴

1.5.31. Şevkî

19. yüzyıl Bektâşi şâirlerinden Şevkî'nin asıl adı Hüseyin'dir. H. 1268/m.1852 tarihinde Prizren'de doğmuştur. Babası Cafer Sipahi, Sûzî Horasan'ın torunlarından. Annesi Prenses Panayota, Karadağ prenslerinden Nikola'nın kızıdır. Harp okulu mezunu olan Şevkî, Piyade Subayı olarak Halep, Kıbrıs, Konya, Aksaray, Niğde, Leskoviç, Metroviçe ve Edirne'de görev yapmıştır. Edirne 78. Alay komutanı olarak görev yapmış, Bulgar komitacıların faaliyetlerine engel olmuştur.

¹³² Özen, Yavuz, *a.g.e.*, C.1, s. 205.

¹³³ Süer, *a.g.e.*, s. 13.

¹³⁴ Hüseyin Akkaya, "Şemsî/Şemseddin Sivâsî", *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, <http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=6894> (19.02.19)

Komitacıların hedefi haline gelen Şevkî, 1324/1907 yılında hamamdan çıkarken kurşunlanarak şehit edilmiştir.

Şevkî köklü bir Bektâşî ailesine mensuptur. Muhammed Nûr'a intisap etmiş, onun vefatından sonra Teselya bölgesinin Bektâşî Dergâhı postnişini Baba Sâlim'den nasip almıştır. Konya'da bulunduğu günlerde babalık icazetnamesi almış ve Şevkî Baba namıyla meşhur olmuştur. Aruz vezni ile yazılmış şiirleri vardır.¹³⁵

1.5.32. Turâbî

Sevilen Bektâşî ozanlarından Turâbî'nin hayatı hakkında kaynaklarda bilgi bulunamamaktadır. Çorumlu Hüsni Dedebaba'nın 1849'da ölümü üzerine Hacı Bektâş Dergâhı postuna oturmuş, 1868 yılında kadar Dedebabalık yapmıştır. Doğum yeri kesin olmamakla birlikte Yanbolulu Ali Turâbî ismi ile meşhurdur.¹³⁶ Basılmış *Dîvân*'ı olan Turâbî Dedebaba'nın şiirlerinin çoğu aruzla yazılmıştır.¹³⁷

1.5.33. Vuslatî

Asıl adı Hasan'dır. XVIII. yüzyıl mutasavvıf şâirlerinden olup, künyesi “eş-Şeyh Hasan Efendi el-Kastamonî el-Hanefî el-Halvetî”dir. Hakkında kaynaklarda bilgi bulunmayan şâirin doğum tarihi belli değildir. Şiirlerinde hem “*Vuslat*” hem de “*Vuslatî*” mahlasını kullanmıştır. Halvetiyye tarikatına müntesip olan Hasan Efendi, Halvetiyye'nin Ahmediyye kolunun Ramazaniyye şubesinden türeyen Buhariyye koluna mensuptur.¹³⁸ *Yazma Divanlar Kataloğu*'nda verilen bilgiye göre h. Zilkade 1182 (m. Mart 1768) tarihinde vefat etmiş, Tabutçular Tekkesi'ne defnedilmiştir.¹³⁹ Bilinen tek eseri *Vuslatî Dîvânî*'dir.

1.5.34. Zekâyî

Üsküdar muhafızı Hacı İbrahim Bey'in oğlu olan Zekâyî'nin asıl adı Mustafa'dır. Üsküdar'da dünyaya gelen Mustafa Zekâyî Efendi'nin doğum tarihi belli

¹³⁵ Turgut Koca, *Şevkî, Hayatı ve Şiirleri*, Çınar Matbaası, İstanbul, 1967.

¹³⁶ Birol Azar, *Turâbî Dîvânı*, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ, 2005, s. 75.

¹³⁷ Özmen, *a.g.e.*, C. IV., s. 157.

¹³⁸ Gülcan Tanıdır, *Dîvân-ı Vuslatî* (İnceleme-Metin), Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, (Danışman: Yrd. Doç. Dr. Lütfi Alıcı), Kahramanmaraş, 2002, s. 5-6.

¹³⁹ *İstanbul Kütüphaneleri Türkçe Yazma Divanlar Kataloğu*, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 1967, s. 818.

değildir. Kaynaklarda tahsîli ile ilgili bir bilgi olmamasına rağmen dîvânından iyi bir eğitim aldığı anlaşılmaktadır.¹⁴⁰ Mustafa Zekâyî Efendi babasının vefatından sonra İstanbul'dan ve memurluk vazifesinden ayrılarak Simav'da bulunan Halvetiyye-Şa'bâniyye tarikatının meşâyihinden Hacı Hasan Efendi'ye intisap ederek bir süre yanında kalmış ve tasavvuf yolunda ilerlemiştir.

Mustafa Zekâyî Efendi'nin Halvetî olduğunu Şeyh Şa'bân-ı Velî ile ilgili aşağıda belirtilen beyitlerden öğrenmekteyiz:

Zekâyî fazl-ı Hak'la cism ü cân-ı rûşenâ kıldım

*Sürüp rûy-i siyâhım hâk-i pâ-y-i Şeyh Şa'bân'a*¹⁴¹

Simav'da kaldığı süre boyunca İstanbul'dan ve ailesinden uzunca bir zaman ayrı kalmıştır. İstanbul'a döndüğünde Nasûhî Hankahı'na devam ederek Seyyid Fazlullah Efendi'ye intisap etmiş, on beş sene de burada hizmette bulunmuş, müezzinlik ve zâkirlik yapmıştır. Seyyid Fazlullah Efendi'nin vefatı üzerine Simavlı Hacı Hasan Efendi'den tasavvuf eğitimini tamamlayan Zekâyî Efendi; "*Zekâyî ehl-i keşfdür ki Ümmî Sinân oldı*" tarih mısraıyla 1220 yılında İstanbul Şehremini'de Ümmî Sinân Dergâhı şeyhi olmuştur. Ümmî Sinân Dergâhı meşihatine tayin olduğu zaman teberriken Sinâniyye şeyhlerinden Çuhada Muhammed Efendi'den de hilâfet aldı.¹⁴² Bu dergâhda irşad görevini sürdürürken vefat etmiştir. Vefat tarihi "*Hû ile Ârif Zekâyî azm-i Lâhut eyledi*" mısraının delalet ettiği h.1227/m.1812'dir.¹⁴³ Ümmî Sinan Dergâhı'nda medfundur.

Tasavvufî şiirlerinin toplandığı Dîvân'ı iki kez basılmıştır. Şâirliğinin yanında bestekarlığı da vardır. Azmi Bilgin, Mustafa Zekâyî Efendi'nin kabrinin yanlışlıkla "*Oruç Baba*" olarak isimlendirildiğini; Oruç Baba'nın, Zekâyî Efendi'nin ve ailesinin kabirlerinin bulunduğu hazirede medfun bulunan Ahmed el-Mısırî olduğunu söylemektedir. Zekâyî Efendi'nin müridi olan Ahmed el-Mısırî'nin kabir taşında, ömrünü ibadet, taat ve oruçla geçirdiği yazmaktadır. Müritlerinden biriyle ilgili olan oruç meselesi yanlışlıkla Mustafa Zekâyî Efendi'ye mâl edilerek Mustafa Zekâyî

¹⁴⁰ Azmi Bilgin, "Mustafa Zekâyî Efendi'nin Hayatı, Edebi Kişiliği, Na'tları ve Oruç Baba ile İlgisi", *Üsküdar Sempozyumu IV Bildiriler*, 2009, s. 561.

¹⁴¹ Bilgin, *a.g.m.*, s. 561

¹⁴² İsmail Özen, Fikri Yavuz, *Mehmed Tahir Osmanlı Müellifleri*, Meral Yayınevi, İstanbul, 1975, C.1, s. 233.

¹⁴³ Özen, Yavuz, *a.g.e.*, s. 233.

Efendi'nin "Oruç Baba" diye anılmasına sebep olmuş, kabrinin bulunduğu yere de "*Oruç Baba Türbesi*" levhası konulmuştur.¹⁴⁴

---

¹⁴⁴ Bilgin, *a.g.e.*, s. 565.

İKİNCİ BÖLÜM

MECMÛANIN TRANSKRİPSİYONLU METNİ

2.1. Metni Kurarken İzlenen Yöntem

Mecmûada yer alan şiirler, üzerine akademik çalışma yapılmış dîvânlarla, tezkirelerle ya da herhangi bir bilimsel çalışma ile karşılaştırılmış, varsa aralarındaki farklılıklar dipnotta gösterilmiştir. Ayrıca her şiirin dipnotunda hangi eserle karşılaştırma yapıldığı yazılmış, ulaşılabildiğimiz kaynaklarda şiir bulunamamışsa not düşülmüştür.

Mecma‘-i Gevher-i Esrār isimli mecmûanın transkripsiyon metninin oluşturulmasında ve metnin okunması esnasında, metinde tahrip olmuş ya da zarar görmüş bir sayfa ile karşılaşılmamıştır. Bu sebeple mecmûa üzerinde, maddi hasar kaynaklı okunamayan bir yer yoktur.

Metinde varak numaraları [1a], [10b]... şeklinde; beyit, bend, dörtlük numaraları ise ilk mısralar numaralandırılarak verilmiş, şâirlerin mahlasları yazılmıştır.

Şiir üzerinde bulunan âyet ve hadislerin anlamları ve kaynakları dipnotta gösterilmiştir. Kur‘ân-ı Kerim ayetlerinin meâlleri, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınlarından çıkan *Kur‘ân-ı Kerim Meâli*’nden alınmıştır.¹⁴⁵

Mecmûa’nın XX. yüzyılda yazılması ve içerisinde bulunan şiirlerin çoğunluğu XVII-XX. yüzyıl arasında olduğu için metin yazılırken Eski Anadolu Türkçesi fonetik özelliklerine uyulmamıştır.

Bu çalışmanın asıl hedefi, mecmûanın metnini ortaya çıkarmak olduğundan, kaynak eserle mecmûa metni arasındaki farklılıklar metnin kurulmasında dikkate alınmamış, mecmûa metnine sadık kalınarak farklılıklar dipnotta belirtilmiştir.

---

¹⁴⁵ Haz. Halil Altuntaş, Muzaffer Şahin, *Kur‘ân-ı Kerim Meâli*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2011.

2.2. Mecnûada Bulunan Şiirlerin Genel Dökümü

Mecnûada bulunan şiirlerin genel dökümü verilirken önce şiir metninin hangi varaklarda yer aldığı ve şiir numarası gösterilmiştir. Sonra şâirin mahlasının ardından, şiirin matla' beyti ya da ilk bendi verilmiştir. Şiirler beyit esasına göre yazılmış ise ilk beyit verilmiştir. Murabba, tahmis ve musammatların ilk bendleri olduğu gibi alınmıştır. Daha sonra beyit sayısı, türü ve vezni verilmiş, açıklama kısmında ise mecnûadaki şiir metninin karşılaştırıldığı dîvânlar ya da akademik çalışmalar yazılmıştır.

Vr.	Şiir Nu.	Mahlas	Matla' Beyit	Birim Sayısı / Şekli	Vezin	İncelenen Eser ve Sayfa Nu.
1a	1	Zekāi	Ey nübüvvet tahtınıñ şāhı Ḥabīb-i Kibriyā Vey risālet evciniñ māhı Ḥabīb-i Kibriyā	6 beyit/Gazel	Fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün	Zekāyī Divanı, s.18
1b	2	Zekāi	Söylemem rāz-ı derūnum sırr-ı mübhemdir gönül Gevher-i 'aşkıyla bir genc-i mu'talsamdır gönül	6 beyit/Gazel	Fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün	Zekāyī Divanı, s.130
2a	3	Zekāi	Ḥāk-i pāy-i Muştāfā'ya yüz süren mesrūr olur Her ne deñlü mücrim ise 'ākıbet mağfūr olur	7 beyit/Gazel	Fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün	Zekāyī Divanı, s. 15.
2b	4	Ākif	Özge bir sevdā bıraktı cānıma efkār-ı 'aşk Bir bakışta āteşe yaqtı beni envār-ı aşk	7 beyit/Gazel	Fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün	Akif Paşa Divançesi, s. 170.
3a/3b	5	Rüşdī	Sırr-ı Ḥaḳ'da noḳta-i vaḥdetten enhādır vücūd 'Alleme'l-esmā yemi fülk-i müsemmādır vücūd Mevzi'-i sırr-ı velāyet dār-ı evḥādır vücūd Sācidīne kıble-i nūr-ı muşallādır vücūd Maẓhar-ı vech-i Muḥammed sırr-ı Ṭāhā'dır vücūd Ḳābe ḳavseyñ belki ev ednā'ya ma'nādır vücūd Vech-i Ḥaḳḳ'ı görmeğe mir'āt-ı iclādır vücūd Eş-şalā ey ehl-i aşk esrār-ı illādır vücūd	5 bend/ Müsemmen-i mütekerrir	Fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün	Ulaşabildiğimiz Rüşdī mahlaslı şâirlerin dīvânlarında bulunamadı.

4a	6	Nādir	Şol zaman kim bezm-i vuşlatta gönül mesrūr idi Cām-ı vahdet neş'esinden gözlerim maḥmūr idi	7 beyit/Gazel	Fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün	Mahmud Kemal İnal, Son Asır Türk Şâirleri, c. II, s.1059- 1060.
4b	7	Zikrî	İrşād olur insān olan insān yüzümüzden Ḥandān olarak dīde-i giryān yüzümüzden	6 beyit/Gazel	Mef'ûlü / mefâ'ilü / mefâ'ilü / fe'ûlün	Ulaşabildiğimiz Zikrî mahlaslı şâirlerin divanlarında bulunamadı.
5a	8	Bosnevî	Ey cemāliñ āfitāb-ı pertev-i dārü's-sslām Kevşer-i şîrîn lebleriñ mevtāya <i>yuhyi'l- 'izām</i>	5 beyit/Gazel	Fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün	Ulaşabildiğimiz Bosnevî mahlaslı şâirlerin divanlarında bulunamadı.
5b	9	Remzî	Vāsıl olmağ dileyen mertebe-i vālāyā Menzil-i lāyı geçip varmağ için <i>illāya</i> İntisāb etmelidir ḥāk-i der-i monlāya Yüz süren bār-geh-i Ḥazret-i Mevlānā'ya Şübhesiz nāil olur 'āḫfet-i Mevlāya	4 bend/ Muhammes-i Mütekerrir	Fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün	Ahmet Remzi Akyilrek ve Şiirleri, s.89

6a	10	Mir'ât	<p>Kalmadı âsâr-ı kesret nūr-ı vahdetten baña Oldu ĩmâ-yı muhabbet mâh-ı tal'attan baña</p>	5 beyit/Gazel	Fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün	Hayrettin İvgin, Ali Esad Bozyiğit, Kalecikli Âşık Mir'âtî, Kültür Ajans Yayınları, Ankara, 2016, s. 43.
6b	11	Mir'ât	<p>Yine sâlūs oturup şavm u şalâtũn söyler Cenneti halka şatıp sım ü berâtın söyler</p>	6 beyit/Gazel	Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilâtün Fe'ilün	İvgin, Bozyiğit, a.g.e.'de bulunmamaktadır.
7a	12	Mir'ât	<p>Bir memeri-i 'âlemim 'âlem baña bir kerredir 'Aynime nüh tāk-i eflāk bir vücūd-ı zerredir</p>	5 beyit/Gazel	Fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün	İvgin, Bozyiğit, a.g.e.'de bulunmamaktadır.
7b	13	Kāzım	<p>Sen senliğini bende 'ayān eyle ilāhī Benden beni al sende nihān eyle ilāhī</p>	7 beyit/Gazel	Mef'ûlü / mefâ'ilü / mefâ'ilü / fe'ûlün	Dīvançe-i Kāzım Paşa, s. 23.
8a	14	Selāmī	<p>Ṭür-i tende şecer-i nāṭıka pīrādır dil Cān Mūsāsına nūr-ı yed-i beyzādır dil</p>	7 beyit/Gazel	Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilâtün Fe'ilün	Selāmī Divanı, s.196
8b	15	Selāmī	<p>Bilmezim 'aşkıñla nālān olduğum mudur suçum Zıkr-i Mevlā ile giryān olduğum mudur suçum</p>	5 beyit/Gazel	Fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün	Selāmī Divanı, s.201

9a	16	Selāmī	Baňa ihsān eder dil-ḥāhımı seccāndan istersem Ḥudā mu'tī iken lāyık deęil sultāndan istersem	5 beyit/Gazel	Mefâ'îlün / mefâ'îlün / mefâ'îlün / mefâ'îlün	Selāmī Divanı, s.190
9b	17	Selāmī	Emr-i Ḥaḳḳ'ı tıtmayan ādem şerī'atten çıkar Rāh-ı pīre gitmeyen sālİK tārīkatten çıkar	5 beyit/Gazel	Fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün	Selāmī Divanı, s.151
10a	18	Selāmī	Herkesin ḥāli İlāhī saňa ma'lüm mu deęil Her biri emrine biñ cān ile maḥküm mu deęil	6 beyit/Gazel	Fe'ilātün / Fe'ilātün / Fe'ilātün Fe'ilün	Selāmī Divanı, s.194
10b	19	Naḳṣī	Yā ilāhī bilmezem bu bendeki sevdā nedir Ya seniñ 'ışkıñ ucundan çekdiğim ğavgā nedir	6 beyit/Gazel	Fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün	Naḳṣī Divanı, s.199
11a	20	Yūnus	Seni ben severim cāndan içeri Yolun vardır bu erkāndan içeri	5 beyit ¹⁴⁶ / Gazel	Mefâ'îlün / mefâ'îlün / fe'ülün	Yūnus Emre Dîvânı, s.234
11b	21	Yūnus ¹⁴⁷ (Aşık Paşa)	Senün 'aşıklarunñ kılmaz nazar Firdevs-i a'lāya Ne ḥürīden ḥaber söyler ne meyl eyler muşaffāya	4 beyit /Gazel	Mefâ'îlün / mefâ'îlün / mefâ'îlün / mefâ'îlün	Aşık Paşa'nın Şiirleri, s.90-91

¹⁴⁶ Bu şiir Mustafa Tatçı'nın hazırladığı *Yunus Emre Dîvânı*'nda 13 beyittir. Mustafa Tatçı, *Yunus Emre Dîvânı*, T. C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, s. 234.

¹⁴⁷ Şiirin mahlasında Yūnus ifadesi vardır. Fakat yaptığımız araştırmalar göstermektedir ki bu şiir Aşık Paşa'ya aittir. Abdülbaki Gölpınarlı, "Aşık Paşa'nın Şiirleri", *Türkiyat Mecmûası*, Devlet Basımevi, İstanbul, 1936, C. 5, s. 90

12a	22	Yūnus	Bu 'aql u fikr ile Mevlā bulunmaz Bu ne yāredir ki zaḥmı oñulmaz	7 beyit/Gazel	Mefâ'îlün / mefâ'îlün / fe'ûlün	Dr. Mustafa Tatcı'nın hazırladığı Yūnus Emre Dîvânı'nda böyle bir şiir bulunmamaktadır. Kelime ve mana yönünden benzer bir şiir vardır. Mustafa Tatcı, Yunus Emre Dîvânı, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, s.90.
12b	23	Hāşim	Diyem envā'-i insānı nedir bu nev'-i seh heftād Mezāhir içre her nev' iñ dilinde da'vā-yı irşād	6 beyit/Gazel	Mefâ'îlün / mefâ'îlün / mefâ'îlün / mefâ'îlün	Hāşim Divanı, s. 80
13a/13b	24	Hāşim	Cümle envār-ı hüviyyet-i dürer yoktur ḥafā Aç gözün baḳ her taraftan görünen vech-i Ḥudā	11 beyit /Gazel	Fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün	Hāşim Divanı, s. 11

14a	25	Seyfullāh	Bu 'aşk bir baħr-i 'ummāndır buna hadd ü kenār olmaz Delīlim sırr-ı Qur'andır bunu bilende 'ār olmaz	7 beyit/Gazel	Mefâ'îlün / mefâ'îlün / mefâ'îlün / mefâ'îlün	Seyfullah Nizamoğlu Divanı, s. 248
14b	26	İbrāhīm	Vech-i yâre dūş olan 'ālemdede seyrān istemez Cānını cānāna teslīm eyleyen cān istemez	6 beyit/Gazel	Fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün	Yaşar Nuri Öztürk, Kuşadalı İbrahim Halveti, Yeni Boyut, İstanbul, 1994, s. 65.
15a/15b	27	Sezāyī	Dost bāğının gülü oldu küşāde Bülbülüz o güle figāna geldik Biz yāriñ elinden içmişiz bāde Ānunçün bunda mestāne geldik	5 dörtlük / İlahi	6+5=11	Sezāi Divanı, s. 544.
15b	28	Sezāyī	Şüret-i mevhūma bakma ādem-i ma'nāya gel Harf libāsı içre pinhān noĸta-i zībāya gel	5 beyit/Gazel	Fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün	Sezāi Divanı, s. 426
16a	29	Sefil Abdal	Ĥayat şahrāsında bir ağaç gördüm Yedi budağı var on iki dalı Cān meyvası derler aşlını şordum Bahāri Muħammed eşmāri 'Ali	4 kıt'a/Nefes	6+5=11	(ÖZMEN 1998, 362)

16b	30	Vîrânî	Gel berü olma bu demde gâfilün <i>Ekşeran 'n-nâsi vehüm lâ yü 'minün</i>	5 beyit/Gazel	Fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün	Vîrânî Dede Fakr- Nâme, s. 24b.
17a/17b	31	'Arşî	Biz gevher-i esrâr-ı tılısmât-ı cihânuz Biz zinde-i mahlûka şehen-şâh-ı zamânuz	13 beyit ¹⁴⁸ / Gazel	Mef'ûlü / mefâ'ilü / mefâ'ilü / fe'ülün	Arşî Divanı, s. 191.
18a/18b	32	'Arşî	Yâ Rab yâ İllâhî sensin gâfûr u tevvâb Gird-âb-ı gamda koyma ben mübtelâ-yı bî-tâb	10 beyit ¹⁴⁹ / Gazel	Mef'ûlü fâ'ilâtün mef'ûlü fâ'ilâtün	Arşî Divanı, s. 60.
19a	33	'Arşî	Şâmiyân-ı bî-hayânîñ şüm-endâmına yuf Düşmen-i âl-i 'abâ ol kavm-i bed-nâmına yuf	7 beyit / Gazel	Fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün	Arşî Divanı, s. 229.
19b/20a /20b	34	'Arşî	Yâ 'Alî esrâr-ı fazl-ı kibriyâsın yâ 'Alî Yâ 'Alî bâb-ı 'ulüm-ı Muştafâsın yâ 'Alî	20 beyit ¹⁵⁰ / Kaşide	Fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün	Arşî Divanı, s.61.
21a	35	Turâbî	Görünen âyîne-i hâne-i dünya dediler Sipihri-i dehr-i felek çarh-ı mu'allâ dediler	7 beyit / Gazel	Fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün 'fe'ilün	Turâbî Dîvânı n. 123

¹⁴⁸ Dîvânı'nda 14 beyit. Bahattin Kahraman, a.g.e., s. 191-192.

¹⁴⁹ Dîvânı'nda 11 beyit. Bahattin Kahraman, a.g.e., s. 60.

¹⁵⁰ Dîvânı'nda 23 beyit. Bahattin Kahraman, a.g.e., s. 62-62.

21b	36	Dertli	<p>Çapladı baştan başa dünyā vü māfihā-yı ‘aşk Çarh-ı gerdüne zer-efşān eyledi kimya-yı ‘aşk ‘Ālem içre her kişi andan haberdār olmamış Yā ne bilsin nedigün nūş etmeyen şahbā-yı ‘aşk</p>	3 bend / Murabba	Fâ‘ilâtün / fâ‘ilâtün / fâ‘ilâtün / fâ‘ilün	Türk Edebiyatında Dertli Olgusu Âşık Dertli Ve Eserleri, s.438
22a	37	Hâfız	<p>Saña senden nazar et sende maḥfī dürr-i bī-hemtā Saña senden sefer kıll sende muzmer gevher-i yektā</p>	5 beyit/Gazel	Mefâ‘ilün / mefâ‘ilün / mefâ‘ilün / mefâ‘ilün	Dîvân-ı Li Hafız Sa‘di, s.245
22b	38	Sa‘dî	<p>Düşürdüm fikrimi aşka edip hep varımı yağma Şataştım cümle firağa geçip <i>lā</i>’dan bulup <i>illā</i></p>	5 beyit/Gazel	Mefâ‘ilün / mefâ‘ilün / mefâ‘ilün / mefâ‘ilün	Dîvân-ı Li Hafız Sa‘di, s.247
23a/23b	39	Sa‘dî	<p>Zehī sulṭān-ı Kayyūm ki bu nāsūte odur Dārā Oturmuş taht-ı lāhūte kazāyā sīn eder icra Aḳālīm-i ‘avālimde niçe ḥūkmūñ eder vālā Şuūnun şān eder ānen fe-ānen niçe biñ gūnā Taşınır bu cihān pāzārına andan niçe kālā</p>	4 bend ¹⁵¹ / Muhammes	Mefâ‘ilün / mefâ‘ilün / mefâ‘ilün / mefâ‘ilün	Dîvân-ı Li Hafız Sa‘di, s.250
24a	40	Sa‘dî	<p>İçip cām-ı hüviyyetten şarāb-ı vaḥdetī cāna Ebed mest ol bu keşretten bilip vaḥdet pes ol dāne</p>	8 beyit/Gazel	Mefâ‘ilün / mefâ‘ilün / mefâ‘ilün / mefâ‘ilün	Dîvân-ı Li Hafız Sa‘di, s.251

¹⁵¹ Dîvân’da 5 bend. *Dîvân-ı Li Hafız Sa‘di*, s. 250

24b	41	Sa'dī	Sīne-i eflākım içre bedr olur mäh-ı Hüdā Cismimiñ çār 'unşurunda şevk urūr şems-i duhā	5 beyit/Gazel	Fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün	Dîvân-ı Li Hafız Sa'di, s.255
25a/25b	42	Sa'dī	Müsemmä birdir ol bezm-i ezelde yok isim aslā 'Amā' vü gayb u baht u şarf u lāhuttur aña esmā O 'ālem küntü kenzdir ki şıfāt anda idī aḥfā Ta'ayyün lā ta'ayyün idi anda yoktı lā illā Şu'ūnu ḥarf-i hüviyyetti ki aña idi yektā	5 bend / Muhammes	Mefâ'ilün / mefâ'ilün / mefâ'ilün / mefâ'ilün	Dîvân-ı Li Hafız Sa'di, s.258
25b	43	Sa'dī	Tecellī etti bizde Ḥaḫ Te'ālā Edendi zātına mir'āt-ı iclā	8 beyit/Gazel	Mefâ'ilün / mefâ'ilün / fe'ülün	Dîvân-ı Li Hafız Sa'di, s.250
26a/26b	44	Sa'dī	Nedir bu ḳalb-i nā-bīnāda bīnā olduḡuñ yā Rab Nedir bu fikr-i nā-dānāde dānā olduḡuñ yā Rab	9 beyit/Gazel	Mefâ'ilün / mefâ'ilün / mefâ'ilün / mefâ'ilün	Dîvân-ı Li Hafız Sa'di, s.261.
26b	45	Ḥaḳkı	Olmaḳ istersen eḡer āyīne-i 'ālem-nümā Sil ḡubār-ı māsivādan cevher-i zātūñ dilā	8 beyit/Gazel	Fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün	
27a	46	Ḥilmī	Men fūrū'-ı lem'a baḡş-i āf-tāb-ı ḫal'atım Hem şu'ā'-ı evc-i dilde mäh-tāb-ı rif'atım	5 beyit/Gazel	Fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün	Mehmed Ali Hilmi Dedebaba Dîvânı, s. 239.

27b	47	Haqqı	Haqıkat nūruñ āfāk içre bir gör ehl-i tevħid ol Terakķi eyle enfüs hāline baķ ehl-i tecrid ol Gözün yum enfüs ü āfaktan var ehl-i tefrid ol Kitāb ü sünnete eyle ri'āyet ehl-i te'yid ol	3 bend / Murabba'	Mefâ'ilün / mefâ'ilün / mefâ'ilün / mefâ'ilün	İsmail Hakkı Bursevî Dîvânı, s. 425.
28a	48	Haqqı	On sekiz biñ 'āleme Cānsıñ yā Resūlallāh Cinn ü melek ādeme Cānsıñ yā Resūlallāh	7 kıt'a/İlâhî	4+3=7'li hece ölçüsü	Ferāhu'r-Rūh Muhammediyye Şerhi, s.322
28b	49	Haqqı	Bu cihān āyinesine baķ ne şuret gösterir Şuret-i insān-ı kāmilden ne şan'at gösterir	6 beyit/Gazel	Fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün	Ferāhu'r-Rūh Muhammediyye Şerhi, s.126,127.
29a	50	Haqqı	Şol gönül kim dem-be-dem Haq'dan aña ilhām olur Erişir 'ayne'l-yakıne 'ilmi āniñ tām olur	6 beyit/Gazel	Fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün	Ferāhu'r-Rūh Muhammediyye Şerhi, s.624
29b	51	Haqqı	Derd-i 'aşka dūş olanlar rüz u şeb giryān olur Āteş-i şevka düşenler 'ākıbet sūzān olur	8 beyit/Gazel	Fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün	Ferāhu'r-Rūh Muhammediyye Şerhi, s.236-237

30a	52	Haqqı	'Aceb midir görünse Ahmed-i envâr ehad sende Tecellî etti-çün hüsn-i ezel sende ebed sende	6 beyit /Gazel	Mefâ'ilün / mefâ'ilün / mefâ'ilün / mefâ'ilün	
30b	53	Haqqı	Faqr ile fahr eylemekdir cāh u devletten ğaraż Zillet nefsi añlamaktır 'izz ü rif'atten ğaraż	6 beyit/Gazel	Fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün	Ferāhu'r-Rūh Muhammediyye Şerhi, s.648
31a	54	Haqqı	Bir nazār kıl zerreler hırşīd ola Yā ilāhī luṭf u ihsān eylegil Zātın ile kıl tecellī 'īd ola Yā ilāhī luṭf u ihsān eylegil	5 bend/ Murabba	Fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün	Ferāhu'r-Rūh Muhammediyye Şerhi, s.586-587
31b	55	Haqqı	Qalb-i kāmīl içre 'arş u kürsī gūyā dānedir Qalb-i kāmīl raḥm-i vāsi'dir cihāne ānedir	5 beyit/Gazel	Fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün	Ferāhu'r-Rūh Muhammediyye Şerhi, s.648
32a	56	Haqqı	Qaşlarıñ kavseynini bilmek 'aceb duşvār imiş Kırpikleriñ oqların bulmak ne müşkül kār imiş	5 beyit/Gazel	Fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün	Ferāhu'r-Rūh Muhammediyye Şerhi, s.460
32b	57	Haqqı	Gözleri açık olan 'aşıklara Bī-cihet her yerde Mevlā görünür Vaḥdet-i cem'i bulan şādıklara	4 bend/ Murabba	Fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün	Ferāhu'r-Rūh Muhammediyye Şerhi, c.2., s.648

			Çanda baksa Haç mücellâ görünür			
33a	58	Haçkı	Nâme kim Haç'dan gelir nâmı anîñ Çur'an'dır Derlere dermândır dîn ehline îmândır	6 beyit /Gazel	Fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün	
33b	59	Haçkı	Îlâhî levh-i dilde naçş edip âyât-1 'irfânî Beni kıl feyz-i açdesle kitâb-1 'ilm-i Rabbânî	6 beyit/Gazel	Mefâ'ilün / mefâ'ilün / mefâ'ilün / mefâ'ilün	Ferâhu'r-Rûh Muhammediyye Şerhi, s.478-479
34a	60	Haçkı	Aşç u muhabbet damına düşmek ne müşkil kâr imiş 'Âşık olanlar nâmına dünyâ vü 'uqbâ 'âr imiş	5 beyit/Gazel	Müstef'ilün / müstef'ilün / müstef'ilün / müstef'ilün	Ferâhu'r-Rûh Muhammediyye Şerhi, s.146
34b	61	Haçkı	Kîmiyâ-yı façrı çut devlet naşîb olsun saña İhtiyâr-1 zillet et 'uzlet naşîb olsun saña	6 beyit/Gazel	Fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün	Ferâhu'r-Rûh Muhammediyye Şerhi, s.436
35a	62	Haçkı	Zühd ile dilbesteler seyrânı bilmezler nedir Dîdesizler Yûsuf u Ken'an'ı bilmezler nedir	6 beyit/Gazel	Fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün	
35b	63	Haçkı	Şular kim bî-başar cânlardır cânânını görmezler Bugün görmezler ise ger yarın da anı görmezler	6 beyit/gazel	Mefâ'ilün / mefâ'ilün / mefâ'ilün / mefâ'ilün	

36a	64	Haqqı	Bir tecellî eyleyip dîdâr-ı Haq Zâhir oldu şad hezâr envâr-ı Haq Açdı-çün gayb-ı hüviyyet perdesiñ Eyledi ‘âlemlere izhâr-ı Haq	5 bend/ Murabba	Fâ‘ilâtün / fâ‘ilâtün / fâ‘ilün	
36b	65	Haqqı	Qıl nazâr mir’ât-ı kevne gör ne şûret gösterir Keşret-i esmâ yüzünden sırr-ı vahdet gösterir	7 beyit/Gazel	Fâ‘ilâtün / fâ‘ilâtün / fâ‘ilâtün / fâ‘ilün	
37a	66	Haqqı	Haq’dan haber alanlar Bize haber veriñiz Haqq’a vâsıl olanlar Bize haber veriñiz	7 dörtlük/İlahi	4+3=7	
37b	67	Haqqı	Neylesin netsin ‘aceb ey dostân Hayret-i kübrâya düşmüştür gönül Añlamaz anı bu bâğ u bostân Bir ‘aceb sevdâya düşmüştür gönül	5 bend/ Murabba	Fâ‘ilâtün / fâ‘ilâtün / fâ‘ilün	
38a/38b	68	Haqqı	Yâ Resûlallâh Allâh etti çün peydâsını Qıldı vech-i pâkine âyîne-i iclâsını	9 beyit/Gazel	Fâ‘ilâtün / fâ‘ilâtün / fâ‘ilâtün / fâ‘ilün	
39a	69	Haqqı	Ġâfil olanlar Haq’dan ayrılıp gezer Yolundan izinden haberi yoktur	5 dörtlük/ İlahi	6+5=11’li hece ölçüsü	

			Maḥcūb iken kendin vuşlatta sezer Ānda hergiz vuşlatta eşeri yoktur			
39b	70	Ḥilmī	Ḥak'dan özge nesne yok 'ālemdede ey vā'iz 'ayān Ḥaḥ nazar kıll kim hemīn Ḥaḥ'dan 'ibārettir cihān	7 beyit / Gazel	Fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün	Mehmed Ali Hilmi Dedebaba Dîvânı, s. 272.
40a	71	Ḥaḥkı	Eş-şalā ey 'ārif-i billāh olanlar eş-şalā Ey şalātı doğru Mevlā'ya kılanlar eş-şalā	6 beyit/Gazel	Fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün	Ferāḥu'r-Rūh Muhammediyye Şerhi, s.649
40b	72	Ḥaḥkı	Ey gönül gam çekme kim şādī seniñdir 'āḳıbet İşbu yolda Ḥaḥḳ'ın irşadı seniñdir 'āḳıbet	6 beyit/Gazel	Fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün	
41a	73	Ḥaḥkı	İki kaşın arasında oldu ḥālīñ sırr-ı zāt Oldu ol mihrābda gūyā İmām-ı kâ'ināt	6 beyit/Gazel	Fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün	Ferāḥu'r-Rūh Muhammediyye Şerhi, s. 543.
41b	74	Ḥaḥkı	Niçin bilmezler ey dil mähiler deryāda deryāyı Niçin görmezler ayā zerreler mihr-i muzayyāyı	6 beyit/Gazel	Mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün	Ferāḥu'r-Rūh Muhammediyye Şerhi, s.595.

42a	75	Haqqı	‘Ālem-i esrāra eren ‘āşıklar Gör bu kāl içinde ne hāl añlarlar Cemāl-i Mevlā’yı gören şādıklar Dünyâyı ‘uqbâyı hayāl añlarlar	5 dörtlük/ İlahi	6+5=11’li hece ölçüsü	Ferāhu’r-Rūh Muhammediyye Şerhi, s.415
42b	76	Haqqı	Düştü hāne ‘ākıbet sevdā-yı ‘aşk Eyledi şeydā beni leylā-yı ‘aşk Kalmadı bu kaçre-i dilden nişān Baştan aştı neyleyim deryā-yı ‘aşk	5 bend/ Murabba	Fâ‘ilâtün / fâ‘ilâtün / fâ‘ilün	Ferāhu’r-Rūh Muhammediyye Şerhi, s.386-387.
43a/43b	77	Ħilmī	“Elif” Ey elif kâmetli dilber ey ruĦı bedrū’d-dücā “Be” Bā-i bismillāh ile dīdārīñ olmuş pür-ziyā	15 beyit/Gazel	Fâ‘ilâtün / fâ‘ilâtün / fâ‘ilâtün / fâ‘ilün	Mehmet Ali Ħilmi Dedebaba Dīvānı, s. 38, 39, 40.
44a	78	Ħilmī	Ādem libās-ı Ħarf ile imlāya bir gelir Esmā rumūz-ı sırr-ı müsem māya bir gelir	8 beyit/Gazel	Mef’ûlü / fâ‘ilâtü / mefâ‘ilü / fâ‘ilün	Mehmet Ali Ħilmi Dedebaba Dīvānı, s. 115.
44b	79	Ħilmī	Bir kişi kim zāt-ı ĦaĦ’dır ĦaĦĦ’a zātı yār olur ‘ĀşıĦ-ı şādık muĦibb ü tālīb-i dīdār olur	5 beyit/Gazel	Fâ‘ilâtün / fâ‘ilâtün / fâ‘ilâtün / fâ‘ilün	Mehmet Ali Ħilmi Dedebaba Dīvānı, s. 79.

45a	80	Ḥilmī	Her cihetten dostum kendi ḥayālīnī gösterir Yār bākīdir o ḥüsn-i bī-zevālīnī gösterir	7 beyit/Gazel	Fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün	Mehmet Ali Ḥilmi Dedebaba Dīvānı, s.117.
45b	81	Ḥilmī	Ḳarīn-i yār olan 'āşıkta elbet ḥüsn-i ḥāl artar Anıñ-çün ehl-i dil bezminde zevk-i ittişāl artar	7 beyit/Gazel	Mefâ'ilün / mefâ'ilün / mefâ'ilün / mefâ'ilün	Mehmet Ali Ḥilmi Dedebaba Dīvānı, s. 117.
46a	82	Ḥilmī	Lā deme gel zāhid illā gizlidir ādemdedir 'Alleme'l-esmā müsem mā gizlidir ādemdedir	9 beyit/Gazel	Fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün	Mehmet Ali Ḥilmi Dedebaba Dīvānı, s. 80.
46b	83	Ḥilmī	La'l-i nābīñdan içelden şerbet-i māi'l-ḥayāt Zī-ḥayāt-ı feyz-i 'aşk oldum baña ermez memāt	5 beyit/Gazel	Fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün	Mehmet Ali Ḥilmi Dedebaba Dīvānı, s. 56.
47a	84	Ḥilmī	Kelām-ı Ḥaḳ ne kim var muşhaf-ı ḥüsnüñdedir meşūr Ki ol muşhafta yazılmış cemālīñ āyeti pür-nūr	6 beyit/Gazel	Mefâ'ilün / mefâ'ilün / mefâ'ilün / mefâ'ilün	Mehmet Ali Ḥilmi Dedebaba Dīvānı, s. 93.
47b	85	Ḥilmī	Gel beri ey merd-i Ḥaḳ Ḥaḳḳ'a giden rāhı gör Bil vücūd-ı muṭlaḳı Muṭlaḳ olan şāhı gör	7 beyit/Gazel	Müfte'ilün fâ'ilün müfte'ilün fâ'ilün	Mehmet Ali Ḥilmi Dedebaba Dīvānı, s. 126.

48a	86	Ḥilmī	‘Ālem-i nāsūta halk ‘uryān gelir ‘uryān gider Gāh olur erhāmıdan bī-cān gelir bī-cān gider	9 beyit/Gazel	Fâ‘ilâtün / fâ‘ilâtün / fâ‘ilâtün / fâ‘ilün	Mehmet Ali Ḥilmi Dedebaba Dīvānı, s. 119.
48b	87	Ḥilmī	Ḥaḳīkat cem‘ine dāḥil olanlar Tevellā sırrına belī olanlar Ḥaḳḳ’ı ‘ayne’l-yaḳīn bunda görenler Ehl-i beyte nūr-ı celī dediler	4 dörtlük/ İlahi	6+5=11’li hece ölçüsü	Mehmet Ali Ḥilmi Dedebaba Dīvānı, s. 132.
49a/49b	88	Ḥilmī	Men ‘Alī vaṣṣāfıyım vaṣfım budur leyl ü nehār Oḳurum bu ismi zıkr ü fikrim odur her ne var Yād edip nāmıñ bu elfāz ile hem perverd-gār <i>Lā fetā illā ‘Alī lā seyfe illā zū’l-fikār</i>	8 bend / Murabba’	Fâ‘ilâtün / fâ‘ilâtün / fâ‘ilâtün / fâ‘ilün	Mehmet Ali Ḥilmi Dedebaba Dīvānı, s. 88-89.
50a	89	Ḥilmī	Muşhaf-ı tende zehī besmele-i bā’dır dil ‘Atf-ı tefsīri olan noḳta-i ma’nadır dil	7 beyit/Gazel	Fe‘ilâtün / Fe‘ilâtün / Fe‘ilâtün / Fe‘ilün	Mehmet Ali Ḥilmi Dedebaba Dīvānı, s. 210.
50b	90	Ḥilmī	Yār derdinden şafāyāb olmayan ‘āşık değil Derd-i ‘aşkı çekmeyenler ‘āşık-ı şādık değil	7 beyit/Gazel	Fâ‘ilâtün / fâ‘ilâtün / fâ‘ilâtün / fâ‘ilün	Mehmet Ali Ḥilmi Dedebaba Dīvānı, s. 214.

51a	91	Ḥilmī	Ey cemāl-i ʔal‘atı mişbāḥ-ı nūr-ı lem-yezel Geldi Ḥaḫ‘dan şānına nūr āyeti cānā meşel	7 beyit/Gazel	Fâ‘ilâtün / fâ‘ilâtün / fâ‘ilâtün / fâ‘ilün	Mehmet Ali Ḥilmi Dedebaba Dīvānı, s. 218.
51b	92	Ḥilmī	Artar eksilmez cemālu’llāha zāhid ‘aşkıımız Neş‘e-i cām-ı ‘Alī’ dendir müdāmī şevkıımız	7 beyit/Gazel	Fâ‘ilâtün / fâ‘ilâtün / fâ‘ilâtün / fâ‘ilün	Mehmet Ali Ḥilmi Dedebaba Dīvānı, s. 148.
52a	93	Ḥilmī	Ḥamdülillāh ben de bildim bende yārim var imiş Tendeki rūh-i revānım cümle emr-i yār imiş	9 beyit/Gazel	Fâ‘ilâtün / fâ‘ilâtün / fâ‘ilâtün / fâ‘ilün	Mehmet Ali Ḥilmi Dedebaba Dīvānı, s. 174.
52b	94	Ḥilmī	Gezip cümle ‘avālim menziliñ ettik güzer yā Hū Mezāhir devrini itmām için kıldık sefer yā Hū	8 beyit/Gazel	Mefâ‘ilün / mefâ‘ilün / mefâ‘ilün / mefâ‘ilün	Mehmet Ali Ḥilmi Dedebaba Dīvānı, s. 278.
53a	95	Ḥilmī	Ḥāme-i kilik-i hüviyyet baş edip taḥrīrini Verdi dünyāya güzellik ḥatḥınıñ tebşīrini	5 beyit/Gazel	Fâ‘ilâtün / fâ‘ilâtün / fâ‘ilâtün / fâ‘ilün	Mehmet Ali Ḥilmi Dedebaba Dīvānı, s. 359.
53b	96	Ḥilmī	Ka‘be-i dīdāra yet ey dil bu nefsiñ kır yürü Baş açık yālin ayak iḥrām-ı ‘aşka gir yürü	5 beyit/Gazel	Fâ‘ilâtün / fâ‘ilâtün / fâ‘ilâtün / fâ‘ilün	Mehmet Ali Ḥilmi Dedebaba Dīvānı, s. 375.

54a	97	Ḥilmī	Menzil-i mi'rāca maḥbūb-ı Ḥaḡ ettik de 'urūc Nūr-ı vechinden münevver oldu encümle burūc	5 beyit/Gazel	Fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün	Mehmet Ali Ḥilmi Dedebaba Dīvānı, s. 65.
54b	98	Ḥilmī	'Ālem-i imkāna geldik cismimiz cān eyledik Zāhir oldu sırr-ı vaḥdet cānı cānān eyledik	7 beyit/Gazel	Fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün	Mehmet Ali Ḥilmi Dedebaba Dīvānı, s. 205.
55a	99	Ḥilmī	Sırr-ı Ḥaḡ 'ayān oldu her yerde Arada ḡalmadı hiçbir perde	9 dörtlük/ İlahi	5+5=11'li hece ölçüsü	Mehmet Ali Ḥilmi Dedebaba Dīvānı, s. 311.
55b	100	Ḥilmī	Zehī kāmildir ol insān ḡaḡıḡat çeşmini ferler Bulup bir mürşid-i 'irfān çerāḡ-ı ḡalbin enverler	5 beyit/Gazel	Mefâ'ilün /mefâ'ilün /mefâ'ilün/ mefâ'ilün	Mehmet Ali Ḥilmi Dedebaba Dīvānı, s. 82.
56a/56b	101	Ḥilmī	Biḡamdillāḡ eriştim devlet-i dīdār-ı Raḡmān'a Beşāret tācını giydim tecellī erdi bu cāna	10 beyit/Gazel	Mefâ'ilün /mefâ'ilün /mefâ'ilün/ mefâ'ilün	Mehmet Ali Ḥilmi Dedebaba Dīvānı, s. 292.
56b	102	Ḥilmī	Ḥaḡ seni ey nūr-ı 'aynim yaratmış nūrdan Bu tecellī ile ḡaddiñ farḡolunmaz Ṭūr'dan	5 beyit/Gazel	Fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün	Mehmet Ali Ḥilmi Dedebaba Dīvānı, s. 271.

57a/57b 58a	103	Ḥilmī	Ey velīler ser-firāzı vey erenler ekmeli Dāmen-i pākiñ tutup verdik yedullāha eli Fazl-ı Haḡ envār-ı vechinde dem-ā-dem müncelī Pertev-i mişbāḡ-ı kudret ḡāzin-i nūr-ı celī Mazḡar-ı sırr-ı Muḡammed vāriş-i ‘ilm-i ‘Alī Ḥācı Bektāş-ı Velī’dir Ḥācı Bektāş-ı Velī	9 bend/ Müseddes	Fâ‘ilâtün / fâ‘ilâtün / fâ‘ilâtün / fâ‘ilün	Mehmet Ali Ḥilmi Dedebaba Dīvānı, s. 337-338-339.
58b	104	Ḥilmī	Dem-be-dem olmaḡtadır ḡüsn-i cemālīñ ber-kemāl Ey melek-sīmā cemālīñ görmeye bir ān zevāl	7 beyit/ Gazel	Fâ‘ilâtün / fâ‘ilâtün / fâ‘ilâtün / fâ‘ilün	Mehmet Ali Ḥilmi Dedebaba Dīvānı, s. 216.
59a/59b 60a/60b	105	Ḥilmī	Nūr-ı imān ile ḡıl ḡalbiñ yed-i beyzā gibi Ḥāf-ı cismin tā tecelligāḡ ola Sīnā gibi	30 beyit/ Kaside	Fâ‘ilâtün / fâ‘ilâtün / fâ‘ilâtün / fâ‘ilün	Mehmet Ali Ḥilmi Dedebaba Dīvānı, s. 397-398-399-400.
61a/61b	106	Ḥilmī	‘Āşık-ı şādık biziz cān içre cānān bizdedir <i>Mūtū ḡable en temūtū</i> ḡayy olan cān bizdedir Bende-i Āl-i ‘abāyız merd-i meydān bizdedir Biz ḡürūḡ-ı nāciyiz ādān-ı erkān bizdedir Zümre-i Bektāşiyiz biz ‘ilm ü irfān bizdedir	5 bend/ Muhammes-i Mütekerrir	Fâ‘ilâtün / fâ‘ilâtün / fâ‘ilâtün / fâ‘ilün	Mehmet Ali Ḥilmi Dedebaba Dīvānı, s. 135-136.

61b	107	Hakkı	<p>Ādem ki bugün şūret-i Raḥmān'a erince Çok 'ālemi devr eyledi insāna erince</p>	6 beyit/ Gazel	Mef'ūlü/ Mefā'īlü / Mefā'īlü/ Fe'ülün	Ferāḥu'r-Rūh Muhammediyye Şerhi, s. 328.
62a/62b	108	Hilmī	<p>Bi-ḥamdillāh ezelden mü'min-in-i Muştafā'yız biz Gürūh-ı bende-i ḥāşş-ı 'Aliyyü'l-Mürtezā'yız biz Muḥibb-i muḥliş-i ḥubb-i Ḥasen Ḥulku'r-Rızā'yız biz Fedā-yı şu'le-i 'aşk-ı Ḥüseyn-i Kerbelā'yız biz</p>	7 bend /Murabba'	Mefā'īlün /mefā'īlün /mefā'īlün/ mefā'īlün	Mehmet Ali Hilmī Dedebaba Dīvānı, s. 140-141.
63a	109	Hilmī	<p>Maḥrem-i esrār-ı 'ilm-i men 'arefnādır gönül Tılsım-ı genc-i müsem mā sırr-ı esmādır gönül</p>	9 beyit /Gazel	Fā'ilātün / fā'ilātün / fā'ilātün / fā'ilün	Mehmet Ali Hilmī Dedebaba Dīvānı, s. 212-213.
63b	110	Hilmī	<p>Yazdı levḥ-i kā'ināta kilik-i kudret <i>kāf u nūn</i> Yek nazarda oldu peydā <i>küllü şey'in yaşıdurün</i></p>	7 beyit/Gazel	Fā'ilātün / fā'ilātün / fā'ilātün / fā'ilün	Mehmet Ali Hilmī Dedebaba Dīvānı, s. 273.

64a/64b	111	Ḥilmī	Zāhidā terk eyle <i>lāy</i> ı menzil-i <i>illāya</i> gel Bezm-i ḥāşşü'l-ḥāşşa er tā mecma'-i 'ulyāya gel Kaldır işneyniyet örtüsün dem-i yektāya gel Şüret-i mevhūma baqma ādem-i ma'nāya gel Ḥarf libāsı içre pinhān nokta-i zībāya gel	5 bend/ Tahmis	Fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün	Mehmet Ali Ḥilmi Dedebaba Dīvānı, s. 219-220.
65a	112	Ḥilmī	Bezm-i hestīde kurulmuş zıll-i ḥikmet perdesi Gösterir naqş-ı ezelden şun'-i kudret perdesi	7 beyit/Gazel	Fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün	Mehmet Ali Ḥilmi Dedebaba Dīvānı, s. 355.
65b	113	Ḥilmī	Nūr-ı vechiñ bir kez elbette gören meftūn olur Her ne cevr u luṭf kılsañ 'āşığıñ memnūn olur	9 beyit/Gazel	Fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün	Mehmet Ali Ḥilmi Dedebaba Dīvānı, s. 112-113.
66a	114	Ḥilmī	Müncelīdir muşhaf-ı rūyuñda cānā ḥüsn-i ḥaṭṭ Ḥaṭṭ-ı ḥüsnün üzre konmuş dest-i kudretle nuḳaṭ	7 beyit/Gazel	Fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün	Mehmet Ali Ḥilmi Dedebaba Dīvānı, s. 178.
66b	115	Ḥilmī	Bir gedāyım mülk-i dīdārında devlet beklerim Ruḥleriñ şehrinde şāhım 'izz ü rif'at beklerim	6 beyit/Gazel	Fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün	Mehmet Ali Ḥilmi Dedebaba Dīvānı, s. 226.

67a	116	Ḥilmī	Ey gönül ‘aşk-ı ḥaḳīkī içre ḥubullāhdır maḥbūb Muḥabbetten ğaraż ancağ rızā-i Allāh’dır maṭlūb	7 beyit/Gazel	Mefâ‘ilün / mefâ‘ilün / mefâ‘ilün / mefâ‘ilün	Mehmet Ali Ḥilmi Dedebaba Dīvānı, s. 54.
67b	117	Ḥilmī	Bülbül-i zārım gül-i gülzārı gözler gözlerim ‘Āşık-ı dil-ḥasteyim dil-dārı gözler gözlerim	5 beyit/Gazel	Fâ‘ilâtün / fâ‘ilâtün / fâ‘ilâtün / fâ‘ilün	Mehmet Ali Ḥilmi Dedebaba Dīvānı, s. 224.
68a	119 152	Ḥilmī	Muḥabbet şirketi ḳabūl eylemez Demişiz <i>vaḥdehū lā şerīke leh</i> Şādıklar sözünden nükül eylemez Sevdiğim efendim <i>lā nazīre leh</i>	4 dörtlük/ İlahi	6+5=11’li hece ölçüsü	Mehmet Ali Ḥilmi Dedebaba Dīvānı, s. 320.
68b	120	Serssem Abdal	Uyan ne yatarsun şafağ söküldü Hep niyāzlar ḳabūl olur şabaḥdan Ḥaḳḳ’ın dīvānına cümle çekildi Mü’minler isteğīñ bulur şabaḥdan	5 dörtlük/ Nefes	6+5 11’li hece ölçüsü	Özmen, a.g.e., c.2, s. 85

¹⁵² Derleyen şiirleri numaralandırırken 117’den 119’e geçmiştir. Unutarak yaptığımı öngörüyoruz.

69a	121	Haqqı	Dildedir dil-dār dā'im şanma bir dem dūr olur Gerçi ğafletle andan dem-be-dem mehcūr olur	7 beyit/Gazel	Fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün	Erzurumlu İbrahim Hakkı Dīvānı, s. 149.
69b	122	Haqqı	Ehl-i 'aşkıñ dīdesi bīdār olur vaqt-i seher Cān-ı ehl-i dil dolu esrār olur vākt-i seher	7 beyit/Gazel	Fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün	Erzurumlu İbrahim Hakkı Dīvānı, s. 155.
70a/70b	123	Seyfî	Bihamdillāh ki İslāmım delīlim Muşafā geldi Emīrim rehberim şāhım 'Aliyyü'l-Mürtezā geldi	11 beyit/Gazel	Mefâ'ilün / mefâ'ilün / mefâ'ilün / mefâ'ilün	Seyyid Nizamoğlu Dīvānı, s. 280.
71a	124	Sūzî	Men lā-mekāndan gelmişem kevn ü mekāmı neyerim Ben cānānımı bulmuşam cānı cihānı neyerim	9 beyit/Gazel	Müfte'ilün / mefâ'ilün /müfte'ilün / mefâ'ilün	Dīvān-ı Sūzî-i Sivāsî, s. 242.
71b	125	Şemsî	Ma'nā-yı 'ilm-i ledün 'irfān içinde gizlidir Şübhesüz nūr-ı Huda imān içinde gizlidir	5 beyit/Gazel	Fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün	Şemseddin Sivāsî Dīvānı, s. 215.
72a	126	Naqşî	Hudā zāhirdir ey ğāfil işit kim halk durur mestūr Hilāfin añlayıp zāhid şaķın gel olma Haq'dan dūr	5 beyit/Gazel	Mefâ'ilün / mefâ'ilün / mefâ'ilün / mefâ'ilün	Naqşî Dīvānı, s. 201.
72b	127	Naqşî	Değildir kimseden aḥfā niçin dersiñ nihāndır hū Gözün görmez var ey zāhid nihān sensiñ 'ayāndır hū	6 beyit/Gazel	Mefâ'ilün / mefâ'ilün / mefâ'ilün / mefâ'ilün	Naqşî Dīvānı, s. 255.
73a	128	Şıdkî	Resül-i Ekrem'iñ dā'im gönülde feyz ü hālātı Eder 'aşıklararı taḥşil-çü nūr-ı vahdet-i zātı	7 beyit/Gazel	Mefâ'ilün / mefâ'ilün / mefâ'ilün / mefâ'ilün	Ulaşabildiğimiz Şıdkî mahlaslı şairlerin dīvānlarında bulunamadı.

73b	129	Hüdāyī	Qudūmuñ rahmet ü zevk ü şafadır ya Resūlallāh Zuhūruñ derd-i ‘uşşāka devādır ya Resūlallāh	5 beyit/Gazel	Mefâ‘ilün / mefâ‘ilün / mefâ‘ilün / mefâ‘ilün	Divân-ı ilahiyat s.75
74a	130	Vuşlat	Ehl-i ‘aşkı halk-ı ‘ālem kendine ağıyār görür Haqq’a ‘āşıklar ise ağıyār içinde yār görür	8 beyit/Gazel	Fâ‘ilâtün / fâ‘ilâtün / fâ‘ilâtün / fâ‘ilün	Dîvân-ı Vuslatî, s. 142.
74b	131	Müştaş	Haqq’ı bilmekdir ‘azîzim halk-ı eşyâdan ğaraż Anı görmekdir gözüm seyr ü temâşâdan ğaraż	8 beyit/Gazel	Fâ‘ilâtün / fâ‘ilâtün / fâ‘ilâtün / fâ‘ilün	Dîvân-ı Müştak Baba, s. 39.
75a/75b	132	Halîl	Her nefesde zıkr-i Haq tevfiq-i Rahmân’dır bize Et <i>zikran keşîran</i> emr-i Qur’ân’dır bize	16 beyit/Gazel	Fâ‘ilâtün / fâ‘ilâtün / fâ‘ilâtün / fâ‘ilün	Şiirin Hoca Halil Ağa’ya ait olduğunu tespit ettik. Lakin dîvân ve herhangi bir çalışmada kaynak gösterebileceğimiz bir veriye ulaşamadık.
76a	133	Kâmil	Bir muhabbettir cihânda ‘aşq u sevdâdan ğaraż Hubb-i zatı fahr-ı ‘ālemdir bu dünyâdan ğaraż	5 beyit/Gazel	Fâ‘ilâtün / fâ‘ilâtün / fâ‘ilâtün / fâ‘ilün	Kâmil Dîvânı, s. 167
76b	134	Şevkî	Egerçi şüretâ ‘ālemden olmuştur beşer peydâ Dil-i taḥkîkte insandan olur cümle şuver peydâ	5 beyit/Gazel	Mefâ‘ilün / mefâ‘ilün / mefâ‘ilün / mefâ‘ilün	Şevkî Hayatı ve Şiirleri, s. 23.

77a	135	Şevkî	Ne ‘aynıyım ne ğayrıyım Ĥudā’nın yā nesiyim ben Baña bildir bugün ey ĥāce-i dānā nesiyim ben	5 beyit/Gazel	Mefâ‘ilün / mefâ‘ilün / mefâ‘ilün / mefâ‘ilün	Şevkî Hayatı ve Şiirleri, s. 61.
77b	136	Şevkî	Āyet-i heftiñ nuzûlü görmek şanıdadır Oku insānın yazılmış vech-i pīşānıdadır	9 beyit/Gazel	Fâ‘ilâtün / fâ‘ilâtün / fâ‘ilâtün / fâ‘ilün	Turgut Koca, Şevki Hayatı Eserleri, s.64. Mecmûamızda bulunan şiirin eserdeki şiir ile sadece ilk iki beyti aynıdır. Diğer beyitler birbiriyle uyuşmamakta, eser içerisindeki diğer şiirlerle de benzeşen bir yönü bulunmamaktadır.
78a	137	Muhyî	<i>Küntü kenz’</i> in ser-te-ser sırr-ı nihānı sendedir <i>Lī me ‘allāh’</i> in rumūzı hem ‘ayānı sendedir	5 beyit/Gazel	Fâ‘ilâtün / fâ‘ilâtün / fâ‘ilâtün / fâ‘ilün	Ulaşabildiğimiz Muhyî mahlaslı şâirlerin dīvânlarında bulunamadı.

78b	138	Murād	Vāhidiz ‘arşa-i vahdette bugün çālākiz Her cihetten geçüben vāhid olup bī-bākiz	5 beyit/Gazel	Fe‘ilâtün / fe‘ilâtün / fe‘ilâtün / fe‘ilün	Şiir Sultan Üçüncü Murad’a aittir. Ahmed Kırkkılıç’ın, çeşitli kütüphanelerde bulunan III. Murad’a ait müstakil divanlardan seçmeler yaparak neşretmiş olduğu tezinde bu şiir bulunmamaktadır. Bağdatlı Rûhî’nin şiire yapmış olduğu tahmis ile bu şiirin III. Murad’a ait olduğunu tespit ettik. Coşkun Ak, <i>Bağdatlı Rûhî Dîvânı, Karşılaştırmalı Metin,</i>
-----	-----	-------	--	---------------	--	--

						Uludağ Üniversitesi Yayımları, 2001, s. 299.
79a	139	Mısrî	Ol menem kim vâkıf-ı esrâr-ı ‘ilm-i âdemim Kâşif-i genc-i haķıkat hem hayât-ı ‘âlemim	7 beyit/Gazel	Fâ‘ilâtün / fâ‘ilâtün / fâ‘ilâtün / fâ‘ilün	Niyâzî Mısrî Dîvân-ı İlahiyyât, s. 925
79b	140	Hâşim	Meşrik-i şems-i nübüvvetir Muhammed Muştafâ Maṭla‘-ı mâh-ı velâyettir ‘Aliyyü’l-Mürtezâ	7 beyit/Gazel	Fâ‘ilâtün / fâ‘ilâtün / fâ‘ilâtün / fâ‘ilün	Ulaşabildiğimiz Hâşim mahlaslı şâirlerin dîvânlarında bulunamadı.
80a	141	Şemsî	Vâşıl olmaz kimse Haķķ’a cümleden dūr olmadan Kenz açılmaz şol gönülden tâ ki pür-nūr olmadan	7 beyit/Gazel	Fâ‘ilâtün / fâ‘ilâtün / fâ‘ilâtün / fâ‘ilün	Şemseddin Sivâsî Dîvânı, s. 250
80b	142	Şevķî	Şimdi bildim a gönül sevdiğim Allâh ne imiş Baña bu cân u tenimden de meger aķdem imiş	5 beyit/Gazel	Fe‘ilâtün / fe‘ilâtün / fe‘ilâtün / fe‘ilün	Şevki Hayatı Şiirleri, s.74
81a	143	Aḫmed	Ey tâlib olan ‘âşık seyr etmeğe cânânı Diķkatle temâşâ kıl her gördüğün insânı	6 beyit/ Gazel	Mef‘ûlü / mefâ‘ilün / mef‘ûlü / mefâ‘ilün	Sârbân Aḫmed Dîvânı, s. 247
81b	144	Ġaybî	Tâc ma‘rifet tâcıdır şanma ġayrı tâc ola Ṭaqlîd ile ṭoķ olan ma‘rifette aç ola	7 beyit/İlahi	7+7	Sunullah Ġaybî Dîvânı, s.264.

82a	145	Abdāl Mūsā	Şabāhın seherinde niyāza vardım Dağlar Hāḡ Muhammed ‘Alī çağırır Ötme bülbül ötme bağrım yanıktır Güller Hāḡ Muhammed ‘Alī çağırır	3 dörtlük/ Nefes	6+5	Özmen, a.g.e., C. II, s. 208’de Pir Sultan Abdal mahlası ile yazılan şiirle büyük benzerlik göstermektedir.
82b	146	‘Arşī	Kelām-ı zāt idim kün emri irād olmadın evvel Bu hāk u bād u āb u āteş icād olmadın evvel	7 beyit / Gazel	Mefâ‘ilün / mefâ‘ilün / mefâ‘ilün / mefâ‘ilün	Arşī Dîvânı s.251.
83a	147	Pir Sultan Abdal	Hū diyelim gerçeklerin demine Gerçeklerin demi nürdan şayılır On iki imām kaḡarına düzülen Muḡammed ‘Alī’ye yārdan şayılır	5 dörtlük/ Nefes	6+5	Özmen, a.g.e., C. II, s. 254
83b	148	Hilmī	Ey vücūduñ āfitābı çarḡ-ı mīnā zīveri Şeb-çerāğ-ı ‘ālem-ārādır cemāliñ enveri	47 beyit / Kaside	Fâ‘ilâtün / fâ‘ilâtün / fâ‘ilâtün / fâ‘ilün	Mehmet Ali Hilmi Dede-baba Dîvânı, s.391-396.

Mecma‘-ı Gevher-i Esrār

- 1 *Küntü kenz’in*¹⁵³ cem‘ eyledim *Gevher-i Esrār*’ını
Ol vechile yād eyledim ism-i güher bārını
- 2 Bulur Mevlā’sını uşşāk-ı Hudā bī-ıştibāh
Her kim okur cān u dilden ehlu’llāh āşārını¹⁵⁴

Medīne-i Ula fī 1 Şevvāl sene 1331 ve fī 20 Ağustos sene 1329
El-Faķır

¹⁵³ Ben gizli bir hazine idim. Bilinmeye muhabbet ettim, bilineyim diye mahlūkatı yarattım.” Aclūnî, *Keşfü’l-Hafâ*, C. II, s. 132. (Hadis No: 2016)

¹⁵⁴ Eserin isminin altında olan bu dörtlük 15’li hece ölçüsü ile yazılmıştır.

1¹⁵⁵

1a

[Zekāyī]

Fā 'ilātün Fā 'ilātün Fā 'ilātün Fā 'ilün

- 1 Ey nübüvvet tahtınıñ şāhı Hābīb-i Kibriyā
V'ey risālet evciniñ māhı Hābīb-i Kibriyā
- 2 Cilvegāhıñ qurb-ı *ev-ednā*¹⁵⁶ maqāmıñ *lā-mekān*
*Qābe qavseyniñ*¹⁵⁷ şehinşāhı Hābīb-i Kibriyā
- 3 Bezm-i *ev-ednāya* vardı hıl'at-ı *levlāk*¹⁵⁸ ile
Giydi tēc-ı *li-me 'allāh*'ı¹⁵⁹ Hābīb-i Kibriyā
- 4 Da'vet-i Hāq erişip hālvēt-serā-yı vaḥdete
Qalb gözüyle gördü Allāh'ı Hābīb-i Kibriyā
- 5 Erdi Zāt-ı Hāq'ā hā'il olmadı yüz biñ hicāb
Qat'edip bir demde ol rāhı Hābīb-i Kibriyā
- 6 Cürmü çokdur ammā **Zekāyī** şübhesiz mağfurdur
Dilese Hāq'dan o gümrāhı Hābīb-i Kibriyā

---

¹⁵⁵ Zekāyī Divanı, s. 18

4b Qalb : Baş D.

6a çokdur : çok D.

6a mağfurdur : mağfūr olur D.

¹⁵⁶ Ev ednā: “veya daha yakın oldu.” İktibās yapılan âyetin tamamı meâlen şu şekildedir: “Aradaki mesafe; (üst üste getirilen) iki yay kadar, hatta daha yakın oldu.” Necm, 53/9.

¹⁵⁷ qābe qavseyn: “İki yay uzunluğu kadar.” İktibās yapılan âyetin tamamı meâlen şu şekildedir: “Aradaki mesafe; (üst üste getirilen) iki yay kadar, hatta daha yakın oldu.” Necm, 53/9.

¹⁵⁸ “Sen olmasaydın felekleri yaratmazdım.” Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, C. II, s. 164. (Hadis No: 2123)

¹⁵⁹ “Benim Allāh ile öyle anlarım olur ki, ne mukarreb melekler ne de bir nebi o yakınlığı elde etmiştir.” Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, C. II, s. 173-174. (Hadis No: 2159)

1b

2¹⁶⁰

[Zekāyī]

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

- 1 Söylemem rāz-ı derūnum sırr-ı mübhendir gönül
Gevher-i 'aşkıyla bir genc-i mu'talsamdır gönül
- 2 Keşf olunmaz neyleyim ağıyār aña bī-gānedir
Bezm-i vuşlatta nice esrāra maḥremdir gönül
- 3 Bu'l-'aceb vādī ki yoktur anda idrākiñ yeri
Semt-i şahrā-yı melāmet başka 'ālemdir gönül
- 4 Ben ḥarāb oldukça ma'mūr oldu dil-kāşānesi
Ġālibā sultān-ı 'aşka cāy-ı maḥremdir gönül
- 5 Ḥāk-i pāy-i āl ü evlād-ı Ḥabīb-i Ekremim
Aniñ için mātem-efzā-yı Muḥarrem'dir gönül
- 6 Nūş edip bir ḳatresiñ cām-ı diliñ bulur ḥayāt
Hızr u 'İsā'ya **Zekāyī** şimdi hem-demdir gönül

160

Zekāyī Divanı, s. 130

1b bir : pür D.

4b maḥremdir: ḥurrem D.

6a idüb: eden D.

2a

3¹⁶¹

[Zekāyī]

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

- 1 Hāk-i pāy-i Muştafā'ya yüz süren mesrūr olur
Her ne deñlü mücrim ise 'ākıbet mağfūr olur
- 2 Mest-i cām-1 'aşk olup düş rāh-1 'uşşāka hemān
Bu harābāt-1 muḥabbete düşen ma'mūr olur
- 3 Āşıkıñ bağıryanıp āh u seḫer-gāh itmede
Sīnesiñ çāk etse Mecnūn-1 Hudā ma'zūr olur
- 4 Kevkeb-i 'izz ü sa'ādet pertevidir 'adl ü dād
Dā'imā sultān-1 'ādil gālib u mansūr olur
- 5 Şevk ile harq-1 hicāb etse 'aceb mi 'āşikān
Kalbe kim nār-1 maḥabbet erişe maḫrūr olur
- 6 Mu'cizāt-1 Ḥazret-i Şāh-1 Rūsul eyler zuhūr
'Avn-i Bārī erişip a'dā-yı dīn maḫhūr olur
- 7 Hū ile vaqt-i seḫerde seyr-i lāhūt ede gör
Zākir-i Ḥaqq'ıñ **Zekāyī** bātını pūr-nūr olur

161

Zekāyī Divanı, s. 15.

2b muḥabbete : muḥabbette D.

3a divanda beşinci beytin ilk mısrası

5a etse : ede D.

5a divanda üçüncü beytin ilk mısrası

6a eyler : eder D

2b

4¹⁶²

[‘Ākif]

Fā ‘ilātün Fā ‘ilātün Fā ‘ilātün Fā ‘ilün

- 1 Özge bir sevdā bıraktı cānıma efkār-1 ‘aşk
Bir bağışta āteşe yaqtı beni envār-1 aşk
- 2 Pāre pāre olmasın ya neylesin bīçāre dil
Her bağışta bīn tecellī gösterir mi‘mār-1 ‘aşk
- 3 Feyz-i ‘İsā hikmet-i Loqmān baña kār eylemez
Hāme-i kudret ezelden yazdı çün bīmār-1 ‘aşk
- 4 Şıgmadı tefsire noқта ermedi ‘aql-1 cihān
Şafha-i vechinde kaldı muşhaf-1 esrār-1 ‘aşk
- 5 Cünbüşünden zāhir oldu halka-i sırr-1 vücūd
Noқта-i vahdettir ancak merkez-i pergār-1 ‘aşk
- 6 Zulmet-i şirk ü riyādan kurtarırdı kendisin
Zāhidiñ kalbinde tábān olsa ger envār-1 ‘aşk
- 7 Der-geh-i şāh-1 velāyettir penāhım ‘Ākifā
Bende-i Kerrār-1 ‘aşkıım bende-i Kerrār-1 ‘aşk

¹⁶² Akif Paşa Divançesi, s. 170.
1b envār : dildār D.
2. beyit divançede 3. beyit
2b bağışda : nazarda D.
2b mi‘mār : dīdār D.
3. beyit divançede 2. beyit
3b ezelden : ezelde D.

3a

5¹⁶³

[Rüşdi]

Fā 'ilātün Fā 'ilātün Fā 'ilātün Fā 'ilün

- 1 Sırr-ı Hakk' da nokta-i vahdetten enhadır vücūd
 'Alleme'l-esmā¹⁶⁴ yemi fülk-i müsemmadır vücūd
 Mevzi'-i sırr-ı velāyet dār-ı evhādır vücūd
 Sācidine kıble-i nūr-ı muşallādır vücūd
 Mazhar-ı vech-i Muhammed sırr-ı Ṭāhā' dır vücūd
 Kābe kavseyn¹⁶⁵ belki ev ednāya¹⁶⁶ ma'nādır vücūd
- Vech-i Hakk'ı görmeğe mir'āt-ı iclādır vücūd
 Eş-şalā ey ehl-i aşk esrār-ı illādır vücūd
- 2 Ādem isen ādeme et secdeden etme nükül
 Olmamağ maşşūduñ ise iblīs-āsā kim sūfūl
 Cānını maşşūr edip cismiñ içinde etme gül
 Hāzret-i Hakk'a dilerseñ olsun a'māliñ kabūl
 Men raāni¹⁶⁷ remzini bu sır için söyler Resūl
 Ger taleb var ise sende sırr-ı zāta bi'l-vuşūl

¹⁶³ Ulaşabildiğimiz Rüşdî mahlaslı şâirlerin dîvânlarında bulunamadı.

4a nokta : nuṭka D.

4b vechinde : sînemde D.

4. beyit divançede 6. beyit

5. beyit divançede 4. beyit

6. beyit divançede 5. beyit

¹⁶⁴ 'alleme'l-esmā: "İsimleri öğretti.." İktibâsta bulunulan âyetin tamamı şu şekildedir: "Allâh Âdem'e bütün isimleri, öğretti. Sonra onları önce meleklerle arzedip: Eğer siz sözünüzde sadık iseniz, şunların isimlerini bana bildirin, dedi." Bakara, 1/31.

¹⁶⁵ kâbe kavseyn: "İki yay uzunluğu kadar." İktibâs yapılan âyetin tamamı meâlen şu şekildedir: "Aradaki mesafe; (üst üste getirilen) iki yay kadar, hatta daha yakın oldu." Necm, 53/9.

¹⁶⁶ Ev ednā: "veya daha yakın oldu." İktibâs yapılan âyetin tamamı meâlen şu şekildedir: "Aradaki mesafe; (üst üste getirilen) iki yay kadar, hatta daha yakın oldu." Necm, 53/9.

¹⁶⁷ "Kim (rüyasında) beni görürse şüphesiz gerçekten görmüştür." Buhârî, Ta'bîr, 10.

Vech-i Hakk'ı görmeğe mir'ât-ı iclâdır vücūd
Eş-şalâ ey ehl-i aşk esrâr-ı illâdır vücūd

- 3 Bâğ-ı hikmettir vücūdun bâbını etme güşâ
*Küntü kenziñ*¹⁶⁸ mağzeni hem 'âlem-i sırr-ı 'amâ
Şeş cihet kaydından ıtlâk olmağ isterseñ dilâ
3b Şaykal ur mir'ât-ı kalbe 'aşk ile et incilâ
Gör seni sende ne sırsıñ sendedir *kenz-i hafâ*
Yer ü göğe sığmayan¹⁶⁹ kalb-i muvaḥḥidde şehâ

Vech-i Hakk'ı görmeğe mir'ât-ı iclâdır vücūd
Eş-şalâ ey ehl-i aşk esrâr-ı illâdır vücūd

- 4 Bu vücūd için kılındı hep kıyâm ile ku'ūd
*Va'ḳterib*¹⁷⁰ remziñ bilen etti vücūduna sücūd
'Ârif iseñ er vücūduñ şehrine ol bî-ḳuyūd
Hep vücūduñ şemmesidir bûy-ı 'anber şâh-ı 'ūd
Noḳtayı fehm eylemek maḳşūd-ı bi'z-zâtta şühūd
Seyr-i fi'llâh 'âlemine irmekse maḳşūd bā-su'ūd

Vech-i Hakk'ı görmeğe mir'ât-ı iclâdır vücūd
Eş-şalâ ey ehl-i aşk esrâr-ı illâdır vücūd

- 5 **Rüşdiyâ** bu sırrı sulb-i nūr-ı akdemde ara
Cevher-i ferd-i mu'in naḳd-i Meryem'de ara
Ġayra bakma zâhidâ bu vaşfi maḥremde ara
Māye-i pîre teşebbüs ile ol demde ara

¹⁶⁸ Ben *gizli bir hazine* idim. Bilinmeye muhabbet ettim, bilineyim diye mahlûkatı yarattım.” Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, C. II, s. 132. (Hadis No: 2016)

¹⁶⁹ Ben göklere ve yere sığmam, fakat mü'min kululumun kalbine sığarım.” Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, C. 2, s. 165.

¹⁷⁰ Vaḳterib: “O'na yaklaş..” İktibâsta bulunulan ayetin tamamı şu şekildedir: “Hayır! Ona uyma! Allâh'a secde et ve (yalnızca O'na) yaklaş!” Alak, 96/19.

Farḳ u farḳu'llāhı añla cem'ile cem'de ara
Cüst-cū etme gözüm bu sırrı âdemde ara

Vech-i Hâḳḳ'ı görmeğe mir'ât-ı iclâdır vücūd
Eş-şalâ ey ehl-i aşḳ esrâr-ı illâdır vücūd

4a

6¹⁷¹

[Nâdir]

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 1 Şol zamân kim bezm-i vuşlatta gönül mesrūr idi
Câm-ı vaḥdet neş'esinden gözlerim maḥmūr idi
- 2 Olmamıştı *kâf* u *nûn* emri şeref-şâdır henüz
Varlığım çün nefḥa-i rûz-ı ezel bir şûr idi
- 3 Olmadan Havvâ vü Âdem sâkin-i ḥuld-i berrîn
Şöhretim âfâḳta Âdem deyü çün meşhūr idi
- 4 Ermeden Nûḥ'a henüz fülk-i 'inâyetten necât
Cismim ol deryâ-yı vaḥdet içre bir vapur idi
- 5 Olmadan Mûsâ'ya emr-i *len terâniden*¹⁷² ḥiṭâb
Pertev-i ḥüsnüñ tecellisine göñlüm Tûr idi
- 6 İnmeden gökden yere Tevrât u İncîl ü Zebûr

¹⁷¹ Mahmud Kemal İnal, *Son Asır Türk Şâirleri*, C. II, s. 1059-1060.

2b bir şûr : manzûr D.

5a olmadan : etmeden D.

¹⁷² *len terânî*: “Sen beni göremezsin...” İktibâsta bulunulan ayetin tamamı meâlen şu şekildedir: “Musa tayin ettiğimiz vakitte (Tûr'a) gelip de Rabbi onunla konuşunca «Rabbim! Bana (kendini) göster; seni göreyim!» dedi. (Rabbi): «Sen beni asla göremezsin. Fakat şu dağa bak, eğer o yerinde durabilirse sen de beni göreceksin!» buyurdu. Rabbi o dağa tecelli edince onu paramparça etti, Musa da baygın düştü. Ayılınca dedi ki: Seni noksan sıfatlardan tenzih ederim, sana tevbe ettim. Ben inananların ilkiyim.” A'râf, 7/143.

Levh-i dilde *kul huve'l-lāhu eḥad*¹⁷³ mestūr idi

- 7 Şükr-i vaḥdāniyetiñ etmezden evvel ins ü cin
Ni‘met-i vaşlıñda bu **Nādir** kuluñ meşkür idi

4b

7¹⁷⁴

[Zikrî]

Mef‘ûlü / mefâ‘ilü / mefâ‘ilü / fe‘ûlün

- 1 İrşād olur insān olan insān yüzümüzden
Ḥandān olarak dīde-i giryān yüzümüzden
- 2 Biñ mähla hezār şemsi ḥacīl eyleriz ol dem
Rūşen olacak şem‘-i şebistān yüzümüzden
- 3 Bir āyinedir şüretimiz sīretimiz Ḥaḳ
‘İbret alır insān olan insān yüzümüzden
- 4 Bizden görünür şüret-i erbāb-ı temāşā
Ma‘kūs görünür küfr ile imān yüzümüzden
- 5 Dīdārımıza yazdı ezelden yed-i ḳudret
Şimdi oḳunur āyet-i Ḳur‘ān yüzümüzden
- 6 **Zikrî** gözüñ aç ḳavl-i Muḥammed buña kāfî
İşbāt olunur şüret-i Raḥmān yüzümüzden

¹⁷³ kul huve'l-lāhu eḥad: “Deki O Allāh birdir.” İhlās, 112/1.

¹⁷⁴ Ulaşabildiğimiz Zikrî mahlaslı şâirlerin divanlarında bulunamadı.

5a

g¹⁷⁵

[Bosnevî]

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

- 1 Ey cemāliñ āfitāb-ı pertev-i dārü's-selām
Kevşer-i şirîn lebleriñ mevtāya yuhyi'l- 'izām¹⁷⁶
- 2 Pās-bān ebrūların olmuş o bāğ-ı hüsüne
Gözleriñ cellād-ı a'dā her gören eyler kıyām
- 3 Kıblegāh-ı ins ü cinniñ hem şırāta'l-müsteķim¹⁷⁷
Cümle eşyā çün seniñ kadriñle bulmuştur nizām
- 4 Sākiyā sun bādeyi fażl-ı na'imiñ 'aşkına
Çün nidā geldi bize lā taķneṭü¹⁷⁸ mā fi'l-keḷām
- 5 Ḥamdü lillāh **Bosnevî** gördü cemāliñ şübhesiz
*Kenz-i lā yefnāya*¹⁷⁹ erdi ḥāşıl-ı yevmü'l-enām

¹⁷⁵ Ulaşabildiğimiz Bosnevî mahlaslı şâirlerin divanlarında bulunamadı.

¹⁷⁶ Bu mısradaki vezin aksamaktadır.

yuhyi'l- 'izām: "Kemikleri diriltecek.." İktibâsta bulunulan âyetin tamamı meâlen şu şekildedir: "Bir de kendi yaratılışını unutarak bize bir örnek getirdi. Dedi ki: "Çürümüşlerken kemikleri kim diriltecek?" Yasin, 36/78.

¹⁷⁷ şırāta'l-müsteķim: "Doğru yol.." İktibâsta bulunulan âyetin tamamı meâlen şu şekildedir: "Bizi doğru yola ilet." Fâtiha, 1/6.

¹⁷⁸ lā taķneṭü: "Umut kesmeyin..." İktibâsta bulunulan âyetin tamamı meâlen şu şekildedir: De ki: "Ey kendilerine kötülük edip aşırı giden kullarım! Allâh'ın rahmetinden umudunuzu kesmeyin. Doğrusu Allâh günahların hepsini bağışlar. Çünkü O, bağışlayandır, merhametlidir." En'âm, 39/53.

¹⁷⁹ "Kanaat tükenmez bir mal, bitmeyen bir hazinedir." Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, C. II, s. 102, (Hadis No: 1900)

5b

9¹⁸⁰

[Remzî]

Fā 'ilātün Fā 'ilātün Fā 'ilātün Fā 'lün

- 1 Vāsıl olmağ dileyen mertebe-i vālāyā
Menzil-i lāyı geçip varmağ için illāya
İntisāb etmelidir hāk-i der-i monlāya
- Yüz süren bār-geh-i Hāzret-i Mevlānā'ya
Şübhesiz nāil olur 'āṭıfet-i Mevlā'ya
- 2 Olmamış bendesi yok nāil-i kām u āmāl
Feyz-i kudsīsi ile doldu cihān māl-ā-māl
Söylemişti baña bu maṭla'ı bir ehl-i kemāl
- Yüz süren bār-geh-i Hāzret-i Mevlānā'ya
Şübhesiz nāil olur 'āṭıfet-i Mevlāya
- 3 Nice biñ bendesi var ehl-i hūlūs ehl-i vefā
Şulehā vü üdebā vü şu'arā vü 'urefā
İki 'ālemde sürer bendesi elbette şafā
- Yüz süren bār-geh-i Hāzret-i Mevlānā'ya
Şübhesiz nāil olur 'āṭıfet-i Mevlāya
- 4 Eylemişken şu güzel maṭla'ı **Remzî** ezber
Rabṭ-ı kalb etmiş iken Hāzret-i Pīre yek-ser
Tīr-i a'dāya hedef olsa da eyler mi keder

¹⁸⁰ Hasibe Mazıoğlu, *Ahmet Remzi Akyilrek ve Şiirleri*, Sevinç Matbaası, Ankara, 1987, s. 89.
Adı geçen eserde şiir başlığı şu şekildedir: "Tahmis-i beyt-i meşhūr der-vasf-ı Hazret-i Pīr-i feyz-nüşūr
3c: Her dü alemde bulur bendeleri zevk u safā, Mazıoğlu, *a.g.e.*, s. 89
4c: Gām u ālāma, Mazıoğlu, *a.g.e.*, s. 89

Yüz süren bār-geh-i Hāzret-i Mevlānā'ya
Şübhesiz nāil olur 'atıfet-i Mevlāya

6a

10¹⁸¹

[Mir'at]

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

- 1 Kalmadı āsār-ı keşret nūr-ı vahdetten baña
Oldu imā-yı muḥabbet mäh-ı tal'attan baña
- 2 *Leyse fi'd-dāreyn*¹⁸² sübüt-ı şeş-cihetimdir benim
Bildiren 'aşktır bu remzi 'ilm-i hikmetten baña
- 3 Bā 'ayānım dört kitabıñ nüşası ma'nā ile
Her şahıṣ ümmü'l-kitābdır¹⁸³ çün o şüretten baña
- 4 'Ālemi seyrān için mülk-i 'ademden gelmişim
*İrci*¹⁸⁴ emr-i işārettir o mülketten baña
- 5 Her ne var *fevka'l-'ulā tahte's-serā-yı*¹⁸⁵ mümkināt
Görünen bir noḫtadır **Mir'āt**-ı kudretten baña

¹⁸¹ Hayrettin İvgin, Ali Esad Bozyiğit, *Kalecikli Âşık Mir'âtî*, Kültür Ajans Yayınları, Ankara, 2016, s. 43.

¹⁸² *Leyse fi'd-dāreyn* ğayru'llāh: "İki evde (dünya ve âhirette) Allāh'tan başkası yoktur."

¹⁸³ ümmü'l-kitāb: "Kitabın anası.." İktibâsta bulunulan âyetin tamamı meâlen şu şekildedir: "Allāh, dilediğini siler, dilediğini de sabit kılıp bırakır. Ana kitap (Levh-i Mahfuz) O'nun yanındadır." Ra'd, 13/39.

¹⁸⁴ İrci'î: "Dön.." İktibâsta bulunulan âyetin tamamı meâlen şu şekildedir: Sen O'ndan razı, O da senden razı olarak Rabbine dön! Fecr, 89/28.

¹⁸⁵ tahte's-serā: "Toprağın altı.." İktibâsta bulunulan âyetin tamamı meâlen şu şekildedir: "Göklerdeki, yerdeki bu ikisi arasındaki ve toprağın altındaki her şey, yalnızca O'nundur." Tâhâ, 20/6.

6b

11¹⁸⁶

[Mir'ât]

Fe 'ilātün Fe 'ilātün Fe 'ilātün Fe 'ilün

- 1 Yine sālūs oturup şavm u şalātın söyler
Cenneti halka satıp sīm u berātın söyler
- 2 Bizi Hāḡ eyledi dīdār-ı müştāk-ı ezel¹⁸⁷
Diñlemem vā'izi ol hūr-i ruvātın söyler
- 3 El-Kelām çünki şifāt'ül-Mütekelim oldu
Her ne söylerse kişi kendi şifātın söyler
- 4 Bizlere Rāfizi ta'bīr eder şūfi-i hār
Kendi zu'munca şanır fişḡ u livātın söyler
- 5 Şad-hezār mu'ciz-i peygamberi görse ḡanmaz
Hele ol kāfiri gör Lāt u Menāt'ın söyler
- 6 *Lā fetā*¹⁸⁸ baħrine daldı yine göñlüm **Mir'āt**
Heme işnā 'aşeriñ remzile zātın söyler

7a

12¹⁸⁹

[Mir'ât]

Fā 'ilātün Fā 'ilātün Fā 'ilātün Fā 'ilün

- 1 Bir memerr-i 'ālemim 'ālem baña bir kerredir
'Aynıma nüh ḡāḡ-ı eflāk bir vücūd-ı zerredir
- 2 Āyet-i seb 'u'l-meşāni¹⁹⁰ ḡaḡ-ı vechimdir benim

¹⁸⁶ İvgin, Bozyiğit, a.g.e.'de bulunmamaktadır.

¹⁸⁷ Bu mısradaki vezin aksamaktadır.

¹⁸⁸ "Ali'den başka yiğit, zülfikardan başka kılıç yoktur." Aclūnî, *Keşfü'l-Hafâ*, C. II, s. 363. (Hadis No: 3069)

¹⁸⁹ İvgin, Bozyiğit, a.g.e.'de bulunmamaktadır.

¹⁹⁰ Naslarda Kur'ân ve Fâtiha sûresi için kullanılan bir terkip.

Dāniş-i ‘aql-ı kelām çün ‘aşk baña zū-merredir

- 3 Geçmişiz zāhid eğer havfiñ şırāt ise seniñ
Seng-i ta‘niñ zümre-i ‘uşşāka kaç biñ kerredir
- 4 Zāhidā zūhdün riyāsı eylemez pāk-i zamīr
Zann eder şürette seyrim līk sīret hurredir
- 5 Mazhar-ı **Mir’āt** *men mâte mine’l- ‘aşk*¹⁹¹ sırrına
Kıl teveccüh mihr-i māha sāl-i ‘ömrüm gurredir

7b

13¹⁹²

[Kāzım]

Mef’ûlü / mefâ’îlü / mefâ’îlü / fe’ûlün

- 1 Sen senliğini bende ‘ayān eyle ilāhī
Benden beni al sende nihān eyle ilāhī
- 2 Zātıñla edip qalbe izhār-ı tecellī
Maḥv et beni bī-nām u nişān eyle ilāhī
- 3 Çeşmimden edip çeşm-i izāfeti izāle
Çün şu‘le ser-āpā dil ü cān eyle ilāhī
- 4 Pāy-ı emelim işr-i Ḥabībinden ayırma
Gönlüm güher-i ḥubbıña kân eyle ilāhī
- 5 Çıktıkça figānım harem-i ‘arşa gāmla
Her nefhasını reşk-i ezān eyle ilāhī
- 6 Leb-teşne dilim kevşer-i gufrān ile qanmam

¹⁹¹ Aşkını gizleyip, iffetini muhafaza ederek ölen şehiddir." bkz. *Kenzu’l-Ummal*, Hadis No: 6999-7000.

¹⁹² Dīvançe-i Kāzım Paşa, s. 23.

Luṭfuñla beni ‘ayn-ı emān eyle ilāhī

- 7 Raḥm eyle kuluñ **Kāzım** nā-çāra efendim
Hicrānıñ ile yandı yeter nāra ilāhī

8a

14¹⁹³

[Selāmī]

Fe ‘ilātün / Fe ‘ilātün / Fe ‘ilātün / Fe ‘ilün

- 1 Tūr-ı tende şecer-i nāṭıka pīrādır dil
Cān Mūsāsına nūr-ı yed-i beyzādır dil
- 2 El erişmez harem-i hās-ı ledünnīdir kim
Genc-i maḥfūz-ı yed-i kudret-i Mevlādır dil
- 3 Ru‘yet-i pertev-i envār-ı cemāl-i zāta
Şafha-i sīnede mir’āt-i mücellādır dil
- 4 Kim eder ‘ālem-i āvīze-i kandīlinde
Nūr-ı baḥşā-yı cihān ‘arş-ı mu‘allādır dil
- 5 Sefer-i seyrine Cibrīl daḥı hem-pā olamaz
Kāf-ı lāhūta konar qudsī-i ‘ankādır dil
- 6 Çār-şad şafha mu‘lem-gede-i kübrādır
Noḳta-i a‘zam olan nūr-ı süveydādır dil
- 7 Ka‘be bünyād-ı Ḥalīl ise **Selāmī** tende
Dest-i kudretle binā Ka‘be-i ma‘nādır dil

8b

15¹⁹⁴

[Selāmī]

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

- 1 Bilmezim 'aşkıñla nālān olduğum mudur suçum
Zikr-i Mevlā ile giryān olduğum mudur suçum
- 2 Pür yanıp pervāne-veş şem'-i cemāle rüz u şeb
Nār-1 'aşk-1 Hāk'da sūzān olduğum mudur suçum
- 3 Darb-1 tevḥīd ile her dem sīneler çāk eyleyip
Tālib-i dīdār-1 Sübhān olduğum mudur suçum
- 4 Pīr-i kāmilden ledün 'ilmiñ ta'allüm eyleyip
Maḥrem-i esrār-1 Yezdān olduğum mudur suçum
- 5 Dergāh-1 pīre **Selāmī** kıl olalı 'āliyā
Tekye-i 'aşk içre mihmān olduğum mudur suçum

9a

16¹⁹⁵

[Selāmī]

Mefā' ilün/ Mefā' ilün/ Mefā' ilün/ Mefā' ilün

- 1 Baña iḥsān eder dil-ḥāhımı seccāndan istersem
Ḥudā mu'tī iken lāyık değıl sultāndan istersem
- 2 Biḥamdillāh münevverdir dilim mihr-i Muḥammedle
Ziyāver kılmasın nūru meh-i tābāndan istersem

¹⁹⁴ Selāmī Divanı, s. 201
1a bilmezim : bilmedim D.

3a her dem : dāim D.

5b tekye : kişver D.

5b mihmān : sultān D.

¹⁹⁵ Selāmī Divanı, s. 190

3a ḥamrını : saḥbāsın D.

5a insandan : dū-nān D.

- 3 *Seḳāhüm Rabbühüm*¹⁹⁶ ḥamrını içdim dest-i mürşidden
Diriğ etsin şarābın sāḳī-i devrāndan istersem
- 4 Beni zındīḳ ü mülhiddir diye zemmeylemiş zāhid
Şefā‘at etmesin ferdā ben ol nādāndan istersem
- 5 **Selāmī** ḳısmetin *naḥnü ḳasemnādan*¹⁹⁷ verir Mevlā
Baña nān vermesin nāmerd olan insāndan istersem

9b

17¹⁹⁸

[Selāmī]

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

- 1 Emr-i Ḥaḳḳ’ı tutmayan ādem şerī‘atten çıkar
Rāh-ı pīre gitmeyen sālik ṭarīḳatten çıkar
- 2 Fülk-i şer‘ī bād-ı himmetle ṭarīḳat baḥrine
Şalmayanlar dürr ü mercān-ı ḥaḳīḳatten çıkar
- 3 Dört ḳapu-yı ma‘rifettir ‘ārife fetḥeylemek
Bulmayan miftāḥ-ı ḡaybı genc-i ḥikmetten çıkar
- 4 Ḳible-i ma‘nāda ḳāim ol sivādan et vuzū’
Bilmeyenler ḳıblesin rāh-ı selāmetten çıkar

¹⁹⁶ Seḳāhüm Rabbühüm: “Rableri onlara içirmiştir..” İktibāsta bulunulan âyetin tamamı meâlen şu şekildedir: “Üstlerinde ince ve kalın ipekten yeşil elbiseler vardır. Gümüş bileziklerle süsleneceklerdir. Rableri onlara tertemiz bir içecek içirecektir.” İnsan, 76/21.

¹⁹⁷ naḥnü ḳasemnā: “Biz taksim ettik..” İktibāsta bulunulan âyetin tamamı meâlen şu şekildedir: “Rabbinin rahmetini onlar mı taksim edip paylaşıyorlar? Dünya hayatında onların geçimliklerini aralarında biz taksim ettik; birbirlerine iş gördürmeleri için kimini kimine derecelerle üstün kıldık; Rabbinin rahmeti, onların biriktirdikleri şeylerden daha iyidir.” Zuhuf, 43/32.

¹⁹⁸ Selāmī Divanı, s. 151

2b şalmayanlar : girmeyenler D.

3a dört kapu : çār-bab D.

- 5 Noḡtanıñ sırrı **Selāmī** bā-i *bismi'llāh*dadır
Diḡḡat etseñ vaḡdetiñ ma'nāsı keşretten çıkar

10a

18¹⁹⁹

[Selāmī]

Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün

- 1 Herkesiñ ḡālī ilāhī saña ma'lūm mu deḡil
Her biri emrine biñ cān ile maḡkūm mu deḡil
- 2 Vaḡdetiñ sırrını fehm eylemeyen nādāniñ
Saña tevḡīd daḡı ettiḡi mevḡūm mu deḡil
- 3 Ḥāl-i esrār-ı dili 'ālim ü dānā sensiñ
Rāz-ı pinḡān-ı derūn āḡire mektūm mu deḡil
- 4 Herkesiñ maḡlabına Hādī vü Muḡil sen iken
'Arz-ı ḡāl eylemek 'āciz ḡula mezmūm mu deḡil
- 5 Būs-ı dāmenle niyāz eyleme zeyd ü 'ömre
Cebhesinde ḡiḡiniñ ḡısmeti merḡūm mu deḡil
- 6 Ey **Selāmī** dedi *lā ted'ū me'a'l-lāhi ilāh*²⁰⁰
Dest açan āḡire maḡşūduna maḡrūm mu deḡil

¹⁹⁹ Selāmī Divanı, s. 194

1a Herkesiñ : ḡullarıñ D.

²⁰⁰ *lā ted'ū me'a'l-lāhi ilāh*: "Allāh ile beraber bir tanrıya tapma.." İktibāsta bulunulan āyetin tamamı meālen şu şekildedir: "Allāh'la beraber başka tanrı tutup tapma. O'ndan başka tanrı yoktur. O'ndan başka her şey yok olacaktır. Hüküm O'nundur, O'na döndürüleceksiniz." Kasas, 28/88.

10b

19²⁰¹

[Naḳṣī]

Fā 'ilātün Fā 'ilātün Fā 'ilātün Fā 'ilün

- 1 Yā ilāhī bilmezem bu bendeki sevdā nedir
Yā seniñ 'aşkıñ ucundan çekdiğim ğavġā nedir
- 2 Od u şu topraġ u yelden söylenen gevher seniñ
Yā seniñ mülkünde şāhım çalġanan deryā nedir
- 3 Cümle-i 'ibret budur kim nefh olan bir rūh iken
Nicesi *illāya* düştü nicesinde *lā* nedir
- 4 Evvel oldur Āhīr oldur Bāṭın oldur Zāhir ol
*Lāy*ı isġāt eyle ey dil bilmiş ol *illā* nedir
- 5 Ref' edip kendin aradan bilmeyenler nefşini
Kaldı anlar zulmet içre bilmedi Mevlā nedir
- 6 Etmeyenler küh-ı *ķāfiñ* **Naḳṣiyā** seyrin şikār
Bilmediler mülk-i tende per açan 'anķā nedir

201

Naḳṣī Divanı, s. 199

1a ucundan : yolundan D.

2b senin : gönül D.

5b Kaldı anlar zulmet içre : zulmet içre cāna anlar D.

6a seyrin : ser-pā D.

Divanda bu şiir 7 beyittir. Eksik olan 6. Beyit şu şekildedir:

Dem urup ḫalġın içinde zāhid-i ḫod-bīn bu gün

Cehlin izhār eyleyüp bu ettiġi da'vā nedir

11a

20²⁰²

[Yūnus]

Mefâ 'ilün Mefâ 'ilün Fe 'ülün

- 1 Seni ben severim cāndan içeri
Yolun vardır bu erkāndan içeri
- 2 Şerī'at tarīkat yoldur varana
Haḳīkat meyvesi andan içeri
- 3 Kesildi tākātim bende dermān yok
Bu ne mezheb imiş dinden içeri
- 4 Süleymān kuş dilin bilir dediler
Süleymān var Süleymān'dan içeri
- 5 **Yūnus**'uñ gözleri hūndur āteştir
Ḳapuñda ḳül var sultāndan içeri

11b

21²⁰³

[Yūnus]

Mefâ 'ilün/ Mefâ 'ilün/ Mefâ 'ilün/ Mefâ 'ilün

- 1 Senün 'āşıklarūñ ḳılmaz nazar *Firdevs-i a'lāya*
Ne hūrīden haber söyler ne meyl eyler muşaffāya
- 2 Geçirmiş bunları 'aşḳıñ nuḳūş-ı māsivā'l-lāhdan
Ḳomuşlar cümle sevdāyı dolaşmışlar bu sevdāya

²⁰² Bu şiir Mustafa Tatçı'nın hazırladığı Yunus Emre Dîvânı'nda 13 beyittir. Mustafa Tatçı, *Yunus Emre Dîvânı*, T. C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, s. 234.

²⁰³ Mecmûada dört beyit olarak yazılan bu şiir Yūnus'a değil Aşık Paşa'ya aittir. Birçok farklılıklarla beraber Gölpınarlı'nın hazırladığı *Aşık Paşa'nın Şiirleri* adlı eserde bulunmaktadır. Abdalbaki Gölpınarlı, "Aşık Paşa'nın Şiirleri", *Türkiyat Mecmûası*, Devlet Basımevi, İstanbul, 1936, C.5, s. 90-91.

- 3 Eğer sen ‘âşıkıñ hâliñ şorarsañ ğayrı şorma
Şorarsañ hâl-i mecnûnu şor ol ruhsâr-ı leylâya
- 4 Gel ey **Yûnus** gözünü yum cemâl-i mâsivâ’l-lâhdan
Ki bunda göresin Hâkķ’ı ne lâzım va’d-i ferdâya

12a

22²⁰⁴

[Yûnus]

Mefâ’ilün Mefâ’ilün Fe’ülün

- 1 Bu ‘aql u fikr ile Mevlâ bulunmaz
Bu ne yâredir ki zaķmı oñulmaz
- 2 Kâmunuñ derdine dermân bulundu
Şu benim derdime dermân bulunmaz
- 3 ‘Aşķın pazarında cânlar şatarlar
Şatarım cânımı alan bulunmaz

²⁰⁴ Dr. Mustafa Tatcı’nın hazırladığı *Yûnus Emre Dîvânı*’nda böyle bir şiir bulunmamaktadır. Bu şiire en yakın yazılan şiir aşağıdaki gibidir. Mustafa Tatcı, *Yûnus Emre Dîvânı*, T. C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, s. 90.

1 Bu ne derttür ‘aceb dermân belürmez
Ya bu ne yaradur zaķmı belürmez

2 Benüm gönlüm ‘aceb ‘ışķdan usanmaz
Varur ‘ışķa düşer hiç bana tanmaz

3 Döner gönlüm bana öğüt virür hoş
‘Âşık olan gönül ‘ışķdan usanmaz

4 ‘Âşık ki cânâ kaldı ‘âşık olmaz
Cânın terk itmeyen ma’şûkı bulmaz

5 ‘İşk bâzârıdır bu cânlar satılır
Sataram cânımı hiç kimse almaz

6 ‘Âşık bir kişidür bu dünyâ mâlın
Âhiret korkusun bir çöpe saymaz

11 Erenler kapısı Hazret kapısı
Bu tapuya gelen mahrûm gönülmez

7 Bu dünyâdan ahiretten içerü
‘Âşıkun yiri var kimsene bilmez

8 ‘Âşık öldi diyü sala virürler
Ölen hayvân durur ‘âşıklar ölmez

9 ‘Âşıklar meydânı ‘Arş’dan yücedür
Çalarlar çevğanı topı belürmez

10 Begüm ‘ârifisen yüri yolunca
Bunda başlar yiter kanlar sorulmaz

12 Yûnus bu deryâya gark oldı gitti
Girü gelmeklige ‘aklı dirilmez

- 4 Yürü zâhid yürü var git yoluna
Bunda başlar gider şoran bulunmaz
- 5 Deryâlar gezerim şusuz gezerim
Beni kandırası ‘ummân bulunmaz
- 6 Yūsufum yitirdim Ken‘ân ilinde
Bulundu Yūsufum Ken‘ân bulunmaz
- 7 Bu derde mübtelâ olmuş cihānda
Aslâ **Yūnus** gibi bir er bulunmaz

12b

23²⁰⁵

[Hāşim]

Mefâ‘ilün / mefâ‘ilün / mefâ‘ilün / mefâ‘ilün

- 1 Diyem envâ‘-i insānı nedir bu nev‘-i seh heftād
Mezâhir içre her nev‘iñ dilinde da‘vâ-yı irşād
- 2 Kāmu derler edilleyle berāhinle bizimdir Hāḡ
‘Acebdir Hāḡ bir iki yā nedendir mezheb-i ezdād
- 3 Kimi te’vīl kimi temşīl kimi teşbīh kıyās etti
Bilenler bildiler taḡkīḡ kimiñdir fitne-i ifsād
- 4 Saña pendim be hey zāhid delīliñ Hāḡ gerekdir Hāḡ
Hāḡkāt ihtilāf olmaz kāmı birdir sened isnād

²⁰⁵ Hāşim Divanı, s. 80
Divanda 7 beyit. Mecmûada yazmayan 6. beyit:
Yeter hüccet eger taḡkīḡ ederseñ ‘ilm-i tevḡidi
Bulursuñ ehl-i Hāḡ kimdür ne sırrdan ezdiler zehhād
6b Bilirler: bulurlar D.

- 5 Eger benden su'âl etseñ nedir bu kavliñe işbāt
Haķīkat ehlinin kavli yeter haķ mezhebe işhād
- 6 Gelip ikrāra nuṭkuñla bilenler **Hāşimā** sırrın
Bilirler mezhebiñ nācī ederler mesleğiñ mu'tād

13a

24²⁰⁶**[Hāşim]***Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün*

- 1 Cümle envār-ı hüviyyet-i dürer yoķtur hafā
Aç gözün baķ her taraftan görünen vech-i Hūdā
- 2 *Şemme vechu'llāhdan*²⁰⁷ añla 'ārif-i Haķ nuṭkunu
Nuṭķ-ı 'ārif magz-ı Kur'an oldu şavtiyle edā
- 3 Vech-i Haķ'dır cümle 'ālem nuṭķ u şavt-ı zātıdır
Gör işit bil sende mevcūd bāṭinen hem zāhiren
- 4 Kudret-i Haķ cümleyi cem' eyleyip ādem dedi
Ādemī'de buldu temkīn künh-i zāt-ı kibriyā
- 5 Ya'ni ādemden muķaddem çok şıfātlar gösterip
Ādemī'de tam şıfātıñ etti Raḥmān istivā
- 6 Sırrı ādemdir müsem mā sırr-ı sırrı nuṭķ-ı şavt
Cem'a Ādem cem'-i cem'a mazhar oldu Muştafā

²⁰⁶ Hāşim Divanı, s. 11

4b Ādemide buldu temkin künhü zāt-ı kibriyā : Ümidim bu idi mümkünken zāt-ı kibriyā

²⁰⁷ Şemme vechu'llāh: "Allāh'ın yüzü (zâtı) oradadır.." İktibāsta bulunulan âyetin tamamı meâlen şu şekildedir: "Doğu da Allāh'ındır batı da. Nereye dönerseniz Allāh'ın yüzü (zâtı) oradadır. Şüphesiz Allāh'(ın rahmeti ve nimeti) geniştir, O her şeyi bilendir." Bakara, 2/115.

- 7 Her ne deñlü enbiyâ geldiye da‘vet eyledi
Erdiler ancak şifâta erdi zâta Müctebâ
- 13b 8 Her kim ister sırr-ı Hakk’ın nefhine mazhar ola
Ere sem‘ine anıñ telkîn-i ahd-i Mürtezâ
- 9 Al haber *tahte’ş-şecerde*²⁰⁸ ‘ahd u bî‘at sıhhatin
Etti hem sırrını izhâr nâzil oldu *innâ*²⁰⁹
- 10 Sırr-ı telkîne müselsel erişen buldu necât
Şeksiz esfeldür makâmı olmaya telkîn ana
- 11 Pîr ü perver nesl-i Haydar oldu rehber **Hâşimî**
Mağzen-i esrâr olup hem ola hatm-i evliyâ
- [müfred]**
Mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün
Haķikat ‘ilminiñ bahriñ ne bilsin her tahâretsiz
Ki Cibrîl-i Emîn uçmaz bu deryâniñ kenârından (Kul Nesîmî)
- [müfred]**
Fe ‘ilâtün mefâ ‘ilün fe ‘ilün
Bulmayınca tecellî-i Hakk’ı
Ġavş-ı a‘zam denilmez insâna
Hâķkiyâ yalınız laķab yetmez
Bî-müsemmâ isimdir efsâne

²⁰⁸ tahte’ş-şecer: “Ağacın altında..” İktibâsta bulunulan âyetin tamamı meâlen şu şekildedir: “Allâh inananlardan, ağaç altında sana baş eğerek el verirlerken, and olsun ki hoşnut olmuştur. Gönüllerinde olanı da bilmiş, onlara güvenlik vermiş, onlara yakın bir zafer ve ele geçirecekleri bol ganimetler bahşetmiştir.” Fetih, 48/18.

²⁰⁹ Bu mısradaki vezin aksamaktadır.

İktibâsta bulunulan âyetin tamamı meâlen şu şekildedir: “Şüphesiz biz sana apaçık bir fetih verdik.” Fetih, 48/1.

14a

25²¹⁰

[Seyfullāh]

Mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün

- 1 Bu 'aşk bir baħr-i 'ummāndır buña ħadd ü kenār olmaz
Delīlim sırr-ı Ķur'āndır bunu bilende 'ār olmaz
- 2 Süregeldik ezeliiden pīrim Muħammed 'Alī'den
Şarāb-ı lā yezālīden iĉenlere ħumār olmaz
- 3 Eğer 'āşık isen yāre şakın aldanma aġyāre
Düş İbrāħīm gibi nāre bu gülşende yanar olmaz
- 4 Ķıyamazsañ baş u cāna ıraĶ dur girme meydāna
Bu meydānda nice başlar kesilir ħiĉ şorar olmaz
- 5 ĦaĶ ile ħaĶ olanlara kendi özün bilenlere
Dost yolunda ölenlere Ķan bahāsı dīnār olmaz
- 6 BaĶ şı Manşūrun işine ħalkı üşürmüş başına
Ene'l-ĦaĶĶ'ıñ fırāşına düşenlere tīmār olmaz
- 7 **Seyfullāh** sözünde mesttir pīrinden aldıġı desttir
Dīvāne-rā Ķalem nīsttir ne söylese Ķanār olmaz

14b

26²¹¹

[İbrāhīm]

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

- 1 Vech-i yāre dūş olan ‘ālemde seyrān istemez
Cānını cānāna teslīm eyleyen cān istemez
- 2 Bu misāfirhānenin fānīliġiñ fehm eyleyen
Hāne-i albinde Ha’dan ġayrı mihmān istemez
- 3 Egeri zāhir ‘ilminiñ nef’i vardır alibe
Lākin esrāra iren sūre-i ‘irfān istemez
- 4 *İrci*²¹² āvāzı erdi murġ-ı cānın sem’ine
Bī-arār oldu anınun vird-i hāndān istemez
- 5 Cennet ire amudan ormaz Ha’ın ‘āşıkları
Ha budur erbāb-ı ‘aşa hūrī ġilmān istemez
- 6 Māsiva’llāhdan mücerred oldu **İbrāhīm** bugün
Varını dil-dāra verdi vāşıl hicrān istemez

²¹¹ Yaşar Nuri Öztürk, *Kuşadalı İbrahim Halveti*, Yeni Boyut, İstanbul, 1994, s. 65.

²¹² İrci‘ī: “Dön..” İktibāsta bulunulan āyetin tamamı meālen şu şekildedir: Sen O’ndan razı, O da senden razı olarak Rabbine dön! Fecr, 89/28.

15a

27²¹³

[Sezāi]

6+5=11

- 1 Dost bāğının gülü oldu küşāde
Bülbülüz o güle fiğāna geldik
Biz yāriñ elinden içmişiz bāde
Anınçün bunda mestāne geldik
- 2 Dostuñ illeriñ ederken seyrān
Bunda uğrayıp olmuşuz mihmān
Şanma sen bizi gezeriz hayvān
Özümüz bilip ‘irfāna geldik
- 3 Aşlımız bilmişiz nūr-ı ezeli
Ayrılmayız andan sırrıñ sezeli
Cānımızla sevdik biz o güzeli
Yolunda el’ān qurbāna geldik
- 4 Derd ile dā’im yanmaқта bu dil
‘Aşk nārına olmuştur fitil
Pervāne-şifāt olmağa vāşıl
Şem‘-i cemāle sūzāna geldik
- 15b 5 Cismimiz bunda cānımız anda
Gevherimiziñ aşlı ol kānda
Sezāi şimdi biz bu dükkānda
Biraz eğlenip seyrāna geldik

28²¹⁴
[Sezāi]

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

- 1 Şüret-i mevhūma baḳma ādem-i ma'nāya gel
Harf libāsı içre pinhān noḳta-i zībāya gel
- 2 Tālib-i sırrı Muḫammed olduñ ise ey göñül
Sidre vü Tūbā'da ḳalma 'ālem-i ednāya gel
- 3 Sırr-ı Hāḳḳ'ı ger dilerseñ gitme yābāna şaḳın
Āyet-i insānı oḳu mazḫar-ı kübrāya gel
- 4 Mekteb-i 'irfān içinde *men 'aref*²¹⁵ dersin oḳu
Serseri gezme özün bil 'ārif ol Mevlā'ya gel
- 5 Ey **Sezāi** *küntü kenzin*²¹⁶ cevheri ādemdedir
Der-be-der olma gözüñ aç *kenz-i lā yefnāya*²¹⁷ gel

16a

29²¹⁸

[Sefil Abdal]

6+5=11

- 1 Hayat şahrāsında bir ağaç gördüm
Yedi budağı var on iki dalı
Cān meyvesi derler aşlını şordum
Bahārı Muḫammed eşmārı 'Alī

²¹⁴ Sezāi Divanı, s. 426.

²¹⁵ "Kendini bilen Rabbini bilir." İsmail b. Muhammed, Aclūnî, *Keşfü'l-Hafâ ve Mûzilü'l-İlbâs amme'ş- tehera mine'l-Ehâdîsi alâ Elsineti'n-nâs*, Mektebetü'l-Kudsî, Beyrut, 1351, C. II, s. 262. (Hadis

No: 2532)

²¹⁶ Ben *gizli bir hazîne* idim. Bilinmeye muhabbet ettim, bilineyim diye mahlûkatı yarattım." Aclūnî, *Keşfü'l-Hafâ*, C. II, s. 132. (Hadis No: 2016)

²¹⁷ "Kanaat tükenmez bir mal, bitmeyen bir hazinedir." Aclūnî, *Keşfü'l-Hafâ*, C. II, s. 102, (Hadis No: 1900)

²¹⁸ ÖZMEN, a.g.e., s. 362

- 2 Biñ bir dürlü çiçek her dem açılır
Kimi nihān olur kimi seçilir
'Aşk bādesi bu menzilde içilir
Kevşeri Muḥammed sāk̄isi 'Alī
- 3 Muḥammed'le 'Alī birlik gelince
Dost yüzü ol demde 'ayān olunca
Erenler ḥuzūrunda ikrār verince
Mürşidim Muḥammed rehberim 'Alī
- 4 **Sefil Dedem** insān *seb 'u'l-mesānī*²¹⁹
Bir ağaca remz eyledim Qur'an'ı
Cümlenin maḥsūdu ol kerem kānı
Bihteri Muḥammed bālāsı 'Alī

16b

30²²⁰

[Vīrānī]

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Gel berü olma bu demde gāfilün
*Ekşeran'n-nāsi vehüm lā yū'minün*²²¹
- 2 Ol sebebden söyledim size kitāb
*Veşşāküm bihī le'alleküm ta'kilün*²²²

²¹⁹ seb'u'l-mesānī: "İkililerden yedi.." İktibāsta bulunulan âyetin tamamı meâlen şu şekildedir: "Andolsun ki, biz sana tekrarlanan yedi âyeti ve yüce Kur'an'ı verdik." Hicr, 15/87.

²²⁰ Vīrānī Dede Fakr-Nāme, s. 24b.

1b Ekşeran'n-nāsi vehüm lā yū'minün : Ekserihim fehüm la yū'minun D.

3b Ve es'elühüm : Ve Rasülehüm D.

4a evlāda : āl ü evlāda D.

²²¹ Ekşeran'n-nāsi vehüm lā yū'minün: "İnsanların çoğu inanmazlar.." İktibāsta bulunulan âyetin tamamı meâlen şu şekildedir: "Andolsun, onların çoğu üzerine o söz (azap) hak olmuştur. Artık onlar iman etmezler." Yâsin, 36/7.

²²² Veşşāküm bihī le'alleküm ta'kilün: "Bunları size tavsiye etti, umulur ki düşünürsünüz.." İktibāsta bulunulan âyetin tamamı meâlen şu şekildedir: "De ki: "Gelin size Rabbinizin haram kıldığı şeyleri söyleyeyim: O'na hiçbir şeyi ortak koşmayın, anaya babaya iyilik yapın, yoksulluk korkusuyla çocuklarınızı öldürmeyin, sizin ve onların rızkını veren Biziz, gizli ve açık kötülöklere yaklaşmayın,

- 3 Her kim taşdıķ eylemez nuḡk-ı Haḡḡ'ı
*Ve es'elühüm fe hüm lehü münkirün*²²³
- 4 Kim ki evlāda hıyānet eyledi
*Fe ulāike hümü'z-zālimün*²²⁴
- 5 Ey **VİRĀNĪ** zāt-ı Haḡḡ'ı kim görür
*Ve ennehüm ileynā rāci'ün*²²⁵

[müfred]

Fe'ilātün Mefā'ilün Fe'ilün

Şol ki buldu tecellī-i Allāh

Oldu iş bu tecellī aña güvāh

Kim odur şāhib-i ism-i a'zam

Andadır sırr-ı 'azīm-i dergāh

Allāh'ın haram kıldığı cana haksız yere kıymayın. Allāh bunları size düşünesiniz diye buyurmaktadır.” En'âm, 6/151.

²²³ Ve rasülehüm fe hüm lehü münkirün: İktibâsta bulunulan âyetin tamamı meâlen şu şekildedir: “Peygamberlerini inkâr ediyorlar..” Ya da onlar henüz kendi peygamberlerini tanımadılar da o yüzden mi onu inkâr ediyorlar?

²²⁴ Fe ulāike hümü'z-zālimün: “İşte onlar zâlimdirler..” İktibâsta bulunulan âyetin tamamı meâlen şu şekildedir: “Ey iman edenler! Bir topluluk bir diğerini alaya almasın. Belki onlar kendilerinden daha iyidirler. Kadınlar da diğer kadınları alaya almasın. Belki onlar kendilerinden daha iyidirler. Birbirinizi karalamayın, birbirinizi (kötü) lakaplarla çağırmayın. İmandan sonra fasıklık ne kötü bir namdır! Kim de tövbe etmezse, işte onlar zâlimlerin ta kendileridir.” Hucûrât, 49/11.

²²⁵ Ve ennehüm ileynā rāci'ün: “Ve gerçekten onlar O'na döneceklerdir..” İktibâsta bulunulan âyetin tamamı meâlen şu şekildedir: “Onlar, kesinlikle Rablerine kavuşacaklarını ve O'na döneceklerini düşünen ve bunu kabullenen kimselerdir.” Bakara, 2/46

17a

31²²⁶

[‘Arşî]

Mef‘ülü Mefā‘ilü Mefā‘ilü Fe‘ülün

- 1 Biz gevher-i esrār-ı tılısmāt-ı cihānuz
Biz zinde-i maḥlūka şehen-şāh-ı zamānuz
- 2 Biz merkeziyiz dā‘ire-i arz-ı semānuñ
Biz maḥzen-i ‘ilm-i Ḥaḳ’a miftāḥ-ı lisānuz
- 3 Biz esrār-ı ‘azīmiz ki *leyse ke-mişlihi*²²⁷
Biz maḥzar-ı nūr-ı ezeli kevn ü mekānuz
- 4 Biz zümre-i erbāb-ı Ḥaḳ’ız ehl-i me‘ānī
Biz ‘İsā-i cān-baḥş ser-ā-pā heme-cānuz
- 5 Biz genc-i nihānuz ki bugün zāhire geldük
Aç cān gözini gör nice gün gibi ‘ayānuz
- 6 Biz ḥalka beyān itmege esrār-ı Ḥudāyı
Ser-tā-be-ḳadem ḥāl-i lisān şerḥ ü beyānuz
- 7 Biz nüş ederiz āb-ı ḥayātı ezeli den
Ḳalmışlara feryād-res-i Ḥıẓr-ı revānuz
- 8 Biz ahsen-i şürette ‘ayān gördük ilāhı
Şanmañ bizi kim t̄alib-i ferdā-yı cinānuz

²²⁶ Arşî Divanı, s. 191.
1a gevher-i esrār : vāḳıf-ı esrār D.
1b zinde : zübde D.
3a esrār-ı ‘azīm : sırr-ı ‘azīm D.

²²⁷ *leyse ke-mişlihi*: “O’na benzer yoktur..” İktibâsta bulunulan âyetin tamamı meâlen şu şekildedir: “O, gökleri ve yeri yaratandır. Size kendinizden eşler, hayvanlardan da (kendilerine) eşler yaratmıştır. Bu sûretle sizi üretiyor. O’nun benzeri hiçbir şey yoktur. O, hakkıyla işitendir, hakkıyla görendir.” Şûrâ, 42/11.

- 17b   9   Biz t̄ā'ir- i k̄udsüz ederiz 'ālemi pervāz
                       Biz otuz iki perr ile t̄ab'-ı cevelānuz
- 10   Biz yetmiş iki t̄ā'ifede nācī gürūhuz
                       Biz vaḥdet-i zāt-ı H̄aḫ'a bī-zann gümānuz
- 11   Biz ḫātem-i mūhri alubuz dīvūñ elinden
                       Biz kişver-i heft içre Süleymān-ı zamānuz
- 12   Fażl-ı Eḫad'ūñ sī vü dū esmāsına 'Arşī
                       Maḫrem olalı hem-çü felek cilve-künānuz
- 13   Ma'nāda egerçi olubuz 'āleme meşhūr
                       Şurette velī bī-dil ü bī-nām u nişānuz

[müfred]

10'lu hece ölçüsü

Her mışrā'-ı 'ārifānesinde

Bir lem'a-i ma'rifet celīdir

El-H̄aḫ şu bedāyi'-i kemālāt

Enfās-ı Muḫammed 'Alī'dir

[Mehmed Ali Hilmi Dedebara]

18a

32²²⁸

[‘Arşī]

Mef‘ûlü fâ ‘ilâtün mef‘ûlü fâ ‘ilâtün

- 1 Yā Rab yā İlāhī sensiñ Ğafūr u Tevvāb
Girdāb-ı ğamda qoyma ben mübtelā-yı bī-tāb
- 2 Yā Rab bi-ḥaqqın nūr-ı pāk-ı Resūl-i Ekrem
Yā Rab bi-ḥaqqın āl-i Ḥabīb-i rüy-ı aşḥāb
- 3 Yā Rab bi-ḥaqqın şāh-ı merdān ‘aliyyü’l-‘alā
Teslīm-i zāt-ı bārī ya‘ni şehīd-i mihrāb
- 4 Yā Rab bi-ḥaqqın envār-ı nūr Şebbīr u Şebber
Derd ü belāya şābır ol iki lü’lü’-i nāb
- 5 Yā Rab bi-ḥaqqın nūr-ı pāk Zeyn’el-‘ābidīn Bākır
Ki dā’im bükādan anlarıñ görmezdi gözleri ḥāb
- 6 Yā Rab bi-ḥaqqın Ca‘fer ki oldur İmām-ı Şādık
Yā Rab bi-ḥaqqın Mūsā Kāzım şehīd-i ğarq-āb
- 7 Yā Rab bi-ḥaqqın şāh-ı İrān İmām-ı heştüm
Verdi Rızā qazāya oldu helāk-i zehr-āb
- 18b 8 Yā Rab bi-ḥaqqın ‘ilm ü ḥilm-i Taqī vü Naqī hem
Hem ḥaqq-ı ‘Askerī kim oldur emīr-i aḥbāb
- 9 Yā Rab bi-ḥaqqın Mehdī-i Hādī-i ‘ālem

228

Arşī Divanı, s. 60.

2b āl-i Ḥabīb-i rüy-ı aşḥāb : āb-ı rüy-ı Ḥabīb-i aşḥāb D.

9b hādī : ḥalk D.

Kim muntazırdır aña fi'l-cümle şeyḫ ü ger şāb

- 10 Kapuñda üftāde-i ‘abd-i ḥakīrūñüzdür
‘Arşī’ye derst-gīr ol yā faẓl-ı Rabbü'l-erbāb

[müfred]

Fâ'ilâtün / mefâ'ilün / fa'lün

Görmez a'mā olan kişi māhı

Çande kaldı ki göre Allāh'ı

Ne bilir ḥüsn-i Yūsuf'ı a'mā

Ne bilir kulluḫ etmeyen şāhı (İsmāil Ḥaḫḫī)

19a

33²²⁹

[‘Arşī]

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 1 Şāmiyān-ı bī-ḥayāniñ şüm-endāmına yuf
Düşmen-i āl-i ‘abā ol ḫavm-i bed-nāmına yuf
- 2 Çaşd-i āl-i Muştafā iden Yezīd evlādınıñ
İbtidāsına meyānına ser-encāmına yuf
- 3 Kātil-i nefis-i Zekī olup Ḥudā-cüyam diyen
Ḥāricī cumhūrınıñ sa'y ile iḫdāmına yuf
- 4 Kimisi şeyḫ kimi vā'iz kimisi müctehid
Tābi'-i Mervāniyānun cümle aḫsāmına yuf
- 5 Mülk-i Rūm'a Şām'ı tercīh eyleyen nā-ḫābilüñ

²²⁹

Arşī Divanı, s. 229.

Der ta'n u zemmī şāmiyān u şūmiyān

3a Zekī : Ḥüseyn D.

6b nān u ābına : nān-ḫārına D.

Anda zayı‘ kılduğı evkāt ü eyyāmına yuf

- 6 Nān u ābı çok deyü Şāmı tavaṭṭun kılanuñ
Nān u ābına dağı Şām u āşāmına yuf
- 7 ‘Arşiyā āl-i Resūl’i sevmeyen müşriklerin
Devlet ü manşübına ta‘zım u ikrāmına yuf

19b

34²³⁰

[‘Arşī]

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

- 1 Yā ‘Alī esrār-ı faẓl-ı kibriyāsın yā ‘Alī
Yā ‘Alī bāb-ı ‘ulūm-i Muşṭafā’sın yā ‘Alī
- 2 Yā ‘Alī memdūḥ-ı zāt-ı lem yezelsin şübhesiz
Ol sebep şāh-ı serīr-i innemā sın yā ‘Alī
- 3 Yā ‘Alī sen maẓharısıñ enbiyānın mā-sebaķ
Hem mu’aḥḥar rehnümā-yı evliyāsın yā ‘Alī
- 4 Yā ‘Alī olduñ Ḥabību’llāh ile zāhir velī
Hādī-i rāh-ı cemī’-i enbiyāsın yā ‘Alī
- 5 Yā ‘Alī sensin vaşıyy-i Aḥmed-i ḥatm-i Rūsul

230

Arşī Divanı, s. 61.

Der-medḥ-i Şāh-ı Velāyet

Mecmûamızda eksik olan üç beyit sırasıyla şu şekildedir:

- 7 Yā ‘Alī her dem-be-dem zāhir velāyātuñ senin
Şüret-i ādemde bir ķudret-nümāsın yā ‘Alī
- 8 Yā ‘Alī hep iķtidā eyler saña nev’-i beşer
Rüz-i evvelden imām-ı Muķtedāsın yā ‘Alī
- 9 Yā ‘Alī çün *lā fetā illā ‘Alī* şānındadır
Yoķ nazīrun mişl ü bī-hemtā fetāsın yā ‘Alī

Hem veliyy-i vālī-i zāt-ı Hūdāsın yā ‘Alī

- 6 Yā ‘Alī senden açıldı bāb-ı ‘ilm-i *min ledün*²³¹
Noқта-i bād-ı beyān-ı *kul kefāsın*²³² yā ‘Alī
- 7 Yā ‘Alī sensin olan *esmā-i küll-i Ādeme*²³³
Çün kelām-ı nāṭıq-ı fazl-ı Hūdā’sın yā ‘Alī
- 8 Yā ‘Alī kevşer kelām-ı bī-mişālūñ vaşfidur
Ehl-i haşre sākī-i rüz-ı cezāsın yā ‘Alī
- 20a 9 Yā ‘Alī sensin viren Süleymān’a bir gül destesin
Ya’ni sırru’llāh u şīr-i kibriyāsın yā ‘Alī
- 10 Yā ‘Alī sensiñ viren a’dalara qahr u gāzab
‘Āşık-ı şādıqlara mihr ü vefāsın yā ‘Alī
- 11 Yā ‘Alī sensiñ hūsn-i hulq-ı rızā-yı zehr-nūş
Hem Hüseyn-i teşne şāh-ı Kerbelāsın yā ‘Alī
- 12 Yā ‘Alī sensiñ feşāhat-kānı Zeyne’l-‘Ābidīn
Hem Muḥammed Bākır-ı nūr-ı Hūdā’sın yā ‘Alī
- 13 Yā ‘Alī sensiñ İmām-ı Ca’fer-i şādık ‘ayān
Mūsā-i Kāzım meh-i burc-ı ziyāsın yā ‘Alī

²³¹ min ledün: “Katından..” İktibâsta bulunulan âyetin tamamı meâlen şu şekildedir: “Şüphesiz, Kuran’ı, Hakim ve Alim olan Allâh katından almaktasın.” Neml, 27/6.

²³² kul kefâ: “Deki yeter..” İktibâsta bulunulan âyetin tamamı meâlen şu şekildedir: “De ki: “Sizinle benim aramda şahit olarak Allâh yeter. Çünkü O, kullarından hakkıyla haberdardır, onları hakkıyla görür.” İsrâ, 17/96

²³³ Ve’alleme âdeme-l-esmâe küllehâ: “Ademe bütün isimleri öğretti..” İktibâsta bulunulan âyetin tamamı meâlen şu şekildedir: “Allâh, Âdem’e bütün varlıkların isimlerini öğretti. Sonra onları meleklerle göstererek, “Eğer doğru söyleyenler iseniz, haydi bana bunların isimlerini bildirin” dedi.” Bakara, 2/31.

- 14 Yā ‘Alī mu‘ciz-nümā-yı mülk-i İrānsın yaqīn
Ya‘ni kim şāh-ı ‘Alī Mūsa er-Rızāsın yā ‘Alī
- 15 Yā ‘Alī zātuñ zuhūrıdur Taqī vü hem Naqī
Hem Ḥasan el-‘Askerī şāhib-livāsın yā ‘Alī
- 16 Yā ‘Alī sensiñ İmām-ı Mehdī-i şāhib-zamān
İns ü cinne hādī-i rāh-ı bekāsın yā ‘Alī
- 20b 17 Yā ‘Alī on bir imāmuñ hürmeti-çün kıl meded
Kān-ı ihsān-ı seḫā lütf u ‘atāsın yā ‘Alī
- 18 Yā ‘Alī sensiñ viren her nā-murāduñ maqşadun
Her ğarīn ü bī-kese bāb-ı recāsın yā ‘Alī
- 19 Yā ‘Alī koyma mezellede bu ‘Arşī bendeñi
Müstecāb eyle du‘āsın zū’l-‘atāsın yā ‘Alī
- 20 Yā ‘Alī sensiñ olan qalmışlara feryād-res
‘Aciz ü bī-çāreye müşkil-güşāsın yā ‘Alī

[müfred]

Fā ‘ilātün Fā ‘ilātün Fā ‘ilātün Fā ‘ilün

Ka‘be vü kıbleñ seniñ şol *Şemme vechu ‘llāhdır*

Sırr-ı vaḫdet bildin ise aña döndür yüzüñü

Qaşlarıñ gibi kemān eyle rukū‘uñ ‘ārifā

Bī-kemān ol secdede Ḥaḫ ile ḫaḫ et özüñü

21a

35²³⁴

[Turābī]

Fe 'ilâtün fe 'ilâtün fe 'ilâtün 'fe 'ilün

- 1 Görünen āyīne-i ḥāne-i dünyā dediler
Siphr-i dehr-i felek çarḥ-ı mu'allā dediler
- 2 Geldi Ādem de bunu böylece gördü gitti
Ḥadd ü pâyānı bulunmaz bu ne saḥrā dediler
- 3 Ben daḥī bunda gelip bir ḥayli tecessüs kıldım
Feth olunmaz bu mu'ammā hele ebsem dediler
- 4 Bunca elvān-ı münakkaş ile bu menzil-ḥāne
Şāhibi kande dedim işte hüveydā dediler
- 5 Vā'iziñ pendine bī-çāre qarīb olma meded
Her ne ārzūlar iseñ bunda müheyyā dediler
- 6 Dem bu dem geçdi geçen gāibe hiç nigrān olma
Zāhiri gör ki budur bāṭın-ı uḥrā dediler
- 7 Teşnesin āb-ı zülāl içre **Turābī** eyvāh
Seni ğarḳ eyleyeni gör buna deryā dediler

234

Turābī Dīvānı n. 123

1b siphr-i dehr : gerdiş-i devr D.

2b bulunmaz : belürmez D.

4a menzil-ḥāne : müzeyyen-ḥāne D.

5a vā'iz : nāsıh D.

5b arzūlar isen : ārzū kılasın D.

7b gör : bil D.

21b

36²³⁵**[Dertli]***Fā 'ilātün Fā 'ilātün Fā 'ilātün Fā 'ilün*

- 1   Kapladı baştan başa dünyā vü māfihā-yı 'aşk
           Çarh-ı gerdüna zer-efşān eyledi kimyā-yı 'aşk
           'Ālem içre her kişi andan haber-dār olmamış
           Yā ne bilsin nidügün nüş etmeyen şahbā-yı 'aşk
- 2   Cān gözün hābdan uyandır sen daḥī uyanı gör
           Āteş-i 'aşk içre pervāne-veş yanarı gör
           Rāh-ı 'aşk içre kadem baş 'āşık-ı meydānı gör
           Her biri bir nām ile sürmekdedir da'vā-yı 'aşk
- 3   Şad hezār taḥsīn ederler **Dertliyā** nazmıñ gören
           Gerçi de fehm eylemez esrār-ı 'aşkı bilmeyen
           Var ise gelsin beri fūnūn-vār 'aşk oldum diyen
           Dil-i derūnum içre her yüzden verir fetvā-yı 'aşk

22a

37²³⁶**[Ḥāfız Sa'di]***Mefā 'ilün mefā 'ilün mefā 'ilün mefā 'ilün*

- 1   Saña senden nazār et sende maḥfī dürr-i bī-hemtā
           Saña senden sefer kıl sende muzmer gevher-i yektā
- 2   Saña sensiñ olan ma'sūḫ velī zāhirde 'āşıkıñ
           Eyā Mecnūn yabanda āh ederseñ sendedir Leylā
- 3   Saña senden 'aref dersin okudup 'ārif eylesin

²³⁵ Recep Tek, *Türk Edebiyatında Dertli Olgusu Âşık Dertli Ve Eserleri*, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri, 2011, s. 438.

²³⁶ Dîvân-ı Li Hâfız Sa'dî, s. 245

Bilirsin sen seni sende saña irşād olur peydā

- 4 Seni sen terk edip ölmezden evvel ger ölürseñ sen
İçip hayyü'l-ebed içre memāt olmaz saña aşlā
- 5 Eyā **Hâfız** geçip senden seni sen bul hüviyyette
Gel aşlına ulaş sen etme ğurbet ilde vā-veylā

22b

38²³⁷

[**Hâfız Sa'di**]

Mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün

- 1 Düşürdüm fikrimi aşka edip hep varımı yağma
Şataştım cümle fırağa geçip *lā*'dan bulup *illā*
- 2 Baña bilmem ne hāl oldu dilim 'aşk oduna yandı
Tecellī-i cemāl etti yine ihsān edip Mevlā
- 3 Cemālini gören diller ebed hayrette kaldılar
Ezelde bezmi kırdular şatıp sākī mey-i şahbā
- 4 Koyup hüsnünü Leylā'da kılar Mecnūn'u üftāde
Yine kendi temāşāda edip 'uşşākını şeydā
- 5 Cemālin 'arz eder tende kemālin seyreder cānda
O'dur **Sa'di** bağan sende yine hüsnüñ O'dur bīnā

[**müfred**]

Āyīne olmasaydı 'ālemde
Yüz görünmezdi ādemde
Hakq'ı tevḥīd eden dil ehliniñ
Nazarı Hakq'adır her demde

23a

39²³⁸

[Hâfız Sa'di]

Mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün

- 1 Zehî sultân-ı Kâyyüm ki bu nâsûte odur Dârâ
Oturmuş taht-ı lâhûte kazâyâ sîn eder icra
Akalîm-i 'avâlimde nice hükümüñ eder vâlâ
Şu'ünün şân eder ânen fe-ânen nice biñ günâ
Taşınır bu cihân pâzârına andan nice kâlâ
- 2 Çehâr 'anâsır u şalşaldan etti âdemi peydâ
Müsemmâ sırrın öğretti okudup 'alleme'l-esmâ²³⁹
Dönüp hicr ile attı gurbete anı kılıp tenhâ
Hezârân firkat u hasretle hem ettirdi vâ-veylâ
Şafâ ağıyâra 'uşşâka cefâdır 'âdet-i Mevlâ
- 3 Olupdur 'âşıkân bezm-i ezelde hoş muhabbette
Kodı hicrân ile anı bu ilde zâr u firkatte
Görünce dilberi 'âşık bulur râhat felâkette
Gezerken dertli Mecnûn'a şataştım deşt-i miñnette
Dedi kim dilrübâlar 'âşıkından oldular ahfâ
- 23b 4 Gehî firkat ile âşüftesin ol şüh kılar nâ-şâd
Gehî 'arz-ı cemâl edip kılar efkendesin âbâd
Belâ-yı hicr-i yâr ile gönül etmiş iken feryâd

²³⁸ Dîvân-ı Li Hâfız Sa'dî, s. 250

Mecmûa'da dîvânda bulunan üçüncü bend eksik:

Cemâli zâtını vaşf eyleyüp ol rüy-ı dilberde
Dönüp 'aşk âteşin 'uşşâka verdi kıldı efkende
Ki hüsnün 'arz eder Leylâda ol Mecnûn-ı ferzende
Niçe biñ 'an ile nâz itti ol meftûn-ı dilbende
Gehî biñ bîmâr gehî tîmâr ile kıldı anı şeydâ

²³⁹ 'alleme'l-esmâ: "İsimleri öğretti.." İktibâsta bulunulan âyetin tamamı şu şekildedir: "Allâh Âdem'e bütün isimleri, öğretti. Sonra onları önce meleklerle arzedip: Eğer siz sözünüzde sadık iseniz, şunların isimlerini bana bildirin, dedi." Bakara, 1/31

Yine bir dilrübâ sevdi bu Sa‘dî herçi bād-âbād

Vişâle al götür anı meded ey dilber-i ra‘nâ

[müfred]

Kuḥl-ı tevḥîd açar seniñ gözünü

Gizliler gözlerine rüşen görünür

Ḳavliñi ḥâliñ ederse taşdıḳ

Zâhiriñ bâtıñıñ güler şen olur

[müfred]

Aña vâşıl durur eşyâ muḥaḳḳaḳ

Velî maḥcûb olanlar bilmez vişâli [Hüdâyî]

24a

40²⁴⁰

[Ḥâfız Sa‘dî]

Mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün

- 1 İçip cām-ı hüviyyetten şarāb-ı vaḥdetî cāna
Ebed mest ol bu keşretten bilip vaḥdet pes ol dāne
- 2 Bu nāsūt-i ḥazîzinden uçup lâhūt deryāsına
Ki anda zîr ü bālâyı görüp ḳalma şaḳın a‘mā
- 3 *Serāy-ı lî-me‘allāh*’a²⁴¹ girip şāh-ı beḳā ol kim
Ki iḳlîm-i ḥaḳîḳatte ola ḥükmüñ şehā vālā
- 4 Geçip dünyā vü ‘uḳbādan daḥî cennet ü ḥürādan
Dilā şolmaz gülistāna girip ḳoḳ verd-i bî-hemtā

²⁴⁰ Dîvân-ı Li Ḥâfız Sa‘dî, s. 251

2a deryāsına : evcine D.

8a imiş : İçmiş D.

8b saña bîdār olur peydā : saña peydā olur ihyā D.

²⁴¹ “ Benim Allāh ile öyle anlarım olur ki, ne mukarreb melekler ne de bir nebi o yakınlığı elde etmiştir.” Aclûnî, *Keşfü’l-Hafâ*, C. II, s. 173-174. (Hadis No: 2159)

- 5 Diliñdir levh-i Qur'ânî Zebûr İncîl daḥî sende
Çıkıp Tûr-ı vücûdunda oḡu Tivrât'ı çün Mûsâ
- 6 Ḥiṭâb-ı len terânîden²⁴² terânî sırrı zâhirdir
Ki baḡ sen *eynemâ*'dan *şemme vechu'llâha*²⁴³ ol bînâ
- 7 Kıyûd-ı hem muḡayyedden geçip iḡlîm-i ıtlâḡa
Fenâ fi'llâh'da fânî ol beḡâ bi'llâhda ol ibḡâ
- 8 Ten-i zulmette imiş âb-ı hayvânı göñül Hızrı
Anınçün Sa'diyâ her dem saña bîdâr olur peydâ

24b

41²⁴⁴

[Ḥâfız Sa'dî]

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Sîne-i eflâkım içre bedr olur mâh-ı Hudâ
Cismimiñ çâr'unşurunda şevḡ urur *şems-i duḡâ*
- 2 Murḡ-ı cānım verd-i cānāna meyil verdi bugün
Nev-bahârda bülbül olur mu gülünden çün cüdâ
- 3 Kuhl-i mâ-zâḡa'l başar²⁴⁵ verdi cilâ bu dîdeye
Anın için gördü cān cānânı oldu âşinâ

²⁴² len terânî: "Sen beni göremezsın..." İktibâsta bulunulan ayetin tamamı meâlen şu şekildedir: "Musa tayin ettiḡimiz vakitte (Tûr'a) gelip de Rabbi onunla konuşunca «Rabbim! Bana (kendini) göster; seni göreyim!» dedi. (Rabbi): «Sen beni asla göremezsın. Fakat şu daḡa bak, eḡer o yerinde durabilirse sen de beni göreceksın!» buyurdu. Rabbi o daḡa tecelli edince onu paramparça etti, Musa da baygın düştü. Ayılınca dedi ki: Seni noksan sıfatlardan tenzih ederim, sana tevbe ettim. Ben inananların ilkiyim." A'râf, 7/143.

²⁴³ Şemme vechu'llâh: "Allâh'ın yüzü (zâtı) oradadır.." İktibâsta bulunulan âyetin tamamı meâlen şu şekildedir: "Doḡu da Allâh'ındır batı da. Nereye dönerseniz Allâh'ın yüzü (zâtı) oradadır. Şüphesiz Allâh'(ın rahmeti ve nimeti) geniştir, O her şeyi bilendir." Bakara, 2/115.

²⁴⁴ Dîvân-ı Li Ḥâfız Sa'dî, s. 255

²⁴⁵ mâ-zâḡa'l başar: "Göz kaymadı.." İktibâsta bulunulan ayetin tamamı meâlen şu şekildedir: "Göz (gördüğünden) şaşmadı ve (onu) aşmadı." Necm, 53/17

- 4 *Limen 'il-mülk*²⁴⁶ şadāsından gönül bî-hüş olup
Görmedi mâlı melâli kaldı hayrân tâ aña
- 5 **Sa'diyâ** gir bâğ-ı *ev ednâ*'ya²⁴⁷ koğ vağdet gülü
Gör cemâl-i Hakk'ı anda mest olup ayılma tâ

[müfred]

Fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün

Şüretiñ anda irtisâm edeli

Levh-i dil oldu kıbletü'l-eşvâk

25a

42²⁴⁸

[Hâfız Sa'di]

Mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün

- 1 Müsemmâ birdir ol bezm-i ezelde yoğ isim aslâ
'Amâ' vü ğayb u baht u şarf u lâhuttur aña esmâ
O 'âlem *küntü kenzdir*²⁴⁹ ki şifât anda idi aḥfâ
Ta'ayyün lâ ta'ayyün idi anda yoğtu *lâ illâ*
Şu'umı ḥarf-ı hüviyyetti ki anda idi yektâ
- 2 Şifât zâttan niyâz etti mezâhirde zuhûrâtı
Doğup esmâ müsemmâdan o dem uçdu şu'unâtı
Ki ol *aḥbebtü*²⁵⁰ bezmidir alıp cümle mekûnâtı
Kodı a'yân-ı şâbitte verip anda bürüzâtı
O 'âlem heybet ü cebrût durur hem 'âlem-i esmâ

²⁴⁶ Limen'il-mülk: "Mülk kimindir?.." İktibâsta bulunulan ayetin tamamı meâlen şu şekildedir: "O gün onlar meydana çıkarlar; onların hiçbir şeyi Allâh'a gizli kalmaz. "Bugün hükümlanlık kimindir?" denir; hepsi: "Gücü herşeye yeten tek Allâh'ındır" derler." Mü'min, 40/16

²⁴⁷ Ev ednâ: "veya daha yakın oldu." İktibâs yapılan âyetin tamamı meâlen şu şekildedir: "Aradaki mesafe; (üst üste getirilen) iki yay kadar, hatta daha yakın oldu." Necm, 53/9.

²⁴⁸ Dîvân-ı Li Hâfız Sa'dî, s. 258.

²⁴⁹ Ben *gizli bir hazîne* idim. Bilinmeye muhabbet ettim, bilineyim diye mahlûkatı yarattım." Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, C. II, s. 132. (Hadis No: 2016)

²⁵⁰ Ben *gizli bir hazîne* idim. Bilinmeye *muhabbet ettim*, bilineyim diye mahlûkatı yarattım." Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, C. II, s. 132. (Hadis No: 2016)

- 3 O a'yân nokta-i 'ilmiyyedir hep Evvel ü Āhir
 O nokta içre cem' oldu ne ki var Bâtin u Zâhir
 Ne ki yazdı ezelde ol kalem kudret ile Kâdir
 Ebedde anı takrîr eyledi halk eyleyip Fâtır
 Ki andan 'âlem-i melkût mişâl ü mülk olur peydâ
- 4 O nokta sür'at-i devrile çün bir dâ'ire çekdi
 Ki gûn-â-gûn 'avâlim keşret içre açıla düştü
 Mücerreddir kimi mâddî kimi berzah olup geldi
 Kamuyı 'âlem-i insâna koydı anda cem' etti
 Odur pes mazhar-ı cem'u'l-cem'[u] hem nüsha-i 'uzmâ
- 5 Kodu ol noktanıñ 'aynın gönül özüne ey **Sa'dî**
 Ki nûru aks edip anıñ başın gözüne ey Sa'dî
 Yine andan bağan ol kend ü kendisine ey Sa'dî
 Gören oldur seni perde edip yüzüne ey Sa'dî
 Eger bildiñse harf-i noktayı lafzıñda bul ma'nâ

25b

43²⁵¹**[Hâfız Sa'dî]***Mefâ'ülün mefâ'ülün fe'ülün*

- 1 Tecellî etti bizde Hâk Te'âlâ
 Edendi zâtına mir'ât-ı iclâ
- 2 Kemâl-i hikmetiñ seyr etti dilde
 Cemâliñ etti Ādem'de temâşâ
- 3 Tecellî vâhid-i mutlak bu keşrette²⁵²

²⁵¹ Dîvân-ı Li Hâfız Sa'dî, s. 250.
 6a bizdeki : tendeki D.

²⁵² Bu mısradâ vezin aksamaktadır.

Görür vaḥdet ḳamudan ‘ayn-ı bīnā

4 Egerçi baḥr-i vaḥdet ḳaṭresiyiz
Yine mevc eyleyüpdür bizde deryā

5 Baḳan Ḥaḳḳ’ı görür ḥaḳḳıyla dilde
Odur mir’āt-ı Rabbānī muṣaffā

6 *Nefahtü fih*²⁵³ demidir bizdeki cān
Ledünnī andan oḳur Ḥızr u Mūsā

7 Bu ilde giydi insān cāmesini
Velī aşlında nürdür bedr-i ‘ulyā

8 Gözün aç **Sa’diyā** ‘ayne’l-yaḳīn²⁵⁴ gör
Güneş āfāḳı tutmuş ḳalma a’mā

26a

44²⁵⁵

[Ḥāfız Sa’di]

Mefâ’ilün mefâ’ilün mefâ’ilün mefâ’ilün

1 Nedir bu ḳalb-i nā-bīnāda bīnā olduḡuñ yā Rab
Nedir bu fikr-i nā-dānāda dānā olduḡuñ yā Rab

2 Çü senden ayrılır her var yine erer saña āḫir
Nedir ḳaṭrāt-ı bī-pāyānda deryā olduḡuñ yā Rab

²⁵³ Nefahtü fih: “Ona üfledim..” İktibâsta bulunulan ayetin tamamı meâlen şu şekildedir: “Ona şekil verdiğim ve ona ruhumdan üflediğim zaman, siz hemen onun için secdeye kapanın.” Hicr, 15/29.

²⁵⁴ ‘ayne’l-yaḳīn: “Kesin görüş..” İktibâs yapılan âyetin tamamı meâlen şu şekildedir: “And olsun ki, onu gözünüzle kesin olarak göreceksiniz.” Tekâsür, 102/7

²⁵⁵ Dîvân-ı Li Ḥāfız Sa’dî, s. 261.

- 3 ‘Aceb *kenz-i hafâdır*²⁵⁶ sîm ü zer andan zühûr eder
Nedir bu ma‘den-i ekvâna kimyâ olduđuñ yâ Rab
- 4 Seniñ zât-ı şerîfîndir ziyâ bahş eden eşyâya
Nedir dil zerresinde mihr-i vâlâ olduđuñ yâ Rab
- 5 Kimine dersiñ ammâ *len terânî*²⁵⁷ lîk habîbine
Nedir yâ *kâbe kavseyni ev ednâ*²⁵⁸ olduđuñ yâ Rab
- 6 Yazıp âyât-ı Qur‘ân‘ı ki levh-i kalb-i ‘uşşâқта
Nedir elfâz-ı gün-â gûnda ma‘nâ olduđuñ yâ Rab
- 7 Mezâhirdir kamu zerrât cemâliñ anda zâhirdir
Nedir yine kamu zâhirde aḥfâ olduđuñ yâ Rab
- 8 Bu ecrâmı bu eflâkde bu eḳṭârı bu âfâқта
Nedir her zirve cümle zîrde bâlâ olduđuñ yâ Rab
- 9 Kimin kul eyleyip kimin esir edip kimin aḥrâr
Nedir bu ‘abd-i Sa‘dî‘ye ki Mevlâ olduđuñ yâ Rab

²⁵⁶ Ben gizli bir hazine idim. Bilinmeye muhabbet ettim, bilineyim diye mahlûkatı yarattım.” Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, C. II, s. 132. (Hadis No: 2016)

²⁵⁷ len terânî: “Sen beni göremezsın...” İktibâsta bulunulan ayetin tamamı meâlen şu şekildedir: “Musa tayin ettiğimiz vakitte (Tûr'a) gelip de Rabbi onunla konuşunca «Rabbim! Bana (kendini) göster; seni göreyim!» dedi. (Rabbi): «Sen beni asla göremezsın. Fakat şu dağa bak, eğer o yerinde durabilirse sen de beni göreceksın!» buyurdu. Rabbi o dağa tecelli edince onu paramparça etti, Musa da baygın düştü. Ayılınca dedi ki: Seni noksan sıfatlardan tenzih ederim, sana tevbe ettim. Ben inananların ilkiyim.” A'râf, 7/143.

²⁵⁸ İktibâsta bulunulan ayetin tamamı meâlen şu şekildedir: “Aradaki mesafe; (üst üste getirilen) iki yay kadar, hatta daha yakın oldu.” Necm, 53/9.

26b

45²⁵⁹

[Hakkı]

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Olmak istersen eğer âyîne-i 'âlem-nümâ
Sil gubâr-ı mäsivâdan cevher-i zâtıñ dilâ
- 2 Gevher-i esrâr-ı Hakk'a bir gönül bulmaz vuşul
Olmayınca işbu gün deryâ-yı 'aşka âşinâ
- 3 Râh-ı 'aşkı pāk edip çārüp zıkr ile yürü
Menzil-i maqşûda er Allâh ile ol dâ'imâ
- 4 Cebra'ıl-i feyze gelmezse bilinmez emr-i Hakk
Kimseye açılmaz ebvâb-ı serây-ı kibriyâ
- 5 'Âlem-i gayba erişmek da'vâsı olur muhâl
Ger şehâdet etmese şıdkına şer'-i Muştafâ
- 6 Devlet-i 'izzet dilerseñ fâkr-ı zillet kıl kabül
İmtişâl et emr-i Hakk'a bul sa'âdet **Hakkıyâ**

[müfred]

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Ey 'aceb bir söz bilir yok mu cihânda söylesem
Nüşa-i tahkîki bî-taklîdi ben şerh eylesem
Hâl añlâr dil bilir bir şâhib-i fen yok bugün
Kande gitsem kalmışam vahdette bilmem neylesem

27a

46²⁶⁰

[Hilmî]

Fâ'îlâtün fâ'îlâtün fâ'îlâtün fâ'îlün

- 1 Men fûrû'-1 lem'a bahş-i âfitâb-1 tal'atım
Hem şu'â'-1 evc-i dilde mâh-tâb-1 rif'atım
- 2 Gerçi görmezler beni her merdüm-i huffâş olan
Kim kadîmî nûr-1 şevk-i şem'-i bezm-i vaħdetim
- 3 'Âlem-i şürette bir kemter-gedâyım lîk men
Şüret-i ma'nîde 'âlî pâdişâh-1 himmetim
- 4 Gülşen-i bâğ-1 haķîktir hemîşe menzilim
Âşiyân-1 ma'rifette 'andelîb-i hikmetim
- 5 Bu tefâhur iki 'âlemde yeter **Hilmî** baña
Ĥamdülillâh ĥâk-i pâ-y-i ehl-i beyt-i re'fetim

27b

47²⁶¹

[Ĥaķķî]

Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

- 1 Ĥaķîkat nûruñ âfâk içre bir gör ehl-i tevĥîd ol
Teraķķî eyle enfüs ĥâline baķ ehl-i tecrîd ol
Gözüñ yum enfüs ü âfâktan var ehl-i tefrîd ol
Kitâb u sünnete eyle ri'âyet ehl-i te'yîd ol
- 2 Degil cân sır gözüyle seyriñ eyle nûr-1 Mevlâ'niñ
Nedir bildiñse ma'nâsı begim Ĥur'an u Furķân'ıñ
Tenezzülden şaķın firķat odına yanmasın cânıñ

260

Mehmed Ali Hilmi Dedebaba Dîvânı, s. 239.

261

İsmail Hakkı Bursevî Dîvânı, s. 425.

Kitāb u sünnete eyle ri‘āyet ehl-i te’yīd ol

- 3 Görüp aġyār-ı naqşı **Hakki** Hak’dan ġayrı var şanma
 Riyāz-ı vaħdeti seyr eyle nār-ı keşrete yanma
 Bu yolda zāhir u bātında çokdur reh-zen aldanma
 Kitāb u sünnete eyle ri‘āyet ehl-i te’yīd ol

28a

48²⁶²

[**Hakki**]

4+3=7

- 1 On sekiz biñ ‘āleme
 Cansıñ yā Resūlallāh
 Cin ü melek ādeme
 Cansıñ yā Resūlallāh
- 2 Sensiñ cümleñiñ şāhı
 Şāh u gedā penāhı
 Seni gören Allāh’ı
 Şansıñ yā Resūlallāh
- 3 Nūruñ erişti cāna
 Doğdu güneş cihāna
 Şol Yūsuf Ken‘ān’a
 Ānsiñ yā Resūlallāh
- 4 Zū’l-fazli ve’l-me‘ālī
 Ze’n-nūri ve’l-cemālī
 Cümle ‘ālemde ‘ālī
 Şansıñ yā Resūlallāh

- 5 Hakk'ın halka rahmeti
Mü'minlere ni'meti
Açan bāb-1 vaḥdeti
Sensiñ yā Resūlallāh
- 6 Maḥzar olup envāra
Mir'āt olduñ ol yāra
Cevāhir-i esrāra
Kānsiñ yā Resūlallāh
- 7 Şerī'atiñ tutmayan
Ṭarīḳatiñ gütmeyen
Nār-1 hicre düşüben
Yansiñ yā Resūlallāh
- 8 Tutuşupdur dil ü cān
Hakkı'ya eyle ihsān
Hāmī feyziñe her ān
Ḳansiñ yā Resūlallāh

28b

49²⁶³

[Hakkı]

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Bu cihān āyīnesine baḳ ne şüret gösterir
Şüret-i insān-1 kāmilden ne şan'at gösterir
- 2 Açdın ise cān gözüñ kuḥl-i cilā-yı zikrile
Haḳ bu keşret 'āleminde gör ne vaḥdet gösterir
- 3 Cümleden maḳşūd olan insān idi bu cilveden

Şüret-i insân nice seyr et ḥaḳīkat gösterir

- 4 Bu kemālâtı *ulu'l-ebşâr*²⁶⁴ olanlar hep görür
Ḥüb olanlar kendini mir'âta elbet gösterir
- 5 Ḥaḳ Te'âlâ gizleyip âdemde 'âlem sırrını
Bir avuç ḥâkiñ yüzünden özge ḥikmet gösterir
- 6 **Ḥaḳḳıyâ** faḥr-ı cihânîñ nûrudur maḳşûd olan
Tâ kalemden ḥâke dek ol nûr-ı ṭal'ât gösterir

29a

50²⁶⁵

[Ḥaḳḳî]

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Şol gönül kim dem-be-dem Ḥaḳ'dan aña ilhâm olur
Erişir '*ayne'l-yakîne*²⁶⁶ 'ilmi anîñ tām olur
- 2 Ka'be-i 'irfân yoluna girmeyen âvâre dil
Nûr-ı şubḥ-ı vuşlata ermez maḳâmı şâm olur
- 3 Her kim oldu bir nefes deryâ-yı 'aşḳa âşinâ
Dürr ü cevher ḳande var ise aña i'lâm olur
- 4 Bilse eşyâda 'aceb mi sırr-ı ḥikmet nedügün
Şol kişi kim kârı anîñ şoḥbet-i 'allâm olur
- 5 Eyleyen mi'râc-ı rûḥânî görür Mevlâ'sını

²⁶⁴ ulu'l-ebşâr: "Basiret sahipleri için.." İktibâs yapılan âyetin tamamı meâlen şu şekildedir: "Şüphesiz, karşı karşıya gelen iki toplulukta sizin için bir ibret vardır: Bir topluluk Allâh yolunda çarpışıyordu. Öteki ise kâfirdi. (Onları) göz bakışıyla kendilerinin iki katı görüyorlardı. Allâh da dilediğini yardımıyla destekliyordu. Basireti olanlar için bunda elbette ibret vardır." Âl-i İmrân, 3/13.

²⁶⁵ Ferâḥu'r-Rûḥ Muhammediyye Şerhi, s. 624

²⁶⁶ 'ayne'l-yakîn: "Kesin görüş.." İktibâs yapılan âyetin tamamı meâlen şu şekildedir: "And olsun ki, onu gözünüzle kesin olarak göreceksiniz." Tekâsür, 102/7

Maḥv eder resm-i vücūduñ bī-niṣān bī-nām olur

- 6 Ehl-i ḳālīñ eylemez inkārına hiç i'tirāz
Ehl-i ḥālīñ ḥālī dā'im **Hakḳıyā** İslām olur

29b

51²⁶⁷

[**Hakḳı**]

Fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün

- 1 Derd-i 'aşka düş olanlar rüz u şeb giryān olur
Āteş-i şevḳa düşenler 'aḳıbet sūzān olur
- 2 Şol emānet gencini Hāḳ her kime kıldı naşīb
Bāṭını ma'mūr olur zāhir de ol vīrān olur
- 3 Nūş eden cām-ı şafāyı sākī-i Hāḳ'dan ezel
Cūr'ası deryā olur deryāsı bī-pāyān olur
- 4 Ādem'i gör nice yüz yıl ağlayıp etti fiḡān
Aḡlayanlar gül gibi bir vaḳt olur ḥandān olur
- 5 Var ise sende emānet sırrı fāş etme saḳın
Sırrını nāsa diyenler utanır bir ān olur
- 6 Zāhidā insān olanlar çekdiler 'aşḳıñ ḡamıñ
Bār-ı 'aşḳı çekmeyenler ma'nāda ḥayvān olur
- 7 Daḡlar u taşlar taḥammül etmedi 'aşḳ-ı Hāḳ'a
Kim ezel feyzi naşīb-i kāmīl-i insān olur

- 8 **Ḥaḳḳıyâ** sırr-ı Muḥammed ḥaḳḳı-çün insân olan
Çeşm-i Ḥaḳ ile bakılsa şüret-i Raḥmân olur

30a

52²⁶⁸

[Ḥaḳḳı]

Mefâ'ülün mefâ'ülün mefâ'ülün mefâ'ülün

- 1 'Aceb midir görünse Aḥmed-i envâr eḥad sende
Tecellî etti-çün ḥüsn-i ezel sende ebed sende
- 2 Ma'ânî gencine şüretle sensiñ tılsım-ı a'zam
Nihândır gevher âsâ bunca esrâr-ı şamed sende
- 3 Ser-i sırrıñ eripdir 'âlem-i gaybü'l-guyûbe tâ
Anın-çün müntehâdır sidreden şol ser u ḳad sende
- 4 Leyle-i mi'râcda verdi emânet cümle esrârıñ
Çü gördü Ḥazret-i Allâh ḳalb-i mu'temed sende
- 5 Gedâya pâdişâha derd-mende ehl-i feryâda
Kerem sende 'aṭâ sende devâ sende meded sende
- 6 Ḳuşûr u 'aciz ile dergâhına gelmiş durur **Ḥaḳḳı**
Ḳabûl et anı yoḳtur 'âcizi zîrâ ki red sende

30b

53²⁶⁹[**Hakki**]*Fâ'îlâtün fâ'îlâtün fâ'îlâtün fâ'îlün*

- 1 *Fakr ile fahr*²⁷⁰ eylemekdir cāh u devletten ğaraž
Zillet nefsi añlamaktır 'izz ü rif'atten ğaraž
- 2 'İlm ile maqşūd olan Hāğ bilmek oldu ey kiři
Bir quru ceng ü cedel řanma bu hikmetten ğaraž
- 3 Pāk ü tāhir eyle çirkāb-ı hevādan nefsiñi
Yalnız el ü yüz yumak řanma řahāretten ğaraž
- 4 Hālvat ile *lī-me 'allāh*²⁷¹ sırrı ile bir nefes
Mürşid-i kāmil ile bu oldu řořbetten ğaraž
- 5 Sende açlık sende perhīz ü çile yok sālīkā
Bu mudur bu yolda fikr eyle řarīqatten ğaraž
- 6 Zīkr ü fikriñ dā'imā Hāğ ile dilden hāğkı sür
Hāğ ile Hāğ olmadır **Hakki** hāğīqatten ğaraž

---

²⁶⁹ Ferāhu'r-Rūh Muhammediyye řerhi, s. 648

²⁷⁰ "Fakirlik benim övüncümdür. Onunla övünürüm." Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, C. II, s. 87. (Hadis No: 1835)

²⁷¹ "Benim Allāh ile öyle anlarım olur ki, ne mukarreb melekler ne de bir nebi o yakınlığı elde etmiştir." Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, C. II, s. 173-174. (Hadis No: 2159)

31a

54²⁷²

[Hakki]

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Bir nazar kıl zerreler hurşid ola
Yâ ilâhî luḡ u iḡsân eylegil
Zâtîñ ile kıl tecellî 'id ola
Yâ ilâhî luḡ u iḡsân eylegil
- 2 Şeş cihet kaydından âzâd et bizi
'Âlem-i itlâka irşâd et bizi
Da'vet et mi'râcına şâd et bizi
Yâ ilâhî luḡ u iḡsân eylegil
- 3 Nûruñ ile dideler rûşen ola
Sırrın ile cân-ı 'âşık şen ola
Hâr-ı gam gidip gönül gülşen ola
Yâ ilâhî luḡ u iḡsân eylegil
- 4 Bu ta'ayyün perdesin ref' eyle sen
Sen zühür edip yoğ oldum anda ben
Garḡ ola envârîña bu cân u ten
Yâ ilâhî luḡ u iḡsân eylegil
- 5 Nûr-ı zâtîñ zâtîña eyle delîl
Tâ seniñle saña erişe sebîl
Kalmasın yolda meded **Hakki** 'alîl
Yâ ilâhî luḡ u iḡsân eylegil

[müfred]

Fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün

Eşrefoğlu Rûmî'ye sorarsañ Hâk kâdadür

Diye yer ü gök 'arş u kürs toptolu hep âreler

31b

55²⁷³**[Hâkî]**

Fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün

- 1 Kâlb-i kâmil içre 'arş u kürsî güyâ dânedir
Kâlb-i kâmil raḥm-i vâsi'dir cihâne ânedir
- 2 Yer ü göğe sığmayan²⁷⁴ sırr-ı Hüdâ sığdı aña
Bâde-i feyzine Hâk'ın bir 'aceb peymânedir
- 3 Kim bu feyziñ şerbetin nüş eyledi ölmez ebed
Hâlet-efzâ şerbetin te'sîri zîrâ cânedir
- 4 Dil o deñlü ehlidir fenn-i şinâverlikde kim
'İlm-i Hâk bahrindedir dest ettiği dürdânedir
- 5 **Hâkîyâ** her zâğa şalmaz şol ki şehbâz-ı dili
Tâ'ir-i kudsî-veş aña 'arş-ı a'zam lânedir

[müfred]

Fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün

Çâr muşhaf sendedir aç gözünü

Oğu âyât-ı Hâk'ı Kur'an'dan

Şol kelâmu'llâh sırnı bilmeyen

Añlamaz Furkân'ı ol Kur'an'dan [Hâkî]

²⁷³ Ferâḥu'r-Rûh Muhammediyye Şerhi, s. 648

²⁷⁴ Ben göklere ve yere sığmam, fakat mü'min kululumun kalbine sığarım." Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, C. 2, s. 165.

32a

56²⁷⁵

[Hakki]

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Kaşlarıñ kavseynini bilmek 'aceb duşvâr imiş
Kırpikleriñ oğların bulmağ ne müşkil kâr imiş
- 2 Biri dünyâ biri 'uqbâdır iki kaşın seniñ
İkisiniñ arasında bunca berzah var imiş
- 3 Her kime 'ayn-ı hüviyyetten eriştirse nazar
Gece gündüz çeşminiñ seyrân-gehi dîdâr imiş
- 4 *Mecmau'l-bahreyni*²⁷⁶ bildiñse vücūdunda nedir
Kıalbiñe 'ilm-i ledünnî her nefesde yâr imiş
- 5 Bulmayanlar sırrıla sırr-ı Hudâ'yı **Hakkıyâ**
Her ne deñlü nuṭqa gelse nâkil-i ahyâr imiş

32b

57²⁷⁷

[Hakki]

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Gözleri açık olan 'âşıqlara
Bî-cihet her yerde Mevlâ görünür
Vaḥdet-i cem'i bulan şadıqlara
Kanda baksa Hağ mücellâ görünür
- 2 Maşrıq u mağrib anıñdır ser-te-ser
Zâhir ü bātın anıñdır her eşer

²⁷⁵ Ferâhu'r-Rüh Muhammediyye Şerhi, s. 460

²⁷⁶ Mecmau'l-bahreyn: "İki denizin birleştiği yer.." İktibâsta bulunulan âyetin tamamı meâlen şu şekildedir: "Hani Mûsâ, beraberindeki gence şöyle demişti: "İki denizin birleştiği yere varıncaya kadar durmayacağım, ya da uzun zaman gideceğim." Kehf, 18/60

²⁷⁷ Ferâhu'r-Rüh Muhammediyye Şerhi, C.2., s. 648

Bu tecelliden açılrsa bir başar
Cümleden Hâk aña evlâ görünür

3 *Şemme vechu'llâha*²⁷⁸ karşı gözün aç
Şems-i vahdet nûrunu her yaña saç
Kimde kim yansa tecelliden sirâc
Cümle ednâ aña a'lâ görünür

4 Cümle 'âlem oldu müştâk-ı Hudâ
Görmeğe hep muntazırlardır aña
Hâkқыyâ açılrsa çeşm-i dil saña
Saña senden Hâk Te'âlâ görünür

[müfred]

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün
'Azm-i çarh etti Mesîhâ ki bula mi'râcını
Yetmedi menzil-i maqşûda tarîk-i talebi [Fuzûlî]

33a

58²⁷⁹

[Hâkқы]

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

1 Nâme kim Hâk'dan gelir nâmi anıñ Qur'an'dır
Derlere dermândır dîn ehline imândır

2 Şafhası levh-i ezel naqşı hurûf-ı 'âliyât
Noqtası hû 'âlemine bir güzel burhândır

3 Feylesûfân-ı cihânıñ bildiği ma'nâ degil
Raqq-ı menşür üzre nazmı nefha-i Rahmân'dır

²⁷⁸ Şemme vechu'llâh: "Allâh'ın yüzü (zâtı) oradadır.." İktibâsta bulunulan âyetin tamamı meâlen şu şekildedir: "Doğu da Allâh'ındır batı da. Nereye dönerseniz Allâh'ın yüzü (zâtı) oradadır. Şüphesiz Allâh'(ın rahmeti ve nimeti) geniştir, O her şeyi bilendir." Bakara, 2/115.

²⁷⁹ Ulaşabildiğimiz İsmail Hakkı Bursevî eserlerinde bulunamadı.

- 4 Bu yüzü ehl-i kafa görmek muhal-i 'akldır
Bu sözü şerh eylemek 'aqla nice asandır
- 5 Şeyh-i Ekber gibi gelmez bir dahî kâbil vücud
Gerçi dünyâ ma'deni bir cevher-i insandır
- 6 **Hakki** Bisâmî vücuduñ Bâyezîd'den bulagör
Kim anı bulduysa ahir şahib-i vicdandır

33b

59²⁸⁰

[Hakki]

Mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün

- 1 İlahî levh-i dilde nakş edip âyât-ı 'irfânı
Beni kıl feyz-i akdesle kitâb-ı 'ilm-i Rabbânî
- 2 Esâsen 'arş-ı kalbiñ ile gel 'ilm-i İlahî'den
'İmâret eyle dest-i kudretiñle sinn-i vîrânî
- 3 Eser bulmaz hayât-ı cavidândan Hızır-veş ahar
Şarâb-ı ma'rifet nüş etmeyince rûh-ı insânî
- 4 Nedir Cibrîl-i 'aql-ı kül durur insân-ı kâmilde
Nedir rûh-ı İlahî anda gamı esrâr-ı Qur'anî
- 5 Nedir a'lâ-yı 'illiyîn²⁸¹ begim şol rütbe-i 'irfân
Nedir 'irfân kişi nefsin bilip fehmetmedir anı
- 6 Resûl'ün nûrunu gözle delîl oldur saña **Hakki**
Ola menzil-gehin tâ 'âlem-i tevhid-i Hakkanî

²⁸⁰ Ferâhu'r-Rûh Muhammediyye Şerhi, s. 478-479

²⁸¹ 'illiyîn: "Yüceler.." İktibâsta bulunulan âyetin tamamı meâlen şu şekildedir: "Hayır (sandıkları gibi değil!) iyilerin yazısı "İlliyûn"dadır." Mutaffifin, 83/18.

34a

60²⁸²[**Hakki**]

Müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün

- 1 'Aşk u muhabbet dāmına düşmek ne müşkil kār imiş
'Āşık olanlar nāmına dünyā vü 'uqbā 'ār imiş
- 2 Kābil olanlar cennete erdiler āhir ni'mete
'Uşşāka cennetten öte bir özge cennet var imiş
- 3 Tutup bu söze gūş diliñ güldür murādı bülbülñ
Maқşūdu āhir her қuluñ sulţān ile dīdār imiş
- 4 Gir meslek-i peyambere er sırr-ı pāk-i ekbere
Berzahda қalan cānlara şanma 'ināyet yār imiş
- 5 Cān gözleriñ o yāri gör Hakk'a seher yalvarı gör
Hakkiyā o yāri gör hep māsivā ağıyār imiş

34b

61²⁸³[**Hakki**]

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Kīmyā-yı faqrı tut devlet naşib olsun saña
İhtiyār-ı zillet et 'uzlet naşib olsun saña
- 2 Tā'at ile cennete er yoқluğuyla қurbete
Zāhir ü bāṭın iki ni'met naşib olsun saña
- 3 Vech-i kāmilde zuhūr eden Hudā nūruna bak
Tā cemāl-i Hāzret-i ru'yet naşib olsun saña

282
283

Ferāhu'r-Rūh Muhammediyye Şerhi, s. 146

Ferāhu'r-Rūh Muhammediyye Şerhi, s. 436

- 4 'Avn-i Hakk isterseñ ehl-i Hakk'a dā'im ol mu'ın
Enfüs ü āfākda fırsat yār naşīb olsun saña
- 5 Ehl-i tevḥīd ehl-i tecrīd ehl-i tefrīd ol yürü
Keşret içre özge bir vaḥdet naşīb olsun saña
- 6 **Hakkıya** dünyā vü 'ukbā berzaḥından kıl güzer
İşbu yolda menzil-i vuşlat naşīb olsun saña

35a

62²⁸⁴

[Hakkı]

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Zühd ile dilbesteler seyrānı bilmezler nedir
Dīdesizler Yūsuf u Ken'ān'ı bilmezler nedir
- 2 Hakk'ı inkār eyleyenler küfr içinde kaldılar
Mü'miniz derlerse de imānı bilmezler nedir
- 3 Görmeyenler şol ledünnī dersini üstāddan
Zu'm ile 'ālem geçip Qur'ān'ı bilmezler nedir
- 4 Bu vücūd ikliminiñ seyr etmeyenler şāhını
Kulluğu zāyi' kılıp sulṭānı bilmezler nedir
- 5 Bir tecellīdir görünmüş enfüs ü āfākdan
Hüsni Yūsuf'u bilmeyenler anı bilmezler nedir
- 6 **Hakkı** ten-perver olanlar 'ālem-i nāsūtta
Bī-ḥaberdır cāndan cānānı bilmezler nedir

²⁸⁴ Ulaşabildiğimiz İsmail Hakkı Bursevî eserlerinde bulunamadı.

35b

63²⁸⁵[**Ḥaḳḳī**]*Mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün*

- 1 Şular kim bî-başar cānlarıdır cānānı görmezler
Bugün görmezler ise ger yarın da anı görmezler
- 2 Cihān levhinde bilmezler nedir āyāt-ı āfākı
Anıñcün enfüs içre defter-i 'irfānı görmezler
- 3 Giyip dest-i tecellīden bu denlü ḥil'at-i esmā
Şu Raḥmān şüretinde seyr eden insānı görmezler
- 4 *Nefaḥtü fihī min rūḥī*²⁸⁶ dedi Ādem için Allāh
Ḳuru ḳalbi olanlar ḳalb içinde cānı görmezler
- 5 Bu heft-iḳlīme vü sitti cihāta ḥükm eden kimdir
Ḳurulmuş(tur) on sekiz biñ 'āleme dīvānı görmezler
- 6 Göz ister **Ḥaḳḳī** vech-i Muştafā'dan görmege Ḥaḳḳ'ı
Anıñcün ol cemāli ümmetiñ 'umyānı görmezler

36a

64²⁸⁷[**Ḥaḳḳī**]*Fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün*

- 1 Bir tecellī eyleyip dīdār-ı Ḥaḳ
Zāhir oldu şad hezār envār-ı Ḥaḳ
Açdı cün gayb-ı hüviyyet perdesiñ
Eyledi 'ālemlere izhār-ı Ḥaḳ

²⁸⁵ Ulaşabildiğimiz İsmail Hakkı Bursevî eserlerinde bulunamadı.

²⁸⁶ Nefaḥtü fihī min rūḥī: “Ona ruhumdan üfledim..” İktibâsta bulunulan ayetin tamamı meâlen şu şekildedir: “Ona şekil verdiğim ve ona ruhumdan üflediğim zaman, siz hemen onun için secdeye kapanın.” Hicr, 15/29.

²⁸⁷ Ulaşabildiğimiz İsmail Hakkı Bursevî eserlerinde bulunamadı.

- 2 Muştafâ nûrunu gösterdi ‘ayân
Cümleden ol cihâna kâr-1 Hâk
Bulagör ol ism-i a‘zâmdan nişân
Bilmek isterseñ eger esrâr-1 Hâk
- 3 *Küntü kenz*²⁸⁸ ol gevheriñ şânındadır
Dürre-i beyzâ O’dur ey yâr-1 Hâk
Anı ikrâr oldu ikrâr-1 Hudâ
Anı inkâr oldu hem inkâr-1 Hâk
- 4 Merkez-i ‘âlemde ol bir nokţadır
Anıñ üstüne döner edvâr-1 Hâk
Bir gül-i pür bûy-1 vahdettir ki hîç
Açmadı anıñ gibi gülzâr-1 Hâk
- 5 Cümle ecsâma hem oldur rûh-1 pâk
Cümle ervâha O’dur sâlâr-1 Hâk
Ol yüze tut gözleriñ var **Hâk kıyâ**
Kim o yüzüñ gözüdür bîdâr-1 Hâk

[müfred]

Fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

Ehl-i ‘irfân dediler sen çıkmayınca aradan

Bilemezsin kim dürür kendüyi pinhân eyleyen [Üftâde]

²⁸⁸ Ben gizli bir hazîne idim. Bilinmeye muhabbet ettim, bilineyim diye mahlûkatı yarattım.” Aclûnî, *Keşfü’l-Hafâ*, C. II, s. 132. (Hadis No: 2016)

[**Hakkı**]

Fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün

- 1 Kıl nazar mir'ât-1 kevne gör ne şüret gösterir
Keşret-i esmâ yüzünden sırr-1 vaḥdet gösterir
- 2 Derd-i 'aşka girmeyenler görmedi bu nokḫayı
Kim o nokḫa vaḥdet-i Hakk'a işāret gösterir
- 3 *Külle yevmin hüve fî şe'n²⁹⁰* sırrını bulan gönül
Bildi anı kim Hudā her işte hikmet gösterir
- 4 Kimini ber-dār eder zülfüne manşūr eyleyip
Kimine luḫfu yüzünden türlü ḫālet gösterir
- 5 Baḫma pinhān olduğuna nice yüz biñ perdede
Ṭālib-i dil-dāra kendini yār elbet gösterir
- 6 Zāt-1 Haḫ'da şol fenā bulan gönüller neylesin
Anı kim varlık yüzünden şad kerāmet gösterir
- 7 Şems-i vaḥdet pertevinden şol münevver gözlere
Hakkıyā her zerre bir nūr-1 ḫaḫīḫat gösterir

²⁸⁹ Ulaşabildiğimiz İsmail Hakkı Bursevî eserlerinde bulunamadı.

²⁹⁰ Külle yevmin hüve fî şe'n: "O her gün yeni bir iştedir.." İktibâsta bulunulan âyetin tamamı meâlen şu şekildedir: "Göklerde ve yerde bulunanlar, (her şeyi) O'ndan isterler. O, her an yeni bir ilâhî tasarruftadır." Rahmân, 55/29.

37a

66²⁹¹

[Hakki]

4+3

Hak'dan haber alanlar
 Bize haber veriñiz
 Hak'a vâsıl olanlar
 Bize haber veriñiz

Tür'a eren 'âşıklar
 Nuru gören şadıklar
 Sırr-ı Hak'a lâyıklar
 Bize haber veriñiz

Niçin dedi *len terâ*²⁹²
 Mūsā'ya Hak Te'ālā
 Neden gördü Muştafā
 Bize haber veriñiz

Çünkü böyle 'ayandır
 Niçin gözden nihandır
 Murād olan beyandır
 Bize haber veriñiz

İşitilirken hitāb
 Nedir bu kadar hicāb
 Gördünüzse bī-nikāb
 Bize haber veriñiz

Noқта nedir 'aynda
 Perde ne mābeynde
 Vech ne her āyānda
 Bize haber veriñiz

²⁹¹ Ulaşabildiğimiz İsmail Hakkı Bursevî eserlerinde bulunamadı.

²⁹² *len terā*: “Sen göremezsin...” İktibâsta bulunulan ayetin tamamı meâlen şu şekildedir: “Musa tayin ettiğimiz vakitte (Tür'a) gelip de Rabbi onunla konuşunca «Rabbim! Bana (kendini) göster; seni göreyim!» dedi. (Rabbi): «Sen beni asla göremezsin. Fakat şu dağa bak, eğer o yerinde durabilirse sen de beni göreceksin!» buyurdu. Rabbi o dağa tecelli edince onu paramparça etti, Musa da baygın düştü. Ayılınca dedi ki: Seni noksan sıfatlardan tenzih ederim, sana tevbe ettim. Ben inananların ilkiyim.” A'râf, 7/143.

Hakkı derdle söyler
 Size arz-ı hâl eyler
 Derde düşünler neyleyler
 Bize haber veriñiz

37b

67²⁹³**[Hakkı]**

Fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

- 1 Neylesin n’etsin ‘aceb ey düstân
 Hayret-i kübrāya düşmüştür gönül
 Añlamaz anı bu bāğ u büstân
 Bir ‘aceb sevdāya düşmüştür gönül
- 2 ‘Aşka düş olan gönül mebhüt olur
 Cān gidip cismi kuru tábüt olur
 Cilvegāh-ı ‘ālem-i lāhūt olur
 Hağ ile hem sāye düşmüştür gönül
- 3 Āşinā-yı baħr-i ‘irfān olalı
 Dürr-i bī-hemtā-yı ‘aşkı bulalı
 Sırr-ı pāk-i ħazret ile dolalı
 Dürlü feyz-i māye düşmüştür gönül
- 4 **Hakkıyā** seyyāħ olup ‘İsā gibi
 Geşt edip her küşeyi her cānibi
 ‘Ākıbet ‘aczin bilip rüz u şebi
 Giryeden deryāya düşmüştür gönül

38a

68²⁹⁴

[Hakkî]

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Yâ Resûlallâh Allâh etti çün peydâsını
Kıldı vech-i pâkine âyîne-i iclâsını
- 2 Şundu dest-i kudretiyle ism-i a'zam mührünü
On sekiz biñ 'âleme şâh eyledi Mevlâ'sını
- 3 Başına tâc eyledi teşrîf le-'amrükden²⁹⁵ seniñ
Hil'at-i levlâk²⁹⁶ ile kıldı 'aceb zîbâ seni
- 4 Gelmedin bu 'âleme kul olmuş idi hüsnuñe
Gördü Yûsuf çünki bu vechile müsteşnâ seni
- 5 Aḥmedî pâyiñ izine ber-nebî vü ber-velî
Eyledi bu cümleden zü'l-kibriyâ a'lâsını
- 6 Gülşen-i zâtıñ n'ola ter olsa her dâ'im seniñ
(Çün) feyzle mümtâz kıldı ol cihân-ârâsını
- 38b 7 Ermedi ser menzile şer'îñ yolunu tutmayan
Görmedi dîdâr-ı Hakk'ı görmeyen a'mâsını
- 8 Noḡtadır zâtıñ müsemmâ merkezinde yâ Resûl
Devr-i dünyâdan beri gözler kamı esmâsını
- 9 Yâ Resûlallâh bir nûr-ı ezelsiñ (sen) tâ ebed

²⁹⁴ Ulaşabildiğimiz İsmail Hakkî Bursevî eserlerinde bulunamadı.

²⁹⁵ le-'amrük: "Ömrüne andolsun ki.." İktibâsta bulunulan âyetin tamamı meâlen şu şekildedir: Senin hayatına and olsun ki, onlar sarhoşlukları içinde bocalayıp duruyorlardı. Hicr, 15/72.

²⁹⁶ "Sen olmasaydın felekleri yaratmazdım." Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, C. II, s. 164. (Hadis No: 2123)

Vermez iki ‘āleme bu **Hakḳī**-i şeydāsını

[müfred]

Fe ‘ilātün fe ‘ilātün fe ‘ilātün fe ‘ilün

Avn-i Hāk ile atıp dilden ana niyyetimiz

Hāk’da mahv olmadır ez cān u gönül niyyetimiz

Biz de bizlerdeki kudret de seniñdir yā Rab

Yok(tur) bizim bizde bizimdir diyecek kudretimiz

39a

69²⁹⁷

[Hakḳī]

6+5=11

- 1 Gāfil olanlar Hāk’dan ayrılıp gezer
Yolundan izinden haberi yoktur
Maḥcüb iken kendin vuşlatta sezer
Anda hergiz vuşlatta eṣeri yoktur
- 2 Nefsiñ perdesiyle bürünenlerin
Niḳāb-ı cehālet örünenleriñ
Dosta düşman gibi görünenleriñ
Gözde nūru gönülde feri yokdur
- 3 Vaṭan tütma nefsi sefer et andan
Çık bu ṭabī’atten güzer et andan
Seni senden koyup geçegör senden
Benligiñ senligiñ hiçbiri yoktur
- 4 Kāfesde ḥabs olan murḡı seyr eyle

Sen de kalma tende habs olup böyle
 Uça gör ey kişi bir bahâneyle
 Pervâzîñ bülbüle zararı yoktur

- 5 Feth-i karîb eyle nuşret bulanıñ
 Bu yağmadan bugün naşîb alanıñ
 Bu devlete **Hak̂kî** mazhar olanıñ
 Hâliş altun gibi gideri yoktur

[müfred]

Mefâ‘ilün fe‘ilâtün mefâ‘ilün fe‘ilâtün

Biter mi bitti diñilmekle nūr-ı nā-mütenāhî

Nefesle kâbil-i iţfâ mıdır çerâğ-ı ilâhî [Muallim Nâci]

39b

70²⁹⁸

[Hilmî]

Fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

- 1 Hak’dan özge nesne yok ‘âlemde ey vâ‘iz ‘ayân
 Hak̂ nazar kıl kim hemîn Hak̂’dan ‘ibârettir cihân
- 2 Esfel ü a‘lâda bir nūruñ ziyâsı cilvekâr
 Şems-i zâtiñ şu‘lesidir görünen bu *kün fe-kân*
- 3 Kendine kendini mir’ât etti gene kendisi
 Hüsünü seyr etmege her zerrede gösterdi şân
- 4 *Külle yevmin hüve fî şe‘nin*²⁹⁹ dedi Qur‘ân’da Hak̂
 Her mezâhir ‘âlem içre gösterir Hak̂’dan nişân

²⁹⁸ Mehmed Ali Hilmi Dede Baba Dîvânı, s. 272.

²⁹⁹ Külle yevmin hüve fî şe‘n: “O her gün yeni bir iştedir..” İktibâsta bulunulan âyetin tamamı meâlen şu şekildedir: “Göklerde ve yerde bulunanlar, (her şeyi) O’ndan isterler. O, her an yeni bir ilâhî tasarruftadır.” Rahmân, 55/29.

- 5 Ferd-i vāhiddir Hudā mülkünde yoktur ğayrısı
*Ḳul huva 'llāhu eḥaddir*³⁰⁰ fāṭır-ı gūn ü mekān
- 6 Hem muḥāṭ hem de muḥīṭ olmuş kemāl-i ḳudreti
 Zāt-ı Bārīdir muḥaḳḳaḳ cevher-i a'rāza kān
- 7 Mest olup vaḥdet şerābından bugün **Hilmī Dede**
 Söyleyen Ḥaḳ'dır bu nuṭḳu eyleme va'z-ı gümān

40a

71³⁰¹

[Ḥaḳḳī]

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Eş-şalā ey 'ārif-i billāh olanlar eş-şalā
 Ey şalātı doĝru Mevlā'ya ḳılanlar eş-şalā
- 2 Dā'imā miḥrāb-ı zāta ḳarşı tutup yüzünü
 Secdede kendin yoĝ edip Ḥaḳ bulanlar eş-şalā
- 3 Bu namāz içre kimiñ ḳarşısına el bağlayıp
 Ḳaṅı ḳapuya ḳul olduĝuñ bilenler eş-şalā
- 4 Cümle eşyā şān müezzindir *ene'l-lāh*³⁰² çağırır
 Bu nidādan ḥişşe-i 'irfān alanlar eş-şalā
- 5 Da'vet etmez Ḥaḳ bu dergāha anı kim derdi yok
 Derd-i 'aşḳ u şevḳ-ile diller dilenler eş-şalā
- 6 Mescid-i erbāb-ı dil dildir bilirsin **Ḥaḳḳıyā**

³⁰⁰ İktibāsta bulunulan âyetin tamamı meâlen şu şekildedir: “Deki: O Allāh bir tektir”, İhlās, 112/1.

³⁰¹ Ferāḥu'r-Rūh Muhammediyye Şerhi, s. 649

³⁰² *ene'l-lāh*: “Ben Allāh'ım..” İktibāsta bulunulan âyetin tamamı meâlen şu şekildedir: “Şüphe yok ki ben Allāh'ım. Benden başka hiçbir ilāh yoktur. O hâlde bana ibadet et ve beni anmak için namaz kıl.” Tâhâ, 20/14

Bu maḳāma var ise doğru gelenler eş-şalā

40b

72³⁰³

[Ḥaḳḳī]

Fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

- 1 Ey göñül gam çekme kim şādī seniñdir ‘āḳıbet
İşbu yolda Ḥaḳḳ’ın irşādı seniñdir ‘āḳıbet
- 2 Ol semend-i himmete bu yolda bī-pervā süvār
Luṭf-ı Bārī rahmet-i Hādī seniñdir ‘āḳıbet
- 3 Bir gün olur feth eder hısn-i murādı Ḥaḳ saña
Cümle-i ervāhıñ imdādı seniñdir ‘āḳıbet
- 4 Ḳabza-i ḳahr u celālīñ zehri hep tiryāḳ olur
Dest-i luṭfuñ lezzet ü dādı seniñdir ‘āḳıbet
- 5 Ebr-i gam zā’il olup şems-i feraḥ zāhir olur
Şol ezel ki nūruñ ābādı seniñdir ‘āḳıbet
- 6 Muntazır ol **Ḥaḳḳıyā** fermān-ı Ḥaḳḳ’a bir nefes
Luṭf-ı Ḥaḳḳ’ın *nūn* u *şādı* seniñdir ‘āḳıbet

41a

73³⁰⁴

[Ḥaḳḳī]

Fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

- 1 İki ḳaşıñ arasında oldu ḥālīñ sırr-ı zāt
Oldu ol mihrābda gūyā İmām-ı kâ’ināt

303
304

Ulaşabildiğimiz İsmail Hakkı Bursevî eserlerinde bulunamadı.
Ferāḥu’r-Rūh Muhammediyye Şerhi, s. 543.

- 2 İki şem‘-i pür-ziyâdır iki çeşmiñ pertevi
Biri nūr-ı zāta remz eyler biri nūr-ı şıfāt
- 3 Şol *ulu‘l-ebşār*³⁰⁵ kim bedr-i cemāliñ gördüler
Zulmet oldu gözlerine leyle-i kıadr ü berāt
- 4 Lebleriñ muşhaf sözün anda kelāmu‘llāhdır
Feyz-i nuţkuñla zuhūr eyler bu deñlü beyyināt
- 5 Zülfüñ oldu ‘ālem-i ğaybü‘l-ğuyūbuñ mazharı
Ruĥlarıñ eyler o ma‘nāya şehādet çün şıķāt
- 6 Görelı sende tecellı-i *ena‘l-lāhı*³⁰⁶ ‘ayān
Ĝā‘ib oldu çeşm-i **Hakķı**‘den bugün sittü cihāt

41b

74³⁰⁷**[Hakķı]***Mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün*

- 1 Niçin bilmezler ey dil mähiler deryāda deryāyı
Niçin görmezler āyā zerreler mihr-i muzayyāyı
- 2 Zuhūru gözlere girmiş yine yok anı bir görmüş
Bu sırra var mı hiç ermiş gezip deryā vü şahrāyı
- 3 Nedir vahiy nedir Cibrıl nedir muşhaf nedir tenzıl
Ĥitāb-ı Hakķı‘ı ğuş ettiñse şerĥ eyle bu ma‘nāyı

³⁰⁵ ulu‘l-ebşār: “Basiret sahipleri için..” İktibās yapılan âyetin tamamı meâlen şu şekildedir: “Şüphesiz, karşı karşıya gelen iki toplulukta sizin için bir ibret vardır: Bir topluluk Allâh yolunda çarpışıyordu. Öteki ise kâfirdi. (Onları) göz bakışıyla kendilerinin iki katı görüyorlardı. Allâh da dilediğini yardımcıyla destekliyordu. Basireti olanlar için bunda elbette ibret vardır.” Âl-i İmrân, 3/13.

³⁰⁶ ene‘l-lāh: “Ben Allâh‘ım..” İktibâsta bulunulan âyetin tamamı meâlen şu şekildedir: “Şüphe yok ki ben Allâh‘ım. Benden başka hiçbir ilâh yoktur. O hâlde bana ibadet et ve beni anmak için namaz kıl.” Tâhâ, 20/14

³⁰⁷ Ferāĥu‘r-Rūh Muhammediyye Şerhi, s. 595.

- 4 Bu ‘arşîñ nerdübânı söyle kaç bin pâyedir sâlik
Kim eyler bu qâdemde seyr-i mi‘râc-ı *ev ednâyi*³⁰⁸
- 5 Gelen peyk-i Cenâb-ı Hâzreti a‘mâ olan görmez
Bu teşrîfî ne bilsin bilmeyen ednâdan a‘lâyı
- 6 Bu cism ü cân hâkîkat *kiintü kenziñ*³⁰⁹ bir tılısmıdır
Bunu feth eyleyen **Hakki** bilipdir her mu‘âmmâyı

42a

75³¹⁰

[Hakki]

6+5=11

- 1 ‘Âlem-i esrâra eren ‘âşıklar
Gör bu qâl içinde ne hâl añlarlar
Cemâl-i Mevlâ’yı gören şâdıklar
Dünyâyı ‘uqbâyı hayâl añlarlar
- 2 Bu bâğıñ meyvesi istemez dehân
Bu gülüñ goncası açılır nihân
Bu remzi añlamaz erbâb-ı noqşân
Bunu yine şâhib kemâl añlarlar
- 3 Āşinâ olmayan baħr-i ‘irfâna
Erişmedi hergiz dürr ü mercâna
Hızr olmayan ermez âb-ı hayvâna
Bilmeyenler anı muhâl añlarlar

³⁰⁸ Ev ednâ: “veya daha yakın oldu.” İktibâs yapılan âyetin tamamı meâlen şu şekildedir: “Aradaki mesafe; (üst üste getirilen) iki yay kadar, hatta daha yakın oldu.” Necm, 53/9.

³⁰⁹ Ben *gizli bir hazîne* idim. Bilinmeye muhabbet ettim, bilineyim diye mahlûkatı yarattım.” Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, C. II, s. 132. (Hadis No: 2016)

³¹⁰ Ferâhu’r-Rûh Muhammediyye Şerhi, s. 415

- 4 Ermedi menzile degme bir izler
Eren dahı durmaz izleriñ gizler
Bu güneşiñ nūruñ görmeyen gözler
Devāımı yok şandır zevāl añlarlar
- 5 Bulmağ isterseñ Mevlā'yı yā hū
Hağ yoluna bezl et varını kamu
Hağkıyā vücūduñ günāhın mı bu
'Ārifler vücūdu vebāl añlarlar

42b

76³¹¹

[Hağkī]

Fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün

- 1 Düştü hāne 'ākıbet sevdā-yı 'aşk
Eyledi şeydā beni Leylā-yı 'aşk
Kalmadı bu kaṭre-i dilden nişān
Baştan aştı neleyim deryā-yı 'aşk
- 2 Mest olup ayılmadı tā haşre dek
Yār elinden nūş eden şahbā-yı 'aşk
Her kime kıldı tecellī ol Hudā
'Aql u fikri eyledi yağmā-yı 'aşk
- 3 Kimse bilmez hālını 'aşıqlarıñ
Gerçi kim mümkün değıl ihfā-yı 'aşk
Şol elif-kāmetleri dāl eyledi
Deldi bağrın ehl-i derdiñ nāy-ı 'aşk
- 4 Zāhidā kaçmaz melāmetten bugün
Kağı dil kim oldu ol Resūl-i 'aşk

³¹¹ Ferāhu'r-Rūh Muhammediyye Şerhi, s. 386-387.

Gül yanağıñ soldurur ‘aşıklarınñ
Şüreti tebdil eder ma‘nâ-yı ‘aşk

- 5 Tende tākāt dilde kuvvet kalmadı
Aldı cānı hayret-i kübrâ-yı ‘aşk
Gözlerim yaşı koy aqsın **Hakkıyâ**
Böyle olur lü’lü-i lâlâ-yı ‘aşk

43a

77³¹²

[Hilmî]

Fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

Mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilüm fe‘ül

- 1 “Elif” Ey elif kâmetli dilber ey ruḥı bedrû’d-dücâ
“Be” Bâ-i bismillâh ile dîdârınñ olmuş pür-ziyâ
- 2 “Te” Ta‘âlallâh kılmış ḥüsnüñü aḥsen seniñ
“Se” Şenâyâ müsteḥaktır ḥüsn ü âniñ bî-riyâ
- 3 “Cim” Cemâl-i bâ-kemâliñ *şemme vechu’llâhdır*³¹³
“Ha” Ḥaḳıḳatte yüzüñdür kıble-i ehl-i vefâ
- 4 “Hı” Ḥayâl-i ‘arızınñla kalb-i ‘aşık müstenîr
“Dal” Dudağıñ şerbetidir ehline olmuş devâ
- 5 “Zel” Zekâvetle fetânetle müzeyyen tıynetinñ
“Ra” Refîḳ olsun saña tevfiḳ-i Bârî dâ’imâ
- 6 “Ze” Zevâle ermesin ḥurşîd-i ḥüsnün ey güzel

³¹² Mehmet Ali Hilmî Dede Baba Dîvânı, s. 38, 39, 40.

³¹³ Şemme vechu’llâh: “Allâh’ın yüzü (zâtı) oradadır..” İktibâsta bulunulan âyetin tamamı meâlen şu şekildedir: “Doğu da Allâh’ındır batı da. Nereye dönerseniz Allâh’ın yüzü (zâtı) oradadır. Şüphesiz Allâh’(ın rahmeti ve nimeti) geniştir, O her şeyi bilendir.” Bakara, 2/115.

- “Sin” Ser-efrâz oldu nūr-ı ʔal‘atıñ fevka’l-‘alā
- 7 “Şın” Şeref vermiş cihān bāğına serv-i kāmetiñ
 “Şad” Şafā bahş eyleyip endāmıñ olmuş dil-güşā
- 8 “Dad” Dalālet perdesin ref‘ etti dest-i himmetiñ
 “Tı” Tārık-i Hakk’a oldu ‘aşk-ı şevkin reh-nümā
- 43b 9 “Zı” Zuhūruñ ‘ālem-i ‘aşkı fūrūzān eylemiş
 “Ayn” ‘Aşk ehlini kılmış sırr-ı ‘aşka āşinā
- 10 “Ġayn” Ġayrı bilmezem Hakk’dan seni ey hūr-i ‘ın
 “Fe” Fazīlet ehli sensiñ sendedir fazl-ı Hūdā
- 11 “Kaf” Kırā’at eylerim vechinde ben *ümmü’l-kitāb*³¹⁴
 “Kef” Kelāmu’llāh-ı nāḫıktır femin mu‘ciz-nümā
- 12 “Lām” Likā-i hüsünün müştākı olmuş cān u dil
 “Mim” Münācāt eylerim dergāhına şubḫ u mesā
- 13 “Nun” Nigāh-ı luḫfunuñ meftūnudur ḫalk-ı cihān
 “Vav” Vişāliñle şeref bulmaḫ diler bāy ü gedā
- 14 “He” Hilāl ebrūlarıñ şakkü’l-ķamer tefsīridir
 “Ye” Yedu’llāh ile zāhir oldu ḫatt-ı istivā
- 15 Hārf-i imlā maşdarı yek nokḫadır **Hilmī Dede**
 “Lām-elif” kām-makāmı *pā* vü *çā* vü *jā* vü *nā*

³¹⁴ ümmü’l-kitāb: “Kitabın anası..” İktibāsta bulunulan âyetin tamamı meâlen şu şekildedir: “Allāh, dilediğini siler, dilediğini de sabit kılıp bırakır. Ana kitap (Levh-i Mahfuz) O’nun yanındadır.” Ra’d, 13/39.

44a

78³¹⁵

[Hilmî]

Mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün

- 1 Ādem libās-ı harf ile imlāya bir gelir
Esmā rumūz-ı sırr-ı müsemməya bir gelir
- 2 Her bir tamām-ı 'ālem-i eşyāyı devr ile
Tekmīl edip merātibin a'lāya bir gelir
- 3 Gāh[1] basīt gāh[1] mürekkeb olup vücūd
Āhır havāşı hamse-i ra'nāya bir gelir
- 4 Her nefis dürlü renge girip şūret arz eder
Soñra cemāl-i hüsn ile dünyāya bir gelir
- 5 Cismiñ sefinesine olup Nūh-ı cān süvār
Baħr-i muħiṭ günü temāşāya bir gelir
- 6 Her nefis-i nāṭıka ezeli Hāḡ kelāmıdır
Bu Ṭūr-ı tende seyr tecellāya bir gelir
- 7 Mehd-i vücūda Rūh-ı Muḡaddes verip şeref
Emvāt-ı cismi nefh ile ahyāya bir gelir
- 8 Ādem odur ki ma'rifet-i nefsin añlayıp
Vaḡdet deminde menzil-i illāya bir gelir
- 9 **Hilmî** beḡā-yı zāt ile bil nokṡa sırrını
Ādem vücūd-ı nüṡā-i kübrāya bir gelir

44b

79³¹⁶

[Hilmî]

Fâ'îlâtün fâ'îlâtün fâ'îlâtün fâ'îlün

- 1 Bir kişi kim zât-ı Hakk'dır Hakk'a zâtı yâr olur
'Âşık-ı şâdık muhibb ü tâlib-i dîdâr olur
- 2 Çün elest bezminde lâyı ref' edip illâ diyen
'Ahdine şâbit-quademdir şâdık'ı-l-ıkrâr olur
- 3 Mâl ü mülk ü devlet-i dünyâya vermez gönünü
Bende-i Âl-i 'Abâ gencîne-i esrâr olur
- 4 Cân u dilden râh-ı Hakk'a kim vücûduñ bezl eder
Rûz-ı maşerde şefî'i Haydar-ı Kerrâr olur
- 5 Vâşıl-ı dîdâr-ı Hakk ol kişidir kim **Hilmîyâ**
Her nefesde câm-ı Cem tecrîd ile huş-yâr olur

45a

80³¹⁷

[Hilmî]

Fâ'îlâtün fâ'îlâtün fâ'îlâtün fâ'îlün

- 1 Her cihetten düstum kendi hayâliñ gösterir
Yâr-ı bâkîdir o hüsn-i bî-zevâliñ gösterir
- 2 Şems-i zâta karşı her bir zerre bir âyinedir
Hakk gözüyle baksañ anda Hakk cemâliñ gösterir
- 3 Çarh-ı devrân eylemekden âdem olmaktır garaz

316

Mehmet Ali Hilmî Dedebara Dîvânı, s. 79.

317

Mehmet Ali Hilmî Dedebara Dîvânı, s. 117.

6a esmâyla : esmâsıyla D.

6a tecellî : divanda yok

‘Ayn-ı âdemle Cenâb-ı Hâk vişâliñ gösterir

- 4 Âdemiñ cisminde her bir kaçre bir deryâ-mişâl
Mevce geldikçe hevâ ile celâliñ gösterir
- 5 Dilberin vechinde mestür Fâtiha ümmü’l-kitâb³¹⁸
Mağz-ı Kur’ân’dan ‘ibâret hatt u hâliñ gösterir
- 6 Hâdî ismiyle tecellî ettikçe teķâbül hâşılı
Lâ-cerem her vechile ceng ü cidâliñ gösterir
- 7 Kendini bildirmek için **Hilmî** üstâd-ı ezel
Her mezâhirde şu’ünât-ı kemâliñ gösterir

45b

81³¹⁹

[Hilmî]

Mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün

- 1 Karîn-i yâr olan ‘âşıkta elbet hüsni-hâl artar
Anıñ-çün ehl-i dil bezminde zevk-i ittişâl artar
- 2 Muhabbet bâdesiñ nüş eylemiş pür neş’edir dâ’im
Ruhuñ endişesiyle kalb-i ‘âşıkta hayâl artar
- 3 Hilâl ebrü iken günden güne bedr olmuş ol meh-veş
Şafâdan hüsni-ân yârda nür-ı cemâl artar

³¹⁸ ümmü’l-kitâb: “Kitabın anası..” İktibâsta bulunulan âyetin tamamı meâlen şu şekildedir: “Allâh, dilediğini siler, dilediğini de sabit kılıp bırakır. Ana kitap (Levh-i Mahfuz) O’nun yanındadır.” Ra’d, 13/39.

³¹⁹ Mehmet Ali Hilmî Dedebara Dîvânı, s. 117.
6a esmâyla : esmâsıyla D.
6a tecellî : divanda yok

- 4 Şabâ tahrîk edende zülf-i anber bûy-ı cānānı
 ulüb-i ‘aşıānı lerze-nāk eyler kelāl artar
- 5 Kimi māhye kimisi vech-i yāri mihre beñzetmiş
 Miyān-ı nāsa aylī güft ü gū girmiş maāl artar
- 6 Edīb-i kāmīl olmalık dilerseñ sende ey vā‘iz
 Kitāb-ı ders-i ‘aşıı hıfza sa‘y et kim kemāl artar
- 7 ayātīñ şarf eder **ilmī** menāzil almaa ‘uşıāk
 arīb olduça kūy-ı yāre ārzū-yı vişāl artar

46a

82³²⁰

[ilmī]

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

- 1 *Lā* deme gel zāhid *illā* gizlidir ādemdedir
 ‘*Alleme*’-*l-esmā* müsem mā gizlidir ādemdedir
- 2 Cān gözün bīdār edip ‘ibretle kılsañ ber-nazar
 udret-i Bārī Te‘ālā gizlidir ādemdedir
- 3 ızr ile Mūsā’ya hem biñ bir tekellüm eyleyen
 ikmet-i Tūr ile Sīnā gizlidir ādemdedir
- 4 Mürsel-i mu‘ciz-nümā kim mürdeler iyā eden
 Hem-dem-i Mehdī Mesīhā gizlidir ādemdedir
- 5 Nūr-ı *Rabbū*’-*l-‘ālemīn*’ dir³²¹ *Rameten li*’-*‘ālemīn*³²²

³²⁰ Mehmet Ali ilmi Dede Baba Dīvānı, s. 80.

³²¹ Rabbi’-‘ālemīn: “Ālemlerin Rabbi..” İktibāsta bulunulan āyetin tamamı meālen Şu Şekildedir: “Hamd, ālemlerin Rabbi olan Allāh’a mahsustur.” Fātiha, 2/1.

³²² Rameten li’-‘ālemīn: “Ālemlere rahmet için..” İktibāsta bulunulan āyetin tamamı meālen Şu Şekildedir: “Biz seni ancak ālemlere rahmet olarak gönderdik” Enbiyā, 21/107.

Fazl-ı Aḥmed sırr-ı Tāhā gizlidir ādemdedir

- 6 *Hāzihī cennātü ‘adnin* sidre-i ḥuld-i berīn
Kevşer ü ḥūri vü Tūbā gizlidir ādemdedir
- 7 Her nefes bu nūh felek çarḥ üzre devrān eyleyen
Künbed-i ‘arş-ı mu‘allā gizlidir ādemdedir
- 8 Cümle eşyāyı bu yüzden muşanna‘ gösteren
Aks-i mir’āt-ı mücellā gizlidir ādemdedir
- 9 **Ḥilmiyā** gel ādemi bil ādemīsin ādemī
Ḥātem ile mühr-i ‘ulyā gizlidir ādemdedir

46b

83³²³

[Ḥilmī]

Fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

- 1 La‘l-i nābiñdan içelden şerbet-i mā’i’l-ḥayāt
Zī-ḥayāt-ı feyz-i ‘aşk oldum baña ermez memāt
- 2 Ölmeden evvel ölüp ‘aşkıñ yolunda şükr kim
Eyledim bir özge cān kesbiñ bu cismim içre zāt
- 3 Cism ü cān verdim *yuhıbbūn* āyetin yād eyleyip
Cāme-i ‘aşk-ı ḥaḳīḳīdir baña şimdi şifāt
- 4 Kā‘be-i dīdārıñı kıldım özüm-çün secde-gāh
Çaşlarıñ mihrābiñ ettim kıble-i ḥamse’s-şalāt
- 5 Maḥrem-i cem‘iyyet-i ḳurb-ı ilāh oldum bugün

Menzil-i tecrīde erdim **Hilmiyā** buldum necāt

47a

84³²⁴

[Hilmī]

Mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün

- 1 Kelām-ı Hāḡ ne kim var muşhaf-ı ḡsññdedir meşūr
Ki ol muşhafta yazılmış cemālīñ āyeti pūr-nūr
- 2 Yüzññde *ve 'd-duḡā*³²⁵ sñnbül şaçıñ *ve 'l-leyl izā yaḡşā*³²⁶
Dudaḡın dā'imā *innā fetahñā*³²⁷ iledir mezkūr
- 3 İki kaçıñ meyānında çekilmiş bir elif cāñā
Ki ol ḡaḡ ile olmuştur cemālīñ Kā'be'si ma'mūr
- 4 Hem ol ḡaḡ üzre ḡonmuştur noḡḡa-veşt bir ḡāl-i hindū kim
Yed-i ḡudretle ḡab'olmuş ḡaḡ-ı ḡsññde ol memhūr
- 5 Ki sen her bir nefes alır verirsin bu ten-i zāre
Celālīdir biri anın cemālīdir biri meşhūr
- 6 Çü sensiñ bu şıfatla Kā'be-i maḡşūdu 'uşşāḡıñ
Gel ey dilber vişālīñ ile ḡıl bu **Hilmī**'yi mesrūr

---

³²⁴ Mehmet Ali Hilmi Dede Baba Dīvānı, s. 93.

³²⁵ *ve 'd-duḡā*: "Kuşluk vaktine andolsun.." Duhā 93/1.

³²⁶ *ve 'l-leyl izā yaḡşā*: "Kararıp ortalıḡı bürüdüḡü zaman geceye andolsun.." Leyl, 92/1.

³²⁷ *innā fetahñā*: "Şüphesiz biz açtık(fetih verdik)..". İktibāsta bulunulan āyetin tamamı meālen şu şekildedir: "Şüphesiz biz sana apaçık bir fetih verdik." Fetih, 48/1.

47b

85³²⁸

[Hilmî]

Müfte 'ilün fâ 'ilün müfte 'ilün fâ 'ilün

- 1 Gel beri ey merd-i Hâk Hâk'a giden râhı gör
Bil vücūd-ı muṭlaḳı muṭlaḳ olan şâhı gör
- 2 Eyle nazar 'âleme tâ iresin bu deme
Secde kılp âdeme emr-i ila'llâhı gör
- 3 Cümle vücūd içinde ḳalb-i su'ūd içinde
Her dem sücūd içinde Hâzret-i Allâh'ı gör
- 4 Bezm-i vişâle gelen ḥüsn-i kemâle iren
Mıṣr-ı dile ḥükm eden Yūsuf olup câhı gör
- 5 Birlik içinde hemîn mîmle bir oldu 'ayn
Dedi aña *ke-hâteyn Şems ü Duḥā* mâhı gör
- 6 'Aşk ile bir et diliñ besle bu cân bülbülün
Bekle ḥaḳıḳat gülün 'arşa çıkan âhı gör
- 7 **Hilmî**'yi âşüfte ḥâl eyleme gel ḳıl ü ḳâl
İster iseñ sen kemâl mürşid-i âgâhı gör

48a

86³²⁹

[Hilmî]

Fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

- 1 ‘Ālem-i nāsūta ḥalk ‘uryān gelir ‘uryān gider
Gāh olur erhāmıdan bī-cān gelir bī-cān gider
- 2 Merkez-i hestīye āmed-şūd eden cümle nefes
Her biri bir derd ile giryān gelir giryān gider
- 3 Zīnet-i arz u semāyı seyreden ehl-i nazar
Şāni‘iñ şun‘un görüp ḥayrān gelir ḥayrān gider
- 4 Raḥm-i māderden doğan eḫfāl-i ‘uşşāk-ı ilāh
‘Ālem-i ‘ulviyyete insān gelir insān gider
- 5 Hep mezāhirde tecelliyyāt-ı Ḥaḫḫ’ı fehmeden
‘Ārif-i billāh olur ‘irfān gelir ‘irfān gider
- 6 *Men ‘aref*³³⁰ esrārına vāḫıf olan ehl-i velā
Bezm-i ḥāşş-ı vaḫdete ḥandān gelir ḥandān gider
- 7 Ḥānedān-ı ehl-i beyt-i Muştafā’yı sevmeyen
Esfel-i süfliyyete nādān gelir nādān gider
- 8 Ādemiyyet rütbesin derketmeyen bāḡī olur
Emr-i Ḥaḫḫ’ı tutmayan şeyṭān gelir şeyṭān gider

³²⁹ Mehmet Ali Hilmî Dedebara Dīvānı, s. 119.

³³⁰ “ Kendini bilen Rabbini bilir.” İsmail b. Muhammed, Aclūnî, *Keşfü’l-Hafâ ve Mûzilü’l-İlbâs amme’ş- tehera mine’l-Ehâdîsi alâ Elsineti’n-nâs*, Mektebetü’l-Kudsî, Beyrut, 1351, C. II, s. 262. (Hadis No: 2532)

- 9 Gülistān-ı Kerbelā'yı zıkr edip **Hilmī Dede**
Bülbül-i şeydā gibi nālān gelir nālān gider

48b

87³³¹

[Hilmī]

6+5=11

- 1 Hākīkat cem'ine dāhıl olanlar
Tevellā sırrına belī olanlar
Hākḳ'ı 'ayne'l-yaḳīn³³² bunda görenler
Ehl-i beyte nūr-ı celī dediler
- 2 Cümle evliyānıñ oldu serveri
Yedinde gösterip yeşil enveri
Ḥorasān pırları Rūm'un erleri
Ḥünkār Ḥacı Bektāş-ı Velī dediler
- 3 Mürşidin pendini cān ile duyup
Muḥammed 'Alī'nin dāmenin tutup
Yedu'llāhi fevka eydīhim³³³ deyip
Elele el Hākḳ'ın eli dediler
- 4 İkrār verdim **Hilmī** dönmem ebedī
Ḳalbimde uyandı şem'-i Aḥmedī
Öz tenimde gördüm Ḥayy ü Şamed'i
Gördüğüm dīdāra 'Alī dediler

³³¹ Mehmet Ali Hilmī Dede Baba Dīvānı, s. 132.

³³² 'ayne'l-yaḳīn: "Kesin görüş.." İktibās yapılan âyetin tamamı meâlen şu şekildedir: "And olsun ki, onu gözünüzle kesin olarak göreceksiniz." Tekāsür, 102/7

³³³ Yedu'llāhi fevka eydīhim : "Allāh'ın eli onların ellerinin üzerindedir.." İktibāsta bulunulan âyetin tamamı meâlen şu şekildedir: "Sana bîat edenler ancak Allāh'a bîat etmiş olurlar. Allāh'ın eli onların ellerinin üzerindedir. Verdiği sözden dönen kendi aleyhine dönmüş olur. Allāh'a verdiği sözü yerine getirene, Allāh büyük bir mükâfât verecektir. Fetih, 48/10.

49a

88³³⁴

[Hilmî]

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Men 'Alî vaşşâfıyım vaşfım budur leyl ü nehâr
Oğurum bu ismi zıkr ü fikrim odur her ne var
Yād edip nāmıñ bu elfāz ile hem Perverdigār
*Lā fetā illā 'Alī lā seyfe illā zü'l-fikār*³³⁵
- 2 *Lā fetā illā 'Alī* dir cānda cānānım benim
Nefhasıdır ol Şeh'in cismimdeki cānım benim
Dā'imā bu nuṭṭ olup vird-i sūḥan-dānım benim
Lā fetā illā 'Alī lā seyfe illā zü'l-fikār
- 3 *Laḥmike lahmī* Muḥammed'le 'Alī nūr-ı eḥad
Nūr-ı ḥazret ḥalk olunmuştur bular ḥayy'ül-ebed
Söyleyiptir ol Şeh'in şānında *Allāhu 'ş-Şamed*³³⁶
Lā fetā illā 'Alī lā seyfe illā zü'l-fikār
- 4 Mihr-i 'aşkıñdır seniñ 'āşıklara imān ü dīn
Kā'be-i vechiñ oluptur kıble-i ehl-i yakīn
Zü'l-fikār'ından 'ayān oldu nice sırr-ı mübīn
Lā fetā illā 'Alī lā seyfe illā zü'l-fikār
- 49b 5 Yā 'Alī yā nūr-ı Haḫ (yā) Ebu'l-Ḥasan (yā) Ebu't-Türāb
Ḥall-i müşkil server-i dīn şāfi'-i yevmü'l-ḥisāb
Zıkr eder vaşfiñ seniñ söyler ḥaḫīkat dört kitāb
Lā fetā illā 'Alī lā seyfe illā zü'l-fikār

³³⁴ Mehmet Ali Hilmî Dedebaba Dīvānı, s. 88-89.

³³⁵ "Ali'den başka yiğit, zülfikardan başka kılıç yoktur." Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, C. II, s. 363. (Hadis No: 3069)

³³⁶ "Allâh Samed'dir. (Her şey O'na muhtaçtır; O, hiçbir şeye muhtaç değildir.)" İhlâs, 112/2.

- 6 Zāt-ı pākiñ şānına nāzil olupdur *hel etā*³³⁷
Şerhidir nūr-ı cemāliñ āyet-i *şemsü 'd-duhā*³³⁸
*Küntü kenz'in*³³⁹ gevherisiñ cāmi'-i *kul innemā*³⁴⁰
Lā fetā illā 'Alī lā seyfe illā zū'l-fikār
- 7 Yer ü gök ins ü melek cinn ü vuhūş ü hem tıyūr
Her biri hāl-i dilince çağırıpdir Yā Ğafūr
Vird edip söyler bu nuṭṭu *hāzihī cennāti hūr*
Lā fetā illā 'Alī lā seyfe illā zū'l-fikār
- 8 **Hilmī**'yim kemter kemīn ancaḳ 'Alī ferrāşiyim
Bende-i Āl-i 'Abāyım zümre-i Bektāşiyim
Eylerim medhiñ çün o Şāh'ın Kızıılbaşiyim
Lā fetā illā 'Alī lā seyfe illā zū'l-fikār

³³⁷ hel etā: “Geçmedi mi..” İktibâsta bulunulan âyetin tamamı meâlen şu şekildedir: “İnsanoğlu, var edilip bahse değer bir şey olana kadar, şüphesiz, uzun bir zaman geçmemiş midir?” İnsân, 76/1.

³³⁸ “Kuşluk vaktinin güneşi, Hz. Muhammed.”

³³⁹ Ben *gizli bir hazîne* idim. Bilinmeye muhabbet ettim, bilineyim diye mahlûkatı yarattım.” Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, C. II, s. 132. (Hadis No: 2016)

³⁴⁰ İktibâsta bulunulan âyetin tamamı meâlen şu şekildedir: “De ki: “Ben de ancak sizin gibi bir insanım. (Ne var ki) bana, ‘Sizin ilâh’ınız ancak bir tek ilâhtır” diye vahyolunuyor. Kim Rabbine kavuşmayı umuyorsa yararlı bir iş yapsın ve Rabbine ibadette kimseyi ortak koşmasın.” Kehf, 18/110

50a

89³⁴¹

[Hilmî]

Fe 'îlâtün Fe 'îlâtün Fe 'îlâtün Fe 'ilün

- 1 Muşhaf-ı tende zehî besmele-i bâ'dır dil
'Atf-ı tefsîri olan nokta-i ma'nâdır dil
- 2 Süre-i Fâtiha Nûr ile birdir İhlâs
Lafz-ı terkîbde Yâ-Sin ile Tâhâ'dır dil
- 3 Cennet-i 'aşka eren ehl-i buṭûna el-ḥaḳ
Merkez-i ma'rifette Sidre vü Tûbâ'dır dil
- 4 Teşne-i feyz-i ilâhî olan ehl-i derde
Çeşme-i rahmet-i Raḥmân-ı muşaffâdır dil
- 5 Mü'minin ḳalbi tecellî-gehidir Allâh'ın
Beyt-i Ḥaḳ kenz-i ilâh 'arş-ı mu'allâdır dil
- 6 Görünür çeşm-i me'ânî ile Allâh dâ'im
Şayḳal-ı zât ile mir'ât-ı mücellâdır dil
- 7 Ḥaḳ nazarla nazar et cân evine **Hilmî Dede**
Menzil-i cilve-geh-i Ḥazret-i Mevlâ'dır dil

[Hilmî]

Fâ'îlâtün fâ'îlâtün fâ'îlâtün fâ'îlün

- 1 Yâr derdinden şafâ-yâb olmayan 'âşık degil
Derd-i 'aşkı çekmeyenler 'âşık-ı şâdık degil
- 2 Yetmek olmaz menzil-i maşsûda ey dil bî-elem
Şoḥbet-i cānāna cāniñ vermeyen Vāmık degil
- 3 Sûz-ı 'aşk ile hemîşe sîne pür-dâğ olmayan
Şem'-veş bezm-i muḥabbette meger yanık degil
- 4 Vâ'iz-i bî-ḥod ne bilsin bādeniñ keyfiyyetiñ
La'l-i nābından o dil-dāriñ ezel zā'ik degil
- 5 Ders-i 'aşkı görmeyenler mekteb-i 'irfānda
Aña 'ālimdir denilmez ḥāl ile nāṭık degil
- 6 Derd-i 'aşk-ı yârı fâş etmez ṭabībe ehl-i dil
Kim bu derdiñ çāre vü tedbīrine ḥāzık degil
- 7 Sīnemi ferş eyledim rāhında cānā kııl kabûl
Gerçi **Hilmî** ḥāk-i pāyiñ olmağa lāyık degil

51a

91³⁴³

[Hilmî]

Fâ'îlâtün fâ'îlâtün fâ'îlâtün fâ'îlün

- 1 Ey cemâl-i tal'atı mişbâh-ı nûr-ı lem-yezel
Geldi Hâk'dan şânına Nûr âyeti cânâ meşel
- 2 Rûşenâdır çeşm-i mişkâtında envâr-ı celî
Şu'le şalmış pertev-i ruhsârına şem'-i ezel
- 3 Şüret ile sîretiñ ahsen yaratmış Hâk seniñ
Şimdi sensiñ bu zamân içre güzellerden güzel
- 4 Kible-gâh-ı 'âşıkânsın secde-gâh-ı mü'minân
Beyt-i Raḥmân'dır vücûduñ müşkilâtı kıldı hal
- 5 Vâsıl olmaz bî-haberler kaşlarıñ esrârına
Kim ne ma'niden kinâyettir o hatt-ı bî-bedel
- 6 Sensiñ o Kur'an-ı nâtik bu sıfatla yâ Habîb
Muşhaf-ı hüsnünde yazmış okudum Hâk 'azz ü cell
- 7 Zulmet-i ğamdan halâs oldu bu **Hilmî** çâkeriñ
Nûr-ı 'aşkıñ tıttu muhkem hâne-i dilde maḥal

51b

92³⁴⁴

[Hilmî]

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Artar eksilmez cemâlu'llâha zâhid 'aşkımız
Neş'e-i cām-ı 'Alî'dendir müdâmî şevkimiz
- 2 Ayrılık olmaz tarîk-i evliyâda zerrece
Kırkımız birdir bizim hem birimizdir kırkımız
- 3 Bâkimiz yoktur hücum-ı ta'ne-i ağıyardan
Gerden-i a'dāya besdir zü'l-fikâr-ı nuçumuz
- 4 Merd-i tecrîdiz yuduğ el nefsimiz çirk-âbdan
Ehl-i hâliz yok durur zâhid mişâli fışkımız
- 5 Giymeyiz biz vâ'iz gibi zerğ-i zer-bâf-ı kabâ
Atlasından yeg durur bu pâre pâre delkimiz
- 6 Baş açık koymaz bizi maşşerde pîriñ sâyesi
Na'îin-i cānānımızdır tēc-ı *fağr-ı fakrımız*³⁴⁵
- 7 Şâkiriz **Hilmî** hemān *nağnü kasemnādan*³⁴⁶ beri
Der-geh-i bāb-ı Ğazanfer'den verilmiş rızkımız

³⁴⁴ Mehmet Ali Hilmî Dede Baba Dīvānı, s. 148.

³⁴⁵ "Fakirlik benim övücümdür. Onunla övünürüm." Aclünî, *Keşfü'l-Hafâ*, C. II, s. 87. (Hadis No: 1835)

³⁴⁶ *nağnü kasemnā*: "Biz taksim ettik.." İktibâsta bulunulan âyetin tamamı meâlen şu şekildedir: "Rabbinin rahmetini onlar mı taksim edip paylaşıyorlar? Dünya hayatında onların geçimliklerini aralarında biz taksim ettik; birbirlerine iş gördürmeleri için kimini kimine derecelerle üstün kıldık; Rabbinin rahmeti, onların biriktirdikleri şeylerden daha iyidir." Zuhuf, 43/32.

52a

93³⁴⁷

[Hilmî]

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Hamdü lillâh ben de bildim bende yârim var imiş
Tendeki rûh-ı revânım cümle emr-i yâr imiş
- 2 Rû'yet-i Hakk'ı diler cennette zâhid hâlbuki
Zîr ü bâlâ her taraftan görünen dîdâr imiş
- 3 Gaflet ehli *aḥsen-i taḳvîmi*³⁴⁸ idrâk eylemez
Bî-başardır vech-i yâri görmesi düşvâr imiş
- 4 Kendi nûruñ kendi vech-i pâkine kılmış niķâb
Hüsn-i ânın gizlemiş nâ-ehlden Settâr imiş
- 5 Gâh Hâdî geh Mużill esmâsıñ izhâr eyleyip
Vâ'izi şalmış gümäna bir 'aceb Cebbâr imiş
- 6 'Älem-i hestîyi kılmış kendi kendinden binâ
Haķ ile günde bin şân eyleyen mi'mâr imiş
- 7 Zât-ı bārîsine cümle kâ'inât olmuş şîfât
Her şîfat ol zât ile dâ'im tecellî-dâr imiş
- 8 Kahr u luṭfuñ bir bilen yâriñ kemâl-i 'aşķ ile
Nârını nûr eyleyen 'aşık Halîl eṭvâr imiş
- 9 'Âķıl ol vahdet meyinden nûş edip **Hilmî Dede**

³⁴⁷ Mehmet Ali Hilmî Dede Baba Dîvânı, s. 174.

³⁴⁸ aḥsen-i taḳvîm: "En güzel biçimde.." İktibâsta bulunulan âyetin tamamı meâlen şu şekildedir: Biz, gerçekten insanı en güzel bir biçimde yarattık." Tîn, 95/4.

Cām-ı ‘aşk-ı şevk ile sermest olan hüş-yār imiş

52b

94³⁴⁹

[Hilmî]

Mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün

- 1 Gezip cümle ‘avālim menziliñ ettik güzer yā Hū
Mezāhir devrini itmām için kıldık sefer yā Hū
- 2 Gāhī müfred gehī olduḡ mürekkeḡ çār ‘unşurla
Niçin geldik vücūd-ı ādeme ver bir ḡaber yā Hū
- 3 Egerçi *men ‘aref*³⁵⁰ sırrından āḡāḡ oldısa nefsin
Olur idrāk eden Rabbisini kāmīl beşer yā Hū
- 4 Cenāb-ı izzet-i Faḡr-ı Risālet’dir bize melce’
Emīrū’l- Mü’minīn’dir Ḥāzret-i işnā ‘aşer yā Hū
- 5 Teberrā zümresinden olma īmān et tevellāya
Yeriñ rüz-ı cezāda olmaya nār-ı saḡar yā Hū
- 6 Ġulām-ı Ḥāzret-i Āl-i ‘Abāyım ben bi-ḡamdi’İlah
İmāmımdır ‘Alīyyü’l-Mürtezā ol şīr-i ner yā Hū
- 7 Muḡıbb-i ḡanedān-ı Muştafā ol devlet isterseñ
Beḡāsızdır cihānda mülk ü rütbe sīm ü zer yā Hū
- 8 Tecerrüd mesleğinde dā’im ol **Hilmî Dede** dā’im

³⁴⁹ Mehmet Ali Hilmî Dedeḡaba Dīvānı, s. 278.

³⁵⁰ “ Kendini bilen Rabbini bilir.” İsmail b. Muhammed, Aclūnî, *Keşfü’l-Hafā ve Mûzilü’l-İlbās amme’ş- tehera mine’l-Ehâdîsi alâ Elsineti’n-nâs*, Mektebetü’l-Kudsî, Beyrut, 1351, C. II, s. 262. (Hadis No: 2532)

53a

Gelen bu ‘âlem-i hestîye encâmı göçer yâ Hû

95³⁵¹

[Hilmî]

Fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

- 1 Hâme-i kilik-i hüviyyet baş edip taḥrîrini
Verdi dünyâya güzellik ḥaṭṭınıñ tebşîrini
- 2 Hüsni vechiñ edecek tertîb-i naḳḳâş-ı ezel
Dest-i ḳudretle yoğurmuş mâye-i taḥmîrini
- 3 Aç niḳâb-ı zülfünü nâzik yed-i nâziñ ile
Her gören ḥayrette ḳalsın vechiniñ tenvîrini
- 4 Ağz açıp şîrîn tebessüm birle güftâr etmeseñ
Kim bilir genc-i dehâniñ ḥoḳḳa-i teşhîrini
- 5 Āyet-i ḥüsnüñ su‘âl et söylesin **Hilmî** saña
Ḳādî vü müftî ne bilsin ḥaṭṭınıñ tefsîrini

53b

96³⁵²

[Hilmî]

Fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

- 1 Kâ‘be-i dîdâra yet ey dil bu nefsiñ kır yürü
Baş açık yalın ayak iḥrâm-ı ‘aşḳa gir yürü
- 2 ‘Îd-i edḥâdır bugün Sultân-ı Kevneyn ‘aşḳına
Nezd-i bismil-gâh-ı yâre ‘aşḳ ile cân ver yürü

351

Mehmet Ali Hilmî Dedebara Dîvânı, s. 359.

352

Mehmet Ali Hilmî Dedebara Dîvânı, s. 375.

- 3 Ey gönül maqbül ola derseñ tavāfiñ şübhesiz
Bār-gāh-ı Hāzret-i Maḥbūb-ı Hāḫḫ'a er yürü
- 4 Sa'y-i meşķuruñ Şafā olsun tarīḫ-i Merve'de
Maḥrem-i rāz etme aḡyārı bu sırra sır yürü
- 5 Cism-i ādemdir cibāl-i Nūr anda vaḡy olur
Şaḫḫ-ı şadr olmaḫta **Hilmī** bir tecellī var yürü

54a

97³⁵³

[Hilmī]

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Menzil-i mi'rāca maḥbūb-ı Hāḫ ettik de 'urüc
Nūr-ı vechinden münevver oldu encümle burüc
- 2 İndiler gökden yere teşrifiñ istikbāl için
Eyledi burc-ı esedden şems ü māh ol dem ḡurüc
- 3 *Şemme vechu'llāhdan*³⁵⁴ ref' oldu cümle perdeler
Ḳābe ḳavseyñ'e³⁵⁵ erip etti ḡarem-gāha vülüc
- 4 Āşikār etti ḳamu sırr-ı ḡafiyi Hāḫ saña
Ḳıldı genc-i a'zāmı esrār-ı ḳalbiñde dürüc
- 5 Yā Resūlallāḫ ḳoma zulmette **Hilmī** mücrimi
Nūr-ı vechiñ oldu bezm-i enbiyā içre bülüc

³⁵³ Mehmet Ali Hilmī Dedebara Dīvānı, s. 65.

³⁵⁴ Şemme vechu'llāḫ: "Allāḫ'ın yüzü (zâtı) oradadır.." İktibāsta bulunulan âyetin tamamı meâlen şu şekildedir: "Doḡu da Allāḫ'ındır batı da. Nereye dönerseniz Allāḫ'ın yüzü (zâtı) oradadır. Şüphesiz Allāḫ'(ın rahmeti ve nimeti) geniştir, O her şeyi bilendir." Bakara, 2/115.

³⁵⁵ ḳābe ḳavseyñ: "İki yay uzunluḡu kadar." İktibās yapılan âyetin tamamı meâlen şu şekildedir: "Aradaki mesafe; (üst üste getirilen) iki yay kadar, hatta daha yakın oldu." Necm, 53/9.

54b

98³⁵⁶
[Hilmî]

Fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün

- 1 'Älem-i imkâna geldik cismimiz cân eyledik
Zâhir oldu sırr-ı vaĥdet cânı cânân eyledik
- 2 Mü'mine mir'ât olup mü'min tecellî eylemiş
*Semme vechu'llâhı*³⁵⁷ biz her yüzde seyrân eyledik
- 3 Şüret ü ma'nâda bir gördük şıfâtı zâtı biz
Haĥķ'ı bir bildik ezel haĥķıyla îmân eyledik
- 4 Secde-gâh olmuş bize her yer biz ehl-i vaĥdetiz
Kudret-i Haĥķ'ı biz her eşyâda îkân eyledik
- 5 Kahr u luĥfuñ bir bilip yârin şafâ-yâb olmuşuz
Kalbimiz her vechile mesrûr u ĥandân eyledik
- 6 *Aĥsen-i takvîm*³⁵⁸ imiş insân-ı kâmil şübhesiz
*'Alleme'l-esmâ*³⁵⁹ rumûzuñ bildik iz'ân eyledik
- 7 Zâkir u mezkûr-ı cümle Haĥ' dır ey **Hilmî Dede**
*Men 'aref*³⁶⁰ sırrın görüp taĥķîķ-i 'irfân eyledik

³⁵⁶ Mehmet Ali Hilmî Dede baba Dîvânı, s. 205.

³⁵⁷ *Semme vechu'llâh*: "Allâh'ın yüzü (zâtı) oradadır.." İktibâsta bulunulan âyetin tamamı meâlen şu şekildedir: "Doĥu da Allâh'ındır batı da. Nereye dönerseniz Allâh'ın yüzü (zâtı) oradadır. Şübhesiz Allâh'(ın rahmeti ve nimeti) geniştir, O her şeyi bilendir." Bakara, 2/115.

³⁵⁸ *Aĥsen-i takvîm*: "En güzel biçimde.." İktibâsta bulunulan âyetin tamamı meâlen şu şekildedir: Biz, gerçekten insanı en güzel bir biçimde yarattık." Tîn, 95/4.

³⁵⁹ *'alleme'l-esmâ*: "İsimleri öğretti.." İktibâsta bulunulan âyetin tamamı şu şekildedir: "Allâh Âdem'e bütün isimleri, öğretti. Sonra onları önce meleklerle arzedip: Eğer siz sözünüzde sadık iseniz, şunların isimlerini bana bildirin, dedi." Bakara, 1/31

³⁶⁰ " Kendini bilen Rabbini bilir." İsmail b. Muhammed, Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ ve Mûzilü'l-İlbâs amme's- tehera mine'l-Eĥâdisi alâ Elsineti'n-nâs*, Mektebetü'l-Kudsî, Beyrut, 1351, C. II, s. 262. (Hadis No: 2532)

55a

99³⁶¹

[Hilmî]

5+5=10

- 1 Sırr-ı Hâk ‘ayân oldu her yerde
Arada kalmadı hiçbir perde
- 2 Lâkin anı görecek göz ister
Görünen Hâk ola çeşm-i terde
- 3 Kılıp izhâr şuûnât-ı kemâl
Gösterir hûsnüñü dilberlerde
- 4 Bir eliftir eden işbât-ı vücûd
Nürdan ğayrı ne var enverde
- 5 Heme bir nokta imiş aşl-ı hurûf
‘Arz eden kendini baħr ü berde
- 6 Eşerin aşlı mü’eşşir olıcak
Bir durur şâdır olan maşdarda
- 7 Kendidir Râzık Hâdî vü Mudill
Eyleyen cilve hemân yek-serde
- 8 *Ķul huva ‘llâhu eħad’* dır³⁶² zâtı
Görünen cümle O’dur manzarda
- 9 Devr eder **Hilmî** per-gâr-ı ezel
Günde bin şân ile bir miħverde

---

³⁶¹ Mehmet Ali Hilmî Dedebara Dîvânı, s. 311.

³⁶² Ķul hüve’llâhu eħad: “Deki O Allâh birdir.” İhlâs, 112/1.

[müfred]

Mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün
 Göñül iklîmini teşhîr için ta'vîze hâcet yok
 Yazılmış sûre-i İhlâş ile mihriñ cinânımda
 Fotoğraf-ı hayâlim hüsniñü 'aks ettirip gözden
 Cemâl-i enveriñ taşvîr olunmuş levh-i cânımda
Hilmî'den

55b

100³⁶³**[Hilmî]**

- Mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün*
- 1 Zehî kâmidir ol insân haqîkat çeşmini ferler
 Bulup bir mürşid-i 'irfân çerâğ-ı kalbin enverler
  - 2 Erilmez menzil-i Haqq'a tehî-dest ey dil-i dâñā
 Tutup bir dâmen-i cânān ki ol cânın mübeşşirler
  - 3 Girip meydān-ı 'aşk içre zuhūr et ümm-i batnından
 Vücūd-ı hilkatın ol ānki ol cemde mükerrerler
  - 4 *Seḳāhüm Rabbühüm*³⁶⁴ hamriñ kirām-ı dest-i ḳudretten
 İçip ol bâdeyi ey cân ede zātñ muḥammerler
  - 5 Dilā bu remz-i eş'arım özün fehm eyleyen añlar
 Ki **Hilmî** söyledi vicdān yaza 'aynen muḥarrerler

³⁶³ Mehmet Ali Hilmî Dedebara Dîvānı, s. 82.

³⁶⁴ *Seḳāhüm Rabbühüm*: "Rableri onlara içirmiştir.." İktibâsta bulunulan âyetin tamamı meâlen şu şekildedir: "Üstlerinde ince ve kalın ipekten yeşil elbiseler vardır. Gümüş bileziklerle süsleneceklerdir. Rableri onlara tertemiz bir içecek içirecektir." İnsan, 76/21.

56a

101³⁶⁵

[Hilmî]

Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

- 1 Biḥamdillāh eriştim devlet-i dīdār-ı Raḥmān'a
Beřāret tācını giydim tecellī erdi bu cāna
- 2 Götürdüm noḡta-i sırrı vücūda sī vü *dü* ḥarfīñ
Geçip heyhāt dağından ben eriştim mülk-i insāna
- 3 Göründü dīdeme ol dem 'ayān oldu ḥafiler hep
Ne kim var *bīst ü heşt* içre yazılmış ḥaṭṭ-ı Qur'an'a
- 4 Gehī ma'den gehī nebāt gehī ḥayvān olup geldim
Erince devr-i ādeme boyandım dürlü elvāna
- 5 Şerī'at terkīb-i zātım ṭarīkat gevher-i kānım
Çekildi ḥaddeden bir bir gelince tā bu devrāna
- 6 Özüm bildim ki benden hem baña mir'āt olup Mevlā
Serāy-ı cismime girmiş oturmuş taḥt-ı ḥākāna
- 7 *Seḡahüm rabbühüm*³⁶⁶ ḥamrīñ hemānā dest-i ḡudretten
İçip ol cām-ı gülgünü 'uḡlüm oldu mestāna
- 8 Gözüm açdım çü gördüm 'ilm-i Ḥaḡ'la cümle mevcūdum
Mükerrer anadan doğdum erince tā bu meydāna

³⁶⁵ Mehmet Ali Hilmî Dedebara Dīvānı, s. 292.

³⁶⁶ *Seḡahüm Rabbühüm*: "Rableri onlara içirmiştir.." İktibāsta bulunulan âyetin tamamı meâlen şu şekildedir: "Üstlerinde ince ve kalın ipekten yeşil elbiseler vardır. Gümüş bileziklerle süsleneceklerdir. Rableri onlara tertemiz bir içecek içirecektir." İnsan, 76/21.

- 56b 9 Oçurdum hân-gâhında rızâsıñ kılmağa taḥsîl
Şıgındım dest-gîrim Ḥâzret-i Şâhķulu Sultân'a
- 10 Faķîrim **Ḥilmiyâ** şürette gerçi tıfl hem ümmî
Ḥaķîkat 'âleminde ḥaznedârim fazl-ı Yezdâna

102³⁶⁷

[Ḥilmî]

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Ḥaķ seni ey nûr-ı 'aynım yaratmış nûrdan
Bu tecellî ile ḳaddiñ farḳ olunmaz Ṭür'dan
- 2 Gülşen-i 'Adn'e deĝişmem bir gül-i ḥüsnüñ seniñ
Nergis-i mestin nice biñ mesti vardır ḥürdan
- 3 Kâ'be-i dîdârıñı bilmezse zâhidler n'ola
Şûfi-i cehli mürekkeb farḳ olur mu ḳürdan
- 4 Lem'a-i ḥüsnüñ zemîn-i 'arşa şaldıķ da ziyâ
Raķşa gelmişler ḳamu kerrûbi-yân ol sûrdan
- 5 Vaşf-ı zâtında budur **Ḥilmî** ḳulunuñ tuḥfesi
Sen Süleymân'a hediye geldi tut bir mûrdan

³⁶⁷

Mehmet Ali Ḥilmi Dedebara Dîvânı, s. 271.

1a 'aynım : 'ayneynim D.

57a

103³⁶⁸

[Hilmî]

Fâ'îlâtün fâ'îlâtün fâ'îlâtün fâ'îlün

- 1 Ey velîler ser-firâzı v'ey erenler ekmeli
 Dâmen-i pâkiñ tutup verdik yedullâha eli
 Fazl-ı Hâk envâr-ı vechinde dem-â-dem müncelî
 Pertev-i mişbâh-ı kudret hâzin-i nûr-ı celî

Mazhar-ı sırr-ı Muhammed vâriş-i 'ilm-i 'Alî
 Hâcî Bektâş-ı Velî'dir Hâcî Bektâş-ı Velî

- 2 Mâlik-i mülk-i velâyet tâc-ı fahr-i mü'minîn
 Kâm-ı bahşâ-yı sa'âdet dest-gîr-i sâlikîn
 'Ârif-i lübb-i haqîkat kümmelîn-i râsihîn
 Kâşif-i esrâr-ı hikmet hâce-i 'ilm-i yakîn

Pîr-i erkân-ı tarîkat Hâdî-i râh-ı Mübîn
 Hâcî Bektâş-ı Velî'dir Hâcî Bektâş-ı Velî

- 3 Hâmî-i ehl-i tarîkat hâmil-i feyz-i Hudâ
 Nâşir-i hubb-i velâyet Ehl-i beyt-i Muştafâ
 Şâhib-i keşf ü kerâmet nesl-i pâk-i Mürtezâ
 Hilkat-i hulq-i muqaddes nâ'ib-i 'Al-i 'Abâ

Tâc-dâr-ı kutb-i 'âlem mürşid-i müşkil-güşâ
 Hâcî Bektâş-ı Velî'dir Hâcî Bektâş-ı Velî

- 57b 4 Çār ‘alāmetle diyār-ı Rūm’u teşrîf eyleyen
Evliyâ-i Rūm’a rāh-ı Hâkḳ’ı ta’rîf eyleyen
Bî‘atı halka *yedullāh*³⁶⁹ ile teklîf eyleyen
El ele el Hâkḳ’a tefsîriyle tavşîf eyleyen
- Sırr-ı istihlâfi erkânıyla tekşîf eyleyen
Hâcî Bektâş-ı Velî’dir Hâcî Bektâş-ı Velî
- 5 Zāde-gân-ı Āl-i Haydar server-i Rūm-i ‘Acem
Zümre-i nâcîleriñ pîri veliyy-i muhterem
Bende-gân-ı muhlişîne eyleyen hüsn-i himem
Bendesinin bendesi çekmez dü ‘âlemde elem
- Hâzin-i genci ‘ināyet menba‘-ı luṭf-ı kerem
Hâcî Bektâş-ı Velî’dir Hâcî Bektâş-ı Velî
- 6 Sākî-i bezm-i elemdir teşne-gân-ı vaḥdete
Sâlikânı kandıran oldur şerâb-ı re’fete
‘Āşikânı erdiren erkânı rāh-ı vuşlata
Dest-i dâmeniñ tutan maḥşerde düşmez zillete
- Luṭf-ı Hâkḳ’la *kenz-i lâ yefnāya*³⁷⁰ mâlik himmete
Hâcî Bektâş-ı Velî’dir Hâcî Bektâş-ı Velî
- 7 Nūr-ı îmândır seni sevmek ayâ pîr-i ezel
Zât-ı pâkiñdir veliyy-i lâ yezâl ü lem yezel
Senden izhâr oldu envâr-ı kerâmet bî-bedel

³⁶⁹ Yedu’llâh: “Allâh’ın eli..” İktibâsta bulunulan âyetin tamamı meâlen şu şekildedir: “Sana biat edenler ancak Allâh’a biat etmiş olurlar. Allâh’ın eli onların ellerinin üzerindedir. Verdiği sözden dönen kendi aleyhine dönmüş olur. Allâh’a verdiği sözü yerine getirene, Allâh büyük bir mükâfat verecektir. Fetih, 48/10.

³⁷⁰ “Kanaat tükenmez bir mal, bitmeyen bir hazinedir.” Aclûnî, *Keşfü’l-Hafâ*, C. II, s. 102, (Hadis No: 1900)

58a

Ḳurb-i Ḥaḳ'dır evvel ü āḥir saña muṭlaḳ maḥal

*Aḥsen-i taḳvīm*³⁷¹ remiziñ eyleyen tefsīr ü ḥāl
Ḥācı Bektāş-1 Velī'dir Ḥācı Bektāş-1 Velī

- 8 Luṭfedip geldin diyār-1 Rūm'a tā başdın ayak
Burc-1 Rūm'a āsumān-1 feyzden doğdu şafaḳ
Ḥubb-i Ehl-i beyt ile sensiñ eden izḥār-1 Ḥaḳ
Her sözüñ bir rehber-i rāh-1 hidāyettir eḥaḳ

Mazḥar-1 fażl-1 ilāhī vāşıl-1 *Rabbü'l-felaḳ*
Ḥācı Bektāş-1 Velī'dir Ḥācı Bektāş-1 Velī

- 9 Biz tecerrüd rāhına girdik budur dil-ḥāhımız
Meslek-i Bektāşī'dir **Ḥilmī Dede** şeh-rāhımız
Ḥānḳāh-1 aḳdesdir dā'im tecellī-gāhımız
Āsumān-1 burc-1 eşrefte münevver māhımız

Ḥamdü lillāh bendeyiz biz taḥt-1 dilde şāhımız
Ḥācı Bektāş-1 Velī'dir Ḥācı Bektāş-1 Velī

³⁷¹ Aḥsen-i taḳvīm: “En güzel biçimde..” İktibâsta bulunulan âyetin tamamı meâlen şu şekildedir: Biz, gerçekten insanı en güzel bir biçimde yarattık.” Tîn, 95/4.

59a

105³⁷⁶

[Hilmî]

*Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün**Der naşihat-ı Mürşid-i A'zam*

- 1 Nür-ı imān ile kıl kalbiñ yed-i beyzā gibi
Kāf-ı cismiñ tā tecellī-gāh ola Sīnā gibi
- 2 Nārını nūr eyle 'aşkıñ 'aşık-ı dīdār iseñ
Bağ Halīl'e kıldı nārı Cennetü'l-Me'vā gibi
- 3 Varlığıñ terk eyle dā'im cümleden tecrīd olup
Mürdeler ihyā edesiñ Hāzret-i 'İsā gibi
- 4 *Fakr ile fahr*³⁷⁷ etti cümle enbiyā vü evliyā
Kıl kanā'at sen dağı ol *kenz-i lā-yefnā*³⁷⁸ gibi
- 5 Hāmse-i Āl-i 'Abā'ya şıdık ile ver gönlüñü
Bendesinin bendesi ol çāker-i ednā gibi
- 6 'Ārif ol 'ilm-i ledünden ders alıp Allāh'ı bil
Kılma kıl ü kāl içinde vā'iz-i hulyā gibi
- 7 Aç gözüñ gaflet uykusundan uyan gel vaḥdete
Gezme gāfil 'ālem-i keşrette nā-bīnā gibi
- 8 Emr-i Hakk'ı tut sücūd eyle cemāl-i Ādem'e

³⁷⁶ Mehmet Ali Hilmî Dedebara Dīvānı, s. 397-398-399-400.
Dīvān'da 10. beyit:

Hırka-puş ol gir erenler bezmine derviş olup
Hıdmet et bāb-ı rızāda 'abd-i pā-ber-cā gibi

³⁷⁷ "Fakirlik benim övüncümdür. Onunla övünürüm." Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, C. II, s. 87. (Hadis No: 1835)

³⁷⁸ "Kanaat tükenmez bir mal, bitmeyen bir hazinedir." Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, C. II, s. 102, (Hadis No: 1900)

Sācid ol dīdār-ı yāre Kā'be-i 'ulyā ile

- 59b 9 Sen seni bilmek için bir mürşide tapşur özüñ
Hırz-ı cān et sözleriñ ol mürşid-i kīmyā gibi
- 10 Hağ kelāmiñ ravza-i fikrinde ğars et nāṭıq ol
Bār-ver olsun sözüñ her sā'ile Ṭübā gibi
- 11 Hağ yolunda müstaķīm ol er maķām-ı vaḥdete
Menziliñ 'ālī ola dehr içre heft ābā gibi
- 12 Kıl tevekkül Hağğ'a tevfiż-i umūr et rāḥat ol
Her işiñ cārī olur 'ālemde bir mecrā gibi
- 13 Sil süpür buğz u ḥased [hırş] u tama'dan cān eviñ
Pāk ola mir'āt -ı ḳalbiñ gevher-i yektā gibi
- 14 Ğayzımı hażm eyle nefsiñ ḥiddetiñ terk eyleyip
Kāzımīn ol nāsı incitme şaḳm a'dā gibi
- 15 Teşne-ġān-ı luṭfunu ḳandır mey-i eşḳ ile
Neş'e ver ḳalb-i ḥazīne sāķī-i şahbā gibi
- 16 Geç nażar ḳılma 'ayıb-cū olma nāsa ḥürmet et
Gezmek isterseñ eger başta gül-i ḥamrā gibi
- 60a 17 Ṭut elin efḳarlarıñ göñlüñ alıp iḥsān ile
Tā çekilsin ḥāk-i pāyiñ gözlere tütyā gibi
- 18 Hağ Te'ālā seyyi'ātiñ 'afv edip raḥmet eder
Bir yetīme şefḳat eylerseñ ana baba gibi

- 19 Ğarre olma māl ü evlād ü ‘ıyāl ü şıḥhate
‘Ömr-i ādem tız geçer dehr içre bir rü’yā gibi
- 20 Bir aḳar şudur civānlıḳ ḥüsnüñe etme ğurūr
Bir zamān şoñra baḳılmaz rüyiñe sermā gibi
- 21 Çünki bildiñ kim beḳāsızdır bu iḳbāl-i cihān
Yā niye maġrürsuñ ‘ālemde sen ibḳā gibi
- 22 Kimseye bāḳī degil tāk u ḳabā-yı salṫanat
Ḥākim ol sen ‘āleme İskender ü Dārā gibi
- 23 Nice ḥāḳāñın serāyı ḥāk ile yeksān olup
Lāne-i büm olmuş aḥir ḳubbe-i Kisrā gibi
- 24 Çünki degmez zevḳ-i dünyā çekdiġiñ miḥnetlere
Bir ḳuru nān-pāre yetmez mi saña ḥelvā gibi
- 60b 25 Ğıll ü ġıştan ḳalbiñi pāk eyle merd-i ḥaşş iseñ
Giy ferāġat tācını dervīş-i bī-pervā gibi
- 26 Sīm ü zer şanma nuḳūd kīsede ‘aḳrebdır ol
Ḥalka-i tuġyānına almış seni ḥayā gibi
- 27 Şehvet-i şirk ü riyādan nefsiñi eyle ḥalāş
Ki şaḳın aldanmayasıñ ṫālib-i dünyā gibi
- 28 Niceler aldandılar bu ḥacle-ġāh-ı fāñide
Gösterir kendiñ bu dünyā bir zen-i zībā gibi
- 29 ‘Āmil ol **Ḥilmī Dede** eyler saña pend ey aḥī
Ĝuş-vār ile bu nuṫḳı gevher-i ġurrā gibi

- 30 Dāhil-i bezm-i fenāsiñ ‘ākıbet ölseñ gerek
Şanma sen kendiñ bu fānī yerde müsteşnā gibi

61a

106³⁷⁹

[Hilmî]

Fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

- 1 ‘Aşık-ı şādık biziz cān içre cānān bizdedir
*Mūtū kable en temūtū*³⁸⁰ hayy olan cān bizdedir
Bende-i Āl-i ‘Abāyız merd-i meydān bizdedir
Biz gürüh-ı nāciyiz ādān-ı erkān bizdedir
Zümre-i Bektāşīyiz biz ‘ilm ü irfān bizdedir
- 2 Lezzet aldık ḥubb-i fi’llāhdan kemāl-i şevkten
Müncelīdir ḳalbimiz āyīnesi ol şevkten
Nefy ü işbāt eyleyip geçdik cem‘ ü farktan
Dersimiz aldık ḥaḳīḳat üzre pīr-i ‘aşktan
Zümre-i Bektāşīyiz biz ‘ilm ü irfān bizdedir
- 3 Ḥamdü lillāh şıdḳ ile tesbīḥ u tehlīl eyledik
Ḥubb-i Ehl-i beyti dā’im dilde tecmīl eyledik
Āl ü evlād-ı Resūlullāh’ı tafđīl eyledik
Ḥāce-i ‘ilm-i ledünden böyle taḥşīl eyledik
Zümre-i Bektāşīyiz biz ‘ilm ü irfān bizdedir
- 4 Āteş-i ‘aşḳ-ı Ḥabībullāh ile sūzāneyiz
Şem‘-i bezm-i ḥānedāna cān verir pervāneyiz
İçmişiz vaḥdet meyinden ‘aşḳ ile mestāneyiz
Vā‘izin efsāne nuṭṭkundan ezel bī-gāneyiz

³⁷⁹ Mehmet Ali Hilmî Dedebara Dīvānı, s. 135-136.

2b şevkten : zevk D.

³⁸⁰ “Ölmeden önce ölünüz.” Aclūnî, *Keşfü’l-Hafâ*, C. II, s. 291. (Hadis No: 2669)

61b

Zümre-i Bektāşīyız biz ‘ilm ü irfān bizdedir

- 5 Sevķ edip **Hilmī Dede** ‘aşķa fu’ād-ı ecvedı
Sırr-ı tevḥīde erip bulduķ ṭarīķ-i erşedi
Bāb-ı Ḥayder’den bize erdi füyüz-ı sermedi
Biz kelāmu’llāh-ı nāṭıķdan oķuduķ ebcedi
Zümre-i Bektāşīyız biz ‘ilm ü irfān bizdedir

107³⁸¹

[Ḥaķķī]

Mef’ūlü Mefā’ılı Mefā’ılı Fe’ülün

- 1 Ādem ki bugün şüret-i Raḥmān’a erince
Çoķ ‘ālemi devr eyledi insāna erince
- 2 Bir noķta idi muşḥaf-ı zātında o yāriñ
Biñ bir ‘aded ism oldu bu Ḳur’ān’a erince
- 3 Maḥfī idi kenz-i ezel içre güher-i zāt
Hiç kimse anı bulmadı bu kāne erince
- 4 İnsān hüneriñ bulmağa sa’y eyle cihānda
Ḳıl merd olana ḥıdmeti ‘irfāna erince
- 5 Ḳırķ yıl dediler müddet-i hicrāmı bilenler
Ya’ķüb-ı nebī Yūsuf-ı Ken’ān’a erince
- 6 Ḥaķķ’a erişen **Ḥaķķī** keser şıyt u şadāyı
Irmaķ gibi kim lücce-i ‘ummāna erince

[müfred]

Fe 'ilātün mefâ 'ilün fe 'ilün

Kim görürdü cemâl-i esrârı

Gelmeseydi Muhammed 'Arabî

O vücūd-ı şerîftir haqqan

Küntü kenziñ zuhûruña sebebi

62a

108³⁸²**[Hilmî]**

Mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün

- 1 Bi-ḥamdillāh ezelden mü'minîn-i Muştafâ'yız biz
Gürüh-ı bende-i ḥāşş-ı 'Aliyyü'l-Mürtezâ'yız biz
Muḥibb-i muḥliş-i ḥubb-i ḤasAn Ḥulku'r-Rızâ'yız biz
Fedâ-yı şu'le-i 'aşk-ı Hüseyin-i Kerbelâ'yız biz
- 2 'Alî Zeyne'l-'Abâ'dır Seyyidü's-Seccâd'ımız el-Ḥaḳ
Ġubâr-ı pâyidir kuḥl-i 'uyün-i 'âşıkân ancak
Muḥammed Bâkır'ın nûrundan erdi dillere revnaḳ
Füyüz-ı Āl-i Yâsîn ile dâ'im pür-ziyâyız biz
- 3 İmâm-ı Ca'ferü's-Şâdıḳ İmâm-ı muḳtedâmızdır
Sülük-i rāh-ı Ḥaḳ'da mürşid-i âlî hüdâmızdır
Ezelden Mūsâ-i Kâzım veliyy-i pîşvâmızdır
'Alî Mūsâ (er)-Rızâ bâbında bir kemter gedâyız biz
- 4 Taḳî'dir teşne-gân-ı feyz-i Ḥaḳḳ'a sâkî-i kevşer
Naḳî'dir zümre-i nâcîlere mişbâḥ-ı pür-enver
Semāvât u zemîne verdi revnaḳ Āl-i Peygamber
Münevver ḳalbe mâlik bende-i Āl-i 'Abâ'yız biz

- 62b 5 Hâsenü'l-‘Askerî’dir taht-ı dilde şâhımız her gâh
Muhammed Mehdî-i şâhib-zamândır hâdî-i âgâh
‘Ulüvv-i câhımızdır çâker olmak anlara bi’llâh
Gulâm-ı ehl-i beytiz hamdü lillâh etkîyâyız biz
- 6 Gül-i gülzâr-ı vahdet goncasıdır çâr-deh ma’sûm
Velâyet bâğınınñ izhârıdırlar zâde-i mazlûm
Meveddet anlara cân u gönûlden bizlere mersûm
Hulûş-i ‘aşk ile dil-beste-i nûr-ı liķâyız biz
- 7 Erenler serveridir pîrimiz Hünkâr Hâcî Bektâş
Fedâdır yoluna **Hilmî Dede** biñ cân ile biñ baş
Sülûk et râhına sende dilerseñ râh-ı Hâķ ķardaş
Tarîķat ehliyiz hıdmet-i keşân evliyâyız biz
- [müfred]**
Merâyâ-yı ‘ale’l-müncelîye olmayan nâzır
‘Ale’l-‘arş’istevâ³⁸³ sırrında görür mü Allâh’ı

63a

109³⁸⁴**[Hilmî]***Fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün*

- 1 Maḥrem-i esrâr-ı ‘ilm-i men ‘arefnâdır³⁸⁵ gönûl
Tılsım-ı genc-i müsemmâ sırr-ı esmâdır gönûl
- 2 *Len terânî*³⁸⁶ dedi Hâķ ânda tecellî eyleyip

³⁸³ “Rahmân arşâ kurulmuştur.” Tâ-hâ, 20/5.

³⁸⁴ Mehmet Ali Hilmî Dede Baba Divânı, s. 212-213.

³⁸⁵ “ Kendini bilen Rabbini bilir.” İsmail b. Muhammed, Aclûnî, *Keşfü’l-Hafâ ve Mûzilü’l-İlbâs amme’ş- tehera mine’l-Ehâdîsi alâ Elsineti’n-nâs*, Mektebetü’l-Kudsî, Beyrut, 1351, C. II, s. 262. (Hadis

No: 2532)

³⁸⁶ len terânî: “Sen beni göremezsin...” İktibâsta bulunulan ayetin tamamı meâlen şu şekildedir: “Musa tayin ettiğimiz vakitte (Tûr’a) gelip de Rabbi onunla konuşunca «Rabbim! Bana (kendini) göster; seni

Ṭūr-ı Sīnā vü Kelīm ü Hıẓr-ı Mūsā'dır göñül

- 3 Rūḥ-ı ẓudsīden hemīşe mürdeler ihyā edip
Hem dem-i enfās-ı Mehdī vü Mesīḥā'dır göñül
- 4 Ka'betu'llāh et anı putlardan 'ārī eyleyip
Mülk-i 'uzmā-yı mücessem beyt-i Mevlā'dır göñül
- 5 Āşiyān eyler çün anda rūḥ-ı ṭayrān-ı 'uḫül
Böyle bir 'ālī maḳām-ı ḳāf-ı 'anḳadır göñül
- 6 Andan erdi menzil-i mi'rāca Ḥatmü'l-Enbiyā
Künbed-i Mīnā vü naḳş-ı 'arş-ı a'lādır göñül
- 7 Anda gördü şābb-ı emred şüretiñ çün bī-ḥicāb
Cilve-gāh-ı Ḥaḳ-nümā-yı sırr-ı esrādır göñül
- 8 Heft ḫarfī ānda yazdı *kāf* u *nūn* ve *'l-ḳalem*³⁸⁷
Kim zuhūr-ı noḳta-i sırr-ı süveydādır göñül
- 9 **Ḥilmiyā** ol beyte cān u baş u dilden ḫıdmet et
Nutḳ-ı *mā ūḫiye*³⁸⁸ nazm-ı yār-ı Ṭāḫā'dır göñül

göreylim!» dedi. (Rabbi): «Sen beni asla göremezsın. Fakat şu dağa bak, eğer o yerinde durabilirse sen de beni göreceksın!» buyurdu. Rabbi o dağa tecelli edince onu paramparça etti, Musa da baygın düştü. Ayılınca dedi ki: Seni noksan sıfatlardan tenzih ederim, sana tevbe ettim. Ben inananların ilkiyim.” A'râf, 7/143.

³⁸⁷ “Nūn, kaleme ve yazdıklarına andolsun.” Kalem, 68/1.

³⁸⁸ *mā ūḫiye*: “Vahyedilen şey..” İktibâsta bulunulan ayetin tamamı meâlen şu şekildedir: “Kitap'tan sana vahyolunanı oku; namaz kıl; muhakkak ki namaz hayasızlıktan ve fenalıktan alıkor; Allâh'ı anmak en büyük şeydir! Allâh Yaptıklarımızı bilir.” Ankebût, 29/45.

63b

110 ³⁸⁹

[Hilmî]

Fâ'îlâtün fâ'îlâtün fâ'îlâtün fâ'îlün

- 1 Yazdı levh-i kâ'inâta kilik-i kudret *kâf u nûn*
Yek nazarda oldu peydâ *küllü şey'in yaşdurûn*
- 2 Kendine kendini mir'ât etti eşyâ koydı ad
*Şemme vechu'llâh'ı*³⁹⁰ seyretmek için hep mü'minûn
- 3 Her eşer oldu mü'esserden 'ayân ey merd-i Hâk
*Küntü kenzin*³⁹¹ sırrını fehm etti andan nâzırûn
- 4 Gerçi 'abdiyyetle zâhir oldu Fahr-i Enbiyâ
'Âlem-i kudsiyyet-i ma'nîde hatt-ı dâ'imûn
- 5 Kâlb-i âdemdir tecellî-gâh-ı Rabbü'l-'âlemîn
Kim ki vâkıftır bu sırra oldu ehl-i fâ'izûn
- 6 Her mezâhirde şifât-ı Hâk'ı işbât eyleyen
Oldu bî-şek cennet-i 'irfân içre hâlidûn
- 7 Nüş edince câm-ı mey-i 'aşk ile **Hilmî Dede**
Güş edenler diyeler *innâ ileyhi râci'ün*³⁹²

³⁸⁹ Mehmet Ali Hilmî Dede Baba Dîvânı, s. 273.

³⁹⁰ Şemme vechu'llâh: "Allâh'ın yüzü (zâtı) oradadır.." İktibâsta bulunulan âyetin tamamı meâlen şu şekildedir: "Doğu da Allâh'ındır batı da. Nereye dönerseniz Allâh'ın yüzü (zâtı) oradadır. Şüphesiz Allâh'(ın rahmeti ve nimeti) geniştir, O her şeyi bilendir." Bakara, 2/115.

³⁹¹ Ben *gizli bir hazîne* idim. Bilinmeye muhabbet ettim, bilineyim diye mahlûkatı yarattım." Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, C. II, s. 132. (Hadis No: 2016)

³⁹² innâ ileyhi râci'ün: "Şüphesiz O'na döneceğiz.." İktibâsta bulunulan âyetin tamamı meâlen şu şekildedir: "Onlar; başlarına bir musibet gelince, "Biz şüphesiz (her şeyimizle) Allâh'a aidiz ve şüphesiz O'na döneceğiz" derler." Bakara, 2/156.

64a

111³⁹³

[Hilmî]

Fâ'îlâtün fâ'îlâtün fâ'îlâtün fâ'îlün

Tahmîs

- 1 Zâhidâ terk eyle *lâyı* menzil-i *illâyâ* gel
 Bezm-i hâşşü'l-hâşşa er tâ mecma'-i 'ulyâyâ gel
 Kaldır işneyniyet örtüsün dem-i yektâyâ gel
 Şüret-i mevhûma bakma âdem-i ma'nâyâ gel
 Harf libâsı içre pinhân nokta-i zîbâyâ gel
- 2 Âb-ı şâf-ı vaḥdet ile dolduñ ise ey gönül
 Cevher-i mâhiyyetiñ sen bildiñ ise ey gönül
 Âdemiyyet menzilini bulduñ ise ey gönül
 Tâlib-i sırr-ı Muḥammed olduñ ise ey gönül
 Sidre-i Tübâ'da kalma 'âlem-i ednâyâ gel
- 3 Ayrı ğayrıdır deme cānān ile cāna şaḳın
 Aldanıp keşrette kalma zāhir elvāna şaḳın
 Vaḥdet-i şarfa eriş gel bakma efsāne şaḳın
 Sırr-ı Hâḳḳ'ı ger dilersen girme yābāna şaḳın
 Âyet-i insānı oḳu mazhar-ı kübrâyâ gel
- 64b 4 Sırr-ı imlâyâ nazar kıl ḥarf-be-ḥarf dersiñ oḳu
 Vücūdün mazhariyyetiñ bil şafaḳ dersiñ oḳu
 Emr-i Hâḳḳ'ı şıdk ile tüt *lâ teḥaf*³⁹⁴ dersiñ oḳu
 Mekteb-i 'irfān içinde *men 'aref*³⁹⁵ dersiñ oḳu

³⁹³ Mehmet Ali Hilmî Dede Baba Dīvānı, s. 219-220.

³⁹⁴ *lâ teḥaf*: "Korkma.." İktibâsta bulunulan âyetin tamamı meâlen şu şekildedir: "Korkma! dedik, üstün gelecek olan kesinlikle sensin." Tâhâ, 20/68.

³⁹⁵ "Kendini bilen Rabbini bilir." İsmail b. Muhammed, Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ ve Mûzilü'l-İlbâs amme's- tehera mine'l-Ehâdîsi alâ Elsineti'n-nâs*, Mektebetü'l-Kudsî, Beyrut, 1351, C. II, s. 262. (Hadis No: 2532)

Serseri gezme özün bil ‘ārif ol Mevlā’ya gel

- 5 Her tecellīnin zuhūrı maşdarı ādemdedir
 Hāḡ ile hāḡ olmanıñ hem maẓharı ādemdedir
Hīlmiyā cennāt-i ‘Adn’in Kevşer’i ādemdedir
 Ey **Sezāi** küntü kenziñ³⁹⁶ cevheri ādemdedir
 Der-be-der olma gözün aç kenz-i lā-yefnāya³⁹⁷ gel

[müfred]

6+5=11

Şāh-ı merdān-ı velāyettir ‘Alī

Sürür-ı ehl-i kerāmettir ‘Alī

Pertevine esīrdir hūrşīd

Böyle bir nūr-ı hāḡıḡattir ‘Alī

65a

112³⁹⁸

[Hīlmī]

Fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

- 1 Bezm-i hestīde ḡurulmuş zıll-i hīkmet perdesi
 Gösterir naḡş-ı ezelden şun‘-i ḡudret perdesi
- 2 Ḳışşadan ‘ārif olanlar hışşe almaḡtır ġarāz
 Ḳaragöz’dür oynayan ammā bu ‘ibret perdesi
- 3 Bu ḡayāl-i enfūs ü āfāḡı seyrān ettiren
 Şāni‘in te’şīridir göz göre ru’yet perdesi

³⁹⁶ Ben gizli bir hazine idim. Bilinmeye muhabbet ettim, bilineyim diye mahlūkatı yarattım.” Aclūnî, *Keşfü’l-Hafâ*, C. II, s. 132. (Hadis No: 2016)

³⁹⁷ “Kanaat tükenmez bir mal, bitmeyen bir hazinedir.” Aclūnî, *Keşfü’l-Hafâ*, C. II, s. 102, (Hadis No: 1900)

³⁹⁸ Mehmet Ali Hīlmi Dedebara Dīvānı, s. 355.

- 4 ‘Ālem-i eşbāha āmed-şüd eden her bir nüfūs
Kendi fi‘liñ zāhir eyler mazhariyyet perdesi
- 5 Yek nazar kııl ‘ālem-i ma‘nīde zāt u şürete
Keşf ola tā kim saña bu sırr-ı vaḥdet perdesi
- 6 Nūr-ı Haḫ’dır gösteren her zıll verāyı perdeden
Ḳurmuş üstād-ı ezel zāhirde şüret perdesi
- 7 Bende ol Āl-i ‘abāya şıdḳ ile **Hilmī** müdām
Açılır bāb-ı ‘Alī’den Haḫḳ’a vuşlat perdesi

65b

113³⁹⁹

[Hilmī]

Fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 Nūr-ı vechiñ bir kez elbette gören meftūn olur
Her ne cevr u luṭf kılsañ ‘aşığıñ memnūn olur
- 2 Süre-i *innā fetaḫnā*⁴⁰⁰ yazmış alınında Celīl
Muşḫaf-ı ḫüsnüñe imān etmeyen maḡbūn olur
- 3 Noḳta-i ḫālīñ görüp her kim ki imān eyledi
Ehl-i beyt’in firḳasından şayılr maḳrūn olur
- 4 Būy-ı müşkīn zülfüne kim ‘aşḳ ile cānın verir
Bezm-gāh-ı kām-ı ‘aşḳa yetmeḡe me’zūn olur
- 5 Meh-i cebīn enver-i şems-i cemālīñ görmeyen

³⁹⁹ Mehmet Ali Hilmī Dedebara Dīvānı, s. 112-113.

6a hicriñle : hicriñde D.

⁴⁰⁰ *innā fetaḫnā*: “Şüphesiz biz açtık(fetih verdik)..” İktibāsta bulunulan âyetin tamamı meâlen şu şekildedir: “Şüphesiz biz sana apaçık bir fetih verdik.” Fetih, 48/1.

Zulmet-i ğafletle bu dil hānesi maḥzūn olur

- 6 Derd-i hicriñle olan dil-ḥaste-i bī-keslere
Vaşl-ı tiryāķiñ ‘ilācı şıḥḥat-i ma‘cūn olur
- 7 Medd-i āhiñ ‘āşıkıñ eflāke ser çekse n’ola
Serviler bāğlarda ‘aşkıñla ḳad-ı mevzūn olur
- 8 La‘l-i nābiñ şerbetinden ḳanmağā ‘āşıklarıñ
Āsitāniñ ḥākine yüzler sürüp meskūn olur
- 9 Vaḥdetiñ deryāsına ğarḳ oldu **Hilmī** kemteriñ
Şayd-ı ‘aşkıñla o deryāda dūr-i meknūn olur

66a

114⁴⁰¹

[Hilmī]

Fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

- 1 Müncelīdir muşḥaf-ı rüyuñda cānā ḥüsn-i ḥaṭṭ
Ḥaṭṭ-ı ḥüsnüñ üzre ḳonmuş dest-i ḳudretle niḳaṭ
- 2 Ḳaşlarıñda *ḳābe ḳavseyniñ*⁴⁰² rumūzu münderic
Şābb-ı emreddir cemāliñ tār-ı zülfüñdür ḳaṭaṭ
- 3 Mülk-i a‘zamdır vücūduñ kenz-i Mevlā andadır
Muḥkemāt u beyyinātiñ cevheridir anda başt
- 4 Cümle āşār-ı tekevvünden mü‘eşşir görünüñ
Līk lāzımdır başīret ref‘ olunduğ da nemaṭ

⁴⁰¹ Mehmet Ali Hilmī Dedebara Dīvānı, s. 178.

⁴⁰² ḳābe ḳavseyñ: “İki yay uzunluğū kadar.” İktibās yapılan âyetin tamamı meâlen şu şekildedir: “Aradaki mesafe; (üst üste getirilen) iki yay kadar, hatta daha yakın oldu.” Necm, 53/9.

- 5 Kimse idrāk edebilmez vaḥdetiñ deryāsını
Bende-i Āl-i ‘Abāya keşf olunmuştur faqat
- 6 İn ü āndan geç sücüd eyle cemāl-i ādeme
‘Aşk-ı Hāk’la zāhidā tevḥīde gir kıлма ğalat
- 7 Vāşıl-ı dīdār-ı yār olmağ isterseñ **Hilmiyā**
Ḥubb-i Ehl-i beyt’e eyle qalbini şıdğ ile rabt

66b

115⁴⁰³

[Hilmī]

Fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilâtün fâ ‘ilün

- 1 Bir gedāyım mülk-i dīdārında devlet beklerim
Ruḥleriñ şehrinde şāhım ‘izz ü rif’at beklerim
- 2 Zār u zār oldum der-i luṭfuñda ey şūḥ-ı cihān
Ni‘met-i ḥüsnüñ görüp in‘ām-ı vuşlat beklerim
- 3 Nağd-i cān verdim gönül beytin alıp cānāndan
Şimdi cāna kūşe-i vaḥdette şıḥhat beklerim
- 4 Zülmet-i hicriñde dil nā-ḥoş mi‘zāc olmuş yatır
La‘l-i nābinden şerāb-ı cām-ı şoḥbet beklerim
- 5 Aç dehāniñ bir tekellüm kııl bu ‘abd-i ‘ācize
Senden ey şāh-ı kerem mihr ü muḥabbet beklerim
- 6 Kām-yāb eyle vişāliñle bu **Hilmī** bendeñi
İhtiyācım vardır iḥsāniña ḥimmet beklerim

67a

116⁴⁰⁴

[Hilmî]

Mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün

- 1 Göñül⁴⁰⁵ 'aşk-ı hâkîkî içre hubbu'llâhdır maḥbûb
Muḥabbetten ğaraż ancak rızâ'u'llâh'dır maṭlûb
- 2 Mecâz-ı mâsivâyı terk edip gel varlığıñ maḥv et
Bu yolda ermeyenler maḥv-ı şarfa kıaldılar maḥcûb
- 3 Nazar kıl Hâk nazarla dehre sen senden gören kimdir
Kimindir kudret u kuvvet yâ kimdir câlib ü meclûb
- 4 Bu 'âlem kim görürsün bir debistân-ı ma'ârifdir
Kitâb-ı kâ'inâtı gel oḡu añlâ nedir mektûb
- 5 Eren sırr-ı müsemâyâ bu keşret-ğâh-ı 'âlemde
Oḡur her bir varaḡtan ḡarf-i tevḡîdi olur mevhûb
- 6 Buṭûn 'ilmîni fehîm etmez olanlar kıl ü kıal ehli
Bu esrâr añlaşılmaz olmadan bir mürşide mensûb
- 7 Erenler dâminîñ ṭut izlerinden kılca ayrılma
Ṭarîḡ-i Hâk'da Hilmî 'aşk ola dâ'im saña maşḡûb

⁴⁰⁴ Mehmet Ali Hilmî Dedebara Dîvânı, s. 54.

⁴⁰⁵ Kelimenin başında "ey" ifadesi bulunmaktadır. Vezine uymadığı ve sonradan yazıldığı anlaşıldığı için metinde yazılmamıştır.

67b

117⁴⁰⁶

[Hilmî]

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Bülbul-i zârım gül-i gülzârı gözler gözlerim
 'Âşık-ı dil-ḥasteyim dil-dârı gözler gözlerim
- 2 Cân verir 'uşşâkına bûy-ı dil-âvîzi ile
 Her zamân ol zülf-i 'anber-bârı gözler gözlerim
- 3 Nergis-i çeşmânınıñ meftûnuyum Allâh için
 Göz yumup açınca gül-ruḥsârı gözler gözlerim
- 4 Bir zamân görmek ile kınamaz gönül açgözlüdür
 Vech-i yâri görmege tekrârı gözler gözlerim
- 5 Câm-ı 'aşk u şevk ile **Hilmî** olup mest-i müdâm
 Ol sebebden gece gündüz yâri gözler gözlerim

68a

119⁴⁰⁷

[Hilmî]

6+5=11

- 1 Muḥabbet şirketi kabûl eylemez
 Demişiz *vaḥdehû lâ şerîke leh*
 Şâdıklar sözünden nükûl eylemez
 Sevdığım efendim *lâ nazîre leh*
- 2 'Aşk-ı mecâzınıñ lübbü ḥaḳîkat
 Ḥaḳîkatiñ daḫı lübbü ma'rifet

---

⁴⁰⁶ Mehmet Ali Hilmî Dede-baba Dîvânı, s. 224.

⁴⁰⁷ Mehmet Ali Hilmî Dede-baba Dîvânı, s. 320.

Bu sırra vākıftır ehl-i tarīkat
Tecellī eylerse Allāh bir kıla

- 3 Cümle mezāhirde kendi göründü
Külle yevmin huve fi şe'n⁴⁰⁸ dedi
Şıbgata'llāh⁴⁰⁹ ile elvān eyledi
Anın-çün düştüler kıal ehli kıle

- 4 Ādemiñ vücūdu nüşha-i kübrā
Hağ etmiş Ādem'i 'alleme'l-esmā⁴¹⁰
Cemāl-i ādemdir Kā'be-i 'ulyā
Hilmiyā ādeme gel sücūd eyle

ما يطلع في سماء القلب نجم الحكمة
ثم قمر العلم ثم شمس المعرفة قبضو نجم الحكمة
تشاهد حقائق الاشياء وبضوء قمر العلم
تشاهد عالم المعنى وبضوء شمس المعرفة
تشاهد حضرة المولى⁴¹¹

Ma'rifet-nāmeniñ 497. şaḥīfesine bağıñız

⁴⁰⁸ Külle yevmin huve fi şe'n: "O her gün yeni bir iştedir.." İktibâsta bulunulan âyetin tamamı meâlen şu şekildedir: "Göklerde ve yerde bulunanlar, (her şeyi) O'ndan isterler. O, her an yeni bir ilâhî tasarruftadır." Rahmân, 55/29.

⁴⁰⁹ Şıbgata'llāh: "Allāh'ın boyası.." İktibâsta bulunulan âyetin tamamı meâlen şu şekildedir: "Biz, Allāh'ın boyasıyla boyanmışızdır. Boyası Allāh'inkinden daha güzel olan kimdir? Biz ona ibadet edenleriz." Bakara, 2/138

⁴¹⁰ 'alleme'l-esmā: "İsimleri öğretti.." İktibâsta bulunulan âyetin tamamı şu şekildedir: "Allāh Âdem'e bütün isimleri, öğretti. Sonra onları önce meleklerle arz edip: Eğer siz sözünüzde sadık iseniz, şunların isimlerini bana bildirin, dedi." Bakara, 1/31

⁴¹¹ "Kalbin semasında doğan hikmet yıldızı, sonra ilim ayı, ondan sonra ise marifet güneşidir.

Hikmet yıldızının ışığı ile eşyaların hakikatini müşahade edersin.

İlim ayı ile mana âlemini seyredersin.

Marifet güneşinin ışığı ile Hz. Mevlâ'yı müşahade edersin."

68b

120⁴¹²

[Sersem Abdal]

6+5=11

- 1 Uyan ne yatarsın şafağ söküldü
Hep niyâzlar kabûl olur şabâhdan
Hakk'ın dîvânına cümle çekildi
Mü'minler isteğın bulur şabâhdan
- 2 Göñül pervâne-veş yandı tutuştu
'Aşkıñ kürresinde kaynadı pişti
Şeherde uyanan Hakk'a yetişti
Gâfiller uyğuda kalır şabâhdan
- 3 Kıddimiz dâl olup iki büküldü
Gözümüñ gevheri yere döküldü
Pirimiñ hayâli geldi diñledi
Derdimiñ dermânı gelir şabâhdan
- 4 Gerçi haţâ' ile 'işyânım çoktur
Kalbimde benliğın eşeri yoktur
Söyleyene bakma söyleten Hakk'dır
Kâmiller noğşanıñ bilir şabâhdan
- 5 Şabâhın hürmeti gelmez hesâba
Şerhini vaşf etsem şıgmaz kitâba
Sersem Abdal yüzün sürmüş turâba
Erler Hakk'a niyâz kılar şabâhdan

⁴¹² Özmen, İsmail, *Alevî Bektâşî Şiirleri Antolojisi*, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1998, C. 2, s. 85.

5c Sersem Abdal, Sersem Ali D.

[müfred]

Fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün

Nām-ı Aḥmed nüṣṣa-i ĩcāda bismillāhdır

Pençe-i Āl-i 'Abā 'ayniyle bir Allāh'dır

Āsumān-ı vaḥdete nūr-ı ĩmāmeyn-i güzĭn

İki ṣaḥḥ olmuş yed-i i'cāz ile bir māhdır [Nāmıḳ Kemāl]

69a

121⁴¹³**[İbrāhīm Ḥaḳḳı]**

Fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün

- 1 Dildedir dil-dār dā'im ṣanma bir dem dūr olur
Gerçi ğaflet ile andan dem-be-dem mehcūr olur
- 2 Ḥāb-ı ğafletten uyansa dil bulur dil-dārını
Cān olur ḥāzır ḥuzūr eyler gönül mesrūr olur
- 3 Cennet-i erbāb-ı dil cānān cemālin seyr eder
Ḥūr u ğilmān olmaz ol cennette nūr-ı nūr olur
- 4 İste sen dīdār-ı dil-dārı naẓar kıl gönülüne
Ḥāzret-i Mūsā gibi cān 'āşıḳ u dil Ṭūr olur
- 5 Sen kitābu'llāhsıñ ey cān sendedir cümle 'ulüm
Her ne var iki cihānda sende hem mestūr olur
- 6 Nāşır-ı Manşūr idi derdi *ene'l-Ḥaḳḳu'l-mübīn*
Söyleyen nāşırdır andan tercemān Manşūr olur
- 7 'Ārif oldur kim görür nefsin bilir **Ḥaḳḳı** hemān
Ol ki nefsin bilmedi bunda hem anda kūr olur

69b

122⁴¹⁴

[İbrāhīm Hakkı]

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Ehl-i 'aşkıñ dīdesi bīdār olur vaqt-i seher
Cān-ı ehl-i dil dolu esrār olur vakt-i seher
- 2 Ref' olur dil-dār-ı vechiñden niķābıñ vaqt-i şubh
Anı vech eyler o kim huş-yār olur vaqt-i seher
- 3 Mürde dil-ķāb içre ğāfil devlet-i bīdārdan
'Ārif-i āġāha devlet yār olur vaqt-i seher
- 4 Pertev-i hūrşīd-i veche dīlbere müştāk olan
Ehl-i hālīñ gönlü pür-envār olur vaqt-i seher
- 5 Bāb-ı ihsān-ı Hudā feth olmak isterseñ saña
Dil ķapusun beklemek hoş-kār olur vaqt-i seher
- 6 Ol ki ekl ü şurb olur şuġlū gece gündüz hemān
Uyķu lāzımdır aña bīmār olur vaqt-i seher
- 7 **Hakkı** bīdār ol seher vaķtinde tenbel olma kim
Uyumaķ insāna 'ayb ü 'ār olur vaqt-i seher

⁴¹⁴ Erzurumlu İbrahim Hakkı Dīvānı, s. 155.
7a tenbel : kâhil D.

70a

123⁴¹⁵

[Seyfi]

Mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün

- 1 Biḥamdillāh ki İslāmım delīlim Muştafâ geldi
Emīrim rehberim şāhım 'Aliyyü'l-Mürtezâ geldi
- 2 İmāmım ol kerem-kānı ben nice sevmeyem anı
Resül'ün kıretü'l-'aynı Ḥasan Ḥulku'r-Rızâ geldi
- 3 Fedâ olsun aña cānım kim oldur dīnim imānım
İki 'ālemde sulṭānım Ḥüseyn-i Kerbelâ geldi
- 4 Aña ins ü melek bende eñ ednâ bendesi bende
Cihānıñ kuṭb-ı 'ālemde 'Alī Zeyne'l-'Abâ geldi
- 5 Muḥammed Bâkır ol şāhım İmām Ca'fer durur māhım
Bulardan Mūsā-i Kāzım ki ol nūr-ı Ḥudâ geldi
- 6 Yüzüdür *kāf ve 'l-Ḳur'ān*⁴¹⁶ göründü Kā'be-i 'irfān
Cihāna rahmet-i Raḥmān 'Alī Mūsā Rızâ geldi
- 7 Taḳī şāh-ı velāyettir Naḳī nūr-ı hidāyettir
Bular maḳbūl ḥazrettir ki bize reh-nümâ geldi
- 8 İmāmım 'Askerī kıblem eşigi taşıdır Kā'bem
Yolunda cān u dil vermem baña gāyet şafâ geldi
- 9 Muḥammed Mehdī-i āḫir gele bir gün ola zāhir
O vaḳtıñ ḥāricī münkir bu dergāhdan cüdâ geldi

70b

⁴¹⁵ Seyyid Nizamoğlu Dīvānı, s. 280.

⁴¹⁶ İktibâsta bulunulan ayetin tamamı meâlen şu şekildedir: "Kaf. Şanlı Kuran'a and olsun." Kâf, 50/1.

- 10 Behey dervîş gözün aç baq cihân bunlarladır revnaq
Bulârın başdığı topraq gözüme tütüyâ geldi
- 11 Sözüñ **Seyfî** ilâhîdir kelâmım nuṭṭ-ı şâhîdir
Ḥaḫṭıkat burcu mâhîdir bu medḥiñ bî-riyâ geldi

[müfred]

Fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

‘Ârifîñ yek nazarı bir çüpa ey ṭab‘-ı selîm

Ġâfilâna Kâ‘be-i nazzâradan enfa‘dır

71a

124⁴¹⁷

[Sûzî]

Müstef‘ilün Müstef‘ilün Müstef‘ilün Müstef‘ilün

- 1 Ben lâ-mekândan gelmişim kevn ü mekânı neylerim
Ben cānānımı bulmuşum cānı cihānı neylerim
- 2 Men bezm-i Ḥaḫḫ‘a ermişim ‘aşkın meyine ḫanmışım
Men mest-i bâḫî olmuşum bu ‘aḫl-ı fānî neylerim
- 3 Men düst bâğını görmüşüm gonca gülünü dermişim
Men cān ḫoḫusun almışım gül-i reyḫānı neylerim
- 4 Bostān-ı vaḫdet gülüyüm gülşeniniñ bülbülüyüm
Maḫzar-ı sırr-ı ‘Alî’yim ḡayrı burhānı neylerim
- 5 Ḥaḫ iledir her kārımız gizlice hem bāzārımız
Ġöñüldedir ezḫārımız nuṭṭ-ı beyānı neylerim

⁴¹⁷ Dīvān-ı Sūzî-i Sivāsî, s. 242.
3c cān : cānān D.

- 6 İbrāhīmim girdim nāre Mansūr oldum çıktım dāre
Eyyūbleyin derd-i yāre düştüm bu cānı neylerim
- 7 Şattım dünyānıñ pīşesiñ terk etmişim endīşesiñ
Taşa çaldım ‘ār şīşesiñ bu nām u şānı neylerim
- 8 ‘İsā gibi terk-i diyār Mūşāleyin Tūr-ı dil-dār
Gıdāmız oldu ‘aşk-ı yār āb ile nānı neylerim
- 71b
- 9 **Sūzī**’ye geldi çün celāl ‘aşk-ı maḥbūb buldu kemāl
Murādımdır ḥüsn-i cemāl vech-i civānı neylerim

125⁴¹⁸

[Şemsī]

Fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

- 1 Ma‘nā-yı ‘ilm-i ledün ‘irfān içinde gizlidir
Şübhesiz nūr-ı Ḥudā imān içinde gizlidir
- 2 Yoğ durur varda degil yā var durur yoğta degil
Lā-mekān ol perde-i imkān içinde gizlidir
- 3 Gel berü zāhid ḥarābāt ehliñ inkār eyleme
‘Ārif-i billāh olan insān içinde gizlidir
- 4 Zulmet-i inkāra çekmiş nefsiñ ey zāhid seni
Nitekim şems ü kamer zūlmāt içinde gizlidir
- 5 **Şemsiyā** baḥr-i ḥaḳīḳat gevherīdir sözlerim
Ḳatredir şürette gör ‘ummān içinde gizlidir

72a

126⁴¹⁹

[Naḳṣī]

Mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün

- 1 Hüdâ zâhirdir ey gâfil işit kim halk durur mestür
Hilâfin añlayıp zâhid şaḳın gel olma Hâḳ'dan dūr
- 2 Seni sen şanma kim sensin bu keşret 'ayn-ı vaḥdettir
Bürünüp çâr 'unşuru yüzünden eyledi ma'mūr
- 3 Saña yetmez mi bu hüccet güneş kim doğa 'âlemde
Girer her ğurfeden pertev olur çün hâneler ma'mūr
- 4 Bu sözden bilmeyip zâhid işitip taş atarmışsın
Doğunur başına bir gün şaḳın ey gâfil ebsem tūr
- 5 Yeter bu pendiñ ey Naḳṣī alan bir kılden almıştır
Kulağın bursalar çengiñ *ene'l-Hâḳ* çağırır manşūr

[müfred]

Fâ 'ilātün fâ 'ilātün fâ 'ilün

Zât-ı Hâḳ yem cism-i âdem oldu nem

Gör nice gizli bu nem içre o yem

419

Naḳṣī Dīvânı, s. 201.
3b ma'mūr : pür-nūr D.
Divandaki gazel toplam 7 beyit.

72b

127⁴²⁰

[Naqşî]

Mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün mefâ 'ilün

- 1 Değildir kimseden aḥfâ niçin dersiñ nihândır hū
Gözüñ görmez var ey zāhid nihān sensiñ 'ayāndır hū
- 2 Güzer et cümle esmādan hüviyyet 'ālemin seyr et
Eriş sırr-ı müsem māya nazar kı gör ne kāndır hū
- 3 Demişler niceler gerçi degil hū ism-i esmādan
Velī kāvl-i meşāyihden bütün isme mekāndır hū
- 4 Ser-ā-ser cümle esmālar fenā vü ger bekā içre
Aña muḥtāc olupdur bil ki cism-i fer'a cāndır hū
- 5 Doğarsa mağribinden gün ḥalāş olduḡ da senlikten
'Urūc etmekliğe cānā semāya nerdübāndur hū
- 6 Dileḡ tut **Naqşiyā** pesdür muḥaşşal cümle eşyāya
Bu çarḡ-ı lāciverd içre ḥayāt-ı cāvidāndır hū

420

Naqşî Dīvānı, s. 255.
1a nihān sensin : nihānsın sen D.

73a

128⁴²¹

[Şıdkî]

Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

- 1 Resûl-i Ekrem'in dâ'im gönülde feyz ü hâlâtı
Eder 'âşıkları tahşîl çü nûr-ı vahdet-i zâtı
- 2 Bilirler bâ'ış-i icâd-ı 'âlem olduğu anıñ
Buyurdu haqqına *levlak*⁴²² zâhirdür(ür) rivâyâtı
- 3 Hâbîbiñ sevmek Allâh'ın hemân Allâh'ı sevmekdir
Anıñla buldu 'ârifler o hâlâtı maķâmâtı
- 4 Tûlû'-ı pertev-i zâtı ziyâ-baḡşâ-yı 'âlemdir
Nümâyân oldu tâbında velîlerde kerâmâtı
- 5 Günâhkârân ümîd eder dü 'âlemde şefâ'âtiñ
Ki va'd oldu 'uşât-ı ümmete 'âfv u 'inâyâtı
- 6 Eren esrâr-ı tevḡide gider râh-ı vişâl içre
Temennîde olup dâ'im eder Ḥaqq'a münâcâtı
- 7 O'dur memdûḡ-ı Yezdânı O'dur maḡbûb-ı Sulţânı
Anıñ evşâfidır **Şıdkî** Cenâb-ı Ḥaqq'ın âyâtı

⁴²¹ Ulaşabildiğimiz Şıdkî mahlaslı şâirlerin dîvânlarında bulunamadı.

⁴²² "Sen olmasaydın felekleri yaratmazdım." Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, C. II, s. 164. (Hadis No: 2123)

73b

129⁴²³

[Hüdâi]

Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

- 1 Kudümüñ rahmet ü zevk u şafâdır yâ Resûlallâh
Zuhûruñ derd-i 'uşşâka devâdır yâ Resûlallâh
- 2 Nebî idiñ dahı âdem dururken mâ'-i tıyn içre
İmâm-ı enbiyâ olsañ revâdır yâ Resûlallâh
- 3 Kemâl-i zümre-i kümmel seniñ nûruñla bulmuştur
Vücûduñ mazhar-ı tamm-ı Hudâ'dır yâ Resûlallâh
- 4 Seniñle erdiler zâta dahı envâr-ı lezzâta
İşiñ erbâb-ı hâcâta 'atâdır yâ Resûlallâh
- 5 **Hüdâi'**ye şefâ'at kıl eger zâhir eger bâtın
Kapuña intisâb etmiş gedâdır yâ Resûlallâh

74a

130⁴²⁴

[Vuşlatî]

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Ehl-i 'aşkı halk-ı 'âlem kendine ağıyâr görür
Haqq'a 'âşıklar ise ağıyâr içinde yâr görür
- 2 Câm-ı 'aşkı nüş eden mestâneler mesttir müdâm
Kanda baksa gayrıyı yok zât-ı Haqq'ı var görür
- 3 Bâtınında kim ki çalmıştır *ene'l-Haqq* nevetiñ
Zülf-i düstta kendini Manşûr-veş ber-dâr görür

423

Divân-ı ilahiyat s. 75

424

Dîvân-ı Vuşlatî, s. 142.

- 4 Derd-i ‘aşka dūş olanlar şanmañız keşrettedir
Bahtıgınca cümle yüzden bir yüzü tekrār görür
- 5 ‘Aşķ odu dünyā vü ‘mā-fihāya kılmaz i‘tibār
Anıñ için bunda zāhid ‘āşıkı bīmār görür
- 6 ‘Āşıkānıñ ‘aql u fikriñ dost hevāsı kaplamış
Hāķ için bu kā’inātı vāķıf-ı esrār görür
- 7 Her kimin ki rāh-ı Hāķ’da derd-i ‘aşķ sermāyesi
Bir nazarla zevķ u dilden yārini her bār görür
- 8 Bir güneş doğmuş dolanmaz cān ilinden dā’imā
Vuşlatā āgāh olanlar vaħdet-i dīdār görür

74b

131⁴²⁵

[Müştak]

Fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

- 1 Hāķķ’ı bilmekdir ‘azīzim hāķķ-ı eşyādan ğaraż
Anı görmekdir gözüm seyr ü temāşādan ğaraż
- 2 *Küntü kenziñ*⁴²⁶ ma‘nāsın fehm eyle ol gevher-şinās
‘Ārif-i billāh olmaķtır bu ma‘nādan ğaraż
- 3 ‘Alleme’l-esmā⁴²⁷ rumūzu ola mevrūş-ı peder
Vaşlı esrār-ı müsemmedır o esmādan ğaraż

⁴²⁵ Dîvân-ı Müştak Baba, s. 39.

⁴²⁶ Ben gizli bir hazîne idim. Bilinmeye muhabbet ettim, bilineyim diye mahlûkatı yarattım.” Aclûnî, *Keşfü’l-Hafâ*, C. II, s. 132. (Hadis No: 2016)

⁴²⁷ ‘alleme’l-esmā: “İsimleri öğretti..” İktibâsta bulunulan âyetin tamamı şu şekildedir: “Allâh Âdem’e bütün isimleri, öğretti. Sonra onları önce meleklerle arz edip: Eğer siz sözünüzde sadık iseniz, şunların isimlerini bana bildirin, dedi.” Bakara, 1/31.

- 4 Sen ḥalīfe zāde-i ḥaḳsīñ mükerrermsīñ göñül
 Ādem ol kim āдемиyyettir müsemmeden ğaraż
- 5 Sebze-i bāğ-ı İrem sensiz olur bāğ-ı ḳadem
 Sensin ey kân-ı kerem firdevs-i cennetten ğaraż
- 6 Ḥamr-ı emr-i *len terānī*⁴²⁸ eyledi Mūsā'yı ğaraż
 Ṭūr-ı cismi maḥvdır nūr-ı tecellādan ğaraż
- 7 *Küllü şey'in hālikun Müştāḳ illā vechehū*⁴²⁹
 Budur ancak zıkr ü fikr-i lā vü illādan ğaraż

75a

132⁴³⁰

[Ḥalīl]

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

- 1 Her nefesde zıkr-i Ḥaḳ tevfiḳ-i Raḥmāndır bize
 Ayet-i zıkrān keşirā⁴³¹ emr-i Ḳur'ān'dır bize
- 2 Her 'ibādet kim bulunur zıkr ü tesbīḥ-i Ḥudā
 Zıkr-i Ḥaḳ'dır cümlesi hep ḥükm-i Furḳān'dır bize
- 3 Zıkr-i Mevlā-yı Celīlī ḳayd ü ḥaşr etmek neden

⁴²⁸ len terānī: “Sen beni göremezsin...” İktibāsta bulunulan ayetin tamamı meālen şu şekildedir: “Musa tayin ettiğimiz vakitte (Tūr'a) gelip de Rabbi onunla konuşunca «Rabbim! Bana (kendini) göster; seni göreyim!» dedi. (Rabbi): «Sen beni asla göremezsin. Fakat şu dağa bak, eğer o yerinde durabilirse sen de beni göreceksin!» buyurdu. Rabbi o dağa tecelli edince onu paramparça etti, Musa da baygın düştü. Ayılınca dedi ki: Seni noksan sıfatlardan tenzih ederim, sana tevbe ettim. Ben inananların ilkiyim.” A'râf, 7/143.

⁴²⁹ Küllü şey'in hālikun illā vechehū: “O'nun zâtından başka her şey helāk olacaktır.” İktibāsta bulunulan ayetin tamamı meālen şu şekildedir: “Sen Allāh ile beraber başka bir ilāha ibadet etme. O'ndan başka hiçbir ilāh yoktur. O'nun zatından başka her şey yok olacaktır. Hüküm yalnızca O'nundur ve kesinlikle O'na döndürüleceksiniz.” Kasas, 28/88.

⁴³⁰ Şiirin Hoca Halil Ağa'ya ait olduğunu tespit ettik. Lakin dîvân ve herhangi bir çalışmada kaynak gösterebileceğimiz bir veriye ulaşamadık.

⁴³¹ zıkrān keşirā: “Çok çok an (zikret)..” İktibāsta bulunulan ayetin tamamı meālen şu şekildedir: “Ey iman edenler! Allāh'ı çokça zikredin.” Ahzâb, 33/41.

Her nefesde zıkr-i albi rh-ı erkndır bize

4 Zıkr-i inkr eyler imiş mnker-i Őeytnı gr
İns ü cinden bulunur ba hangi Őeytndır bize

5 n Hbıbu'llh buyurdu zıkr-i efdaldır deyu
Her kelmı ol Hbıb'ın 'ayn-ı brhndır bize

6 Enbiylar serverinin avl ü fi'line bugn
İktid v ittib hem dn ü imndır bize

7 Nr-ı m-zg'al-bařar⁴³² sultnının 'aşıqları
Sine szn dide giryn cmle ihvndır bize

8 Burc-ı Amed maqla'ından doğdu envr-ı Őuhd
Semme vechu'llh⁴³³ cihetsiz zev-ı vicdndır bize

75b

9 İsm-i ztın devresinden sk-i bk hemn
şunduğunca hmr-ı 'aş hl-i sekrndır bize

10 Cum'a-i 'uşşqa cn attıqa 'aşıqlar mdm
Hem mel'ik hem hlyık cmle hyrndır bize

11 Mekteb-i 'irfna gel al zev-ı 'irfndan seba
Vech-i dil-dr ır'at ders-i 'irfndır bize

12 Enfs-i fqa ba hep nr-ı vaħdet mncel

⁴³² m-zga'l başar: "Gz kaymadı.." İktibsta bulunulan ayetin tamamı melen şu Şekildedir: "Gz (grdğnden) şaşmadı ve (onu) aşmadı." Necm, 53/17.

⁴³³ Semme vechu'llh: "Allh'ın yz (ztı) oradadır.." İktibsta bulunulan yetin tamamı melen şu Şekildedir: "Doğu da Allh'ındır batı da. Nereye dnerseniz Allh'ın yz (ztı) oradadır. şphesiz Allh'(ın rahmeti ve nimeti) geniştir, O her Şeyi bilendir." Bakara, 2/115.

Süre-i nürdan münevver 'ilm ü ikândır bize

13 'Aşıkânıñdır cemâl-i Kâ'be'siñ etmek tavâf
Hacc-ı ekber bil bu hacdır cân-ı kurbândır bize

14 Nür-ı vahdet doğdu keşret tal'atı etti harâr
Hamdü lillâh şükrü lillâh şad hezârândır bize

15 Cem'u cemde cem' ile cem'ul-cem'e ettiñ 'urüc
Küll-i yevm şân-ı ru'yet keşf-i iz'ândır bize

16 Taḥdīs-i ni'met biter in'âm-ı Haḳ bitmez **Halil**
Ol melâmetle nihân kim ısr-i pîrândır bize

76a

133⁴³⁴

[Kâmil]

Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

1 Bir maḥabbettir cihânda 'aşḳ u sevdâdan ğaraḳ
Ḥubb-ı zâtı faḫr-ı 'âlemdir bu dünyâdan ğaraḳ

2 Kendini işbât için ḫalk eyledi Allâh âdemi
Münkiri ihlâk içindir Nüh-ı tûfândan ğaraḳ

3 Mekteb-i 'aşḳ-ı ḫaḳîkîde bulup bir mürşidi
*Men 'aref*⁴³⁵ taḫşîl eylemektir bu 'irfândan ğaraḳ

⁴³⁴ Kâmil Dîvânı, s. 167

⁴³⁵ " Kendini bilen Rabbini bilir." İsmail b. Muhammed, Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ ve Mûzîlî'l-İlbâs amme's- tehera mine'l-Ehâdîsi alâ Elsineti'n-nâs*, Mektebetü'l-Kudsî, Beyrut, 1351, C. II, s. 262. (Hadis No: 2532)

- 4 *Fezkürünî ezkürküm*⁴³⁶ sırrı ola âşikâr
Ol vaķit ma'lûm olurdu 'arş-ı Raĥmân'dan ġaraz
- 5 Nûr-ı tevhîd ile maĥv olsun vücûduñ **Kâmilâ**
Âşikâr olsun vücûdda nefy ü işbâttan ġaraz

76b

134⁴³⁷

[Şevķî]

Mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün

- 1 Egerçi şûretâ 'âlemden olmuştur beşer peydâ
Velî taĥķîkte insândan olur cümle şuver peydâ
- 2 Buṭün ile zuhûr cem'ine câmi' âdemi gör kim
Ne maẓhardır bu maẓhardan olur dürlü hüner peydâ
- 3 Kemâl-i şun'una baķ şâni'in şun'undan al 'ibret
Çekirdekden şecer eyler şecerden de şemer peydâ
- 4 Celâline cemâline cemâline celâline
Sefer ettikçe 'âlemiñ olur şâm u seher peydâ
- 5 Naşıl 'aķl-ı beşer mât olmasın ey **Şevķî** bundan kim
Olur mâder pederden hem de mâderden peder peydâ

⁴³⁶ Fezkürünî ezkürküm: "Beni anın ki ben de sizi anayım.." İktibâsta bulunulan âyetin tamamı meâlen şu şekildedir: Öyleyse yalnız beni anın ki ben de sizi anayım. Bana şükredin, sakın nankörlük etmeyin." Bakara, 2/152.

⁴³⁷ Turgut Koca, *Şevķî Hayatı ve Şiirleri*, Çınar Matbaası, İstanbul, 1967, s. 23.

77a

135⁴³⁸

[Şevkî]

Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün

- 1 Ne 'aynıyım ne ğayrıyım Hudâ'nın yâ nesiyim ben
Baña bildir bugün ey hâce-i dānā nesiyim ben
- 2 Diyen *ervāhiküm eşbāhiküm* rumūzunu kimdir
Kulak ver bu kelāma bağ a Mevlānā nesiyim ben
- 3 Tutar elim görür gözüm yürür pāyem olursa ol
Ne hācet ğayrı ta'rīf eyleyen saña nesiyim ben
- 4 Cihān emvāc-ı deryāyı hüviyyet olduĝuñ bildiñ
Eger deryā sükūnet eylese peydā nesiyim ben
- 5 O yüzden bilerek eyler su'ālī Şevkî bu yüzden
Görürseñ ketm eder bilmez imiş güyā nesiyim ben

77b

136⁴³⁹

[Şevkî]

*Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün**Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün*

- 1 Āyet-i heftiñ nüzülü gör kimin şānındadır
Oĝu insāniñ yazılmış vech-i pīşānındadır
- 2 Sırr-ı esrār-ı ħurūfî bilmeyen ādem deĝil

⁴³⁸ Turgut Koca, *Şevkî Hayatı ve Şiirleri*, Çınar Matbaası, İstanbul, 1967, s. 61.
3a elim : destim D.

3a gözüm : çeşmim D.

⁴³⁹ Turgut Koca, *Şevkî Hayatı Eserleri*, s. 64. Mecmûamızda bulunan şiirin eserdeki şiir ile sadece ilk iki beyti aynıdır. Üç, dört ve beşinci beyitler mecmûamızdaki beyitlerden farklıdır. Bu beyitler, Şevkî'nin diğer şiirlerinin arasında da bulunmamaktadır. Gazel'in diğer beyitleri için bkz. Koca, a.g.e., s.64.

- Ādemin kadr ü kemāli ‘ilm ü ‘irfānındadır
 3 ‘Aceb seyr ettim Allāh’ı dise bir kez ḥaṭā mıdır
 Aña tecdīd-i īmān iktizā-i muḳtezā mıdır
- 4 *Hüve’l-evvel hüve’l-āḥir*⁴⁴⁰ daḥı *Bāṭın*’dır *lā rayb*
 Hüve elifle zāhir olduḡuñ inkār revā mıdır
- 5 Cenāb-ı Ḥazret-i Ḥaḳḳ’ı deme yoḡtur gören bunda
 İŝit ol *men raāni*⁴⁴¹ kim Resūl-i Ḥaḳ kelāmıdır
- 6 Varıp *fe-eynemā*⁴⁴² dersin oḡu bir ehl-i kāmilden
 Saña zāhir mi bildirsin Ḥudā’yı yā ḥafā mıdır
- 7 Seniñ-çün dü cihānda bir selāmet yolu yoḡ ancak
 Der-i mürşide var ‘uŝŝāḳıñ ol dārü’s-selāmıdır
- 8 Şıfāt u zātı bir edip biraḳ menfī gel işbāta
Ene’l-Ḥaḳ dārına berdār olanıñ bu maḳāmıdır
- 9 Fütür eyler demişler **Şevḳī** kim tır-i melāmetten
 Aña karşı gerip sīne o bir merd-i melāmettir

⁴⁴⁰ Hüve’l-evvel hüve’l-āḥir: “O ilktir, O sondur..” İktibâsta bulunulan âyetin tamamı meâlen şu şekildedir: “O, ilk ve sondur. Zâhir ve Bâtin’dır. O, her şeyi hakkıyla bilendir.” Hadîd, 57/3.

⁴⁴¹ “Kim (rüyasında) beni görürse şüphesiz gerçekten görmüştür.” Buhârî, Ta’bîr, 10.

⁴⁴² fe-eynemâ: “Nereye..” İktibâsta bulunulan âyetin tamamı meâlen şu şekildedir: “Doḡu da Allâh’ındır batı da. Nereye dönerseniz Allâh’ın yüzü (zâtı) oradadır. Şüphesiz Allâh’(ın rahmeti ve nimeti) geniştir, O her şeyi bilendir.” Bakara, 2/115.

78a

137⁴⁴³

[Muhyî]

Fâ'îlâtün fâ'îlâtün fâ'îlâtün fâ'îlün

- 1 *Küntü kenziñ*⁴⁴⁴ ser-te-ser sırr-ı nihâni sendedir
Lî me'allâh'ın⁴⁴⁵ rumûzı hem 'ayânı sendedir
- 2 Sen seni bildiñ ise bildiñ nedir cümle cihân
Zâhir ü Bâtin kamu 'aşkıñ beyânı sendedir
- 3 Seniñ için devr eder bu kâ'inât leyl ü nehâr
On sekiz biñ 'âlemiñ muṭlaḳ nişânı sendedir
- 4 Zâhidâ gitme yabâna iste bul sende seni
Nüşa-i Ḥaḳḳ'ıñ bugün cümle me'ânı sendedir
- 5 Sen seni bil ger dilerseñ âdem-i ma'nâyı sen
Cümle 'ilmin **Muhyî**'yâ sırr-ı 'ayânı sendedir

⁴⁴³ Ulaşabildiğimiz Muhyî mahlaslı şâirlerin dîvânlarında bulunamadı.

⁴⁴⁴ Ben gizli bir hazîne idim. Bilinmeye muhabbet ettim, bilineyim diye mahlûkatı yarattım." Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, C. II, s. 132. (Hadis No: 2016)

⁴⁴⁵ "Benim Allâh ile öyle anlarım olur ki, ne mukarreb melekler ne de bir nebi o yakınlığı elde etmiştir." Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, C. II, s. 173-174. (Hadis No: 2159)

78b

138⁴⁴⁶

[Murād]

Fe 'ilâtün fe 'ilâtün fe 'ilâtün fe 'ilün

- 1 Vāhidüz 'arşa-i vahdette bugün çālāküz
Her cihetten geçübün vāhid olup bī-bāküz
- 2 Nāzır-ı āyīne-i levḥ-i ḥaḳāyık oluben
Ehl-i dānişdenüz 'ilmile 'aceb derrāküz
- 3 İkilikte n'iderüz vāhid-i mutlak çü bizüz
Varlığı çün bizüz āfāka gelen idrāküz
- 4 *Limeni 'l-mülk* okuruz 'āleme her rüz ile şeb
Hālik-i gül çü biziz cümle helekden pāküz
- 5 Olmasak olmazıdı cümle cihān u mā-fihā
Ey **Murādī** yine sırr-ı ḥikem-i levlāküz

79a

139⁴⁴⁷

[Mışrī]

Fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilâtün fâ 'ilün

- 1 Ol menem kim vākıf-ı esrār-ı 'ilm-i ādemim
Kāşif-i genc-i ḥaḳīkat hem ḥayāt-ı 'ālemim
- 2 Bende maḥfī oldu ḡaybu'l-ḡaybıñ esrārı hemīn
Bendedir sırr-ı emānet aña kenz-i mübhemim

⁴⁴⁶ Şiir Sultan Üçüncü Murad'a aittir. Ahmed Kırkkılıç'ın, çeşitli kütüphanelerde bulunan III. Murad'a ait müstakil divanlardan seçmeler yaparak neşretmiş olduğu tezinde bu şiir bulunmamaktadır. Bağdatlı Rûhî'nin şiire yapmış olduğu tahmis ile bu şiirin III. Murad'a ait olduğunu tespit ettik. Coşkun Ak, *Bağdatlı Rûhî Dīvânı, Karşılaştırmalı Metin*, Uludağ Üniversitesi Yayınları, 2001, s. 299.

⁴⁴⁷ Niyāzî Mışrî Dīvân-ı İlähiyyât, s. 925

- 3 Ben cemāl-i yārı cümle şeyde zāhir görmüşüm
Bu merāyāya anıñçün baqtığımca hürremim
- 4 Cümle mevcūdātı verdim ben vücūd-ı vāhıde
Zāt u esmā vü şıfātıñ ile hālā yek demim
- 5 Yerde gökde her ne ki var bağıdır başı baña
Āşikāra vü nihāna ben tılısm-ı a‘zamım
- 6 Ben o **Mısrı**’yim vücūdum Mısrına şāh olmuşum
Hādişim gerçi velī ma‘nīde sırr-ı aqdemim

79b

140⁴⁴⁸

[Hāşim]

Fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

- 1 Maşrıq-ı şems-i nübüvvettir Muḥammed Muştafā
Maṭla‘-ı mäh-ı velāyettir ‘Aliyyü’l-Mürtezā
- 2 Şem‘-i mihrāb-ı imāmettir Ḥasan sırr-ı velī
Nūr-ı mişbāḥ-ı şehādetdir Ḥüseyn-i Kerbelā
- 3 Ğavş-ı ‘ālem-zāde-i mazlūm-ı deşt-i Kerbelā
Ol ‘Alī Zeyn’el-‘abā kim maḥzen-i cūd u ‘atā
- 4 Bākır u Ca‘fer’dir el-Ḥaḫ menba‘ı luṭf u kerem
Hem İmām Mūsā-i Kāzım şu‘le-i Tūr-ı cilā
- 5 Hem Rızā ol vāriş-i ‘ilm-i Nebiyyi **Hāşimī**
Hem Taḫī’dir hem Naḫī’dir her ikisi nūr ziyā

6 Muḳtedā-yı etḳıyā vü aşfiyâdır ‘Askerî
Meḥdî-i şâhib-zamândır Hādî-i rāh-ı hüdâ

7 Rûz u şeb giryân u nālân-ı ümîd-vârım emân
Bâb-ı heşt-i çârdan etme beni yâ Rab cüdâ

80a

141⁴⁴⁹

[Şemsî]

Fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

1 Vâşıl olmaz kimse Hâḳḳ’a cümleden dūr olmadan
Kenz açılmaz şol gönülden tâ ki pür-nūr olmadan

2 Sür çıkar ğayrı gönülden tâ tecellî kıla ‘aşḳ
Pâdişâh ḳonmaz sarāya ḥâne ma‘mūr olmadan

3 Hâḳ cemâlin Kâ‘besini ḳıldı ‘âşḳlar tavâf
Yerde Kâ‘be gökyüzünde beyt-i ma‘mūr olmadan

4 Maḥv olanlarıñ kelâmı ğayrıdan gelmez velî
Pes *ene’l-Hâḳ* nice söyler kişi Manşūr olmadan

5 *Mütü ḳable en temütü*⁴⁵⁰ sırrına maḫhar olan
Hâşr ü neşri bunda gördü nefḫa-i şūr olmadan

6 Mest olan mestâne geldi tâ ezelden tâ ebed
İçdiler ‘aşḳıñ şerâbın âb-ı engür olmadan

7 Bir ‘acâyib derde düşmüş velî Hâḳ **Şemsî** müdâm
Hâḳḳ’a maḳbûl olmak ister ḫalka menfūr olmadan

⁴⁴⁹ Şemseddin Sivâsî Dîvânı, s. 250

4a maḥv : mest D.

⁴⁵⁰ “Ölmeden önce ölünüz.” Aclûnî, *Keşfü’l-Hafâ*, C. II, s. 291. (Hadis No: 2669)

80b

142⁴⁵¹

[Şevkî]

Fe'îlâtün fe'îlâtün fe'îlâtün fe'îlün

- 1 Şimdi bildim a gönül sevdiğim Allâh nem imiş
Baña bu cân u tenimden de meger aqdem imiş
- 2 Göremez çeşm-i beşer vechini derlerse derim
Ġayrı nâ-maḥrem ise bendesine maḥrem imiş
- 3 Rû-be-rû yâr ile gel(in)dikde gözüm yaşı aqar
Dilerim aqmasın ammâ ki bu ḥâl mübrem imiş
- 4 Güneşe nâzır olan dökmemek eşkin olamaz
'Āşıkıñ anıñ için dîdeleri pür-nem imiş
- 5 'Ālemiñ her biri bir mazḥar-ı Ḥaḳ'dır ammâ
Mazḥar-ı tâmm-ı ilâh Şevkî hemân âdem imiş

81a

143⁴⁵²

[Aḥmed]

Ḳaygusuz

Mef'ûlü Mefâ'îlün Mef'ûlü Mefâ'îlün

- 1 Ey tâlib olan 'âşık seyr etmege cânânı
Diḳḳatle temâşâ kıll her gördüğün insânı
- 2 Āyîne-i sübhânî çün şüret-i insândır
Bu âyîneye gel baḳ gör anda o sultânı
- 3 Dîdâr-ı temâşâsın men' eyler imiş münker

⁴⁵¹ Turgut Koca, *Şevki Hayatı Şiirleri*, s. 74.

⁴⁵² Sârbân Aḥmed Dîvânı, s. 247
2a şüret-i insândır : şüret-i Raḥmân'dır D.

Kör gözleriniñ yoktur nūru göremez anı

4 Ben hātem-i la‘līnden bir zerre haber duysam
Bir hābbeye almazdım şad mülk-i Süleymān’ı

5 Sen şems-i dilārādan hiç ketm-i haber olmaz
Huffāş gözü görmez hūrşīd-i dırāhşānı

6 Esrār-ı sözün **Ahmed** keşf eyleme nādāna
Hayvāna muhal görme ser-çeşme-i hayvānı

81b

144⁴⁵³

[Ġaybī]

7+7

1 Tāc ma‘rifet tācıdır şanma ğayrı tāc ola
Taqlīd ile toķ olan ma‘rifette aç ola

2 Düşe düşüp aldanma kendiñ hayrete şalma
Senden özge ne vardır ta‘bīre muhtāc ola

3 Saña ‘ālem görünen haķīkatte Allāh’dır
Allāh birdir vallāhi şanma ki birkaç ola

4 Bir ağaçtır bu ‘ālem meyvesi olmuş ādem
Meyvedir maķşūd olan şanma ki ağaç ola

5 Bu ādem meyvesiniñ çekirdeği sözüñdür
Sözsüz bu ādem ‘ālem bir anda tārāc ola

- 6 Bu sözlerin me'ālī kişi kendin bilmektir
Kendi kendin bilene haqıkat mi'rāc ola
- 7 Haq denilen özündür özündeki sözündür
Ġaybī özün bilene rubūbiyyet tāc ola

82a

145⁴⁵⁴

[Abdal Mūsā]

6+5

- 1 Şabāhın seherinde niyāza vardım
Dağlar Haq Muhammed 'Alī çağırır
Ötme bülbül ötme bağrım yanıktır
Güller Haq Muhammed 'Alī çağırır
- 2 Vird verilmiş gökde uçan kuşlara
Bağmaz mısıñ gözden akan yaşlara
Şular yüzün sürer taştan taşlara
Şular Haq Muhammed 'Alī çağırır
- 3 **Abdāl Mūsā** gerçek çoktur 'āşıkın
'Āşık olanlarıñ yandır ışığın
Şāh Hasan Şāh Hüseyin şallar beşigin
Şallar Haq Muhammed 'Alī çağırır

⁴⁵⁴ Özmen, a.g.e., C. II, s. 208'de Pir Sultan Abdal mahlası ile yazılan şiirle büyük benzerlik göstermektedir.

82b

146⁴⁵⁵
[‘Arşî]

Mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün mefâ ‘ilün

- 1 Kelâm-ı zât idim *kün*⁴⁵⁶ emri irād olmadın evvel
Bu hāk ü bād u āb u āteş icād olmadın evvel
- 2 Gezerdim üç yüz altmış menzili gün gibi şeb-tā-rüz
Bu eflāk-i zümürüd-fām-ı bünyād olmadın evvel
- 3 Baña bildirmiş idi sırr-ı esmānın beyānın hep
Melā’ik zümresine ādem üstād olmadın evvel
- 4 Yedi çille çıkardım Kehf’den aşhāb-ı Kehf ile
Doğuz a’ dādı üç yüz üzre müzdād olmadın evvel
- 5 Vücūduñ hüllesiñ yapmıştı ‘aşkıñ şad tınāb içre
Kelīmu’llāh’a arz-ı kıdsī mī’ād olmadın evvel
- 6 Añılmışım hezārān-nām ile dergāh-ı Mevlā’da
Cihānda her kişi bir ad ile yād olmadın evvel
- 7 Beķā-yı zāt ile olmuştu memlū ‘Arşiyā gönlüm
Ten-i hālī fenā mülkinde ber-bād olmadın evvel

⁴⁵⁵ Arşî Dīvām s. 251.

⁴⁵⁶ kün: “Ol!..” İktibâsta bulunulan âyetin tamamı meâlen şu şekildedir: “Bir şeyi dilediği zaman, O’nun emri o şeye ancak “Ol!” demektir. O da hemen olur.” Yasin, 36/82.

83a

147⁴⁵⁷

[Pîr Sulţān Abdāl]

6+5

- 1 Hū diyelim gerçeklerin demine
Gerçeklerin demi nūrdan şayılır
On iki imām kaţārına düzülen
Muhammed ‘Alī’ye yārdan şayılır
- 2 İhlāş ile gelen bu yoldan dönmez
Dost olan dostunda ikilik bilmez
Eri Haq görmeyen Haqq’ı da görmez
Gözü bakar ammā körden şayılır
- 3 Üç gün imiş şu dünyānıñ şafāsı
Şafāsından artık imiş cefāsı
Gerçek erenlerin nuţq u nefesi
Biri kırktır kırkı birden şayılır
- 4 Gerçek ‘āşık menziline durursa
Çerāğ gibi yanıp yağı erirse
Eksikliğin kendisinde görürse
O da erdir gerçek erden şayılır
- 5 **Pîr Sulţān Abdāl** Bağdād’ dır vaţan
İkilikden geçip birliğe yeten
Erenler yola kıl ü kāl kıtan
Yoluñ dikendir hārdan şayılır

[Hilmî]

Ḳasīde der na‘t-ı Resūl ‘aleyhi’s-selām*Fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün*

- 1 Ey vücūduñ âfītābı çarḥ-ı mīnā zīveri
Şeb-çerāğ-ı ‘ālem-ārādır cemālīñ enveri
- 2 Şānīnā *levlāke levlāk*⁴⁵⁹ oldu nāzil vahy ile
Sensiñ ol Sulṭān-ı Kevneyn-i risālet serveri
- 3 Sen şefī‘u’l-müzniḃīnsin *rahmeten li’l-‘ālemīn*⁴⁶⁰
Ṭabl-ı cūd-ı luṭfunuñ olmuş melā’ik mehteri
- 4 Rīşte-i gīsū-yı sūnbül būyunu şem eyleyen
Ḳoḳlamazdı ṭıyb için bir daḥı üd u anberi
- 5 Ol ḳadar ḥāşşiyet-i feyz u şafā var anda kim
La‘l-i nāḃīñ nūş edenler ḳāle almaz kevşeri
- 6 Çeşme-i feyz-i na‘īminden içen *mā’en ṭahūr*⁴⁶¹
‘İlm ü ‘irfān ile memlūdur fu‘ād-ı sāğarı
- 7 Nūr-ı Ḥaḳ’dır ḥilḳatiñ sen kim Ḥabību’llāhsın
Nice ‘āşıḳ olmasın dīdārına ins ü peri

⁴⁵⁸ Mehmet Ali Hilmi Dede Baba Dīvānı, s. 391-396.

⁴⁵⁹ “Sen olmasaydın felekleri yaratmazdım.” Aclūnî, *Keşfü’l-Hafā*, C. II, s. 164. (Hadis No: 2123)

⁴⁶⁰ rahmeten li’l-‘ālemīn: “Âlemlere rahmet..” İktibâsta bulunulan âyetin tamamı meâlen şu şekildedir: “Seni ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik.” Enbiyâ, 21/107.

⁴⁶¹ māen ṭahūr: “Temiz bir su..” İktibâsta bulunulan âyetin tamamı meâlen şu şekildedir: “Ölü toprağı canlandırılmı, yarattıklarımızdan birçok hayvanları ve insanları sulayalım diye gökten tertemiz bir su indirdik.” Furkan, 25/48.

- 84a
- 8 Yā Resūlallāh senin ta‘dāda gelmez ‘aşığın
‘Aşkıñ ile dolmuş āfāk-ı cihānıñ her yeri
- 9 Sen imām-ı enbiyā vü evliyāsın şübhesiz
Ümmet etmiş saña Mevlā cümleten peygamberi
- 10 Hātem-i hatm-i risālet saña erdi vahy ile
Sensiñ ol hākān-ı zī-şān-ı Rusūl dād-āveri
- 11 Āsitān-ı bāb-ı ihsānında cem‘ olmuş hemīn
Bir gedādır pādişāhān-ı cihānıñ her biri
- 12 Nūr-ı Qur‘ān ile fer verdiñ cihāna ser-te-ser
Eylediñ insānları küfr ü cehāletten beri
- 13 Cüş edince kā’inātı ğarğa-i rahmet eder
Ebr-i luṭf u himmetiñ bir қatresi baḫr ü beri
- 14 Mu‘cizātıñ қudreti ‘ākılları ḫayrān eder
Yek nazarda eyledi şaққu‘l-қamer engüşteri
- 15 Öyle bir iksīr-i a‘zamdır aña cānlar fedā
Rūşen etmiş hāk-i pāyiñ kuḫli çeşm-i ḫāveri
- 84b
- 16 Yā Resūlallāh ğubār-ı pāyine olmaz bahā
Olsa da nūh қubbe-i eflāk memlū cevheri
- 17 Ey vücūd-ı nūr-ı Hāқ v‘ey maḫrem-i *Rabbü‘l-felāk*
Dāver-i vālā-nesaқ her dü cihānıñ bühteri
- 18 Da‘vet etti Hāқ seni ancaқ ḫarīm-i vaşlına

*Lī me ‘allāhīde*⁴⁶² *olduñ kā’inātiñ mefharı*

- 19 Maḥrem-i ḥalvet-serāy-ı Kibriyā olduḡ da hem
Kābe kavseyñ ‘e⁴⁶³ erişti pāye-i bālā-teri
- 20 Tarfetü’l-‘ayn içre erdiñ bezm-i *ev ednāya* sen
Oldu mi’rāciñ mübārek giydiñ ‘ālī efseri
- 21 Ey kerīm-i pür-himem v’ey ḥāriş-i ḥayru’l-ümem
Şāhib-i vālā-yı ‘ilm şāri‘leriñ ser-defteri
- 22 Kim mu‘ādildir feşāḥatte belāḡatte saña
Her ‘ulūmuñ kenzi sensiñ nūr-ı Qur’ān gevheri
- 23 Sen ḥaṭīb-i vaḥy-i tenzīl-i ilāhisiñ Şehā
Eylediñ nūr-ı vücūduñla müzeyyen minberi
- 85a 24 Teng olur bu ḥāk-dān-ı ‘arşā-i ālem aña
Etmeḡe luṭfuñ Burāk’ı bir nefes cevlan-geri
- 25 Vaşfiñ idrāk edebilmezler şabāḥ-ı ḥaşre dek
Bir araya gelse dünyāniñ bütün dāniş-veri
- 26 Ḥaḡ bilir ancak anı ‘ilm-i beşer fehmedemez
‘Aḡla şıḡmaz cevher-i zātīñ taşavvurdan beri
- 27 Aḡmed-i Maḡmūd Ebe’l-Ḳāsım Ḥabīb-i Kibriyā
Enbiyā vü evliyāniñ ser-firāzı serveri

⁴⁶² “ Benim Allāh ile öyle anlarım olur ki, ne mukarreb melekler ne de bir nebi o yakınlığı elde etmiştir.” Aclûnî, *Keşfü’l-Hafâ*, C. II, s. 173-174. (Hadis No: 2159)

⁴⁶³ “İki yay uzunluğu kadar.” İktibâs yapılan âyetin tamamı meâlen şu şekildedir: “Aradaki mesafe; (üst üste getirilen) iki yay kadar, hatta daha yakın oldu.” Necm, 53/9.

85b

- 28 Küfr ü şirki ref' edip tevhîdi i'lân eylediñ
Sen tıyurduñ minber üzre halka Allâh Ekber'i
- 29 Şöyle bir cüz'-i zamân içre vücūd-ı nâsdan
Maıv kıldıñ hâl-i küfrü ebruvânıñ hañçeri
- 30 Feth ü nuşrette sehâvette şecâ'atte saña
Hağ mu'âdil eylemiş Şâh-ı Velâyet şaf-deri
- 31 Şîr-i Hağ'dır şâkı-i kevşer 'Aliyyü'l-Mürtezâ
Çekdi şiddetle kopardı tâ ki bâb-ı Hayderi
- 32 Gazve-i Handek'de kıldı Zü'l-fiğâr'ın tecrübe
Düştü hâke bir uruşta 'Amr 'Abdüd'un seri
- 33 Zü'l-fiğâr'ın darbına karşı siper kâr eylemez
Düşmeniñ kat kat giyinse zırh-ı Tîmür miğferi
- 34 Lât u 'Uzzâ'dan kılıp tahtîr-i Beytullâh'ı hem
Çekdi bâm-ı Kâ'be'den kırdı bütân-ı Âzeri
- 35 Leşker-i küffâra her bir cümlesi emvâc-ı yemm
'Asker-i İslâm'ın oldu şîr-i Hağ ser-'askeri
- 36 Dâder ettiñ hem vaşî kıldı o zâtı kendine
Emr edip tâ ümmet-i aşhâba hubb-i Hayder'i
- 37 Çâr-ı yâriñdir seniñ kim eylediñ ehl-i Kisâ
Mürtezâ vü Fâtıma Şebbîr ile hem Şübber'i
- 38 Ey Resül-i Müctebâ maıhbüb-ı Rabb-i Zü'l-'atâ
Olmayan mü'min saña ka'r-ı cehennemdir yeri

- 86a 39 Hān-gāh-ı zātını ins ü melek eyler tavāf
Cümle maḥlūḳāt olup dīdārınıñ sevdā-geri
- 40 İstemezler sündüs-i Firdevs-i A'lā olsa da
Hāk-i dergāhıñ olupdur ehl-i 'aşkıñ pisteri
- 41 Vaḳt-i vüştādır şalāt-ı farza eyle iḳtidā
Ḳıl münācāt u du'ā geldi niyāzıñ demleri
- 42 Yā Resūlallāh seniñ müştāḳım leyl ü nehār
'Afv edip cürmüm bağışla eyle luṭfuñ mazharı
- 43 Na't-ı pākiñ zıkr eder **Hilmī Dede** şubḥ u mesā
Olmuş ihlāş ile Āl-i Ehl-i beytiñ çākeri
- 44 Ḥamdü lillāh bende-i Āl-i 'Abāyım şıdḳ ile
Cān fedā-yı Kerbelā'yım ol Şeh'in fermān-beri
- 45 Āl ü evlādına olsun şad şalāt ü şad selām
Āsumān-ı ḳudretiñ bunlar oluptur aḥteri
- 46 Olmaya zürriyyetinden bir zamān ḥalī cihān
Şöyle-kim şābır ola bu kā'inātiñ bihteri

SONUÇ

Üzerinde çalıştığımız *Mecma'-ı Gevher-i Esrâr* isimli mecmûa 1913 yılında Muğla'nın Ula ilçesinde yazılmıştır. İçerisinde çoğunlukla Bektâşî şâirlerin şiirlerinin bulunduğu mecmûanın derleyeni belli değildir. Mecmûa içerisinde şiiri bulunan 41 şâirden, en çok Hilmî mahlaslı Mehmed Ali Hilmi Dedebaba'nın şiiri bulunmaktadır. 1907 yılında vefat eden Mehmet Ali Hilmi Dedebaba'nın derleyenle aynı yıllarda yaşamış olması ve mecmûada en çok kendisine yer verilmesi, mecmûayı derleyen mürettibin Hilmi Dedebaba'nın müridi olabileceğini aklımıza getirmektedir. Yazısından ve derlediği şiirlerden anladığımız kadarıyla iyi bir eğitim alan mürettib, şâir kişiliği ve şiir zevki ile ön plana çıkmaktadır.

Çalışmamızda, yakın tarihe ait bir şiir mecmûasının metni günümüz Türkçesine aktarılmış, bu vesile ile daha önce gün yüzüne çıkmamış şiirler ortaya çıkarılmıştır. Mir'âtî mahlaslı Kalecikli Aşık Mir'âtî'nin, daha önce ortaya çıkarılmamış olan iki adet yeni şiiri, çalışmamızla birlikte gün yüzüne çıkarılmıştır. Mecmûamızda bulunan Hâşim mahlaslı üç şiirden iki tanesi, Bandırmalizâde Mustafa Hâşim'in dîvânında bulunmakta, diğer bir şiir bu dîvânda bulunmamaktadır. Bu da Mustafa Hâşim'in yeni bir şiirinin ortaya çıkarılmış olabileceğini aklımıza getirmektedir. Yine mecmûamızda bulunan Rüşdî, Bosnevî, Sıdkî, Muhyî mahlaslı şiirler için, adı geçen mahlaslarla ilgili ulaşabildiğimiz tüm dîvânlara veya akademik çalışmalara bakılmış ama herhangi birinde mecmûamızda bulunan bu şiirlere rastlanılamamıştır.

Söz konusu mecmûamızda şiirler derleyen tarafından numaralandırılmış, derleyen 118 nolu numarayı atlayarak 117'den 119'a geçmiştir. Bu nedenle mecmûamızda toplam 147 adet şiir bulunmaktadır.

Mecmûamızda bulunan şiirlerin büyük bir kısmı vahdet-i vücûd düşüncesi ile yazılmış şiirlerdir. Mecmûa başlığından, derleyenin mecmûa girişindeki sebab-i telif tarzında yazdığı dörtlükten ve de mecmûa içerisindeki şiirlerden gördüğümüz kadarıyla elimizde bulunan mecmûayı bir vahdet-i vücûd mecmûası olarak isimlendirebiliriz.

Mecmûada yer alan şâirler genel olarak XIX ve XX. yüzyılda yaşamış şâirlerdir. Bunların yanı sıra XVI, XVII ve XVIII. yüzyıllarda yaşamış şâirlerin şiirleri olduğu gibi XIII. yüzyılda yaşamış Yûnus Emre'nin şiirleri de vardır.

Mecmûada yer alan şiirlerde nazım şekli olarak en çok gazel kullanılmıştır. 147 şiirden 115'i gazel nazım şekli ile yazılmıştır.

Mecmûaya genel olarak baktığımızda, herhangi bir kütüphanede nüshası bulunmaması ve şahsî kütüphanemizde yer alması bakımından, tezkirelerde bulunmayan şâirlerin ve dîvânlarda yer almayan şiirlerin ortaya çıkarılması nedeniyle kıymetli bir çalışma olduğunu söyleyebiliriz.

KAYNAKÇA

- AK, Murat, *Na'tlerin Tasavvufî Temelleri Ve Na't Mecmûaları, Na'tlerin Tasavvufî Temelleri ve Na't Mecmûaları*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, (Danışman: Doç. Dr. Semra TUNÇ - Prof. Dr. Emine YENİTERZİ), Konya, 2014.
- AKSOY, Hasan, “Şemseddin Sivâsî”, *DİA*, 38, 523-526.
- ALBAYRAK, Nurettin, “Pîr Sultan Abdal”, *DİA*, 34, 277-278.
- ALBAYRAK, Nurettin, “Virâni”, *DİA*, 43, 109-110.
- ARSLAN, Zafer, *Divan-ı Sûzî-i Sivâsî*, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kahramanmaraş, 2010.
- AŞKAR, Mustafa, “Niyâzî-i Mısrî”, *DİA* 33, 166-169.
- ATİK, Hikmet, *Nakşî Ali Akkirmânî Dîvânı*, Buruciye Yayınları, Sivas, 2011.
- ATİK, Hikmet, “Nakşî-i Akkirmânî”, *DİA*, 32, 334.
- AZAMAT, Nihat, “Kuşadalı İbrâhim Halvetî”, *DİA*, 26, 468-470.
- AZAMAT, Nihat, “Sârbân Ahmed”, *DİA*, 36, 132-133.
- AZAR, Birol, *Türâbî Divânı*, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, (Danışman: Prof. Dr. İsmail Görkem), Elazığ, 2005.
- BİLGİN, Azmi, “Mustafa Zekâyî Efendi'nin Hayatı, Edebi Kişiliği, Na'tları ve Oruç Baba ile İlgisi”, *Üsküdar Sempozyumu IV Bildiriler*, 2009, 559-585.
- ÇAĞRICI, Mustafa, “İbrâhim Hakkı Erzurûmî”, *DİA*, 2, 305-311.
- DOĞAN, Ahmet, “Şeyh Müştak”, *DİA*, 39, 64-65.
- ERGÜN, Sadettin Nüzhet, *Türk Şâirleri*, İstanbul, 1945.
- EŞMELİ, Muhammet Ali, *İsmail Hakkı Bursevî'nin Muhammediyye Şerhi (İkinci cilt) Ferâhu'r-Rûh*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, (Danışman: Yekta Saraç), İstanbul, 2000.
- GIYNAŞ, Kamil Ali, “Şiir Mecmûaları Hakkında Yapılan Çalışmalar Bibliyografyası”, *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, Konya, 2011, S. 25, 246-260.
- GÖKYAY, Orhan Şaik, “Cönk”, *DİA*, 8, 73-75.
- GÖLPINARLI, Abdulbâki, *Alevî-Bektâşî Nefesleri*, İnkılap Kitabevi, İstanbul, 1992.
- GÜNEŞ, Mustafa, *Erzurumlu İbrahim Hakkı Dîvânı*, Sahhaflar Kitap Sarayı, İstanbul, 2008.

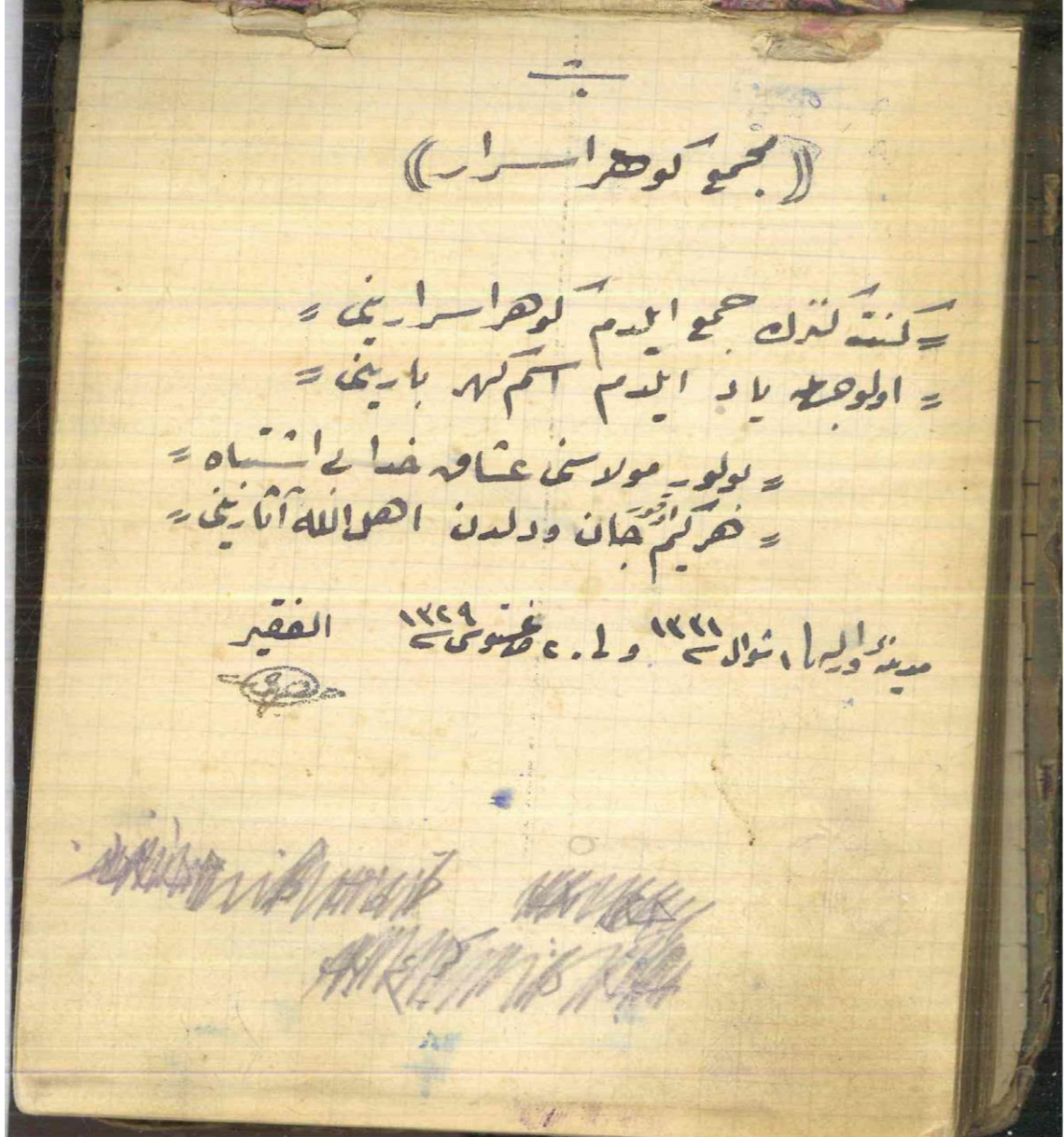
- GÜRBÜZ, Mehmet, *Kâbilî'nin "Sultân-ı Hûbâna Münâsib Eşâr" Adlı Şiir Mecmûası*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi (Danışman: Prof. Dr. İsmail Hakkı Aksoyak), Ankara, 2011.
- İNAL, Mahmud Kemal. *Son Asır Türk Şaileri*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1969.
- İNAN, Ömer Suat, *Hoca-Zâde Ahmed Kâmil Efendi ve Dîvân'ı*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, (Danışman: Doç. Dr. Abdülmecit İslamoğlu), Ankara, 2016.
- İVGİN, Hayrettin ve Ali Esat Bozyiğit, *Kalecikli Âşık Mir'atı*, Kültür Ajans Yayınları, Ankara, 2016.
- KAHRAMAN, Bahattin, *Arşî Dîvânı'nın Tenkitli Metni*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, (Danışman: Prof. Dr. Hüseyin Ayan), Konya, 1989.
- KARAKUŞ, Gülbeyaz, *Mehmed Ali Hilmi Dede Baba Dîvânı*, Revak Kitabevi, İstanbul, 2012.
- KARATAŞ, Turan, *Ansiklopedik Edebiyat Terimleri Sözlüğü*, Perşembe Kitapları, İstanbul 2001.
- KARAVELİOĞLU, Murat Ali, *İsmail Hakkı Bursevî'nin Muhammediyye Şerhi (Birinci cilt) Ferâhu'r-Rûh*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, (Danışman: Yekta Saraç), İstanbul, 1999.
- KAYABAŞI, Ayfer, *Sârbân Ahmed Dîvânı*, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, (Danışman: Yrd. Doç. Dr. Hasan Kavruk), Malatya, 1995.
- KAYACAN, Mehmet, *Haşim Baba ve Divanı*, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, (Danışman: Yrd. Doç. Dr. Mehmet Özçelik), Isparta, 2002.
- KAYYA, Serpil, *Selâmî Dîvânı'nın Transkripsiyonlu Metni*, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, (Danışman: Yrd. Doç. Dr. Mustafa Güneş), Kütahya, 2001.
- Kazım Paşa, *Divançe-i Kazım Paşa*, y.y.
- KEMİKLİ, Bilal, "Sun'ullah Gaybî", *DİA*, 37, 532-533.
- KEMİKLİ, Bilal, *Sun'ullâh-i Gaybî Dîvânı (İnceleme-Metin)*, Ankara, 1998.
- KOZ, Sabri, "Cönk", *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*, Dergâh Yayınları, İstanbul, 1998.

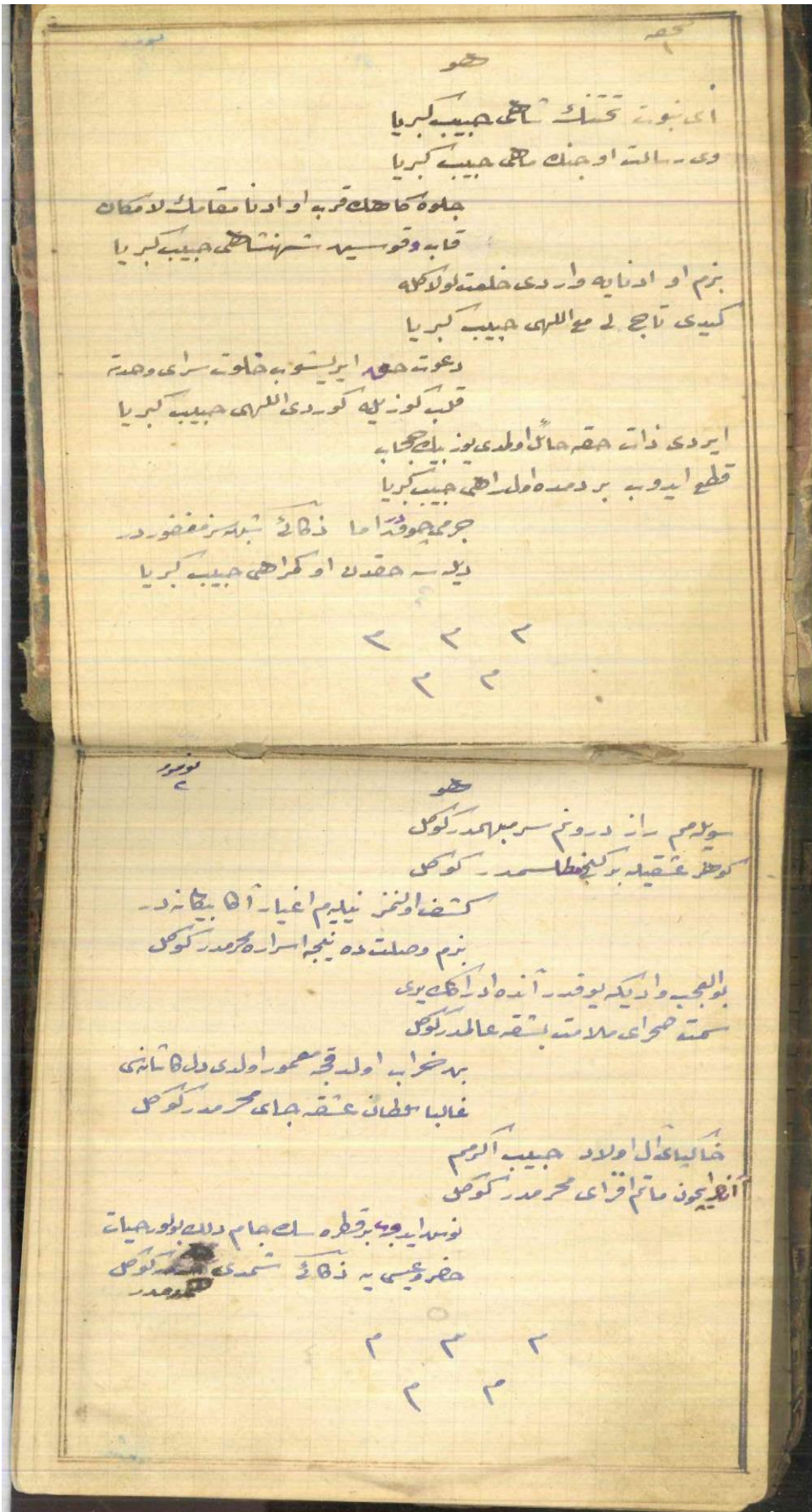
- KÖSEOĞLU, Sinan, *Zekāyī Dīvānı*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, (Danışman: Doç. Dr. Yekta Saraç), İstanbul, 1997.
- KUT, Günay, "Mecmûa", *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi Devirler/İsimler/Eserler/Terimler*, Dergah Yayınları, İstanbul, 1988, c.6, 170-173.
- LEVEND, Agâh Sırrı, *Türk Edebiyatı Tarihi*, Dergâh Yayınları, İstanbul, 2015.
- MAZIOĞLU, Hasibe, "Ahmed Remzi Akyürek", *DİA*, 2, 304-305.
- MORKOÇ, Yasemin Ertek, *Eğridirli Hacı Kemal'in Câmîü'n-Nezâir'i (Metin ve Mecmûa Geleneği Üzerine Bir İnceleme)*, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, (Danışman: Doç. Dr. Nezahat Öztekin), İzmir, 2003.
- MÜŞTAK, *Dîvân-ı Müştak Baba*, y.y.
- NAMLI, Ali, "İsmail Hakkı Bursevî", *DİA*, 23, 108-110.
- ÖZEN, İsmail ve Fikri YAVUZ, *Mehmed Tahir Osmanlı Müellifleri*, Meral Yayınevi, İstanbul, 1975.
- ÖZDEMİR, Canan, *Seyyid Nizamoğlu Divanı*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, (Danışman: Yrd. Doç. Dr. Ali Yakıcı), Ankara, 1996.
- ÖZMEN, İsmail, *Alevî Bektâşî Şiirleri Antolojisi*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1998.
- ÖZUYGUN, Ali Rıza, *Hasan Sezâyî'nin Hayatı, Edebî Kişiliği, Eserleri, Dîvânı'nın Tenkitli Metni Ve İncelemesi*, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum, 1999.
- SA'DÎ, Hafız Ahmed, *Dîvân-ı Gülzâr Li-Hâfız Sa'dî*, y.y., İstanbul, 1284.
- SARAÇ, Yekta ve M. Fatih Andı, "Âkif Paşa Dîvañesi" *İlmi Araştırmalar*, İstanbul, 1997, S. 4.
- SÜER, Fatih Ramazan, *Şemseddîn Sivâsî Dîvânı*, H Yayınları, İstanbul, 2017.
- SÖYLEMEZ, İdris, *Seyfullah Nizamoğlu Dîvânı*, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, (Danışman: Yrd. Doç. Dr. Sadık Armutlu), Malatya, 2013.
- ŞENTÜRK, Ahmet Atilla, *Osmanlı Şiir Kılavuzu*, OSEDAM.
- TANIDIR, Gülcan, *Dîvân-ı Vuslatî*, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, (Danışman: Yrd. Doç. Dr. Lütfi Alıcı), Kahramanmaraş, 2002.

- TANPINAR, Ahmed Hamdi, “Âkif Paşa”, *İslâm Ansiklopedisi*, Milli Eğitim Basımevi, 1978, 2, 242-246.
- TARLAN, Ali Nihat, “Eski Mecmûalar Arasında”, *İstanbul Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, İstanbul, 2012, Sayı: 2, c. 1, s. 122-123.
- TATCI, Mustafa, *Yunus Emre Dîvânı*, H Yayınları, İstanbul, 2008
- TATCI, Mustafa, ve Musa Yıldız, *Azîz Mahmûd Hüdâyî Dîvân-ı İlâhiyât*, Üsküdar Belediyesi Yayınları, İstanbul, 2005
- TEK, Recep, *Türk Edebiyatında Dertli Olgusu Aşık Dertli ve Eserleri*, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, (Danışman: Prof. Dr. İsmail Görkem), Kayseri, 2011.
- TİYEK, Muhammet Akif, *Mevlânâ Celâleddin Ahmed Sa‘dî Havrânî Hayatı, Eserleri ve Divân’ı*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, (Danışman: Prof. Dr. Zülfikar GÜNGÖR), Ankara, 2016.
- TOSUN, Necdet, “Seyyid Nizamoğlu”, *DİA*, 37, 73-74.
- TUNÇ, Semra, “Konya Mevlânâ Müzesi Kütüphanesi 2455 Numarada Kayıtlı Bir Şiir Mecmûası”, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Konya, 2000, S. 6, s. 105-139.
- UÇMAN, Abdullah, “Âkif Paşa”, *DİA*, 2, 241-242.
- UÇMAN, Abdullah, “Mehmed Ali Hilmi Dedebaba”, *DİA*, 28, 440.
- UZUN, Mustafa, “Mecmûa”, *DİA*, 28, 265-268.
- ÜNAL, Bihter, *Vîrânî Dede Fakr-Nâme İnceleme-Metin-Dizin*, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, (Danışman: Prof. Dr. Ali Torun), Kütahya, 2006.
- YILDIRIM, Dursun, *El Yazması Bir Kitap Türü: CÖNK/CÖNG*, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara, 2013.
- YILMAZ, Hasan Kamil, “Aziz Mahmud Hüdâyî”, *DİA*, 4, 338-340.
- YILMAZ, Hasan Kâmil, “Hâşim Baba”, *DİA*, 16, 406-407.
- YURTSEVER, Murat, *İsmail Hakkı Dîvânı*, Arasta Yayınları, Bursa, 2000.

EKLER

MECMA'-I GEVHER-İ ESRÂR'DAN ÖRNEKLER

هو
 ای نبوت تکت ای جیب کبریا
 وی رالت او جنک ای جیب کبریا
 جلوه کاهک قریه او ادنا مقامک لوطان
 قابه و قوسید سزنت ای جیب کبریا
 بزم او ادنا به وادی خلعت اولکله
 کیدی تاج له مع اللری جیب کبریا
 دعوت مهر ایری سوبه خلوت سزی وحدت
 قلب کوزیه کوردی اللری جیب کبریا
 ایردی ذات حقه مائل اولدی یوز بیجک
 قطع ایروب بر دمه اول ای جیب کبریا
 جرمی حوقد اما ذه ۲۵ شکره زفقورد
 دله هقدن او کراهی جیب کبریا

۲
 ۲
 ۲
 ۲

هو
 سوزم راز درونم سر برآمد کوی
 کو طر عقیده بر کفطاسد کوی
 کشف اونمز ندیم اغیا آه بیگانه
 بزم وصلت ده نیچ اسراره محمد کوی
 بو جبه وادیک یوقد آند د اظه یی
 سته صوای ملات بقه عالم کوی
 بد خواب اولد قی محمور اولدی دله تانی
 غایب وطن عقده جای محمد کوی
 خالی کمال اولد جیب الهم
 انظر یخون ماتم قرای محمد کوی
 نوسدایوبه بر طره کجام دله بلو هیات
 حضر عیسی به ذه ۲۵ شکره کوی

۲
 ۲
 ۲
 ۲

نور
۲۷

حرف
۱۵

هو

دوسته باغله اولدی کاشاده

بیلنر او صه فغانه کوردک

بزیارک الندن ایچمنز پاده

آنایمن بونده مسانه کوردک

دوستلک ایدرک ایدرک سیران

بونده اوغریوبه اولمش مرغان

صاغمه من بزی کزه رزیمون

اوزیمز بیایوبه عرفانه کوردک

اصغر بیلنر نوزاندک

آیرلیز آندن سول سوله

جانانیم ^{جانانیم} بودک بزا اولوندک

بولنده الان قربانه کوردک

در دایمه دایم یاغمه بودک

عقمان اولمش قتل

بروانه صفت اولغه واص

صحران سنانه کوردک

صحنه بونده جانانیم

توکل اول اول کانه

سرای سدی بز بود کانه

براز اطوبه سیرانه کوردک

< < < <

نور

هو

عورده کوردک باقمه آدم صفایمکن

حرف لبای ایزه بیزان نقطه زیبا بکل

طالبه کوردک اولدی کیمه ای توکل

سدره کوردک عیال علم اولدایمکن

عقی کردی سولک تقیمه یامانه صاقیه

آینه انسانه اوقو نظر کوردک ایزه کمن

مکتبه عرفانه ایچنده من عرف دسیله اوقو

سرسی کرمه اوزک ایزه عیال اولدایمکن

ای سیران کشته نوزک جوهری ادمده د-

در بدر اولد کوردک ایزه کمن لایقنایمکن

< < < <

نوزده

هو

صفت
۲۹

نول کونگیم در بسم صفت آ B الهم اولو -
 ابریتور عید القیظ عامی آنک نام اولو -
 کعبه عرفان بولنه کیر میان آواره دل
 نو - صبح و صلیحه ایریز مقلی نام اولو -
 هر کیم اولدی بر نفس در بای عقیق آتنا
 در وجوده قنده و ارباب الهم اولو -
 بیله ایبار عجمی سر همامت نیدولن
 نول کیشی کیم B ی آنک صحبت عدم اولو -
 ایین صراج روحان کور - مولاسنی
 کواید - رسم وجودک بستان ب نام اولو -
 اهل قاتک ایلمز انطالینده صحیح اعتراف
 احوالک هاک نام صقیبا اسلام اولو -

۳۰

هو

در عقده دوسه اولند روز و شب بریان اولو -
 آنسه توفه در سنده عاقبت موزان اولو -
 نول امانت کیشی هجر کیر قیلدی نصیب
 بلخی معصوم اولو - طاهرده اولدیران اولو -
 نومه این نام صفای ساقه صفت اول
 جوعی د - یا اولو - در بیکی بی پایان اولو -
 آدمی کور - نیمه نوز بی اغلیوبه ایدی فغان
 اغلدا یاند کیم بر وقت اولو - خندان اولو -
 و ارباب سنده امانت سری فاسده ایتمه صافی
 سرنه نام - دیباند اوتانفور بر آن اولو -
 زاهد انسان اولند جمله بر عقیق کیم
 با عقیق کیمیند مفیده هیوان اولو -
 لغز و شکر نغص ایتدی عنقه صفا
 کیم اولد قیظ نصیب کای انسان اولو -
 صقیبا سر محمد صقیبونه انسان اولون
 هیم صقله با قبله هورده حمان اولو -

نصف

هـ

ب

ا اى الف قامتى دبر اى رضى بد الدجا
 ب با بسم الله ايه ديارك اولسه بر ضيا
 ت تبارك الله قياسه عنك اهن سنك
 ت تايه مستفقد عن و انك ب ر يا
 ع جمال با كمالك تم وجه اللهم
 ع حقيقته بوزك قبلك اهن وفا
 ح حياك عا ضبطه قلوبنا مستيد
 د دواعك شربيد الهنة اولسه دوا
 ذ ذواتك فطانتك مزينة طينتك
 ر ربه اولسون با توفيقه بارى دائما
 ز زوال ابرسون خود بيد عنك اى نوله
 س سرفراز اوليك نوز طينتك فرجه الممد
 س شرف و بر سر جان با غنچه سرور قامتك
 ص صفا نسيه اعيوبه انامك اولسه لكنا
 ض ضلالتك برده به فوايتى دستك
 ط طهوره صفاي مستفقد روتك مستفقد
 ع عتبه اهلى قيلمه سرعقه آتنا
 غ غيري با بزم مقدر سخاى بهر عين
 ف فضيلت اهنك سنده و فضل هدا
 ق قرانت ايلام بگنجه بن ام الكتاب
 ك كلام الله ناطقه سخن معجز نما
 ل لقاء همتك متاف اولسه جان دول
 م نمايان ايلام در ماهه صبور و ما
 ن نگاه الحفظك مقونيد نماه جهان
 و وصال كوه شرف بر طوع ديار باى و كذا
 ه همدل ابرو لك شعده القم تفسير يد
 ي يد الله ايه لى هر اولدى خط استوا
 حرف امده مصدرى بك نقطه در همى دده
 لام الف قامتى يا و ما و را و ما

ط ظهركم على كماله

مدد

خجسته

هو

نوروز ۱۰۶

عاشقها در بر جانان کرده دانه
 موتوا حق ان موتوا هم اولان جان بزرده د-
 بنده ال عباي مرد ميدان بزرده د-
 بزرده باهي ز ادبه ارکان بزرده د- زره بختي بزرده علم و عرفان بزرده د-
 لذت الله حبه في الهمدن كمال توفيق دن
 منجمله قلبي از بندسي اول توفيق دن
 نفي آيات ايوب كرك جمع و توفيق دن
 در كمال حقيقت او زره بر عقون : زره بختي بزرده علم و عرفان بزرده د-
 حمد لله صدقه تسبيح و تزيين ايديك
 هبه الكون بختي دائم دلده جمعي ايديك
 ال و اولاد رسول الله تفصيل ايديك
 خواب علم دلده دن بزرده تفصيل ايديك : زره بختي بزرده علم و عرفان بزرده د-
 آتة عظمه حبيب الله ابره سوزانه دن
 سمع نغمه فائده جان و بره بر وانه دن
 اجتناب و حده ميندن عقده ستانه دن
 سر نو حبه ابره بوله و طوبه ايديك
 باب حبه دن بزرده ابره بوله و طوبه ايديك
 بزرده علم الله نالقه دن او توفيق ابره بوله : زره بختي بزرده علم و عرفان بزرده د-

---

خجسته

نوروز ۱۰۶

آدمه بولون حورده رحمانه ابره بوله : حورده عالمي دود ابره بوله انسانه ابره بوله
 بر نقطه ايدي مصحفه ناله او بارك : بر عدد اسم اوله ي بولورانه ابره بوله
 حقي ابره كتر از لي ابره كهر زانه : حقي كنه آن بولورده بولورانه ابره بوله
 انسان كهر ك بولورده نعي ابره بوله زره : قبي مرد اولاده حده نعي عرفانه ابره بوله
 قوه ي كدره بزرده رحمانه ايديك : بقره نعي يوسف كنه نعي ابره بوله
 حقا ابره نعي كنه حبه و حبه : ابره حبه بزرده رحمانه ابره بوله

خجسته

ليکون دري جمله سراري طمبه ي محمد عرب
 او وجود شريفه حقا كنه كتر از ظهور نسي

هودیه کم کره عمارک و صند : کره عمارک و صند نور و صایا
 اونی اینو امام قطارینه و روزی : محمد علی به یار و ن صایا
 اهدوی اینو کلن بوولدن و وقت : دوست اولان دوسته ایملک یاز
 ای هوکوور برین مقیده کورن : کوزی باقا اما کورون صایا
 اوچگون ایسه و نیا نکه صفای : صفا سندن ارقه ایسه صفاست
 کره عمارک اینو که ظهور و نفسی : بری قدر قره بر و ن صایا
 کره عمارک عاقبت نزلنده طور : جواجی کبی با نوب یا غنی ایرت
 آسکلان کند نکه کورن : اوده اید کره عمارک و ن صایا
 سرفه ن آران بغداد و رونی : ایملکدن خوب بر نکه به تن
 آیز بولن قبی و قال قاتان : بولک دکنید هار و ن صایا

قصیده و نعت بول عبدالمکرم

ای وجود آفتاب جرحه میا زوری
 سید جواج عالم آزاد و حمالک انوری
 شانه لولان لولان اولدی نازلی و کجلی
 نکه اول صفت کونین سالت سروری
 سنی شفق لذتین ک رحمة للعالمین
 طبع هوو لطیفک اولسه ملائک مطوری
 رسته کیسوی سنی بوینی شرم ایلی
 قوقلا غزوی لیبی ایون بروخی هوو و عجزی
 اول قدر حماصیه فله صفا و آنده کم
 لعل نابک نوسه آید نر قالد انز کورتی
 هسه فله نعمتی ایمن ماء طهره
 علم و عرفان ایز مود و قواد سعری
 نور مقدر خلقک ستم حیب الله ک
 نیجه عاتق و طسوق دید ایزه انسی و پری

ظهیر

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Öz Geçmiş

Şevket Enes SAMANCIOĞLU, 6 Ekim 1992 tarihinde Konya’da doğdu. İlkokulunu Cengiz Topel İlköğretim Okulu’nda, liseyi Konya Karatay Anadolu İmam Hatip Lisesi’nde okudu. Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi’nden 2016 yılında mezun oldu.

2016-2017 Eğitim-Öğretim yılında Türk İslam Edebiyatı Bilim Dalı’nda tezli yüksek lisans eğitimine başladı ve 26.04.2019 tarihinde tamamladı.

2017 yılının Ağustos ayında Karabük Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Türk İslam Edebiyatı Anabilim Dalı’nda Araştırma Görevlisi olarak göreve başlayan Şevket Enes SAMANCIOĞLU, evli ve iki çocuk babasıdır.

